T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

OUTREMER'DE SİYASİ EVLİLİKLER

Asiye ABDURRAHMANOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Sayime Durmaz

Çankırı – 2018

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALı

OUTREMER'DE SİYASİ EVLİLİKLER

Asiye ABDURRAHMANOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Sayime Durmaz

Çankırı – 2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi ..... **iii**
Tez Kabul ve Onay ..... **iv**
Önsöz ..... **v**
Özet ..... **vii**
Summary ..... **ix**
Kısaltmalar ..... **xi**
Resim Listesi ..... Error! Bookmark not defined.

HAÇLI SEFERLERİNİN ANA KAYNAKLARI ..... **Xİİİ**
1.Latin Kaynakları xiii
2.Bizans Kaynakları xvi
3.İslam Kaynakları xvii
4.Ermeni ve Süryani Kaynakları xviii
MODERN ARAŞTIRMALAR ..... **XİX**

GİRİŞ: HAÇLI SEFERLERİ ÖNCESİ YAKINDOĞU……..……..**1**
BİRİNCİ BÖLÜM: OUTREMER……
1.1.Urfa (Edessa) Kontluğu 10
1.2.Antakya (Antiochia) Prinkepsliği 12
1.3.Trablus Kontluğu 14
1.4.Kudüs Haçlı Krallığı 15

İKİNCİ BÖLÜM: ORTAÇAĞ BATI TOPLUMUNDA SOSYAL, SİYASAL VE KÜLTÜREL AÇIDAN KADIN **23**
2.1.Ortaçağ Avrupası'nda Kadının Sosyal Statüsü 24
2.2.Ortaçağ Avrupası'nda Kadının Siyasi Statüsü 25
2.2.1.Ortaçağ Avrupası'nda Kraliyet Kadınları ve Soylu Hanımlar 28
2.3.Haçlı Devletleri'nde Kadın 30
2.3.1.Haçlı Devletlerinde Kadının Siyasi Durumu ve Evlilikler 32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : OUTREMER'DE SİYASİ EVLİLİKLER **35**
3.1.Melisende ve Fulk of Anjou 38
3.2.Constance ve Raymond of Poitiers 53
3.2.1.Constance ve Reynald of Chatillon 60
3.3.Sibylle ve William Montferrad (William Longsword) 66
3.3.1.Sibylle ve Guy of Lusignan 71
3.4.Isabella ve Conrad of Montferrad 84
3.4.1.Isabella ve Henri of Champagne 92
3.4.2.Isabella ve Aimery of Lusignan 97
3.5.Maria Montferrad (Maria Le Marquise) ve Jean of Brienne (John de Brienne) .. 99

3.6.II. Isabella (Yolanda) ve II. Friedrich 108

SONUÇ 113

KAYNAKÇA 118
EKLER: 131
EK-1: KUDÜS KRALLARI **..... 131**
EK-2: ANTAKYA PRİNKEPSLERİ **..... 132**
EK-Harita-1.1: 1130'lu Yıllarda Outremer'de Haçlı Devletleri 133
EK-Harita-1.2: Haçlı Seferleri Başlangıcında Doğu ve Batı 134
Ek-Harita-1.3: John of Brienne Dönemi Akka Krallığı ve Krallığa Bağlı Toprakları 135
Ek-Harita-1.4: Kraliçe Melisende ve Soyu 136
Ek-Resim 2.1: Kraliçe Sibylle'ın İkinci Eşi Kral Guy Of Lusignan 137
Ek-Resim 2.2: Kraliçe Isabella'nın İkinci Eşi, Kral Conrad of Monferrad 138
Ek-Resim 2.4: Reynald'ın Antakya Prinkepsi Olarak Kullandığı Mühür 140
Ek-Resim 2.5: II. Frederick'in Kudüs Kralı Olarak Kullandığı Mühür..... 140
Ek-Resim 2.6: Kraliçe Melisende'e Eşi Tarafından Yaptırılan Dua Kitabı Psalter'ın Dış Kapağı**.....** 141
Ek-Resim 2.7: Kraliçe Melisende'in Kabri..... 142
Ek-Resim 2.8: Haçlılar Döneminde Kudüs 143

ÖZGEÇMİŞ 144

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Outremer'de Siyasi Evlilikler* adlı çalışmanın, öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

21 /06 / 2018

İmza

Öğrencinin Adı Soyadı

Asiye ABDURRAHMANOĞLU

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Asiye ABDURRAHMANOĞLU tarafından hazırlanan Outremer'de Siyasi Evlilikler başlıklı bu çalışma, 21/06/2018 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman :Doç. Dr. Sayime Durmaz İmza: ……..

Üye : Doç Dr. Resul AY İmza: ……..

Üye : Dr. Öğr. Ü. Fatih GÜZEL İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

ÖNSÖZ

Papa II. Urbanus'un Clermont Konsili ile başlayan Haçlı Seferleri, pek çok insan tarafından kabul görmüş ve XI.-XIII. yüzyıllara damgasını vurmuş kitlesel bir harekettir. Haçlı Seferleri, hem kitlesel bir hareket olması hem de seferlerin bulunduğumuz coğrafyaya düzenlenmesi sebebiyle biz tarihçilerinde dikkatini sık sık çekmektedir. Ancak, ülkemizde bu alana gönül vermiş birkaç hocamızın dışında bu alanda yapılan çalışmalar genellikle çeviri niteliğindedir. Oysa Haçlı Seferleri, çağımızda bile tarihsel gönderge olarak ideolojik amaçla kullanılmaktadır. Hala hem Doğu'da hem Batı'da Müslüman ve Haçlı kahramanları mitleştirilmekte, hayatları süslenerek servis edilmektedir.

Birinci Haçlı Seferi ile başlayan akınlarla Haçlılar *'Outremer'* olarak bilenen bugünkü Ortadoğu topraklarında devletler kurmayı başarmışlardır. Coğrafı şartların farklılığı, salgın hastalıklar ve savaş durumları Outremer'de sık sık yönetici erkek yokluğuna sebep olmuştur. Bu menfi durum karşısında Haçlılar, ailenin kadın üyelerine ağırlık vererek, evlilik kurumu sayesinde yaşanılan hükümdar erkek yoksunluğunu gidermeye çalışmışlardır. Bahsedilen durum Outremer için oldukça hayatidir. Çalışmamızın da çıkış noktası burasıdır.

Soylu Haçlı kadını Latin Doğu'nun devamı için tek başına bile önemli bir figürdür. Bahsi geçen soylu kadınların evlilikleri üzerinden oluşturulan kan bağı sayesinde Batı'dan, kurulan akrabalık vasıtasıyla daha kolay yardım istenir olmuş hem de içte yönetsel anlamda bir krizin çıkması önlenmiştir. Bu kadar önemli bir konu iken, Haçlı Seferleri hep eril bir hareket olarak değerlendirildiğinden kadın faktörü bilinçli ya da bilinçsiz olarak geri plana itilmiştir. Çalışmamızdaki amaç ise Outremer tarihinde kadının oynadığı önemli rolü göz önüne sermektir. Özellikle de ülkemizde taht varisesi Haçlı kraliçelerinin evlilik üzerine konumlandırılan pozisyonlarını konu edinen özgün bir çalışmanın hiç olmaması, böyle bir çalışmayı zaruri kılmıştır.

Çalışmamızın giriş bölümünde, en genel hatlarıyla Haçlı harekâtından önce Yakındoğu coğrafyası siyasi olarak anlatılmıştır. Birinci bölümde Outremer ifadesininin anlamı üzerinden başlanarak, Outremer devletlerinin kuruluşu ve yıkılışına kadar kısa tarihi anlatılmıştır. İkinci bölüm, Hıristiyan toplumunda kadın, kadının rolü, soylu kadınların siyasi olarak ifade ettiği anlama ve en sonunda Haçlı

Devletleri'nde kadına tahsis edilmiştir. Son bölüm olan üçüncü bölümde ise, erkek yoksunluğu neticesinde tahtın devam edebilmesi için evlilik kurumu üzerinden siyasi olarak araçsal öge olan kadınlar ve toplamdaki altı evlilik ele alınmıştır. Bu evlilikler siyasi yönden değerlendirilmiş, tarihsel süreçteki seyri anlatılmıştır.

Yukarı da değindiğimiz gibi Haçlı kraliyet kadınları ile ilgili çeviri de olsa hiçbir çalışmanın olmaması, çalışmalarda en büyük zorluğumuz oldu. Tümüyle İngilizce kaynaklar üzerinden giden çalışmamızın en büyük problemi yabancı kaynaklara ulaşmaktı. Bu zorlu süreç boyunca desteğini esirgemeyen ve eğitim felsefesini daima örnek aldığım Hocam Doç Dr. Sayime Durmaz'a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca, eğitim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen kıymetli anne ve babama şükranlarımı sunarım.

21/06/2018

Asiye ABDURRAHMANOĞLU

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : OUTREMER'DE SİYASİ EVLİLİKLER
Tezin Yazarı : Asiye ABDURRAHMANOĞLU
Danışman : Doç. Dr. Sayime DURMAZ
Anabilim Dalı: Tarih
Bilim Dalı : Ortaçağ Tarihi
Kabul Tarihi : 21.06.2018
Sayfa Sayısı : 22 (ön kısım) + 129 (tez) + 15 (ekler)
Kudüs'ün Müslümanların elinde olmasına reaksiyon olarak 1099'da Papa Urbanus tarafından Haçlı Seferleri tertip edildi. Haçlı Seferlerinin ana sebebinin Kudüs'ün Müslümanlar tarafından ele geçirilmesi olmadığı muhakkaktır. Avrupa kendi içinde yaşadığı siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yıkımı ve daha da önemlisi siyasi hesaplaşmaları bir başka sahaya taşımak istemiştir. Bu sebeple ki kilise, egemen güç olduğunun kanıtı olarak büyük sefere, büyük kitlelere liderlik yapmak istemiştir. Bu istekte Urbanus'un şahsında filizlenmiştir. Papa Urbanus'un çağrısı ve Aleksious'un yardım talebiyle halktan Haçlılar, Kudüs'ün kurtarılması maksadıyla yollara düşmüşlerdir. Latin Doğu Müslüman iç meselelerinden ve çürümüşlüğünden faydalanılıp kuruldu ve daima Batı yardımına muhtaç bir yapıda oldu. Bu sebeple Latin Doğu'nun yönetimi için iyi bir lider hayati öneme sahipti. Ancak Kudüs'te ve Antakya'da öyle dönemler oldu ki, hanedanı devam ettirecek her hangi bir varis ortada kalmadı. Hanedanın erkek çocuk sahibi olamaması, hastalık, özellikle cüzzam sebebiyle, Outremer zaman zaman 'kral' krizi yaşadı. Bu hayati durumda kraliyet kadınlarının-kızlarının varlığı çok önemliydi. Yönetimsel boşluğun yaşanmaması, tahtın devamlılığı açısından, erkek varis yokluğunda kadınlara evlilik vazifesi yüklenmiş ve bu sayede krallığın bir lidere kavuşturulması amaçlanmıştır. Kadının siyasi yönden kullanımı Melisende ile başlamış ve XII. yüzyılın sonuna doğru bir silsile halinde devam etmiştir. Erkek aday bulunmadığı durumlarda kraliyet kadınlarına erken yaşlardan itibaren kral olma vasfına sahip bir eş bulunması hep gerekli görülmüştür. Çünkü Outremer'in siyasi zemini, dış tehditlerin hızlanarak artması, 'kadın lider' kavramını olanaksızlaştırmıştır. Bu

sebeple asıl variseden tahtın devamı için beklenen tek davranış evlenmesidir. Hatta bazı zamanlarda bu soylu kadınlar politik gerekçelerle eşten ayrılmaya, peş peşe evlilikler yapmaya zorlanmışlardır. Rolleri bu kadar kilit olmasına rağmen Outremer kraliyet kadınlarının bazıları, tahta giden yolda araçsal öge olmaktan daha öteye gidememişlerdir.

Outremer kraliyet kadınına dönemin şartları, krallık için evlilik yoluyla katkıda bulunma imkânı vermişti. Çalışmamızda bahsi geçen altı kraliyet kadını, krallığın yok olma yoluna girdiği dönemlerde, evlilik bağıyla krallığa yeni bir hareket getirmişlerdir. Sibylle'den sonra ismi geçen kraliyet kadınları her ne kadar siyasi bir görev üstlenmeselerde, kendilerine eş olarak seçilen adaylar Latin Doğu'nun savunmasında uzun yıllar hizmet etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Haçlılar, Outremer, Kraliyet Kadınları, Evlilik

Çankırı Karatekin Üniversity Graduate School of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: POLİTİCİAL MARRİAGES IN THE OUTREMER	
Author	**: Asiye ABDURRAHMANOĞLU**
Supervisor	**: Assoc. Prof. Dr. Sayime DURMAZ**
Department	**: History**
Sub-field	**: Middle Age History**
Date	**:21/06/2018**

As a response to the seizure of Jerusalem by Muslims, Crusades were organized by Pope Urban in 1099. It is obvious that the primary reason of Crusades wasn't the seizure of Jerusalem by Muslims. Europe wanted to carry away internal political, social and cultural and more importantly, political revenges of that time onto another ground. Because of this reason, church desire to lead large masses for great military campaigns as a proof of its soverign power. This desire was sprouted in the Pope Urban's personality. With the call of Pope Urban and Emperor Alexius' appeal for help from the nation, Crusaders headed to Jerusalem for its emancipation.

Latin Empire of the West was founded as a result of Muslims' internal affairs and decayedness and it was in constant need of Western aid. Therefore there was a vital need for a good leader to rule the Latin Empire of the West. However, there have been such periods, that when in Jerusalem and Antakya no heirs to continue the dynasty have left. Due to the fact that the dynasty could not have a male child, illness and especially the leprosy, Outremer's occasionally had a 'king' crisis. In such important situation, the presence of royal women-girls was very important. To secure continuity of dynasty and to avoid absence of administrative vacuum, it was aimed to bring a new leader to the kingdom through charging women with a marital obligation as an instrumental element.

The use of woman as a political had started with Melisende and continued as common practice up to the end of XII century. In case of absence of male candidate, from the early ages of royal women, it has always been considered necessary to find a spouse with characteristics suitable for future king. Because the

political ground of Outremer, increasing external threats the development of the notion ‘woman leader’ was impossible. For this reason, the only expected behavior from the heir for the continuation of the dynasty was marriage. Moreover, sometimes these royal women have been forced to divorce, marry to different person one after another for political purposes. Despite of being a key figure, some of Outremer’s royal women, on the way to the throne they weren’t able go further than being instrumental element.

The conditions of that period enabled royal women to make a contribution to the kingdom through marriage. The six women of whom we talk about in our study, through marriage relations were able to bring a new impetus to the kingdom during the periods when it was on the way of destruction. Although the royal women lived after Sibylle didn’t undertook any political task, candidates selected as spouse to them have served for many years in defending Latin Empire of the West.

Keywords: Crusaders, Outremer, Royal Women, Marriage

KISALTMALAR

bkz: Bakınız

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

ed.: Editör

çev.: Çeviren

y.y.: Basım yeri yok

t.y.: Basım tarihi yok

ss.: Sayfa sayısı

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3. 1: Kudüs'te II. Baudouin ile başlayan ve kadın yoluyla süregelen iktidar ... 37
Şekil 3. 2: Melisende ve Fulk'un patrik tarafından taçlandırılması ... 42
Şekil 3. 3: Melisende ve oğlu Baudouin'ın ortak taçlandırılması ... 48
Şekil 3. 4: III. Baudouin'in tek başına taçlanması ... 51
Şekil 3. 5: Sibylle ve Guy'un evlendirilmesi ... 73
Şekil 3. 6: Sibylle ve Guy'un Kutsal Mezar Kilisesinde taçlanmaları ... 77

HAÇLI SEFERLERİNİN ANA KAYNAKLARI

Ortaçağ'ın en büyük kitlesel olaylarından biri olan Haçlı Seferleri ile ilgili görgü tanıklarının kaleminden çıkanlar dâhil farklı pek çok çalışma mevcuttur. Bunlardan en önemlisi şüphesiz sefere katılan kronikçilerin anlatısıdır. Ana kaynak olarak adlandırdığımız bu eserleri daha kolay incelemek adına Latin kaynakları, İslam kaynakları, Ermeni kaynakları, Süryani kaynakları ve Bizans kaynakları olarak gruplandırmaktayız.

1.Latin Kaynakları

Papa II. Urbanus, Clermont'da Haçlı çağrısı yaparken orada bulunan bazı papaz ve rahipler, bu konuşmaları kaydetmiş ve ilk Haçlı ana kaynakları bu şekilde ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi anonim olan **Gesta Francorum et Aliorum Hierosolimitanorum**'dur. Yazarının adı belli olmayan eser, Clermont Konsili ile başlamakta ve Askalan Savaşı ile sonlanmaktadır. Eserde verdiği bilgilerden müellifin Bohemond'un ordusunda asker olduğu anlaşılmaktadır. Eser aslına günlük özelliği taşımaktadır. Eserin müellifi temiz kalpli, iyi niyetli bir kimsedir ve efendisi Bohemond'a adeta hayrandır. Gesta, Bohemond tarafından himaye edilmiş ve bizzat Bohemond, eseri her yere dağıttırmıştır. Hem Bohemond hem de ilk Haçlı Seferi ile ilgili derin bilgiler paylaşması açısından eser çok önemlidir. Ancak, müellifin Bohemond'a hayran tavırları ve âdete kendisini O'nu savunmaya adamış gibi bir uslüp sergilemesi eserin kritize edilerek kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bahsi geçen eser dilimize Ergin Ayan tarafından Anonim Haçlı Tarihi adıyla yapılan çeviri ile kazandırılmıştır.

Konumuz açısından en önemli kaynağımız **Willermus Tyrensis**'in kroniğidir. Haçlı Seferi tarihçilerinin en önemlisi kabul edilen Willermus'un eserinin adı **Historia rerum in partibus Transmarinis Gestarum**'dur. Din görevlisi olan Willermus 1130 yılında Kudüs'te doğmuştur. Doğu'da Arapça ve Grekçe öğrenmiştir.

Eğitimini ilerletmek için Fransa'ya giden Willermus, 1165'te Kudüs'e geri döndü. Eserini 1169 yılında yazmaya başladı. Haçlı Seferi'nin ilk yıllarını yazarken kaynak olarak Albertus Aquensis'i kullanmıştır. Eseri Kral Aimery, cüzzamlı Kral Baldwin, Kraliçe Sibylle ve eşi Guy, dönemleri için hayati öneme sahiptir. Cüzzamlı Kral ile başlayan parti kavgalarına en yakın tanık Willermus'tur. Müellif, toplam yirmi üç bölümden oluşan eserinde siyasi olaylara tafsilatlı yer vermiş, bu olayların analizlerini yapmıştır. Eserinde zaman zaman kronolojik hatalar görülse de hizipleşen krallığın bir numaralı tanığıdır. Biz de çalışmamızda Melisende, Sibylle, dönemlerini anlatırken Willermus'un, E. Atwater ve A. Crey tarafından yapılan üç ciltlik çevirilerinden yararlandık. Ayrıca, eserin Kudüs'ün zaptına kadar olan kısmı Ergin Ayan tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Fulcherius Carnotensis, Clermont Konsili'nde hazır bulunup, Papa'nın söylevini kaydeden kronikçilerden bir diğeridir. Etienne de Blois'in yanında sefere katılmış ve Baudouin'ın ordusunda vaizlik görevi yapmıştır. **Gesta Francorum Iherusalem Peregrinantium** adlı eserini Kudüs'te iken yazmıştır. Eserinde sadece siyasi olayları değil, aynı zamanda doğa olaylarını, geçtiği yerlerde görüğü tuhaf şeyleri, duygu ve düşüncelerinide anlatmıştır.

Fulcherius, yapıtını üç farklı evrede oluşturmuştur. Eserinde Haçlıların Avrupa'dan ilerleyişi, Antakya kuşatması, Kudüs'ün alınması, kutsal mızrağın bulunması, Bohemond'un esir alınışı, Godefroi'nin ölümü gibi tanık olduğu pek çok hadiseyi anlatmaktadır. Ayrıca tarihi bilgilerin yanı sıra Müslüman ülkesinde yılan türlerine, sürüngen çeşitlerine kadar ince notlar veren yazar, yabancısı olduğu coğrafyayı net bir biçimde tanımlamıştır. Böylesine ince tahlilleri ve ilgili kişiliğiyle Fulcherius kendisinden sonra kronikçiler tarafındanda örnek alınmıştır. Eser İlcan Bihter Barlas tarafından yapıtın İngilizceye çevirisini yapan F. Rita Ryan'ın Fulcher of Chartes, A History of the to Jerusalem 1095-1127 tercümesi esas alınarak Türkçe'ye kazandırılmıştır. Çalışmamızda, Bihter Barlas'ın çevirisinden istifade ettik.

Raimundus Aguilers, hayatı hakkında pek fazla malumatımızın olmadığı bir diğer kronikçimizdir. Toulouse Kontu Raymond'un ordusunda vaiz olduğu bilinmektedir. Eseri **Historia Francorum qui Ceperunt Iherusalem**'i kontu Raymond'un faaliyetlerini övmek, Tanrı'nın yüceliğini ve mucizelerini anlatmak, bundan başka

Vivers Piskoposu'na malumat vermek için kaleme almıştır. Yazar, İznik'in alınması, Antakya ve Urfa'nın işgalini ve sonrasında Kudüs'ün ele geçirilmesini en detaylı anlatan kronikçilerden bir tanesidir. Eserini Antakya kuşatması esnasına yazmaya başlamış, 1099 yılında tamamlamıştır. Anonim Gesta'yı kaynak olarak kullanan Raimundus, samimi bir anlatımı tercih etmiştir. Çağdaşlarının aksine Bizans'a karşı tutumu tarafsız sayılabilir.

Albertus Aquensis'in **Liber Chiristiance Expeditions pro Ereptione Emundatione et Restitutione Sanctae Hierosolymitance Ecclesiae** adlı eseri, Birinci Haçlı seferi için oldukça önemli bir kaynaktır. Müellif eserini 1130 civarında yazmıştır. Albertus, eserinde Birinci Haçlı Seferi'nin mimarı olarak Keşiş Pierre'i görür. Pierre, hac ibadeti için Doğu'ya gitmiş, orada gördüklerinden sonra İsa'nın topraklarının kurtarılmasına karar vermiş ve Haçlı Seferleri fitilini ateşlemiştir. Baudouin'ın ordusunda vaizlik yapan Albertus, olayları anlatırken Işın Demirkent'in deyimiyle Baudouin'ın eylemlerine mazaret bulmak arayışındadır. Albertus'un verdiği bilgilerden Antakya ve Çukurova bölgesi, Alexsious ve Haçlıların ilişkileri hakkında bilgiler mevcuttur. Albertus'un eseri 1095'ten başlayıp 1120 yılına kadar devam etmektedir. Eserini muhtemelen 1120-1158 yılları arasında yazmıştır.

Geoffroi Villehardouin önemli görevlerde bulunmuş bir elçidir. Eserinin ismi **The Chronicle of Fourt Crusade and Conguest of Constantinople'**dir. Eseri IV. Haçlı Seferi üzerine çalışanlar için önemli bir kaynaktır. Ayrıca yazarın eseri Latinlerin Bizans'a bakış açısını yansıtmaktadır. Zira yazar eserinin pek çok yerinde Bizans'a karşı duyulan güvensizliğe, Bizanslıların dönek tabiatlı oluşlarına değinmiştir. Olayları aktarırken biraz yanlı bir tavır alsada, özellikle Bizans'a karşı, eseri IV. Haçlı Seferinin ana kaynaklarından bir tanesidir. Müellifin eseri Ali Berktay tarafından Geoffroı de Villehardouin-Henri de Valenciennes: IV. Haçlı Seferi Kronikleri adı altında dilimize çevrilmiştir.

The Conguest of Constantinople adlı eserin yazarı olan **Robert Clari**, IV. Haçlı Seferi'ne kardeşi ile beraber bizzat katılmış bir şövalyedir. Yazar Kutsal Topraklara gitmek niyetiyle sefere iştirak etmiş, ancak yönünün değişmesiyle İstanbul'a gidip şehrin alınmasına katılmıştır. İstanbul'un zaptını gören yazar zaman zaman Bizans karşıtı bir tavır sergilese de gördüklerini yalın bir şekilde anlatmayı tercih etmiştir.

Saydıklarımıza ek olarak Guibertus Novigenti, Odo de Deul, Otto von Freising gibi müelliflerin eserleri Haçlı Seferleri tarihçiliği açısından oldukça önemlidir.

2.Bizans Kaynakları

Haçlılar ile ilgili en tafsilatlı bilgi veren Bizans kaynağımızın başında **Anna Komnena**'nın eseri gelmektedir. **Alexiad** adlı eserinde Anna 1118 yılına kadar ki olayları anlatmıştır. Babası 1118 yılında vefat ettikten sonra Anna, Bizans tahtı için mücadeleye girişmiş ve başarısızlığa uğrayıp manastıra kapanmıştır. Babasına adadığı bu eserini olayların üzerinden uzun uzun yıllar geçtikten sonra kaleme almıştır. Babası Aleksious Comnenos'un ve Bizans'ın Haçlılar hakkındaki genel kanaatini yansıtması açısından çalışması önemlidir. Anna, Haçlıların Avrupa'dan çıkıp kendi topraklarından gelip geçene kadar yaptıklarını en iyi anlatan kişidir. Ancak, Anna eserini yaşlı bir kadınken yazdığı için kronolojik olarak belirgin hataları mevcuttur. Eser Bilge Umar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Tahminen 1143 yılında dünyaya gelen **Ioannes Kinnamos**, İmparator Manuel Komnenos'un sekreteredir. Eserinde II. Ioannes Komnenos ve Manuel Komnenos dönemine ait geniş bilgiler mevcuttur. Eserini II. Alexsious Komnenos öneminde kaleme almıştır. Ioannes, Manuel'in Haçlılarla ilişkisinde en önemli görgü tanığıdır. Kendisi Manuel ile birlikte pek çok sefere katılmıştır. Eseri Manuel ve Antakya hâkimiyeti üzerine özel bilgiler içermektedir. Çalışmamızda Constance ve dönemini anlatırken **Kinnamos'un Historiası**'ndan faydalandık. Eserin Türkçe çevirisi Işın Demirkent tarafından yapılmıştır.

Önemli bir diğer Bizans kaynağı **Niketas Khoniates'**in meşhur eseri **Historia**'dır. Niketas, Denizli yakınlarındaki Khonai şehrinde dünyaya gelmiştir.Angelos Hanedanı döneminde saray memurluğu yapmış, idari görevler üstlenmiştir. Son dönem Haçlılarının ve İstanbul'un işgalinin en büyük görgü tanığıdır. Eserinde 1118-1206 yılları arasındaki olayları anlatmaktadır. Toplam yirmi bir kitaptan oluşan eseri Anadolu Türk Tarihi içinde önemlidir. Eserin bir kitabı F. Işıltan tarafından dilimize çevrilmiştir. Zikrettiklerimizden başka, Ioannes Zonaras, Georgios Akropolites, Michael Attaliates, Mikhail Psellos gibi müelliflerde mevcuttur.

3.İslam Kaynakları

1073 yılında Dımaşk'ta doğan **İbn'ül-Kalanisi'**nin eseri **Zeylü Tarihi Dımaşk**'tır. Eseri, yaşadığı dönemde Dımaşk için en önemli İslam kaynağıdır. İbnü'l-Kalanisi ömrünün tamamını Dımaşk'ta geçirmiştir. İyi eğitim görmüş soylu bir kişi olan İbn Kalanisi, çeşitli idari görevler yapmıştır ve yaşadığı dönemin en önemli vakanüvislerindendir. Şam Tarihine Zeyl adlı eserini Hilal es-Sabi'nin Tarih'ine bir ek olarak yazmıştır. Eseri kendisinden sonra pek çok tarihçi tarafından kullanılmıştır. Müellif eserinde Haçlı Seferi'nin başlangıcından 1160 yılına kadar geçen olayları anlatmaktadır. Eserini oluştururken yıl içerisinde meydana gelen olayları tarihlendirerek anlatmayı tercih etmiştir. Devlet görevinden dolayı pek çok resmi belgeyi gören Kalanisi bunlardan faydalanmıştır. Bu sebepten ötürü eseri oldukça önemlidir. I. ve II. Haçlı Seferleri hakkında en erken yazılmış Arapça kronik olması nedeniyle de eseri ayrı bir önem taşımaktadır.

Haçlı Seferleri hakkında önemli bir diğer İslam kaynağı toplam on iki ciltten oluşan, **İbn'ül-Esir**'in eseri **el-Kamil fi't-Tarih**'tir. 1160 yılında Cizre'de doğmuştur. Babası Zengiler döneminde Musul'a yönetici olarak atanmıştır. İbnü'ül-Esir'in babası eğitime çok önem verdiği için, çocuklarına dönemin önemli isimlerinden dersler aldırmıştır. Ailenin tüm fertleride devlet içinde önemli görevleri ifa etmişlerdir. İbnü'l-Esir'in kendisi diplomatik görevleri nedeniyle pek çok yeri seyahat etme imkânı bulmuştur. İbnü'l-Esir El-Kamil'inde Selçuklular, Haçlı Seferleri, El-Cezire, Musul, Abbasiler ve Moğollar hakkında oldukça kıymetli bilgiler vermektedir. İbnü'l-Esir eserinde batılılar için genel olarak Franklar ifadesini kullanmaktadır ve İbnü'l-Esir'e göre batıdan gelen her millet Franktır. İbnü'l-Esir El-Kamil'de Haçlıların Suriye'de ki faaliyetleri, Fatımiler ve Haçlılar arasındaki savaş, Bizans İmparatoru ve Haçlıların mücadelesi, Urfa'nın fethi, Endülüs'deki Müslümanların batılılarda savaşları ve Selahaddin'in faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir. Eseri, Batı'da Kalanisi'nin neşrine kaar en önemli kaynak kabul edilmekteydi.

İspanya'da dünyaya gelen **İbn Cübeyr**'in ailesi muhtemelen 700lü yıllara İspanya'ya göç eden Araplardandır. Büyük ihtimal 1145 yılında doğmuştur. Kâtiplik yapan İbn Cübeyr döneminin önemli yazar ve şairi sayılmaktadır. 1183 yılında hacca

gitmek için İspanya'dan ayrılmıştır. Mekke'yi ziyaret ettikten sonra, Musul ve Bağdat'a uğrayan Cübeyr, 1185 yılında tekrar İspanya'ya dönmüştür. **Rıhle** adındaki eseri seyahatname türündedir. Ancak Doğu'ya yolculuğu, Haçlı Seferleri dönemine denk geldiği için anıları oldukça önemlidir. Eseri İsmail Güler tarafından Endülüsten Kutsal Topraklara adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir.

Emir Unar'ın hizmetinde bulunan **Üsame bin Münkız**, 1095 yılında Şeyzer'de doğdu. Bir âlim olan Üsame, Haçlıların adetleri, gelenek ve görenekleri ile ilgili sağlam gözlemler ve tespitler yapmıştır. Tüm tespitlerini **Kitabu'ul-İtibar** isimli eserinde toplamıştır. Haçlılarla dostluk kurmuş, elçilik görevi yapmış Üsame'nin eseri Haçlıların sosyal yaşantılarıyla ilgili verdiği bilgilerden dolayı kıymetlidir. Bunlara ek olarak İslam müelliflerine, İbnü'l Kesir, Ebu Şame, Azimi, Cüveyni'yi ve çalışmalarını ekleyebiliriz.

4.Ermeni ve Süryani Kaynakları

Urfalı Mateos XI. Yüzyılda Urfa'da yaşamış, Ermeni asıllı bir tarihçidir. Eserinde Urfa ve Suriye bölgesinde meydana gelen olayları anlatmaktadır. Anlatımına 952 yılı ile başlayan Mateos'un eseri 1136 yılı ile son bulmaktadır. Muhtemelen bu tarihte ya da bu tarihe yakın bir zaman diliminde ölmüş olmalıdır. Eserinde I. Haçlı Seferi esnasında meydana gelen olayları, Haçlılar ile Bizans arasındaki ilişkileri, Haçlıların Anadolu yürüyüşleri, Urfa'ya gelmeleri, şehrin alınması ve Ermeniler ve Haçlılar arasındaki ilişkiler hakkında aydınlatıcı bilgiler vermektedir. Mateos'un vakayinamesine Papaz Grigor tarafından bir ek yazılmıştır. Bu ekte Papaz Grigor, Mateos'un kaldığı yerden devam etmiş ve olayları 1162'ye kadar getirmiştir. Eser Hrant D. Andreasyan tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

Bir diğer önemli kaynağımız **Gregory Ebu'l-Farac'ın Vekayinamesi**'dir. Bar Hebraeus olarak da bilinen müellif Malatyalı bir Süryani'dir. Arapça ve Süryanice olarak eseri iki ayrı dilde yazılmıştır. Süryanice olanın ismi ***Makhttebbanuth Zabhne***'dir. Eserinin bir bölümünü kilise tarihine, bir bölümünü Hz. Âdem'den Hz. Muhammed'e kadar peygamberler tarihine atırmıştır. Ayrıca eserinde İran kralları, Arap hükümdarları, Roma İmparatorları hakkında bilgiler vermektedir. Eserinde 1186'ya kadar olan olayları anlatmaktadır. Bir Süryani olan Ebu'l Farac, Haçlılarla

ilgili kıymetli bilgiler vermektedir ancak Mateos'a göre anlatısı yüzeyseldir. Müellifin eseri Ö. Rıza Doğrul tarafından iki cilt halinde dilimize çevrilmiştir.

Süryani Mikhail'in Vekayinamesi, Haçlılar ile ilgili bilgiler içeren yerli kaynaklardan bir diğeridir. Suriye, Mısır ve Anadolu hakkında önemli bir kaynaktır. Mikhail eserini Hz. Âdem'den başlatıp, 1195 yılına kadar getirmiştir. Eser toplamda yirmi bir kitaptan oluşmaktadır ve her biri farklı fasıllara ayrılmıştır. Mikhail, eserinde Suriye, Anadolu ve Mısır hakkında bilgiler vermektedir. Eser Hrant Andreasyan tarafından Türkçeye çevrildi. Bunlara ek olarak ana kaynaklar olarak Tudelalı Benjamin, Varden Vartabet, Urfalı Vehram, Simbat ve Hethum'un eserlerini sayabiliriz.

MODERN ARAŞTIRMALAR

Haçlı Seferleri Tarihi araştırmaları Avrupalı tarihçiler tarafından uzun yıllardır yapılmaktadır. Biz Benedikten Tarikatı üyelerinin bu alanla ilgili çalışmalar yaptıklarını bilmekteyiz. Ancak modern araştırmalar Fransız İhtilali öncesine dayanmaktadır. İlk olarak Fransızlar, Fransız Akademisi aracılığıyla Haçlı Seferleri araştırmalarını teşvik etmişlerdir. Fransız İhtilali'nin başlamasıyla çalışmalara kısa bir süre ara verilmiş, sonrasında devam edilmiştir. Fransızlar tarafından yapılan **Recueil des Historiens des Croisades**, Haçlı Seferleri ile ilgili doğu-batı kaynaklarını birleştiren ansiklopedi niteliğinde dev bir çalışmadır. Fransızlardan sonra bu alanda en fazla çalışma yapan millet Almanlar ve sonrasında İtalyanlardır.

XIX. yüzyıl Haçlı Seferleri tarihi alanında çok önemli bir dönemeçtir. Çok yoğun şekilde yapılan araştırmalar, günümüz tarihçilerinin de en önemli materyallerini oluşturmuştur. Yapılan araştırmalar neticesinde dünyada bu alanla ilgili farklı ekoller ortaya çıkmıştır. Alman ekolü, Fransız ekolü, Amerikan ekolü ve İngiliz ekolü mensubu pek çok bilim adamı bu alanda önemli çalışmalar oluşturmuşlardır. Örneğin K. Setton'un altı ciltlik, muhtelif makalelerden meydana gelen eseri çok kıymetlidir. Biz de çalışmamızda K. Setton'un külliyatındaki makalelerden sık sık faydalandık. Ayrıca Steven Runciman'ın üç ciltlik çalışması, Haçlı Seferleri ile ilgili detaylı tespit ve anlatımlara sahiptir. Runciman'ın eseri çalışmamız için önemli bir yere sahiptir. Avrupa'da Haçlı Seferleri araştırmalarına bu kadar önem verilmesine karşın, ülkemiz

bu konuda Batının çok gerisinde kalmıştır. F. Işıltan, Işın Demirkent, Ebru Altan gibi bu alana gönül veren birkaç hocamızın dışında ülkemizde özgün çalışmalar yok denecek kadar azdır. Hemen hemen herkesin, -akademisyen olsun veya olmasın- değindiği Haçlı Seferleri Doğu ve Batı'nın ebedi kavgası olmaktan bir adım öteye gidememiştir. Özellikle ilahiyatçıların gözünde haç ile hilalin kavgası olarak kabul görmüş, anlatılmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar da genel olarak nedensellik çizgisinden uzak, iki toplumu ötekileştiren nitelikte olmuştur.

J. Riley Simith, D. C. Munro, August Crey, H. E. Mayer, David Nicolle, Bernard Hamilton, T. A. Archer, Susan Edgington, T. Venning, Jonathan Philips, Thomas Asbridge, Guy Perry, Natasha Hudgson, Margaret Tranovich, Sharan Newsman kitap ve makaleleriyle çalışmamızın oluşumuna en büyük katkıyı sağladıla

GİRİŞ

HAÇLI SEFERLERİ ÖNCESİNDE YAKINDOĞU

İslamiyet, Hz. Muhammed'in İslam dinini tebliği ile başlamış ve hızlı bir yayılma göstermiştir. Üst üste kazanılan savaşlar ve yapılan fetihler yoluyla, Hz. Muhammed Arapları siyasi bir birlik içinde toplamayı başarmıştır. Ondan sonra sırasıyla başa geçen halifeler döneminde, İslam fetihleri büyük hız kazandı. Özellikle Halife Ömer döneminde yapılan fetihler İslam Devleti'ni Yakındoğu'ya kadar taşıdı. Dört Halife Devri Hz. Ali'nin vefatı ile son buldu. Hz. Ali 661 yılında öldü ve yerine köklü Emevi ailesinden Muaviye geçti. Muaviye ile Emevi Hanedanı kurulmuş oldu ve başkent Şam'a taşındı. Bununla birlikte halifelik babadan oğula geçmeye başladı.[1] Emeviler Arap milliyetçiliğini ön plana çıkartacak bir devlet politikası belirlediler ve Arapçayı resmi dil ilan ettiler. Arap olmayan kesime ise ikinci sınıf insan muamelesi yaptılar. Emeviler, birbirlerini takip eden ardılları ile hükümetin siyaset ve ekonomi politikalarına ağırlık verdiler. Topraklarını halifeden ziyade bir kral gibi yönettiler.[2]

Abbasiler üç yıl süren bir isyandan sonra 750 yılında iktidara geldiler. Abbasi tarihi 'Altın Çağ' (750-945) ve 'Çöküşün Başlangıcı' (945-1258) olarak iki evrede incelenmektedir.[3] Abbasiler'in isyan hareketleri esnasında bir grup Emevi Endülüs olarak bilinen İspanya'ya kaçtı ve orada Abbasi hilafetine başkaldırı olarak yeni bir devlet kurdular. Abbasi Halifeleri, devletin kuruluşunda önemli rol oynayan Farslılara karşı, zamanla yeni destek arayışına girdiler. Fars etkisinden kurtulmak maksadıyla da ilk olarak Halife Memun döneminde Türklerden oluşan bir ordu kuruldu.[4] Güçlerini Türk kökenli köle askerlere kaptırdılar ve bu askerlerin zoruyla

---

[1] Gregorio F. Zaide, *World History,* REX Book Store, Philippines 1994, s.100.
[2] Radhey Shyam Chaurasia, *History of Middle East*, Atlantic Publishers&Distributors, India 2005, s.159.
[3]Joseff W. Meri, *Medieval Islamic Civilization: An Encyclopedia*, Rotledge Taylor&Francis Group, New York 2006, s.1.
[4] Mehmet Azimli, "Abbasiler Döneminde Türklerden Oluşturulan Ordu (Hassa Ordusu)", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* cilt: IV, sayı: 2, Aralık 2002, s.31.

yetenekli yöneticilerini saf dışı ettiler.[5] Sünni Hilafeti temsil eden ve Bağdat merkezli olan Abbasi Devleti'nin otoritesini kaybetmesiyle, Türk kökenli pek çok emir ortaya çıktı. Türk gruplar Abbasiler üzerinde o kadar etkindiler ki, zamanla halifeler Türklerin elinde adeta oyuncak oldular.

Büveyhi lideri İbn Büveyh, 945 yılında hiçbir direnişle karşılaşmadan Bağdat'ı ele geçirdi.[6] 945 yılında Bağdat, Şii kökenli olan Büveyhiler tarafından kuşatıldı. Halifeyi Şii baskısından kurtaran yine bir Türk olan Tuğrul Bey oldu. Bu tarihten sonra Halifeler 1258 yılına kadar Müslüman emirlerin gölgesinde kalmak zorunda kaldılar.[7] Orta Asya'da büyük fetihler yapan Gazneliler ihtişamını kaybetti, yerini Samaniler aldı. Abbasi Halifeleri zamanla otoritelerini, askeri-politik güçlerini kaybettiler lakin her kesimden insanın gözünde Peygamberin vekili olarak imajlarını korudular.[8]

Araplar, Türklere VII. yüzyılda İslam'ın hızlı büyümesi esnasında Öküz Nehri[9] boylarında rastladılar. Siyasi mecburiyetten kaynaklanan yakınlık uzun yıllar sonra savaş ve akınları sonlandırdı.[10] İki grup arasında savaşların sona ermesi siyasi ve kültürel pek çok neticeyi beraberinde getirdi. Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte, cihat-gaza anlayışına yeni bir soluk daha eklendi, İslam'ın koruyuculuğunu Türkler üstlendi. XI. yüzyılda Müslüman Doğu'da, başka bir güç sivrildi. İlk Türk-İslam imparatorluğu Selçuklu Türkleri tarafından kuruldu ve 1038'den 1092'ye kadar büyük başarılı ile yönetildi.[11] Selçukluların son güçlü sultanı Melikşah oldu. Melikşah 1092 yılında vefat etti ve Büyük Selçuklu Devleti, peş peşe veraset kavgalarıyla, kavgaların neticesinde ortaya çıkan bağımsız devletçiklerle parçalandı.

---

[5] Shainool Jiwa, *Towards A Shi'i Mediterranean Empire Fatimid Egypt and the Founding of Cairo*, I.B. Tauris Publishing, London 2009, s.6.
[6] Mehmet Emin Şen, "Abbasilerde Türk Nüfuzu Döneminin Çöküşü ve Türklerin Akıbeti: (232-447/945-1055)", *The Journal of Academic Social Sciense Studies*, cilt: VI, sayı: V, Ekim 2012, s.467.
[7] James E. Lindsoy, *Daily Life in the Medieval Islamic World*, Greenwood Press, London 2005, s.17.
[8] Malise Ruthven-Azim Nanji, *Historicial Atlas of Islam*, Harward University Press, Cambridge 2004, s.50.
[9] Ceyhun Nehri ya da Amuderya olarakta bilinmektedir. Öküz Nehri (Öğüz-Oxus), bu akarsu isminin Türklerce kullanılan en eski versiyonudur. Vahş ve Pyanc ırmaklarının birleşmesiyle oluşan Öküz Nehri, Orta Asya'nın en uzun akarsuyudur. Türk tarihinde önemli bir yeri olan nehir, Tacikistan ve Kuzeydoğu Afganistan sınırından akarak Aral Gölü'ne dökülmektedir.
[10] Nicholas Morton, *Encountering Islam on the First Crusade*, Cambridge University Press, UK 2016, s.6-7.
[11] W. B. Stevenson, *The Crusaders In the East-A Brief History of the Wars of Islam With Latins In Syria During The Twelfth and Thirteenth Centuries*, Cambridge University Press, UK 1907, s.19.

Bu parçalanma Haçlı Seferlerinin hemen öncesine denk düştüğü için Haçlıların bölgede işini büyük oranda kolaylaştırdı.

Şii İslam'ı temsil eden Fatımi Hilafetinden de kısaca bahsetmek gerekir. Fatimi Sülalesi (909-1171), Şii hilafetini temsilen, önce Kuzey Afrika'da kuruldu. Daha sonra yaylarak Müslüman coğrafyasının en önemli bölgelerinden olan Mısır'ı ele geçirdi.[12] Fatımiler, Abbasi Devleti'nin duraklamasından faydalanarak, Kuzey Afrika'dan hareketle Yakındoğu'ya yayılan güçlü bir devlet kurdular. Fatimiler müridleri vasıtasıyla İsmailiye'yi yayıyorlar ve Abbasilere karşı Şii Hilafeti propagandasını yapıyorlardı.[13] Sünni İslam'ın tamamen karşısında olan Fatımi Hilafeti, fanatik bir milis gücüne sahipti. Ancak buna rağmen, genel olarak Fatımi Devleti, bünyesindeki yabancı unsurlara hoşgörü ile yaklaşabilmiştir. Zaman zaman, özellikle El-Hâkim örneğinde olduğu gibi Hıristiyan-Müslüman demeden zulmeden zalim halifeler yönetime gelebilmekteydi. El-Hâkim şüphesiz Fatımi hoşgörüsüzlüğün tek örneğidir. Hıristiyanlara zulüm etmesi, bir adım daha ileri giderek kutsal mekânları Kamame Kilisesi'ni yaktırması, Batı'da büyük üzüntü nedeni oldu. Bazı tarihçilere göre Haçlı Seferlerinin nedeni Fatimi Halifesi Ebu Ali al Mansur el Hâkim bi Emrillah'ın[14] (985-1021) eylemleridir.[15] El-Hâkim, Müslümanlardan da en az yerli Hristiyanlar kadar nefret ediyordu. Bu coğrafyaya damgasını vuran 1009 olayları aslında abartıldığı kadar ciddi değildi ve zaten hemen devamında Hıristiyanlar ve Müslümanlar arasında yeni bir 'modus vivendi'[16] kuruldu

[12] Jiwa, **a.g.e**., s.2
[13] Claude Cahen, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, (Çev: Mustafa Daş), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010, s.10.
[14] El-Hâkim, tahtta 996 yılında çıktı. Söylentiye göre El-Hâkim havlamalarına tahammül edemediği için ülkesindeki tüm köpeklerin öldürülmesini emretti. El-Hâkim Arapların 'kitap ehli olarak adlandırdıkları Hıristiyanlar ile Yahudilere işkence etmeye başladı ve 1009'da kendi yönetimi altındaki Kutsal Mezar Kilisesi'ni yıktırdı. Bu 'kudurmuş' Halife Hıristiyan ve Yahudilere siyah şapka giyme ve yaklaşık 20 cm uzunluğunda tahta haç takma mecburiyeti getirdi. Rahatsız olduğu için, sesli tüm dini ritüelleri yasakladı. Kimseye güvenmeyerek, herkesten kuşkulanarak sarayında da esrarengiz oyunlar oynadı.
[15]Avner Falks, *Franks and Saracens: Reality and Fantasy*, Karnac Books, London 2010, s.75.
[16] Modus Vivendi, modus (yöntem, yol) ve vivendi (yaşam, yaşamla ilgili) kelimelerinin birleşmesiyle türemiş bir ifadedir. Aralarında hiçbir resmi anlaşma olmaksızın farklı dini-etnik yapıdaki milletlerin özgürce yaşamasına verilen Latince kökenli terimdir. Kendinden olmayanı olduğu gibi kabul edip, bir olup yaşama biçimidir. Bugün uluslararası siyasette ve hukukta çokça kullanılan terim, modern manası ile toplumsal huzur açısından 'sana saygı duyuyorum' demektir. Ayrıntılı bilgi için bkz: David McCabe, *Modus Vivendi Liberalism: Teori and Practice*, Cambridge University Press, New York 2010.

ve Kutsal Mezar Kilisesi'nin onarımına başlandı.[17] Kilisenin onarılması, Avrupa'da olumlu bir etki yapmadı ve bu nahoş durum Haçlı Seferi propagandalarında, vaazlarında sık sık dile getirildi. Özellikle Papa II. Urbanus ve keşiş Pierre, bu hadiseyi vaazlarında kullanma gereği duydular.

1062 yılında Fatımiler, gerek otoritesel gerekse ordudaki kaostan kaynaklanan politik ve ekonomik yönden çöküş sürecine girmiş oldular.[18] Fatımi Halifeleri, Abbasi örneğinde görüldüğü gibi yönetimi güçlü ailelerden gelen, ya da entrikalarla iktidarı ele alabilecek vezirlere veya generallere kaptırdılar. Ancak, Fatimi Hilafeti son ana kadar, Mısır'ın zenginliklerine hükmetti ve Haçlı Seferleri esnasında da Fatımiler, bölgenin en önemli siyasi gücüydü. Fatımi hilafetinin son veziri Haçlılarla olan başarılı mücadelesiyle adını çokça duyduğumuz Selahaddin Eyyubi oldu.[19]

XI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Bizans eski gücünü kaybetmişti. Bizans iktidarı harem ile hadım ağalarının eline bırakınca, menfi durum dış siyasette kötü etkisini hemen hissettirdi.[20] Özellikle Selçuklu ile yapılan 1071 Malazgirt Savaşı Bizans'ı baştan aşağı yıkıntıya sürüklemiştir. Hırslı bir lider olan Bizans İmparatoru Romanos Diogenes'in en büyük hedefi Anadolu'dan Türkleri atmaktıı.[21] Bu savaş Bizans'ın askeri gücüne indirilmiş belki de en büyük darbe oldu. Savaş sonucunda İmparator Romanos Diogenes ve pek çok kumandanları esir edildi. Yapılan antlaşma ise çok manidardı. Yapılan anlaşma ile Bizans yıllık vergi vermek ve Selçuklulara askeri yardım sözüyle aslında Türklere tabi olmayı kabul ediyordu.[22] Anlaşma her ne kadar kâğıt üzerinde kalsa da, Bizans'ın acizliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Hatta bazı tarihçilere göre Malazgirt Savaşı Haçlı Seferlerinin en önemli sebebi veya doğuş nedenidir.[23] Zaferden sonra tenha Anadolu'da ilerlemekte hiçbir sıkıntı çekmeyen Türkler İznik'e kadar ilerleyip, başkentlerini İznik'e taşımışlardır.

---

[17] Joy Rubenstein, *Armies of Heaven: The Fisrt Crusade and the Quest For Apocalypse*, Basic Books, USA 2011, s.9.
[18] Join Calvert, *Egypt: Fatımids, Later:1073-1171*, Kevin Shillington (Ed.), *Encyclopedia of African History*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2005, s.744.
[19] Paul Sanders, *Ritual, Politics and the City in Fatimid Cairo*, State University of New York Press, USA 1994, s.3.
[20] Sayime Durmaz, *Haçlılar, Bizans ve Selçuklular*, Ahmet Yaşar Ocak (Ed.), *Anadolu Selçukluları ve Beylikleri Dönemi Uygarlığı*, cilt: I, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2006, s. 37.
[21] Christopher MaCevitt, *The Crusades and Christian World Of The East*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2006, s.40.
[22] Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011, s. 185.
[23]Falks, **a.g.e.,** s.77

Bu yüzyılda Bizans'ın Batı ile ilişkileri de oldukça tatsızdı. Özellikle 1054 Şizması[24] iki kiliseyi bir daha asla birleşmemek üzere ayırmıştı. İbadet ve ayinlerdeki ritüel farklılıkları her iki kilisenin diğerini "heretik"[25] ilan etmesine sebep oluyordu. Karşılıklı aforozlar da bu karışık sahnede şaşılmayacak bir trajediydi. 1085 yılında Bizans İmparatoru Papa tarafından aforoz edildi. Henüz fiili şizma gerçekleşmemesine rağmen aforoz ile birlikte iki tarafta da birbirlerine karşı tansiyon yükselmişti.[26] Batı Kilisesi ile olan dini problemler, Doğu'da Türk tehdidi, büyük ekonomik çöküntü gibi sebeplerle Bizans tahtında güçlü olan söz sahibi olmaya başladı. Özellikle Malazgirt Zaferi'nden sonra Bizans içte istikrarı sağlamakta zorlandı. İmparatorluğu dağılımaktan kurtaran adam Alexious Komnenos oldu. Genç General Alexsious 1081 yılında henüz yirmi beş yaşında iken başarılı bir darbe girişimiyle Bizans tahtını ele geçirmeyi başardı.[27] Alexsious, tahtta geçtiğinde Bizans neredeyse parçalanmanın eşiğindeydi.[28] Bizans toprakları hem Normanlar hem de Türkler tarafından hala tehdit edilmekteydi. Alexsious Papa Urbanus'tan topraklarını savunmak için yardım istedi fakat Papa Doğu'ya asker yerine bir yığın eğitimsiz kadın, çocuk ve ayaktakımı Haçlı gönderdi.[29] Ana sebep sayılmasa da bu çağrı ile *'Haçlı Seferleri'* olarak adlandırdığımız uzun bir süreç başlamış oldu. 1097 yılında

[24] Şizma (Schisma),Yunanca ve Latince'de ayrılma, ayrışma, bölünme anlamına gelir. Bu kelime akıllara Doğu-Batı kilisesi benliğinde büyük yer tutan 1054 Büyük Şizması'nı getirmektedir. 1054 yılında Papa IX. Leon, Doğu-Batı Kiliselerindeki ayrılığı bitirmek maksadıyla, kardinal Humbert'in başkanlık ettiği bir heyeti Konstantinopolis'e gönderdi. Konstantinopolis Patriği Cerelarius ile Humbert arasında yapılan görüşmede, kardinal Humbert'in emredici ve kibirli davranışları diyalog yolunun kapanmasına neden oldu. Cephe alan Patrik, Papalık heyetiyle tekrar görüşmek istemeyince, sinirlenen Humbert, Ayasofya'ya gelerek Patrik ve pek çok din adamını aforoz etti. Patrik Cerularius ise kendini aforoz edenlere, karşı aforoz ile cevap verdi. Bu afarozlarla Doğu-Bati Kiliselerinin ayrışmaları resmileşmiş oldu. Daha sonra yapılan anlaşmalarla yaralar sarılmak istense de 1054 Şizması etkisini günümüze kadar sürdürnüştür. 2014 yılında Papa Francis'in İstanbul Rum Ortodosk Kilisesi lideri Patrik Bartholomeos'u ziyareti, 1054'ün izlerinin silinmesi için iyi niyet adımı olarak yorumlanmaktadır.

[25] Heretik kelimesi Yunanca 'seçme, seçim, ayırma' anlamında olan 'hairesis' kelimesinden türemiştir. Zamanla zındık sapkın gibi manalar yüklenmiştir. Hıristiyan Kilisesince benimsenen Ortodoks görüşü kabul etmeyen kimselere heretik denmektedir. Bu kelime sadece Hıristiyan sapkınları değil, aynı şekilde İslam dini içindeki aykırı kimseleride nitelemektedir. Örneğin Bâtıniler İslam'ın içindeki heretikler olarak kabul edilmektedir.

[26]Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Çev: Fikret Işıltan), cilt: I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2008, s.78.

[27] Peter Frankopan, *The First Crusade: The Call From The East*, The Belknep Press of Harward University Press, Cambridge 2012, s.18.

[28] Emrullah Kaleli, "İmparator I. Aleksious Komnenos (1081-1118) Döneminde Bizans ve Haçlılar Arasındaki İhtilaflar", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:4, sayı: 13, Ekim 2014, s.973.

[29] Jennifer Lawler, *Encylopedia of the Byzantine Empire*, MacFarlon Company, USA 2004, s.38.

Haçlılar Suriye'ye geldiklerinde bu topraklar parçalara ayrılmış ve tecrübesiz idareciler elinde yönetilmeye çalışılmaktaydı.[30]

[30] P. M. Holt, *Haçlılar Çağı: 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*, (Çev: Özden Arıkan), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, s. 15.

BİRİNCİ BÖLÜM

OUTREMER

"Outremer kelimesi eski Fransızca kelime 'Ou(l)tremer'den türemiştir, literatürdeki anlamı ise 'deniz ötesi topraklar' yani 'Akdeniz'in uzağındaki topraklar' olarak Batılı Hıristiyanlar arasında kabul görmüştür. Benzer ifadeler diğer dillerde de bulunmaktadır: İspanyolca Ultramar, İtalyanca Oltremare, Almanca Daz lant über mer[31] gibi. Frank prenslikleri için modern tarih yazımı alternatif olarak 'Haçlı Devletleri' ismini de kullanmaktadır."[32]

Outremer olarak ifade edilen topraklar bugün Filistin, İsrail, Akdeniz'in Batı kıyısı, Kuzeydoğu Türkiye ve Lübnan gibi ülkelerin topraklarını içermektedir. *"Outremer"* ifadesi Haçlıların ilk seferle birlikte kurdukları dört Haçlı Devletine verilen fantastik isimdir: Antakya Prinkepsliği, Urfa Kontluğu, Kudüs Krallığı ve Trablusşam Kontluğu. İsim ayrıca Suriye ile Filistin'de ki Doğu Akdeniz devletlerine karşılık geliyordu.[33] Outremer, Deniz Ötesi Ülke, Doğu Frank Devletleri de denilen devletlerden ilki bugün Urfa olarak bilinen tarihi Edessa kentinde Edessa Kontluğu olarak kurulmuştur. Hemen peşinden Antakya Prinkepsliği ve sonrasında Kudüs Krallığı kurulmuştur. En son olarak 1109 yılında Trablus Kontluğu meydana gelmiştir.

"İlk olarak kendi Haçlı liderleri tarafından Outremer'de kurulan dört Haçlı Prensliği'nin ardılları kendi sülalelerinden oldu. Kudüs Bolougne yurdundan Godfrey of Bauillon'un kardeşi, ardılı Baldwin tarafından yönetildi. Trablus'ta, Raymond of Toulouse soyundan Saint-Gilles ailesi iktidara geldi. Antakya'da Bohemond'un soyundan Hauteville ailesi, Urfa'da Joscelin I (1119-31) soyundan Courtenay ailesi yönetimdeydi."[34]

---

[31] Das land über mier

[32] Alan V. Murray, *Outremer,* Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, ABC-CLIO, s.910.

[33] Falks, **a.g.e**., s. 147

[34] Nicholas Jaspert, *The Crusades*, (Çev: Phyllis G. Jestica), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2006, s.86.

I. Haçlı Seferi'nin vaaz edilmesiyle ortaya çıkan büyük çosku, sadece hareketin öncüsü Papa II. Urbanus'u değil, günümüzde bizleri de hala şaşırtmaktadır.[35] Cluny kökenli olan VII. Gregorius[36] Haçlı Seferi fikrini sistemleştirmeye çalışan ilk papadır. Bu amaçla Avrupa'da muhtelif kral ve asillere mektuplar göndermiş, onlara Haçlı ruhu aşılamaya çalışmıştır. Papa VII. Gregorius ateşli bir şekilde *"liberation*"u savunur. *"Liberation*"dan kastı ise kutsal yerlerin ve İsa'ya inanan halkların özgürleştirilmesidir. Burada üç isim oldukça önemlidir: Anselm of Lucca, Bonzo of Sutri ve John of Mantua gibi isimler Papa'nın savaş davetini destekleyerek, barış için savaş kavramı ile savaşı yumuşatmak için çalıştılar.[37] Hıristiyanlığın savaşı yasaklayan anlayışını meşrulaştırmak adına *'barış için savaş'* kavramını topluma kabul ettirecek teoriler geliştirdiler. Hepsinden önemlisi, kutsal mekânların sadece inananların elinde olması gerektiği fikridir. 'Liberation' sıkı sıkıya Doğu'da, kutsal topraklarda Hıristiyan lordlar kontrolünde yalnızca Tanrı'ya bağlı devletler kurulması gerektiğini savunmaktaydı. Bu fikir Haçlı Seferleri ile uygulanma imkânı buldu ve Doğu Frank Devletleri imansızlara karşı kazanılan zaferin nişanesi oldu. Elbette Outremer'in oluşumunda başlı başına 'liberation' etkili değildir. Sosyal, kültürel, ekonomik ve dini pek çok sebep mevcuttur. 11. yüzyılda Avrupa'daki hızlı nufüs artışı, yetersiz üretim, toprak arzusu gibi sebeplerle Batı içteki karmaşayı dışa çevirecek bir heyecan zaten aramaktaydı. Doğu ile ilgili zaman zaman egzotik zaman zaman ise üzücü anlatılar bu heyecanı destekledi.

Bizans'ın Türk fetihleri nedeniyle içinde bulunduğu zor durum, uzun süreden beri Hristiyan âleminde korku ve endişeyle takip edilmekteydi.[38] Aleksios'un ücretli asker talebi ile Papa Urbanus harekete geçti. Çözümlenmesi gerekli kilise problemleri için Papa ordu gönderecek ve haklı olarak bu ordunun lideri de Papa

[35]Cecile Morrisson, *Haçlılar*, (Çev: Nermin Acar), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2005, s.10.

[36] Cluny reform hareketinin en önemli ismi olan VII. Gregory, kilise ve kilise yönetiminde önemli reformlar yapmak istemiş ancak; İmparator IV. Henry kilisenin artan otoritesini kırmak için bu hareketin tamamen karşısında yer almıştır. VII. Gregorius ve Henry arasında ki anlaşmazlıkta imparatorun tarafını tutmuş olan Guibert'de İmparator Henry tarafından desteklenip papa ilan edilmiştir. Gregory öldüğünde yerine Papa seçilen Urbanus da aynı durumdaydı. İmparator tarafından desteklenen bir karşıt papa mevcuttu ve Urbanus uzun süre kendini kilisenin başı olduğu yönünde kanıtlama gereği duymuştur. Bu dini durumun Haçlı Seferlerine psikolojik yansımasını rahatlıkla görebilmekteyiz.

[37] Andrew Jotischky, *Crusading and The Crusading State*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2004, s.31.

[38] Sayime Durmaz, *Haçlılar ve Doğu Hristiyanlığı –XI. ve XIII. Yüzyıllar-*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi Ankara 2004, s.3.

olacaktı.[39] Urbanus, Clermont'da büyük bir konsül toplayarak tüm laik ve din adamlarını İsa'nın topraklarını kurtarmaya davet etti. Urbanus savaş çağrısı yaparken iki amacı vardı. Birincisi Müslüman baskısı altında tutulan kiliseleri ve özellikle Kudüs Kilisesi'ni kurtarmaktı. İkincisi Kudüs şehrini özgürleştirmekti.[40] Zengin fakir pek çok insan farklı sebeplerle sefere katılmaya gönüllü oldu ve yollara düştü. Sefere katılanların büyük çoğunluğunu fakirler ve yaşlı kadınlar oluşturuyordu. Birinci Haçlı Seferi boyunca yaklaşık 100.000 insan Doğu'ya geldi. Bunların büyük çoğunluğu uzun süre kalmayarak kendi topraklarına geri döndüler.[41] Böylelikle Haçlı Seferi, başlamış oldu.

İlk grup Balkanlar üzerinden Kesiş Pierre öncülüğünde Konstantinopolis önlerine geldiler. İmparator, bu eğitimsiz çapulcu kimselerden oluşan orduyu şehrine almadı ve hemen Anadolu'ya sevk etti. Pierre'nin ordusu Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı Kılıçarslan tarafından imha edildi. Bizzat Pierre canını zor kurtardı. Asillerden ve şövalyelerden oluşan ordu geriden gelerek şehrin önüne ulaştı. Sefere katılan bir kronikçi olan Fulcherious *"İmparator kendisine kötülük yapacağımızdan korktuğundan şehrine girmemize izin vermemişti"*[42] demektedir. Asiller İmparatorla görüşüp, kendisine bağlılık yemini ettiler, birlikleri ise küçük gruplar halinde şehre sokuldu.

Haçlıların ilk hedefi İznik şehriydi. Haçlılar İznik'i Haziran 1097'de kuşattılar. İznik kuşatması Türkler açısından uygunsuz bir zamana denk gelmişti. Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan Pierre Hermit'in çapulcu topluluğunu bozguna uğrattığından yeni gelenleri de onlarla bir görmek gibi bir hata yaptı ve Haçlılar Anadolu'da ilerlerken o da Danişmendlilerle savaşa başladı.[43] İznik'in kuşatıldığı haberini alınca, savaşı bırakıp İznik önlerine geldi. Türkler Haçlıların giydiği tarzda çelik zırhları ilk defa görmekteydiler ve bu ağır askerleri yerlerinden dahi kımıldatamayıp savaşı kaybetler.[44] Haçlılar 26 Haziran'da İznik'tan hareket ettiler. Hedefleri Antakya idi ve

[39] Runciman, **a.g.e**., s. 77
[40] Jonathan Riley Simith, *The First Crusades and İdea of Crusading*, Continium Press, London 2003, s.18.
[41] Thomas F. Madden, *The Concise History of Crusades*, Rowman&Littlefield, Maryland 2013, s.11.
[42] Fulcherius Carnotensis, *Kudüs Seferi: Kutsal Toprakları Kurtarmak*, (Çev: İlcan Bihter Barlas), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009, s. 63.
[43] Steven Runciman, *The Fist Crusade: Constantinople To Antioch*, Ed. M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, Wisconsin University Press, London 1969, s.289.
[44] Er, **a.g.e.,** s. 81

Antakya ile İznik arası aşırı sıcağın kavurduğu Anadolu bozkırıydı. Yaz ayları bu topraklarda çok sıcak geçmekteydi.[45] Ağır kayıplar vererek ordu Anadolu'da ilerleyerek iki kol halinde Antakya ve Urfa önüne geldi. Bu şehirlerin alınmasıyla Haçlılar, Outremer ya da Doğu Frank Devletleri denilen siyasi yapıyı meydana getirmiş oldular.

1.1.Urfa (Edessa) Kontluğu

Haçlılar İznik'i alıp, İmparator Aleksious'a teslim etikten sonra Suriye'ye ulaşmak için Anadolu seyahatlerine devam ettiler. Haçlıların Anadolu'da ilerleyişi iki kol halindeydi. Kendi birliklerinin başında ilerleyen Baudouin, Türk tehdidinden rahatsız olan şehrin Ermeni hâkimi tarafından şehre çağrıldı. 6 Şubatta'ta Urfa'ya ulaşan Baudouin halk tarafından sevgiyle karşılandı. Ermeni hâkim Toros hemen Frank kronikçilerini bile şaşırtan resmi seramoni ile Baudouin'ı evlat edindi.[46] Toros ve eşi adet gereği geniş bir gömlek giydiler, çıplak bedenlerini bu gömlek içinde Baudouin temas ettirerek onu çocukları olarak kabul ettiler. 1099 Martında Toros[47] aniden çıkan bir ayaklanmada hayatını kaybetti ve yerine Baudouin geçti. Baudouin Alexsious'a bağlı olmayı reddetti ve bağımsız Edessa'yı kurdu.[48] İmparator Aleksious ile yapılan anlaşmaya göre şehrin Bizans'a teslim edilmesi gerekiyordu. Urfa'nın ele geçirilmesinden sonra halk Selçuklu Sultanı Beryaruk'tan yardım istedi. *"Efendilerinin emriyle toplanan ve sefer sırasında sayıları gittikçe artan ordu Mezopotamya'ya girip, Urfa önlerinde karargâh kurdu."*[49] Ordunun genel komutası Kürboğa'da idi. Ancak Kürboğa emirlerinin iknasıyla fikrini değiştirdi ve Antakya'yı kuşatmak için geri çekildi.

Urfa Haçlı Kontluğu'nun tarihi Işın Demirkent'in deyimiyle Kudüs Krallığı ile paraleldir. Zira başa geçen ilk kontlar, Kudüs tahtı boşaldıkça Kudüs kralı olarak

---

[45] Madden, **a.g.e.,** s.23-24
[46] Runciman, **a.g.e.,** s.303
[47] Thros'un kendisinden sonra şehri yönetecek herhangi bir varisi bulunmuyordu. Bu sebepten ötürü, Fulcherius'un anlatımına göre Baldwin'ın kahramanlığından çok etkilenmiş ve onu kendisine evlat ve varis edinmişti. Ancak Thros, evlat edinme merasiminden kısa bir süre sonra şaşırtıcı bir biçimde ölmüştür. Şehirde çıkan bir ayaklanma neticesinde kimliği belli olmayan kişiler tarafından katledilmiştir. Bu olayda Baldwin'in rolü hep tartışılagelmiştir. Müslüman yazarlara göre bu olayı tertip eden alçak, nankör Baldwin'in ta kendisidir. Ancak Fulcherius, kıvrak anlatımıyla Baldwin'in Toros'u kurtarmak için çok uğraştığını yine de; yetişemediğini anlatmaktadır.
[48] Holt, **a.g.e.,** s. 21
[49] Willermus Tyrensis (William Tyre), *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kraniği: Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, (Çev: Ergin Ayan), Ötüken Neşriyat, İstanbul 2016, s.213.

çağırılacaklardır. I. Baudouin Urfa'nın ele geçirilmesinden Geofroi'nin ölümüne kadar Urfa hâkimi olarak kalmış, ancak Geofroi'nin ölümünden sonra Kudüs tahtına geçmiştir. Baudouin ise yerine kuzeni Baudouin de Bourg'u bırakmıştır. Ancak; Baudouin kontluğu, kuzenine kendisine tabi olması şartıyla devretmişti. Bu sayede Urfa Kontluğu, Kudüs Krallığı'na bağlanmış oldu.[50]

Yukarıda bahsettiğimiz gibi doğu devletlerinin bölünmüşlüğünden Urfa ve çevresi de nasibini almıştı. Baudouin de Bourg 1104 yılına kadar bölgedeki siyasi istikrarsızlıktan başarılı bir şekilde yararlandı ve batı yönünde sürekli toprak genişletti. Halep devamlı çapul hareketleriyle yıpratılırken, Maraş ve civarı kontluğa katıldı. 1104 yılında Baudouin ve kuzeni Joscelin kuvvetlerini birleştirerek, Urfa civarını zapt etmek niyetiyle yola çıktılar. Baudouin ve Joscelin daha fethemedikleri yerleri paylaşma hususunda anlaşmazlığa düştüler. Bundan dolayı birlikte hareket edemediler. Neticede orduları mahvoldu, her ikisi de esir edildi.[51] Harran yenilgisinden sonra Urfa'nın başına Norman asıllı Tankred geçti. Tankred'in Urfa lideri olmasıyla, Antakya tahtı Richard de Salerne'ye devroldu. Şehir bu süreçte 1104, 1105, 1106'da Müslümanlar tarafından üç defa kuşatılmıştır. 1108 yılında Baudouin ve Joscelin serbest kaldı. Ancak Tankred, Urfa'yı Baudouin'e teslim etmek istemedi. Artık Haçlılar da kendi aralarında savaşmaya başladılar.

Baudouin'dan sonra Urfa'nın başına Joscelin Courtenay geçti. Baudouin ve Joscelin birbirlerinden farklı yaratılışta liderlerdi. Baudouin mimari faaliyetlere ağırlık verirken, Joscelin devletinin sınırlarını genişletme hevesindeydi.[52] Ancak Kanlı Meydan Savaşı'ndan sonra Müslümanlar ile Hıristiyanlar arasındaki vahşet daha da belirginleşti.[53] Joscelin hem Kudüs, Antakya, Urfa hem de Müslümanlarla uğraşmak zorunda kaldı. 1127 yılına kadar Joscelin'in şansı yaver gitti ancak; İmadeddin Zengi ile birlikte rüzgâr Müslümanların lehine esmeye başladı. 1131 yılında Joscelin pek de iyi olmayan şartlar altındaki Urfa'da öldü ve yerine oğlu II. Joscelin geçti. II. Joscelin babasından daha talihsiz idi; zira burada 1144 yılına kadar, yani Zengi Urfa'yı alana kadar tutunabildi. Urfa Kontluğu, bir yandan Anadolu Selçuklu

[50] Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146),* cilt: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1994, s. 3.
[51] Demirkent, **a.g.e.,** s. 4
[52] MacEvitt, **a.g.e**., s.92-93
[53] H. A. R. Gibb, *Zengi and Fall of The Edessa*, M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, Wisconsin University Press, London 1969, s.452.

Sultanlığı, Hıristiyan Ermeni Krallığı, bir yandan da Antakya Haçlı Prinkepsliği ve Anadolu'daki yerel atabeyler arasında sıkışıp kalmıştı.[54] İmadeddin Zengi Haçlılar üzerindeki baskısını her geçen gün artırmaktaydı ve en sonunda 24 Aralık 1144 yılına Urfa'yı kuşattı.[55] Zengi hisarı iki gün içinde ele geçirdi ve pek çok Haçlıyı öldürüp kiliselerini tahrip etti.[56] Böylelikle ilk kurulan Haçlı Devleti olan Urfa Kontluğu, aynı zamanda ilk elden çıkan Haçlı devleti olarak son buldu.

1.2.Antakya (Antiochia) Prinkepsliği

Antik Roma İmparatorluğu'nun en büyük şehirlerinden biri olan Antakya, hem Haçlıların hem de onların nezdinde Hıristiyan âlemi için en gözde şehirlerin başında gelmekteydi.[57] Urfa'yı ele geçirdikten sonra Haçlılar, Kudüs'e doğru yollarına devam etmişler ve bu yolculuk esnasında Antakya'yı muhasara etme kararı vermişlerdi. Haçlılar şehri kuşattıklarında şehir, Yağısıyan isimli bir Türk'ün kontrolündeydi. Şehrin muhasara ile alınamayacağını muhtemelen anlayan ve şehri kendi uhdesinde tutmak isteyen Bohemond, İki Kız Kardeş kulesinin muhafızı Ermeni –Firuz-[58] ile gizliden anlaştı. Firuz'un yardımı ile şehre girmeyi başardı ancak Bohemond dışındaki liderler, daha önce anlaşıldığı gibi şehri İmparator'a teslim etme niyetindeydiler.[59] Antakya PrinkepsliğiUrfa'dan sonra Doğu'da kurulan ikinci büyük devlet oldu.[60] Antakya'nın hâkiminin kim olacağı meselesi Haçlı liderleri arasında şiddetli tartışmalara neden olmuştur ve hatta üst düzey liderleri karşı karşıya getirmiştir. Bohemond şehrin hâkiminin kendisi olması gerektiğini savunurken, Raymond İmparator ile yapılan anlaşmayı[61] sık sık hatırlatmıştır. Ancak

---

[54] Falks, **a.g.e**., s. 121

[55] Ebru Altan, *II. Haçlı Seferi (1147-1148),* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003, s. 8.

[56] Gibb, **a.g.m**., s.461

[57] Madden, **a.g.e**., s.25

[58] Firuz; Antakya'da yaşayan Ermeni asıllı bir Müslüman'dır. Yağısıyan tarafından burçların savunulmasında görevlendirilmiştir. Ancak; fırıldak kişilikli Firuz'un, karaborsacılık yaptığı tespit edilince, çok yüklü bir para cezasına çarptırılmıştır. Bundan ötürü Antakya yöneticilerine karşı ciddi bir nefret içerisindedir. İntikamını almak için Bohemond ile irtibata geçer ve şehrin kapılarını onlara açacağını garanti eder.

[59] Jean Richard, *The Crusades (1071-1291*), Cambridge University Press, United Kingdom 1996, s.52.

[60] Gülay Çalık, *Sultan Baybars ve Haçlılarla Mücadelesi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2008, s. 90.

[61] Bizans Antakya hâkimiyeti konusunda her zaman katı bir tutum içerisinde olmuştur. Haçlı reisleri ile yapılan anlaşma uyarınca Antakya'yı hep kendi toprağı kabul etmiştir. Bundan dolayı, Antakya meselesi için Haçlılara sefer düzenlemiştir. Bahsettiğimiz dönemde düzenlenen seferlerden bir tanesi İmparator İoannes Komnenos tarafından 1138 yılında düzenlenmiştir. O zaman şehrin efendisi

Bohemond Antakya'yı imparatora vermeyi reddederek, şehrin ilk yöneticisi oldu. Antakya'nın ve devamında Kudüs'ün ele geçirilmesi, bu bölgede ve özellikle de Bizans'ın hamisi olduğu kiliselerde Bizans prestijine doğrudan bir etki yaptı.[62]

Norman asıllı olan Bohemond, Papa'yı yeni bir Haçlı seferi konusunda ikna etti. Topladığı birliklerle Bohemond, Bizans toprağı olan Dyrrhakkion'a[63] saldırdı. Bizans İmparatoru bunun bedelini çok ağır ödetti ve nihayetinde Bohemond, Antakya'nın Bizans'a ait olduğunu ve kendisininde İmparator'un vassali olduğunu kabule mecbur kaldı. Bohemond'un ölümünden sonra başa geçen Tankred Bohemond'un yeminini hiçe sayıp Bizans hâkimiyetinden sıyrılmaya çalıştı. Bu durum hem Antakya'nın hâkimiyeti hem de kiliseler mevzuu üzerinde iki taraf arasında sürekli problem oldu.[64] Tankred yaklaşık bir yıl kadar Antakya'yı yönetti. Yeni bir sefer hazırlığı yapan Tankred otuzaltı yaşında iken Antakya'da beklenmedik bir şekilde öldü.[65] Sonra yerine kuzeni Roger de Salerne geçti. Bu dönemde Artuklu beyleri Haçlılar ile yoğun mücadeleler içindeydiler. 1119 yılında Müslümanlarla yapılan Kanlı Meydan Savaşı'nda[66] Haçlılar en ağır yenilgilerinden birini aldılar ve çok ağır kayıplar verdiler.[67] Kanlı Meydan Savaşı'nda Roger öldürüldü. Bir süre II. Baudouin tarafından yönetilen şehir, 1126 yılında gerçek yöneticisine kavuştu. Altmış yaşına gelmiş olan Baudouin naiplik görevini bıraktı ve uzun zamandan beri naiplerle yönetilen prinkepslik gerçek sahibine kavuşmuş oldu.[68] Bu dönemlerde Antakya Prinkepsliği'ni en fazla uğraştıran mesele Bizans ve Nureddin'dir. II.

Raymond'dur. Raymond ilk seferden İmparatora bağlıymış gibi görünerek kurtulmuştur. Ancak 1142 yılında tekrar Antakya üzerine yürüyen İmparator, Raymond için büyük korku kaynağı olmuştur.

[62] Jonathan Harris, *Byzantium and Crusades,* Bloomsbury Press, London 2014, s.80.

[63] Dyrrhakkion (Dıraç-Duraç), bugün Arnavutluk sınırları içinde olan, Adriyatik'e kıyısı bulunan küçük bir sahil kasabasıdır. Arnavutluk'un başkenti Tiran'a 33 kilometre uzaklıktadır. Arnavutluk'u Adriyatik'e açan liman olarak, geçmişten beri önemli bir yere sahiptir. Kilit noktada olması nedeniyle de Bizans için stratejik değer taşıyan bir yerleşim birimidir.

[64] Işın Demirkent, *Haçlılar Seferleri Tarihi*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1997, s.131.

[65] Timothy Venning, *A chronology of The Crusades*, Routledge Taylor&Francis Group, London 2015, s.72.

[66] Antakya Hâkimi Roger'in Antakya civarına yaptığı baskınlardan bıkan Mardin Artuklu Hâkimi İlgazi, Dımaşk Emiri Tuğtekin ile anlaşıp, Antakya üzerine yürüme kararı aldı. İlgazi'yle savaşmaktan korkan Roger hemen Trablus, Urfa ve Kudüs'e yardım haberleri gönderdi, kendisi de savaş hazırlıklarına başladı. Sarmede Ovası'nda bulunan Tell-Akibrin kalesi önüne karargâhını kurdu. Hızlı davranan İlgazi gece Antakya ordusunu çevreledi. Savaş başlamadan kaçan yüz kadar atlıdan başka, Roger da dâhil kurtulan olmadı. Bu sebeple Haçlılar, çok fazla asker kaybettiklerinden dolayı bu savaşa Ager Sanguinus (Kanlı Meydan Savaşı) demektedirler.

[67] Falks, *a.g.e.*, s.115

[68] Gürhan Bahadır, "II. Bohemund Döneminde Antakya Haçlı Prensliği (MS. 1126-1130)", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, cilt:33 sayı:56, Aralık 2014, s. 93.

Bohemond'dan sonra yerine Raymond geçmiş, O da Nureddin ile yaptığı savaşta mağlup olarak ölmüştü. Sonra Constance ile evlenen Renaud de Chatillon, bu sayede Antakya'nın yeni yöneticisi oldu. Antakya yöneticisi Renaud de Challation Nureddin'in sütkardeşi tarafından yakalandı, esir edilmek üzere Halep Kalesine götürüldü. Kurtuluş fidyesinin kendi topralarınan toplanması ise Baudouin tarafından reddedildi.[69] Genel olarak Kudüs siyasetine bağlı kalan Antakya, Doğu siyasetinde pek aktif bir rol oynayamadı. Sürekli naiplerle ve dönem dönem de Kudüs üzerinden yönetilmiş olan Antakya'da ki Haçlı hâkimiyeti 1268 yılına kadar sürdü. Bu yıllarda Haçlılara karşı direnenler, Memluklar liderliğindeki Müslümanlardır. Baybars'a karşı sürekli Moğollarda ittifak yapan Antakya cephesine karşı, Baybars Antakya'nın fethini oldukça elzem görmekteydi. Bu niyetle ilk olarak şehri 1262 yılında kuşatan Baybars Ermeni isyanı neticesinde geri çekilmek zorunda kalmıştır. Ancak amacına 1268 yılında yaptığı saldırı ile kavuşmuştur. Şehrin ele geçirilmesi Baybars'a ayak bağı olan Haçlı-Moğol destekçilerine çok ağır bir cevap oldu. Memluklular fidye alabildikleri kişiler hariç pek çok insanı katledip geride kalanları da köle olarak sattılar. Antakya'nın fethi ile Memluklular çok büyük ganimete kavuştular.[70]

1.3.Trablus Kontluğu

Doğu'da kurulan dördüncü haçlı devleti bilindiği üzere Trablus Kontluğudur. Haçlı liderleri arasında en talihsiz olanı ve topraksız kalanı Toulouse Kontu Raymond de Saint Gilles'tir. Raymond de Saint Gilles Haçlı Seferlerinde maddi-manevi bir şey elde edemeyince Bizans İmparatoru'na başvurdu. Aradığını bir türlü bulamayan Gilles 1102 yılında Suriye'ye döndü ve Trablus'u kuşattı. Raymond, şehir hala kuşatma halindeyken 1105'te öldü.[71] Trablus ancak 1109'da alınabildi. Genellikle Kudüs Krallığı'na bağlı kontluğu ilk Bertrand, peşinden oğlu Pons idare etti. Pons 1137'de, Dımaşk Müslümanlarına karşı yaptığı savaşta öldü ve onun ölümünden sonra yerine oğlu II. Raymond geçti.[72] II. Raymond babası Pons'un öldürülmesinden bir takım Hıristiyanları sorumlu tuttu. Çünkü onların Müslümanlara yardım ettiğini düşünerek babasının ölümünden sorumlu tutuyordu. Asıl sorumlu Dımaşk Türkleri olmasına karşın onlarla savaşacak gücü olmadığından nefretini Hıristiyanlara

[69] Venning, **a.g.e.,** s.148
[70] Mike Paine, *Haçlı Seferleri*, (Çev: Cumhur Atay), Kalkedon Yayıncılık, İstanbul 2011, s. 90.
[71] Falks, **a.g.e.,** s.108
[72] Demirkent, **a.g.e**., s.531

yöneltti.[73] Duyduğu öfke ve nefretin tesiriyle II. Raymond, Trablus'a getirttiği genç-yaşlı, kadın-erkek pek çok kimseyi acımasızca katletti. Zengi'ye karşı sürekli mücadele vermesi gereken II. Raymond, kolay yardım alamadığı için sürekli zor durumda kalıyordu. Yine aynı şekilde Zengi'nin Montferrand kuşatmasında da zor durumda kaldı ve Kudüs'ten yardım talep etti. Yardıma gelen Kudüs Kralı ile II. Raymond'un kuvvetleri birleştirildi ve Zengi'ye karşı harekete geçildi. Nihayetinde Haçlı birlikleri dağıldı, şövalye tarikatı mensubu pek çok şövalye hayatını kaybetti, II. Raymond ise Zengi'ye esir düştü. Zengi tarafından ilerleyen zamanda serbest bırakılan Raymond, 1152 yılında, Haşhaşi suikastı neticesinde öldü. Ondan sonra yerine III. Raymond geçti. Genç Raymond olarak da bilinen III. Raymond, Trablus'ta en uzun süre başta kalan konttu olup ve Toulouse ailesinin Trablus'ta hüküm süren son ferdidir.[74]

Trablus Haçlı Kontluğu, kuzey ve güneyde ki Haçlı Devletleri arasında tampon vazifesi görmüş ve bu devletlerin devamı için gerekli desteği esirgememiştir. Trablus kontları bölgedeki siyasi anlaşmazlıklarda genellikle arkadaşları olan diğer Haçlı liderlerinin yanında yer almışlar; öte yandan II. ve III. Raymond örneklerinde olduğu gibi çıkarları söz konusu olduğunda Müslümanlarla birlikte hareket etmekten geri durmamışlardır. Hıttin Savaşı'ndan kısa bir süre sonra III. Raymond öldü. O'nun ölümünden sonra Antakya Prinkepsliğinin kontrolüne giren Trablus Kontluğu, bu tarihten 1289 yılına kadar Antakya prinkepsleri tarafından idare edildi.[75]

1.4.Kudüs Haçlı Krallığı

Kudüs her üç semavi din için kutsal bir yerdir. Kudüs şehri, *"Urşelim, Jaruselam, Daru's-Selam"* gibi isimlerle adlandırıla gelmiştir. Şehre ilk yerleşenler Arapların atalarıdır. Daha sonra şehre sırasıyla Asurlular, bir dönem İskender'in İmparatorluğu hükmetmiştir. MÖ. 63 yılında Roma'nın eline geçmiş, uzun süre diğer Roma şehirlerinden pek de farklı olmadan idare edilmiştir. Kudüs kilisesinin kurucusu Aziz Jakob'dur. Antakya ve İskenderiye kiliseleri ile kıyaslandığında daha yeni olmasına

[73] Birsel Küçüksipahioğlu, *Trablus Haçlı Kontluğu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006, s.131.
[74] Küçüksipahioğlu, **a.g.e**., s. 153
[75] Küçüksipahioğlu, **a.g.e**., s. 206

rağmen, Kudüs gibi kutsal bir şehirde kurulduğu için hemen ilgi gördü.[76] Fakat Hıristiyanlık Bizans İmparatoru Konstantin tarafından kabul edilince, Kudüs;[77] dünyada ki şehirlerin kalbi olarak yükselmeye başladı.[78] 638 yılına geldiğinde ise Halife Ömer tarafından şehir ele geçirildi. Kendi iç buhranlarıyla uğraşan Batı bu yıllarda Kudüs'ü dert edecek durumda değildi. Bundan sonraki süreçte de şehrin el değiştirmesi bitmemiş, Selçuklular, Fatımiler ve Haçlılar şehri ellerinde tutmuşlardır. Haçlı Seferlerinin asıl çıkış noktası İsa'nın Evi'ni yani Jerusalem'i kurtarmak olduğundan, Antakya'nın işgalinden sonra Haçlılar büyük bir sabırsızlıkla Kudüs'e yöneldiler.

Fatımilerin Kudüs yöneticisi İftihar'üd-Devle, Kudüs'e yaklaşan Haçlıların amacının ne olduğunu bilmiyordu.[79] Haçlıların ilerleyişine bir anlam veremeyen Mısır veziri El-Efdal şaşkındı, çünkü Haçlıları Aleksius'un adamları zannettiğinden Bizans'a elçiler gönderip amaçlarını öğrenmeye çalışıyordu.[80] Haçlılara da arka arkaya elçiler göndermesine rağmen El-Efdal'in tüm uzlaşma çabaları boşunadır. Alınan cevap üzerine Mısır yönetimi adına şehri savunacak olan İftihar'üd-Devle hemen hazırlıklara başladı. 1099'da Haçlılar Kudüs surlarının önüne geldiler. Kudüs'ün kuşatması için şartları yeterli olmayan Haçlılar, büyük bir inanç ve azimle saldırdılar. Haçlılar 15 Temmuz sabahında St. Etiennee ve Magdalen kapısını açmayı başardılar. Aslında kısa bir süre öncesine kadar durumları umutsuz olan Haçlılar şimdi mutluluktan deliye döndüler.[81] Haçlıların şehre girmesiyle büyük bir katliam[82]

---

[76] Er, **a.g.e.,** s.27

[77] Kudüs'ün tarih içerisinde dinsel olarak gelişim serüvenini anlamak çok zordur. Hıristiyanlığın ilk yıllarında ve akabinde üç asır boyunca Kudüs, Hıristiyanlık ve Hıristiyanlar için pek fazla bir şey ifade etmez. Hatta ilk dönem Roma Kilisesi Kudüs'e yapılan yolculukları hiç hoş karşılamıyordu. Kudüs'ün yükselişi İmparator Constantinius'un yükselişiyle paraleldir. Hıristiyanlığı kabul eden Constantinıus döneminde İsa'nın doğduğu, büyüdüğü topraklara ilgi arttı. İmparator'un annesi Helena Kutsal kalıntıları (passion) bulmak için bizzat Filistin'e gitti. Bir sürü arkeolojik kazıdan sonra keşiflerin yapıldığı yere Kutsal Mezar Kilisesi inşa edildi. Bundan sonra Hıristiyan hacılar hac için Kudüs'e doğru akmaya başladı.

[78] T. A. Archer, *The Crusades: The Story of the Latin Kingdom of Jerusalem*, G.P Putnam's Son, New York 1895, s.3.

[79] Falks, **a.g.e**., s.97-98

[80] Demirkent, **a.g.e**., s.49

[81] Lamb, **a.g.e.,** s. 252-253

[82] Katliam öylesine dehşet vericidir ki Haçlı Seferlerine bizzat katılan ve bu olayları bizzat yaşayan kronikçiler bile şaşkındır. Fulcherius, eserinde Haçlıların katliamını vahşice nitelendirir. Fulcherius'a göre o kadar çok insan ölmüştür ki, Süleyman Tapınağı'nda kan, bir insanın ayak bileklerine kadar çıkmaktadır. Yine Williermus da Haçlıların düşmanların yaşına ve cinsiyetine bakmadan herkesi öldürdüğünü, bundan dolayı şehrin merkezinde yığılan cesetlerin üzerinden başka yol kalmadığını söyler ve arkadaşlarını kana susayan caniler olarak nitelendirir.

başladı. Yapılan katliamdan Yahudiler dâhil pek çok Doğu Hristiyan'ı da nasibini aldı.

Şehir ele geçirildikten sonra Haçlılar Kudüs'ün efendisinin kim olacağını kararlaştırmak için toplandılar. Raymond kendisine yapılan liderlik teklifini reddetti. Yapılan toplantı neticesinde Geoffrey'in kral olmasına karar verildi, ancak O İsa'nın şehrinde kral ünvanını almanın uygun olmayacağını söyleyerek *'kutsal kabrin savunucusu'* olmakla yetindi.[83] Böylelikle 1099 yılında Kudüs'te, Kudüs Krallığı resmen kurulmuş oldu. Haçlılar uzun yolculuklarının karşılığını almışlar, inanç yolculukları, haklı savaşları Tanrı tarafından kabul görmüştü.

Geoffrey 1100 yılına kadar Kudüs'ün lideri olarak kaldı. Bu tarihte ölünce yerine Baudouin geçti. 1110 yılından 1118 yılına kadar tahtta kalan Baudouin Kudüs kralları arasında örnek olarak gösterilebilecek bir kişiliğe sahipti. Baudouin Şam'nın tarafsızlığını bozmadan, Mısır'ın topraklarına sefer düzenledi.[84] Baudouin yaptığı seferlerle Akka, Sidon ve Beyrut şehirlerini ele geçirdi. Daha sonra Urfa Kontluğu, Trablusşam Kontluğu ve Antakya Prinkepsliği'ne Kudüs'ün üstün hâkimiyetini kabul ettirdi.[85] Hayatı aralıksız seferlerle geçen Kral Baudouin, 1118 yılı Nisan ayında öldü. Müslümanlar dahi zaman zaman ona karşı hayranlıklarını gizlememişlerdir. I. Baudouin yüce şahsiyeti sayesinde bütün Frank Suriyesi'ni kontrol etmeyi başarmış ve tüm Haçlı devletleri arasında hakem rolü oynamıştır.[86]

Baudouin öldüğünde kuzeni Baudouin, Haçlı Seferinin en gözde liderlerinden biri olarak ve elbette Baudoin'in hayattaki en yakın akrabası olarak cenaze günü Urfa'dan Kudüs'e geldi. Kendisi kral olarak seçildi.[87] Kral Baudouin devleti 1118'den 1131'e kadar yönetti. Hükümdarlığı süresince Templar tarikati gibi askeri tarikatların gelişimini kısıtladı.[88] II. Baudouin döneminin en önemli olayı Kanlı Meydan Savaşı'dır. İlgazi tarafından toplanan ordu ile perişan edilen Haçlılar için artık yeni bir dönem başlıyordu. Savaşta Haçlı ileri gelenlerinden Roger da dâhil, pek çok şövalye öldürülmüştü. Bu yıllarda İlgazi II. Baudouin'in en büyük belasıydı.

[83] Venning, **a.g.e**, s.43
[84] Gibb, **a.g.m**., s.454
[85] Falks, **a.g.e**., s.115
[86] Morrisson, **a.g.e**., s. 41
[87] Venning, **a.g.e**., s.79
[88] Falks, **a.g.e**., s.113

Baudouin, 1131 yılında öldü. II. Baudouin biraz sahtekâr, biraz gizemli fakat buna rağmen kişisel zevklerine daha hâkim bir kraldı. Cimri olmakla beraber iyi bir numaracıydı.[89]

II. Baudouin'dan sonra yerine damadı Fulk of Anjou geçti. Fulk'nun krallığı döneminde İslam cephesinde İmadeddin Zengi sivrilmişti. Ancak uğraş alanı Antakya ve çevresiydi. Devletin iç emniyetine büyük önem veren Fulk, 1143 sonbaharında, tavşan avı sırasında atından düşerek öldü. Fulk'un zamansız ölümü ciddi sorun teşkil etmekteydi. Zira oğlu III. Baudouin daha önce 13 yaşındaydı. Alınan karar sonucu Kraliçe Melisende ile III. Baudouin'in ülkeyi ortak yönetmesi gerekti. Yetişkin bir erkek olduğunda III. Baudouin annesinin idareden çekilmesini istedi. Ancak Melisende buna razı olmadı. Oğluna savaş açtı, çevresinde ki asillerin ihanetine uğrayarak başarısız oldu. Nihayetinde Kudüs'ü oğluna teslim etmek zorunda kaldı. Annesi ile meselesini hallettikten sonra Kral, 1153 yılında Askalan'a saldırdı. Askalan fethedildi ve bu başarılı hareket Kudüs tarihinin son büyük başarısı oldu. Suriye'nin nişanlısı adıyla ün yapmış şehrin ele geçirilmesi III. Baudouin'in de prestijini artırmıştı.[90]Askalan'ın zaptına müteakip Müslümanlarla olayların durulduğunu görüyoruz. 1162 yılına gelindiğinde ise III. Baudouin arkasında varis bırakmadan ölüp gitti. Bu tarihten sonra Kudüs tahtında karşımıza çıkan krallar düşük profilli kimselerdi. III. Baudouin'den sonra krallık silsilesi iki eşli (Aimery 1163-74), bir cüzamlı (IV Baudouin 1174-85), bir çocuk (Baudouin 1085-86), bir kadın (Sybil 1186-90), ve onun istenmeyen, sonradan görme kocasına (Guy 1186-92) geçerek böylece devam edip gitti. [91] III. Baudouin'ın çocuğu olmadığı için yerine kardeşi Aimery geçti. Yeni kralı en fazla uğraştıran meselelerden bir tanesi Mısır oldu. Mısır Veziri Şaver'in ikiyüzlü tutumu yüzünden Aimery ile Şirkuh[92] sık sık karşı karşıya geldiler. Müslümanlar, sürekli Haçlılarla kendilerine karşı birleşen Mısır yönetimine son vererek, Mısır ve Suriye topraklarını birleştirerek ortak bir

[89] Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Çev: Fikret Işıltan), cilt: II, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2008, s. 120.
[90] Runciman, **a.g.e**., s.284
[91] Christopher Tyerman, *Fighting for Christendom: Holy War and the Crusades*, Oxford University Press, New York 2004, s.50.
[92] Selahaddin'in dayısı ve devrinin askeri dehalarından biri olarak kabul edilen kürt komutan. Nureddin'in önemli komutanlarından olan Şirkuh, Kudüs Kralı Amaury'e karşı Mısır için kıyasıya mücadele etmiştir. Bu seferlerine yeğeni Selahaddin de iştirak etmiş, dayısının yanında zekâsını ve becerisini gösterme imkânı bularak yükselmiştir.

savunma cephesi oluşturmak istiyorlardı.[93] 1174 yılında hem Aimery hem de Zengi ölünce, sahneden iki büyük şahsiyet çekilmiş oldu. Aimery'den sonra Kudüs'ün başına hem çoçuk hem de cüzamlı olduğu için ne zaman öleceği belli olmayan Baudouin geçti. IV. Baudouin'in yaşı küçük olduğu için 1177'ye kadar ona Raymond naiplik yaptı. Selahaddin, Nureddin vefat ettikten sonra Suriye'de siyasi birliği sağlamakla meşgul olduğundan Kudüs'e ancak 1177 yılında saldırabildi. Selahaddin Kuzey Filistin'i kuşattı ve IV. Baudouin Askalan'a sığındı.[94] Baudouin dönemi ve sonrası Kudüs Haçlı Devleti için önemli bir süreci oluşturmaktaydı. Selahaddin Baldwin tahta geçtiği sırada Dımaşk'ı ele geçirmeyi başarmıştı.

1186 yılında, pek çok uğraşın ardından başa geçmeyi başaran Guy hayatının hatasını yaptı. IV. Baudouin döneminde Selahaddin ile yapılan barışın bitimine iki buçuk yıl kalmasını hiçe sayarak bir hac kervanına saldırdı ve esir aldığı pek çok hacıyı Kerak'a götürdü. Selahaddin ordusunu Haçlıların yıllar önce yaptıklarının hesabını sormak için hazırladı.[95] Tarihe Hıttin Savaşı[96] olarak geçecek savaş Kudüs yönetiminin felaketi oldu. Bu savaşta pek çok Kudüs yöneticisi esir edildi. Hıttin Savaşı ile Filistin ve Filistin'e bağlı tüm büyük şehirler Müslüman taarruzuna açık hale geldi.[97] Kudüs'ün durumundan yararlanmak isteyen Selahaddin hemen harekete geçti ve Kudüs önüne konuşlandı. Selahaddin'e karşı az bir erkek nüfusuyla şehri savunmak durumunda kalan Balian elinden gelen her şeyi yaptı. Şehri daha fazla savunamayacağını anlayan Balian anlaşma yaparak teslim olmak zorunda kaldı. Böylelikle Haçlıların Doğu'da ki en önemli devletleri de yıkılmış oldu. Kudüs'ün Müslümanlar tarafından yeniden ele geçirilmesi, Batı'da hem büyük üzüntü hem de

---

[93] Ethem Polat, "Haçlı-Moğol İstilaları Karşısında Müslümanlar", [Bildiri], *VIII. Kuran Sempozyumu*, 5-7 Mayıs 2005, Yozgat, s. 82.

[94] Jan Vandeburie, "Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs Krallığı'na Karşı Oynadığı Strateji (1171-1187)", (Çev: Bedrettin Başuğuy), *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* cilt:1, sayı:1, Haziran 2013, s. 148.

[95] Abdullah Nasih Ulwan, *Salah-Ad-Din Al-Ayyubi: Hero Of The Battle Of Hattın and Liberator Of Jerusalem From Crusaders,* (Çev: Khalifa Ezzat Abu Zeid), Dar'al-Salam Publishing, Cairo Egypt 2004, s. 72.

[96] 4 Temmuz 1187 yılının sıcağında Haçlı ordusunu tamamen çevreleyen Selahaddin ve ordusu gerçekten büyük bir zafer kazanmıştır. Savaşın sonucunda Kudüs Kralı Guy de Lugisnan, kardeşi Amaury, Templier tarikatı büyük üstadı Gerard de Ridefort, Onfroi de Toron gibi isimler esir edilmiştir. Esirlerine oldukça iyi davranan Selahaddin yalnızca Müslümanlara yaptığı zulüm ve alçaklıklarla bilinen Renaud'u kendi kılıcıyla öldürmüştür. Guy'un esir edilişi Kudüs'te büyük paniğe sebep olacaktır. Zira artık Kudüs savunmasızdır. İdareyi de Guy adına Balian üstlenecek ve Selahaddin Kudüs'ün önüne geldiğinde şehri, halkıyla O savunacaktır

[97] Charles J. Rosebault, *Saladin Prince Of Chivalry,* Robert M. Mcbride& Company, Newyork 1980, s. 199.

büyük şaşkınlık yarattı. Papa III. Urbanus Avrupa liderlerine mektuplar göndererek yeni ordular hazırlanmasını istedi.[98] Bunun üzerine III. Haçlı seferi organize edildi. Sefere Avrupa'nın en büyük üç hükümdarı iştirak etti. İmparator Friedrich Barbarossa, Fransa Kralı Plippe Auguste ve İngiltere Kralı Aslan Yürekli Richard. Friedrich'in liderlik ettiği Germen ordusu, Friedrich'in Haziran 1190'da boğulmasıyla dağılıp gitti.[99] Richard ise Suriye'ye ulaşmadan Kıbrıs'a saldırdı ve adayı işgal etti. Richard, Bizans bazı hacıları tutukladığı için böyle bir saldırıya gerek duymuştu. Ancak Kıbrıs uzun yıllar Haçlı hâkimiyetinde kaldı ve Latin Doğu'nun varlık mücadelesinde önemli bir yer edindi.[100] 1191'de Richard ve Philippe'nin desteğiyle Akka Haçlıların eline geçti. Akka'nin alınması Selahaddin'in taktiksel hatası Latinlerin ise savaş ile elde ettikleri son büyük zaferdi. Selahaddin 1193'te öldü. Ölmeden önce topraklarını üç oğlu arasında pay etmişti. Selahaddin'in zeki kardeşi el-Adil, siyasi zekâsı ve diplomatik becerisi sayesinde dengeleri kendi lehine çevirmekte zorlanmadı.[101]

1204 IV. Haçlı Seferi, yine aynı niyetle, Doğu Hıristiyanlığı için toplandı. Ancak sonuçları Grekler açısından çok acı oldu. İstanbul Latinler tarafından işgal edildi, Latin Krallığı kuruldu. İstanbul'un ele geçirilmesi 1147'den beri her büyük seferde düşünülmekteydi. Sırasıyla tüm papalar, Bizans'ın kutsal topraklara yönelik başarısız politikalarını hayal kırıklığı ile takip ediyorlardı.[102] İstanbul'un alınması İnnocentus'e göre, çözüm gerektirecek bir problem değildi ve hatta yeni durum meseleyi daha da kolaylaştırmaktaydı. Papa'nın gözünde bu durum direk olarak Doğu-Batı birliğini sağlamış bulunuyordu.[103]

1218 yılında Eyyubi ailesinin son güçlü üyesi El-Adil öldü. Suriye'de El-Muazzam, Mısır'da El-Kamil ve Irak'ta El-Eşref yerine geçti.[104] 1218'de beşinci Haçlı seferi olarak adlandırdığımız Avusturya ve Fransızlardan oluşan birlikler Doğu'ya ayakbastılar. Haçlılar, Nil'in denize açıldığı noktada olan Dimyat'ı kuşatmayı

[98] Altınay, **a.g.e**., s. 81
[99] Holt, **a.g.e**., s. 59
[100] Nikolas Jaspert, *The Crusades*, Phyllis G. Jestica (Ed.), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2006, s. 55.
[101] Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, (Çev: Ekin Duru), Say Yayınları, İstanbul 2010, s.541.
[102] Tyerman, ***a.g.e***., s. 38
[103] Derek Baker, *Relations Between East and West in the Middle Age*, Edinburg University Press, North America 1973, s.100.
[104] Venning, **a.g.e**., s.264

planlıyorlardı. Ancak Haçlılar, hastalıktan ve kıtlıktan perişan olan Dimyat'ı 1219 Kasım'ına kadar ele geçiremediler.[105] Beşinci seferin ruhani lideri, papa legatı, Pelagius doğu siyasetine oldukça yabancıydı. Kral Jean of Brienne'nin uzlaşmacı tavrı legate kabul edilemez geliyordu. Ayrıca Pelagius, sivri kişiliği sayesinde Haçlılar arasında ki bölünmeyi artırıyordu. Eyyubi Sultanı El-Kamil, Haçlılara hem barış hem de Kudüs'ün geri iadesini teklif etti lakin Haçlılar bu teklifi kabul etmediler.[106]

II. Friedrich 1220'de Kutsal Roma İmparatoru olarak taç giydi ve tören esnasında Doğu için Haçlı Seferi vaadinde bulundu. Ancak Friedrich'in Doğu'ya gelmesi 1228'i buldu. II. Friderich doğuya ulaştığında El-Kamil Suriye ve Mısır için içte mücadele vermekteydi. Bu sebepten ötürü askeri güç yerine diplomasiyi tercih etti. El-Kamil, dostu Frederick ile anlaşma yaparak Kudüs'ü Haçlılara teslim etti. Eyyubi Hanedanı'nın güçlü son üyesi olan El-Kamil ile diplomatik açıdan becerikli olan Friedrich'in zekâsı, altıncı Haçlı Seferi boyunca barışçıl bir ortam oluşmasını sağladı.[107]

1238'de El-Kamil öldüğünde toprakları iki oğlu Es-Salih ve El-Adil arasında paylaşıldı. 1240 yılında ise El-Eyyup Mısır sultanı olmuştu. Suriye'yi diğer aile mensuplarından alabilmek için yeni sivrilen Harezmlilerden yardım istedi. Böylelikle Harezmliler de Suriye-Mısır meselelerine dâhil olmuş oldular. 1244 yılında Fırat'ı geçerek Dımaşk'a kadar geldiler. Harezmliler 1 Temmuz 1244 tarihinde Kudüs'e girdiklerinde çıkan çarpışmalarda Haçlılardan ve Hıristiyanlardan pekçok insan öldü.[108] Mısır ordusu Frank ordusunu, Kudüs'ün kuzeyindeki La Forbia savaşında imha etti.[109]

Kudüs'ün Müslümanların eline tekrardan geçmesi Avrupa'da yeni bir Haçlı dalgası oluşturdu. Bu sefer başı Fransa Kralı IX. Louis çekti. Louis 1249'da Kıbrıs merkezli bir Mısır saldırısı başlattı. Dimyat'ı Haziran'da ele geçirdi, fakat Louis, Kahire'ye

[105]Paine, **a.g.e**., s.77
[106] Jaspert, **a.g.e**., s. 55
[107] J. Sidney Jones, *The Crusades Biographies*, Marciia Merryman Means –Neil Schlager (Ed.), Thomsan Gale, New York 2004, s.29.
[108] Hasan Geyikoğlu, "Suriye'deki Harezmlilerin Haçlılarla Mücadelede ve Kudüs'ün Geri Alınmasındaki Rolleri", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, cilt: 5, sayı: 1, Ekim 1994. s.134.
[109] Helen Nicholsan, *The Crusades*, Greenwood Press, London 2004, s. 14.

doğru ilerlemekte geç kaldı. Louis, Mansure'de bir zafer kazanmaya başardı ancak esir edilmekten de kurtulamadı.[110] 13. yüzyılın başlarında Yakındoğu'da kendini Moğol tehdidi gösterdi. 1206'da Cengiz Han Orta Asya merkezli büyük bir imparatorluk kurdu. Doğu'da, Çin dâhil, pek çok yeri fethetti. Cengiz Han'ın ölümünden sonra varisleri, Moğol ilerlemesini devam ettirdiler. Moğol yayılması Rusya'ya, Doğu Avrupa'ya ve Anadolu'ya kadar uzandı.[111] El-Eyyüb'ten sonra Eyyubiler yok olup gitmiş onların yerine kölemen asıllı Memlükler sivrilmişti. Eyyubilere kıyasla daha vahşi olan Memlükler bir darbe ile yönetime el koydular. Kudüs'ün fethinden sonra Avrupa'ya dönmeyen asiller Akka'da yeniden bir krallık kurdular. 1291 yılında Memlüklular tarafından Akka'nın alınmasıyla, Haçlı idaresi de son bulmuş oldu.

Haçlı Seferleri başladığında reislerin tutum ve düşünceleri tam manası ile Batılı tarzda idi. Doğu kafasını, düşünce dünyasını anlamaktan çok uzaktılar. Ancak birkaç kuşak sonra, *"Latin Doğu"* adına uygun nesiller meydana geldi. Bu sonraki kuşak Doğu'nun askeri, stratejik, siyasi pek çok şeyini kapmış ve hatta özümsemişti. Müslümanlar her ne kadar Batı'dan medeni olarak üstün olsalar da, onlarında Haçlılardan etkilendiği noktalar bulunmaktadır.[112] Seferlerle birlikte, sonradan gelenler artık akrabalarını anlamaz, hatta Müslümanlarla bir tutar olmuşlardı.

[110] M. Angold, *Atlas Of Medieval Europe*, Agnus Mackay-David Ditcburn (Ed.), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2004, s. 88.
[111] Niall Christie, *Muslim and Crusaders: Christianty's Wars In The Middle East: 1095-1382 From The Islamıc Sources*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2014, s. 110.
[112] Cengiz Tomar, "Haçlılar Çağında Doğu-Batı Etkileşimi", [Bildiri], *XI. Ve XVIII. Yüzyıllar İslam-Türk Medeniyeti ve Avrupa Uluslararası Sempozyum*, 9-11 Kasım 2006, İstanbul, s.331.

İKİNCİ BÖLÜM
ORTAÇAĞ BATI TOPLUMUNDA SOSYAL, SİYASAL VE KÜLTÜREL AÇIDAN KADIN

Ortaçağ Avrupası'nda kadın, her anlamda ciddi zorluklar, baskı ve değersizlik hali ile karşı karşıya kalmıştır. Kadının sosyal alanda değer atfedilebilecek bir statüsü bulunmazken, sadece soyluların eşleri veya kızlarının belirli ölçüde özgürlük imkânları bulunmaktaydı. Ancak alt sınıf olan serflerin bu anlamda herhangi bir özgürlük veya hak iddia edebilecekleri bir iklim bulunmuyordu. Bu dönemde toplumda yer sahibi olan soylu kadınlar hakkında Genç bir örnekle bu dönemi şu şekilde açıklamıştır;[113]

> *"Kentlerde yaşayan soylu kadınlara bakıldığında, eşlerini aristokratlar arasından seçen Karolenj hükümdarları döneminde, bu kadınların aile geleneklerini de kapsayan iyi bir eğitimden geçtiklerini görüyoruz. ... Soylu kadınlardan birçoğu yaşadıkları yer için bazı faaliyetlerde de bulunmuşlardır. Örneğin, XIII. yüzyılda, yargıç ve kraliyet kâtibi Philip Basset'in karısı olan Warwick kontesi yaşlı dul Ela Longespee, 1266'da Merton Koleji'ne Leatherhead'da bir malikâne bağışlamıştır. Bir dul olarak 1293'de Oxford'da Warwick sandığını kurmuştur."*

Ortaçağ Avrupası'nda kadının üzerinde baskı sistemi oluşturan sosyal faktörler, siyasal veya yönetsel alanda herhangi bir etkilerinin olmaması ve özellikle kadının ikincil konumu veya araçsal bir öğe olarak görülmesinde kilisenin önemli bir etkisi bulunmaktaydı. Kilise gündelik hayatta çok etkin olduğundan kadının sosyal alandaki faaliyetlerini destekleyebilir ya da bunu kontrol altına alarak kısıtlayabilirdi.[114] Kilisenin kadını ikincil konumda veya hakir gören eğilimi veya dini-sosyal söylemleri, Ortaçağ'ın kadın açısından karakteristik özelliklerinden birisidir. Kilisenin etkisinin daha az hissedildiği krallıklar, hanedanlıklar veya derebeyliklerinin kendi kapalı sistemleri içerisinde soylu kadınların, kraliçelerin veya prenseslerin yönetimsel anlamda etkin pozisyonda olabildikleri dönemlerde mevcuttur. Bu açıdan Ortaçağ Avrupası'nda kadının sosyal, siyasal veya yönetsel

[113] Özlem Genç, *Ortaçağ Avrupası'nda Kadın*, Altan Çetin (Ed.), *Ortaçağda Kadın,* Lotus Yayınları, Ankara 2011, s. 249.
[114] Susan Mosher Stuard (Ed.), *Women in the Medieval Society*, University of Pennsylvania Press, USA 1989, s.7.

pozisyonu hakkında mutlak bir hüküm vermek doğru değildir. Genel ölçüde kadının statüsü konusunda bu dönemde yaşanan sorunlar ve yaklaşımın, kadını edilgen bir pozisyonda bıraktığını söylemek mümkündür

Ortaçağ Avrupası'nda kadının statüsünün ve konumunun belirlenmesinde öncelikli şekillendirici unsur Kilise'nin sosyal alanda belirlediği doktrinler olmuştur. Bu nedenle Ortaçağ Avrupası'nda kadının günlük hayatı ve görevleri açısından da Kilise'nin belirlediği sosyal yaşam formunun baskın bir etkisi olduğu söylenebilir. Ortaçağ Avrupası'nda kadına genel bakışta belirgin bir dikotomik durum söz konusudur. Hıristiyanlık ve Kilise bakışıyla kadın Hz. İsa'nın annesi Meryem söz konusu olduğunda el üstünde tutulacak kadar kutsal, ilk günahı işleyerek tüm insanlığı günah içinde doğmaya mahkûm ettiği, çekilen acıların sebebi olduğu için, Havva söz konusu olduğunda sıradan ve hatta denetim altında bulundurulması gereken bir varlıktır.[115]

2.1.Ortaçağ Avrupası'nda Kadının Sosyal Statüsü

Ortaçağ Avrupası'nda kadının sosyal alandaki durumuna bakıldığında, öncelikle erken dönem Ortaçağ Avrupası'nda kadınların hayatı günlük ev işleri ile sınırlıdır. İyi bir eş modeli söz konusu olduğunda kesin olan bir nokta varsa evin kadının sorumluluğunda olduğuydu. İyi bir kadın evinde durur, evini güzelce çekip çevirirdi.[116] Orta dönem Ortaçağ Avrupası'na geçiş döneminde ise kadınlar kırsal kesimde tarla işlerinde ve eşlerine yardım etme anlamında çeşitli faaliyetlerde öne çıkmaya başlamışlardır. Bu durum şehirlerde de benzer şekilde gelişmiş ve kadınlar tüccar eşlerine yardım etmeye başlamışlardır. Bu dönemde kadınların kırsal kesimdeki faaliyetleri ve pozisyonu konusunda Charlemagne iktidarında çeşitli adımlar atılmıştır. Kadınların bu dönemde günlük faaliyet ve işleri öncelikle sabahları kahvaltının hazırlanması, günlük yemek işlerinin takibi, tarla ve zirai işler, bu alanda ev dışında küçükbaş hayvanların bakımı, yün ve pamuk gibi hammaddelerin temel ihtiyaçlar için hazırlanması, ev temizliği, çocuk bakımı, ip ve sepetlik hazırlanması, çim biçimi ve kurutulması, haftanın belirli günleri belli başlı ürünlerin pazarlarda satılması, ekin ve tahıl ürünlerinin biçilmesi gibi faaliyetleri

[115] Genç, **a.g.m**., s. 241
[116] Sara Vecchio, *İyi Karı,* Georges Dubby-Michelle Perrot (Ed.), *Kadınların Tarihi: Ortaçağın Sessizliği*, (Çev: Ahmet Fethi), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1992, s.124.

kapsamaktadır. Ortaçağ kaynaklarından edindiğimiz bilgiye göre, yetişkin kadının, özelliklede eşlerin, temel işleri sadece yemek yapmak değil, temizlik, üretim, çocuk bakımı, evin hesap işleri ama daha çok tarım işlerinde de çalıştıkları görülmektedir.[117]Ortaçağ Avrupası'nda (500-1500) sosyal yapının ve kültürün şekillenmesinde Romen ve Germen kültürün yoğun etkisi bulunmaktadır. Bu iki kültürün kadının sosyal yaşamdaki konumu üzerindeki fonksiyonel etkisi özellikle Germen kültüründe kadına verilen çeşitli sembolik değerlerde görülmektedir. Bu kültürde kadınlar ailenin geleceği ile ilgili kararlar gibi çeşitli ayrıcalıklara ve önemli haklara sahiptirler.

Feodal beylerin eşleri savaş dönemlerinde yönetici pozisyonunda olabilmekte, tebaaların ihtiyaçlarını karşılamada aktif rol almaktadırlar. Soylu hanımlar eşleri bir feodal lorda hizmet etmeye ya da bir savaşa gittiklerinde eşlerinin yerine bazen sadece ev halkını bazen de yüzlerce insanı yönetmişlerdir.[118] Özellikle Haçlı Seferleri çağında soylu olsun olmasın pek çok kadın, eşinin yükümlülüklerini üstlenmiş, hem evini hem topraklarını idare etmiştir. Bazı zamanlar hem feodal beyler hem de malikhane sahipleri dul köylü kadınlara ya da dul soylu kadınlara yeniden eevlenmeeleri yönünde baskılar yapabiliyorlardı.[119] Kadınların Ortaçağda sosyal statüleri soylular ve feodal beylerin eşleri gibi istisnalar dışında ikincil pozisyonda bulunmakla birlikte, araçsal bir nitelik taşımaktadır. Bu durum dönem içeresinde kadınların statüsü konusunun ataerkil toplum düzeninde geri planda kalan bir husus olduğunu göstermektedir.

2.2.Ortaçağ Avrupası'nda Kadının Siyasi Statüsü

Ortaçağ Avrupası'nda kadının siyasal açıdan konumu veya pozisyonu konusunda en genel ifade, kadının yönetilmesi gereken bir varlık olduğu şeklindedir. Kadın yönetimsel açıdan Ortaçağ Avrupası'nda edilgen pozisyondadır. Ortaçağda kadın, dini bir misyonu olsa dahi aciz görülerek idare edilmesi gereken bir varlık olarak görülmektedir. 19. madde de bunun bir kanıtıdır. Bu arada herhangi bir kurala bağlı olmadan küçük manastırlarda yaşayan rahibelerin bir kurala bağlanmaları

[117] Linda Mitchell, *Family Life in The Middle Ages*, Greenwood Press, London 2007, s. 30-31.
[118] Genç, *a.g.m.*, s. 250
[119] Shulamith Shabar, *The Fourth Estate: A History of Women in the Middle Ages*, Routledge Taylor&Francis Group, London 1989, s.98.

gerektiği[120] savunulmuştur. Rahibe dahi olsa kadının, kral müsaade etmeden manastır sınırları dışına çıkmasına müsaade edilmemiştir.

Batı Avrupa'da evlilik kurumu, en eski zamanlaran günümüze kadar sosyal bağların düzenlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.[121] Kadının Ortaçağda siyasal alandaki konumu özellikle evlilikler üzerine inşa edilmiştir. Soylu ailelerin veya feodal ailelerin kızları özellikle siyasal alanda ikincil derecede etkin konumda olabilmektedirler. Evlilik kurumu sayesinde bir kişi ekonomik ve politik gücünü artırmakla beraber, ayrıca da topraklarını da bu evlilik bağı sayesind genişletebilir.[122] Bu politik düzlemde en önemli öge araç olarak kadındır.

Ortaçağ Avrupası'nda kadının siyasal alanda etkisini gösterebildiği esas alanın kentler olduğunu söylemek mümkündür. Kırsal alanda ise feodal beylerin eşleri ve ailesindeki kadın üyelerin göreceli etkileri olduğu ifade edilebilir. Ancak kadının siyasal statüsü bu dönemde genel anlamda köle olarak nitelendirilmese de pratik açıdan benzer bir durumda olduklarını söylemek abartı olmayacaktır. Sosyal ve ekonomik yaşamda en alt tabakada bulunan kadının siyasal anlamda etkin bir pozisyonda olması dönemin şartları açısından beklenemeyecek bir durumdur.

Kadınlar -ekonomik, siyasal yada ailevi düzeyde-, çeşitli biçimde topluma katkıda bulunmayı sürdürdüler. Birçoğu tarlalarda çalıştı ya da mal üretimine ya da satışına katıldı, bazıları kendisini siyasetin ve iktidar mücadelelerinin ortasında buldular.[123] Ortaçağ Avrupası'nda kadının statüsü konusunda öncelikli başlıklardan birisi de ekonomik alanda kadının bulunduğu konum ve durumdur. Kadın ekonomik alanda kırsal kesimde tarımsal faaliyetlerde önemli bir işlevi üstlenmektedir. Kentlerde ise ticarette rol alan kadınlar, genel anlamda işgücü alanında istihdam edilmişlerdir.

Kadının Ortaçağ Avrupası'ndaki statüsü erken, orta ve geç dönem açısından ve mekânsal yönden değişiklikler göstermektedir. Kadınlar Ortaçağ'da genel anlamda

---

[120] Özlem Genç, *Ortaçağ Avrupası'nın Dini ve Sosyal Hayatına İlişkin Bir Bildiri*: Duplex Legationis Edictum, Erişim Tarihi 01.11.2017, http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/18/1687/17981.pdf s. 56

[121] Natasha Hudgson, *Women, Crusading and the Holy Land in the Historicial Narrative*, The Boydell Press, Woodbridge 2007, s.103.

[122] Shabar, **a.g.m.**, s.68

[123] Carla Casagrande, *Korunan Kadın*, George Dubby-Michelle Perrot (Ed.), *Kadınların Tarihi: Ortaçağ'ın Sessizliği*, (Çev: Ahmet Fethi), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1982, s.75-76.

ikincil pozisyonda bulunurken, Geç Ortaçağ döneminde başlayan Cadı Avı kadına yaklaşım konusunda ikincil pozisyon veya araçsal konumdan daha aşağı bir noktaya çekmiştir. Ortaçağ'da kadının konumunun anlaşılabilmesi açısından "Cadı Avı" olarak bilinen hadiseye bakıldığında, hâkim olan yargının, kilise ve din eksenli olduğu görülecektir. Cadı avı olarak bilinen bu süreçte kadınlar kilisenin belirlediği dini ölçütlere değerlendirilmişler ve yine kilisenin bizzat kontrolünde olan mahkemelerde yargılanmışlardır.[124] Cadı avının yaşandığı dönem daha çok Yeni Çağa veya Aydınlanma Çağının başladığı döneme ait bir süreç olarak ifade edilmektedir. Cadı avcılığı çılgınlığı süresinde Avrpa'da kadın düşmanlığı en uç noktaya çıktı. Bu zamanlar aynı şekilde bilimin ve felsefenim ilerleme kaydettiği yıllardı. Uyanan bilimselcilik cadı avının sona ermesinde önemli bir rol oynadı.[125] Kökeni çok daha eski dönemlere dayanmakla birlikte, Ortaçağ Avrupa'sında kurumsal olarak öne çıkan cadılık, kavramsal açıdan Avrupa'da büyücülük ve falcılıkla ilgili faaliyetlerin tamamını kapsayan bir üst kavram olarak nitelendirilmektedir. Cadılığın bu kavramsal tanımı, geç dönem Ortaçağ Avrupa'sında büyü, tıp, çeşitli tedavilerle uğraşan ancak özellikle bu dönemde radikalleşen kilise tarafından ciddi şekilde tehdit ilan edilen ve ekseriyeti kadınlardan oluşan hareket şeklinde tanımlamak daha doğru ve pratik bir yaklaşım olacaktır. Büyü, falcılık veya şeytani vasıfları çağrıştıracak faaliyetler cadılığa daha sonraları giydirilmiş bir nitelemedir ve "Cadı Avını" başlatmak için uygulanan bir stratejidir. Cadılık ve cadı avı konusunda Berktay'ın tanımlaması ve anlatımı şu şekildedir;[126]

> *"Ortaçağ toplumunda üç hiyerarşi birbirine denk düşmektedir. Ruhban sınıfı dışındaki halk üzerinde Kilise'nin, kadın üzerinde erkeğin ve köylü üzerinde toprak sahibinin egemenliği. Kadın-ebe-sağaltıcı ise her üç hiyerarşiye de meydan okumakta, Kilise dışı bir alt kültürü temsil etmekte ve bir azınlık grubunun sahip olduğu potansiyel gücü simgelemekteydi. Kurulu düzene karşı bir tehditti bu! Kilise'!nin iddiası, cadıların ya da bilge kadınların (kocakarıların) hastalıkları iyileştiremeyeceği değil, bu kadınların başarısının Şeytan ile işbirliğinin sonucu olduğuydu."*

[124] Brian P. Levack, *The Witch-Hunt in Early Modern Europe*, Pearson Education Limited, Edinburgh 2006., s. 1.
[125] Fatmagül Berktay, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın. Hıristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, Metis Yayınları, Istanbul 2012, s. 144.
[126] Fatmagül Berktay, *Kadınların Tarihinden Tüyler Ürpertici Bir Yaprak*, B. Ehrenreich-D. English (Ed.), *Cadılar, Büyücüler ve Hemşireler*, (Çev: Ergün Uğur), Kavram Yayınları, İstanbul, 1992, s. 74.

Cadı Avı üç asır süren ve kitlesel ölümlerle şekillenen bir sürecin adıdır. Kadının "düşman, '*kötü*' ve *'yok edilmesi gereken'* olarak ötekileştirilmesi, kadına yönelik olarak uygulanan şiddet dolu yöntemler daha sonra Yahudilere veya farklı etnik ve dini gruplara da aynı şekilde yaklaşılmasına zemin hazırlamıştır."[127] Cadı Avcılığını başlatan sebeplere genel olarak bakıldığında Katolik ve Protestan Kilisesinin XIV. yüzyıldan itibaren büyü ve ispirtizma ile uğraşan kadınları siyasi, dinsel, cinsel ve sosyal açıdan öncelikli tehlike olarak ilan etmesi öne çıkan faktör olarak görülmektedir. Protestan ve Katolik kiliseleri uyanan kadını politik ve dinsel tehlike kabul edip, büyücü olarak nitelendirmiştir. Çünkü bilinçlenen kadın hem feodal düzene hem de kilise dogmalarına baş kaldırabilmkteydi. [128] Bu süreç XVII. yüzyıla kadar devam etti. Kilisenin bu tutumunun yanı sıra bir diğer önemli faktör ise bu dönemde Avrupa'da kitlesel ölümlere yol açan veba salgınına çözüm bulunamaması karşısında Kilise'nin bu hastalığın, şeytanın yolundan giden insanlar sebebiyle olduğunu öne sürmüşlerdir. Kilise hastalığı ya da doğal afetleri, Tanrı'nın yolundan sapan ve şeytani faaliyetlerde bulunan insanların günahları sebebiyle ortaya çıktığını ileri sürüp, sosyal alanda en zayıf konumda bulunan kesimlerden birisi olan kadınları rahatlıkla hedef almıştır. [129]

2.2.1.Ortaçağ Avrupası'nda Kraliyet Kadınları ve Soylu Hanımlar

Ortaçağ Avrupası'nda kadınların ikincil ve araçsal konumu onların bu dönemde kendilerini koruyabilecekleri imkânlardan mahrum kalmalarına yol açmıştır. Kadının bu dönemde genel statüsünün kölelerle pratikte eş tutulacak pozisyonda kalması, kilisenin kadınlar üzerinde kurduğu baskı, toplumun ataerkil öğretilerle kadına yaklaşımı Ortaçağ Avrupası'nda kadının gelişimine ciddi şekilde engel vuran ana faktörlerdir. Kraliyet kadınları ve soylu kadınlar da bu kapsamın çok da dışında değildir. Onlar soylu ve asil oldukları için daha iffetli, daha eğitimli ve bilgili olmak zorundadırlar. Sıradan insanlar gibi davranıp, hareket edemezler. *Sosyal skalada aşağı doğru indikçe, kurallarda daha sınırlı disiplin daha gevşek ve değerler daha aşındırılmış olabilirdi; fakat kadınlar ancak bir kraliçenin tam olarak*

[127] Yücel Aksan, "1450-1750 Yılları Arasında Avrupa'da Cadıcılık", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, cilt: XXVIII, sayı: 33, Şubat 2013, s.356.
[128]Cahit Karakuş, *Cadılar: Büyücü Bilge Kadınlar*, Erişim Tarihi 01.11.2017, http://www.ylt44.com/Felsefe/Cadilar/Cad%C4%B1lar.pdf.
[129] Lady Stardust, *Burning Woman: The European Witch Hunts, Enclosure and The Rise of Capitalism*, Past Tense Publishing, London 2010, s. 13.

kişiselleştirebileceği kusursuz alışkanlıklara sahip kadına hayranlık duymaya itiliyorlardı."[130] Ancak bu ve benzeri sebeplerle kadının statüsünün geriye çekilmiş olması, bu dönemde öne çıkan ve etkin rol oynayan kadınların olmadığı anlamına da gelmemektedir.

Ortaçağ Avrupası'nda özellikle soylu kadınlar, feodal beylerin eşleri, kraliçe veya kraliyet ailesinin kızları, dönemin genel kadın statüsünden farklı olarak belirli ayrıcalıklara, sosyal, siyasal veya ekonomik statüye sahip oldukları söylenebilir. Kadının bu dönemde soyluluğunun devamında evliliğin büyük önemi bulunmaktadır. Kadınlar genellikle babalarının emriyle siyasi nedenlerden dolayı devletler ya da bölgeler arasında evlilik için önemliydi. Hatta XI. ve XII. yüzyıllarda evlilik, düşman aileler arasında bir barış malzemesi olarak kullanılmaktaydı.[131] Ortaçağ Avrupası'nda soylu kadınların evlilikleri güç ve iktidarın devamlılığı ve tahkimi açısından kritik öneme sahiptir. Bu sebepten olacaktır ki soylu kadın genelde anlaşma teminatı olarak görülmüştür. Soylu bir kadının ancak soylu veya aristokrat bir erkekle evlenmesine izin verildiği bu dönemde soyluluğun devamlılığı için kadının statüsü evlilik üzerine inşa edilmiştir.

Çeşitli dönemlerde Kraliyet kadınlarının yönetimi devraldıkları ve bu alanda etkin oldukları bilinmektedir. Bazı dönemlerde soylu kadın eşinin yokluğunda onun topraklarını savunmaktaydı.[132] Özellikle savaş dönemlerinde feodal beylerin eşleri kendi lokal bölgelerinde aktif şekilde yönetsel faaliyetlerde yer almışlardır. Bu durum Haçlı Seferlerinde feodal beylerin eşleri açısından geçerli bir durumdur.

Yukarıda belirtilen Ortaçağ'da kadının statüsü ve konumu konusundaki bilgi ve değerlendirmelerin tamamında öne çıkan genel kapsamlı durum, kadının Ortaçağ Avrupasında araçsal bir öğe olduğu gerçekliğidir. Bu gerçeklik kadının sosyal, siyasal, ekonomik alanlarda ikincil pozisyonda olması durumunu doğurmaktadır. Kadının Ortaçağ'da araçsallaştırılmasının veya ikincil pozisyonda olmasının temelinde sosyolojik açıdan erkek egemen bir toplumsal düzenin olması yatmaktadır. Dinsel ve inançsal açıdan ise Kilise'nin kadına karşı yaklaşımındaki teolojik önyargıların bu araçsallaştırma veya ikincil pozisyonda kalınma durumunun önemli

[130] Casagrande, **a.g.m**., s.83
[131] Genç, **a.g.m.,** s.255-256
[132] Shabar, **a.g.e.**, s.131

nedenlerinden birisi olduğu söylenebilir. Ortaçağ Avrupasında kadının araçsal konumu konusunda öne çıkan öncelikli husus evlilikler üzerinde kadınların güç ve iktidar pekiştirme veya ittifaklar kurulmasında öncelikli araç olarak ele alınmasıdır. Kadının araçsal öğe olarak kullanılmasında ikinci ve kritik önem sahip unsur ise ekonomik alandadır. Kadınlar yukarıda belirtilen ekonomik alandaki pozisyonları dikkate alındığında işgücü açısından öncelikli kaynaklardan birisi olarak görülmektedir. Kadının gerek kırsal alanda tarımsal, zirai veya hayvancılık alanında, gerekse şehirlerdeki ticari aktivitelerde kendilerine biçilen rol ve misyon bu araçsal öğe pozisyonunun önemli bir göstergesidir.

Sosyal ve siyasi alanda kadının konumu ve durumuna bakıldığında aynı şekilde ikincil durumunun ortaya çıktığı görülmektedir. Siyasi karar alma mekanizması içerisinde kadınlar ne feodal yapı içerisinde ne de kilise bünyesinde etkin pozisyonda olabilmişlerdir. Kadınlar içerisinde kraliçe, prenses veya soylu eşlerinin siyasi karar almada bazı dönemlerde etkin oldukları bilinmektedir. Ancak bu kadının siyasi karar alma sürecinde genel anlamda birincil pozisyonda oldukları anlamına gelmemektedir.

2.3.Haçlı Devletleri'nde Kadın

Ortaçağ Avrupası'nda Haçlı seferleri önemli bir dönem olarak görülebilir. Kilise kontrölünde gerçekleştirilmek istenen siyasi harekâtta kadın figürü de elbette işlenmiştir. Haçlı Seferi propagandaları yapılırken vaizler, seferlere desteği artırmak için, Doğu'da tusak Hıristiyan kadınlarının çektiği acılara sık sık vurgu yapmışlardır.[133] Her ne kadar Urbanus söylevinde seferden kadın, çocuk, yaşlı ve fakirleri muaf tutmuş olsa da kadınlar, eşleri ile birlikte sefere katılmışlardır. Kadınların seferlerde aldıkları rol aktif savaş veya çatışmadan ziyade destek unsuru olmaları şeklindedir. Bu durum ve yukarıda belirtilen hususların yanında kadınların seferler sürecinde en çok sıkıntı çeken ve baskı altında kalan, eşlerini yitiren ve tüm zorluklarla mücadele etmek durumunda kalan kesimlerin başında geldikleri söylenebilir Bu süreçte kadınlar doğaları gereği erkekler kadar olamasa da Haçlı Seferleri için pozitif bir etki yapmış olmalıdırlar.

[133] Helen J. Nicholson, *Women's Involvement in the Crusading*, Adrian J. Boas (Ed.), *The Crusader World*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2016, s.57.

XII. ve XIII. yüzyıllarda kadın, Haçlı Seferine katılan eşinin yerine ve çoğu zamanda geri gelmediği zamanlarda, eşinin mülkünü idare etmiştir. [134] Bu dönemde kadınların rolü, önemi ve pozisyonu konusunda literatürde yer alan bilgilerde daha çok kadınların seferler sürecinde acılar çeken, ezilen, öldürülen, ciddi sıkıntılar altında yaşamaya mecbur kalan ve savaşa katılan durumlarından bahsedilmektedir. Haçlı çağrısına icabet edenler genel olarak toplumun belirli kesiminden oluşan genç-yaşlı, çocuklar ve kadınlar olması, çağrıyı şavaşçılardan çok onlara yapılmış gibi hissettirmektedir.[135] Haçlı Seferleri sürecinde kadınlar ya geride eşinin topraklarında kalarak, ya da onlarla bu meşakkatli yolculuğa çıkarak çoklu bir rol oynamışlardır.

1096-99'daki Birinci Haçlı Seferi esnasında pek çok kadın Doğu'ya geldi. Albert of Aachen ve diğer yazarların belirttiğine göre kadınlar bir yandan orduyu destekliediler fakat bir diğer yandan da bu uzun seyahatte ayak bağı oldular.[136] Uzun yolculuğa erkekler kadar dayanamayan pek çok kadın, hem salgın hastalıktan hem de yetersiz beslenme koşullarından ötürü hayatını kaybetti. Ancak, orduda savaşan erkekler için yemek, temizlik çamaşır gibi ihtiyaçların temininde önemli rol oynadılar. Haçlı Seferine en önemli katkı zengin kadınların bağışlarıyla yapılmış olsa da, pek çok kadın sefere olan ilgisini çeşitli sebeplerle devam ettiremedi.[137] Bahsi geçen zengin ve soylu kadınlar pek çok örnekte görüleceği üzere, ya bizzat eşleri ile Doğu'ya gelmişler ya da Batı'da kutsal toprakların maddi-manevi büyük destekçileri olmuşlardır. Siybl of Flandre, Maria of Champagne, Adele of Blois, Eleanor of Castille, Eleanor of Aquitaine, Richard I.'ın kızkardeşi Johanna, eşi Berengaria bu hanımlara örnek gösterilebilir.

Kadınlar, sefer organizasyonunda teşvik edici katkısıyla da rol oynamışlardır. 1301'de Papa VIII. Bonifece, bir grup soylu kadının destek projesini onayladı. Kadınlar, ünlü Amiral Benedetto Zaccaria'yı kendilerine lider seçtiler ve sefere katılmayı planladılar.[138] Dönemin siyasi meselelerinden dolayı kadınların bu harekâtı gerçekleşmedi ancak, sefere katılıp-katılamamak konusunda ikilemde kalan pek çok

[134] Shabar, **a.g.e**., s.133
[135] Hacı Mehmet Altuntaş, *İbnü-l Esir'in (1160-1232) El-Kamil Fi't-Tarih Adlı Eserine Göre Haçlı Seferleri*, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa 2007, s.4.
[136] Jaspert, **a.g.e**., s.56
[137] Nicholson, **a.g.m**., s.57
[138] Nicholson, **a.g.m**., s.61

insanı etkilediği söylenebilir. Olumlu katkılarına rağmen kadınlar Haçlı seferi gibi dini bir meselede de ikincil muamele görmüşlerdir. Çağdaş bazı kronik yazarları, ordudaki kadınları hızlarını kesmekle, az olan gıda maddelerine ortak olmakla hep suçlamışlardır. Yerinde gitmeyen işlerde onların varlığı gerekçe gösterilmiş, perhizlerde ve oruçlarda kadınların hemen ordugâh dışına sürülmesi emri verilip, tecrit edilmişlerdir.

2.3.1.Haçlı Devletlerinde Kadının Siyasi Durumu ve Evlilikler

Soylu Haçlı kadınları, seferler sürecinde gelişen feodal beylikler arasındaki ilişkilerde, krallıkların birbirleriyle kurdukları temaslarda ve evlilikler üzerinden oluşturulan ittifaklarda önemli bir araçsal öğe olarak kullanılmışlardır. Ortaçağ'da kadınların özellikle yönetimsel alanda evlilikler üzerinden oluşan ittifaklarda kendilerine biçilen misyon bilinmektedir. Hem kraliyet sınırları içerisinde hem de pozisyonlarının meşruluğunu savunmak isteyen baronlar için, kraliyet ailesine yakınlık önemliydi. Bir Haçlının soylu bir aileden evlilik yapması onun konumunu da pozitif olarak etkiliyordu.[139] Bu durum Haçlı Seferleri sürecinde de benzer şekilde devam etmiş, seferler sürecinde Haçlı İttifakı içerisinde gelişen olayları dolaylı şekilde etkilemiştir.

Maddi-manevi desteklerinin yanında kadınlar, Haçlı devletlerinde politik amaçlı evliliklerle de iki şekilde kullanılmışlardır. Birincisi, devletin devamı için kendileri evlilik kurumunu temel yerleştirilmiş, bu nedenle evlilikleriyle araçsal öge olarak kullanılmışlar, ikinci olarak devletlerarası politik bağların kuvvetlendirilmesi için yine araçsal öge olarak kullanılmışlardır. Erkek ve kadın varisler askeri bağlantı kurmak, soylu diğer ailelerle ittifak oluşturmak için önemliydiler. Fakat bazen kadınlar taht için giriştikleri rekabette verasetin geçişini zorlaştırabiliyorlardı. [140] Avrupa toplumunda da görüldüğü gibi Haçlı devletlerinde de soylu kadının statüsü evlilikler üzerine konumlandırılmıştır.

Haçlı Seferlerinde ismi sıklıkla geçen Antakya Prensi III. Bohemund'un ilk eşi geçmişte Haçlı Hâkimliği yapan birisinin dul eşidir. 3. Bohemund bu evlilikle Antakya bölgesinde etkinliğini arttırmak istediği bilinmektedir. Bizans

[139] Hudgson, **a.g.e.,** s.71-72
[140] Hudgson, **a.g.e**., s.57-58

İmparatorluğu Miryakefalon Savaşı'ndan sonra askerî gücünü kaybetti. Buna rağmen Haçlıların gözünde ihtişamını koruduğu için III. Bohemund Bizans ile ilişkilerini arttırmak maksadıyla 1177 yılında ikinci evliliğini İmparator Manuel'in yeğenlerinden biri olan Theodora ile yaptı."[141] Yine III. Bohemund bu evlilik sonrasında Bizanslı bir kadın olan Theodora ile evlenmiş, 1181 yılında bu eşini boşayıp Antakya'nın yerlilerinden ve çeşitli kaynaklarda eğlencelerde boy gösteren bir kadın olan Sibylle ile evlendi ve Patrik'i bu olaya çok sert muhalefet etmişti. Sibylle'in Selahaddin'e casusluk yaptığı söylentileri kulakta kulağa dolaşıyordu. İbnü'l-Esîr de (XII, 22), Sibylle'in Selahaddin'e, Haçlılar ile ilgili önemli bilgileri haber verdiğini ve bunun karşılığında Selahaddin'in ona hediyeler gönderdiğini kaydetmektedir.[142] Bu durum belki de Haçlı Devletlerinde kadının özellikle de soylu kadının istihbari faaliyetlerde kullanılmasının en güzel örneklerinden biridir. Haçlı Seferleri döneminde kadınların iktidarı güçlendirme aracı olarak evlilikler üzerinden kullanılmasının yanı sıra, Sibylle örneğinde iddia edildiği gibi, casusluk faaliyetlerinde bulundukları da bilinmektedir. Yaşanan uzun süreli savaşlar sürecinde kadınların önemli bir istihbarat unsuru olarak kullanıldığı yönünde çeşitli rivayetler ve literatürde ele alınan örnekler bulunmaktadır.

Dış ittifak gerekçeli evlilikleri çoğaltabiliriz. Mesela I. Baudouin, Sicilya'nın zenginliklerinden yararlanmak için Adeliade ile evlenmiş, III. Baudouin ve I. Aimery Bizansla ittifak yapabilmek amacıyla Bizans prenseslerini evlilik için tercih etmişlerdir. Alice, Antakya'yı ele geçirebilmek için kızı Constance ile evlenmesi için Bizans İmparatoruna defalarca haber göndermiştir. Aynı şekilde Constance, Antakya'da iktidarını garantiye almak için kızı Maria'yı Bizans İmparatoru ile evlendirmiştir. Düşman ya da ittifak kurulmak istenen devletle yapılan politik evlilikler dışında kadın, Haçlı kadını, kendi devletinin devamı, düzeni için de araçsal öge olarak kullanılmıştır. Erkek taht varisi olmadığında kız evlatlar, babalarınavari olabilmekteydiler.[143] Ancak, konumuzda da görüleceği gibi, soylu bir kadına babasından gelen haklar tevarüs etmekle birlikte, kadın ne yazık ki yönetimsel

[141] Rahime Kıyılı, *III. Bohemund Dönemi Antakya Haçlı Prinkepsliği (1161-1201)*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hatay 2011, s 46-48.
[142] Kıyılı, **a.g.e.**, s. 57
[143] Jennifer Ward, *Women in England in the Middle Ages*, Hambledon Continuum, New York 2006, s.19.

anlamda tek başına iktidarda bulunamıyordu. Bu engel Haçlı prenseslerin ivedi bir şekilde evlendirilmelerini hep gerekli kılmıştır.

Askeri çatışmalar ve özellikle de sık yaşanılan salgın hastalıklar kraliyet ailesinde erkek varislerin ölmesine sebep oluyordu. Bu durum beraberinde kraliyet kızlarının önemini artıyordu.[144] Bu sebeple kızların eğitimlerine ve yapacakları evlilikleri çok dikkat edilmekteydi. Haçlı Devletlerinde kadın iktidarı ilk olarak XII. yüzyılın başlarında başladı.[145] Kral II. Baudouin, erkek evlat sahibi olmadığı için, kızı Melisende batıdan davet edilen bir asil ile evlendirilmiştir. Sırf politik amaçlar uğruna yağtığı bu evlilikte Melisende, kocasını hiç sevememiş ve bu sebepten ötürü Kudüs tarihinin ilk iç siyasi krizini yaşamıştır. Yine Kudüs ilk taht kavgasını da Melisende ve oğlu arasında yaşamıştır. Bu olaylar yeni krallığın ilk buhranlı devreleri olarak tarihe geçmiştir. Sağlıklı erkek yoksunluğu XII. yüzyılın sonlarına doğru, tahtın devamı için kadınların önemini bir kez daha artırmıştır. Dört kadın – Sibylle, I. Isabella, Maria ve II. Isabella- tahtı peş peşe 1186'dan 1128'e kadar devraldılar.[146] IV. Baldwin'in cüzzam olması ve ani ölümü halinde tahtın sahipsiz kalmaması için Sibylle, yine batıdan davet edilen bir asil ile evlendirilmiştir. Sibylla siyasi rol alan son kraliçe oldu ve ondan sonraki kraliçeler –I. Isabella, Maria ve II. Isabella- her biri diğerinden güçsüz olarak silsile halinde geçip gittiler.[147]

[144] Jaspert, **a.g.e.,** s.86
[145]Anna Lukyanova, "Female Succession in the Kingdom of Jerusalem in the Twelf Century", Oshkosh Scholar, cilt: VIII, sayı: VII, Kasım 2013, s.6.
[146] Hudgson, **a.g.e**., s.77
[147] Lukyanova, **a.g.m**., s.13

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
OUTREMER'DE SİYASİ EVLİLİKLER

Ortaçağ Avrupa'sında olduğu gibi Haçlı Devletlerinde de kadın, yani kraliyet kadını, devletin devamı, siyasi boşluğun doldurulması, iç ve dış düzenin sağlanması için evlilik kurumu vasıtasıyla ayrı bir yere konumlandırılmıştır. Haçlı devletlerinde kadın, savaş meydanlarına boy gösteremediği için, aslında önemli olmasına rağmen adeta gizli bir rol üstlenmiştir.[148] Ortaçağ'da genel kabule göre kadın toplumun ya da krallığın yönetiminde bulunamamaktadır. Kutsal ya da politik bir görev üstlenememekte, askeri bir amaca hizmet edememektedir.[149] Soylu kadın, krallığı devam ettirecek herhangi bir erkek çocuk olmadığında, krallık için kan bağı oluşturmak maksadıyla ikincil öge olarak evlilik gibi bir görev üstlenmek zorunda kalmıştır. Haçlı Devletlerinde kızların erkeklere kıyasla hayatta kalma oranları daha fazlaydı. Kız çocukları erkeklerle kıyaslandığında babalarına daha çok varis olmuşlardır. Bu nedenle Haçlı Devletlerinde kadının önemli bir yeri vardır.[150]

Evlilik düzenlemeleri yapılırken, orta düzeyde soylu bir ailede bile, kişinin saygıdeğer bir soydan gelmesi oldukça önemliydi. Bir aday belirlenirken, bu adayın insan ve para kaynağının saptanmasıda evlilik için önemli bir faktördü.[151] Bir varise ile evlenip kral olacak kişi, zor durumda olan krallığa pozitif güç kazandıracak konumda olmak zorundaydı. Yapılan evlilik politik önem taşıdığından, evlenecek prensesin bu konuda fikri alınmamaktaydı. Antakya Prinkepsliği'nde ve çokça gördüğümüz üzere Kudüs Krallığı'nda erkek adaylar varise kadınlarla evlenmesi için genelde batıdan getirilmekteydi.[152]

Haçlı devletlerinde yaşanan erkek yokluğu, bir tanesi Antakya, beş tanesi Kudüs olmak üzere toplamda altı tane siyasi gerekçeli evliliğin yapılmasına neden olmuştur. Adayların çoğu ya evlilik için batıdan getirilmiş soylu kimseler, ya da kısa bir süre önce Doğu'ya gelmiş asillerdi. Evlilik için Haçlı ailelelerine batıdan getirilen erkek

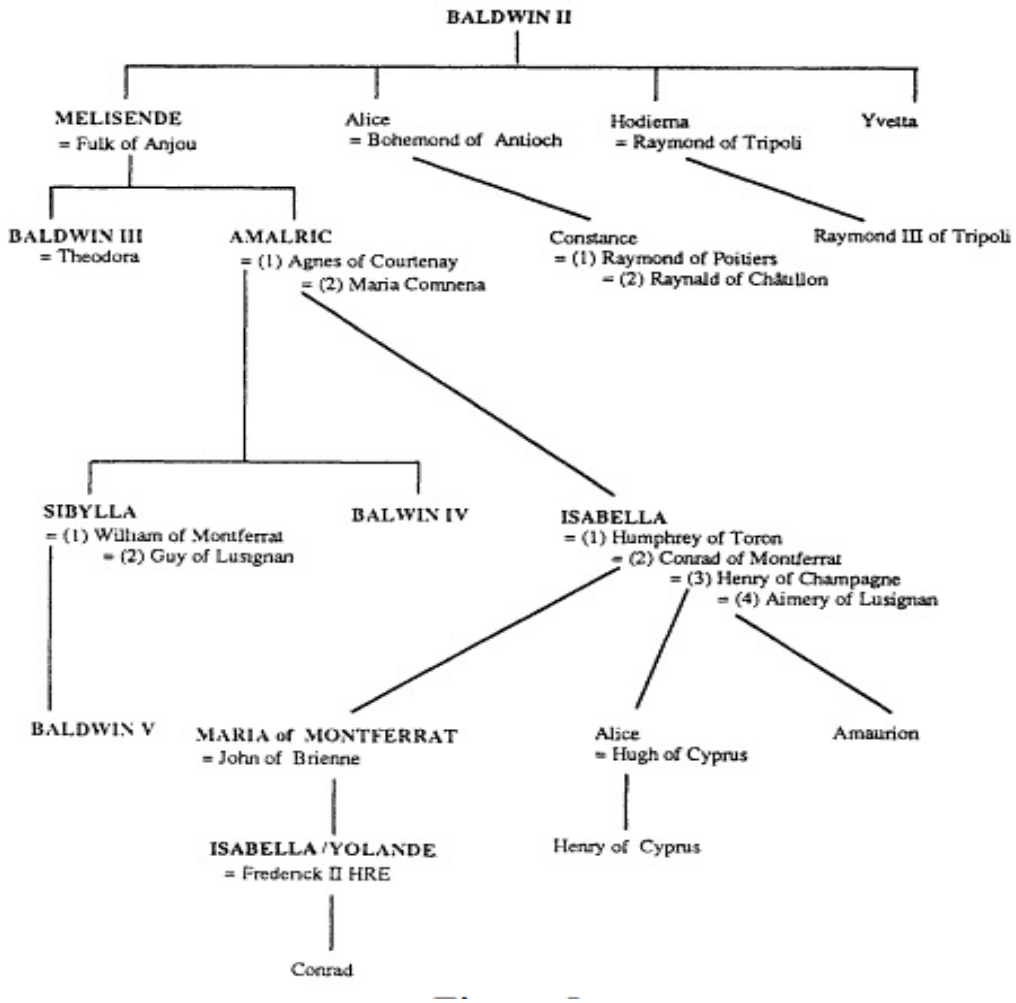
---

[148] Bernard Hamilton, *Women in the Crusader States: The Queens of Jerusalem (1100-1190)*, Derek Baker (Ed.), *Medieval Women*, Studies in Church History Subsidia, Oxford 1978, s. 143.
[149] Genç, **a.g.m**., s.253
[150] Lukyanova, **a.g.m**., s.5
[151] Sarah Lambert, *Queen or Consort: Rulership and Politics in the Latin East: 1118-1228*, Anne J. Duggan (Ed.), *Queens and Queenship in the Medieval Euro*pe, The Boydell Press, London 1995, s.164.
[152] Lukyanova, **a.g.m**., s. 5

listesi oldukça geniştir. Bu yabancılar genellikle Avrupa'nın Fransızca konuşan kesiminden getirilirdi.[153] Gerçekleştirilen evlilikler neticesinde krallığın, lider sorunu yaşaması önlenmek istenmiştir. Evlilik neticesinde aday olan kral ya da krallar vefat ettiğinde, asıl varise hiçbir zaman tek başına yönetici olamamıştır. Krallığın içinde bulunduğu siyasi durum, tek başına lider kadın figürünü imkânsız hale getirmiştir. Eğer dönemin koşulları müsaade etseydi elbette bir kadında erkekler gibi kendi krallığına hâkim olabilir kadınlar da askeri bir rol alabilirlerdi.[154] Melisende, oğlu Baudouin ona karşı isyan ettiğinde krallığı savundu. Kraliçe Isabella ve Sibylle sırasıyla Kudüs ve Sur şehrini Selahaddin'in güçlerine karşı korudular.[155] Ancak hâkim olan genel kanıya göre, bir ortaçağ lideri savaşçı olmalıydı. Ortaçağ zamanlarında bir kadın soylu olsa bile asla savaşçı değildi. [156] Ataerkil toplum yapısının ön planda olmasıyla ve erkeklerin savaşçı-şövalye yönlerinin ön planda tutulmasıyla, kadınlar böyle bir hakka sahip olamamışlardır. İktidardaki soylu kadınların bir evlatları varsa o uygun yaşa gelene kadar onlara *"naibe*" olmasına, bu sayede yönetime *"ortak"* olmasına müsaade edilmiştir. Eğer herhangi bir çocuk bulunmuyorsa tek seçenek kadının tekrar evlenmesidir.

[153] Jaspert, **a.g.e**., s.86
[154] Nicholson, **a.g.m**., s.63
[155] Nicholson, **a.g.m**., s.63
[156] Shabar, **a.g.e.**, s.131

Şekil 3. 1: Kudüs'te II. Baudouin ile başlayan ve kadın yoluyla süregelen iktidar

Kaynak: Lambert (1995:153).

Yukarıdaki bu tablo, kadınının ve kadın yoluyla kurulan yönetimin ne kadar da önemli olduğunun kanıtıdır. Latin-Haçlı devletlerinde, kadın erkeğe göre daha fazla hayatta kalma şansına sahip olduğundan, dul eş ve variseler daha fazla iktidara gelme imkânı bulmuşlardır.[157] Bu noktadan baktığımızda Melisende ile başlayan ve akabinde gelen isimler, Haçlı tarihinde dönüm noktası olmuşlardır. Kadın sayesinde, yani onun kan bağıyla, eşler kral unvanını alabilmiş, onlarla yapılan evlilik neticesinde, eş yaşadığı müddetçe yönetimde söz sahibi olabilmişlerdir. Eşin yani bayanın vefat ettiği zamanlarda, kral varsa çocuğuna naiplik edebilmiş, yoksa –ki bu

[157] Hudgson, **a.g.e.,** s.43

büyük bir sorun- krallıkla herhangi bir kan bağı olmaması gerekçesiyle iktidarı eleştirilmiştir.

Bölgelerinde meydana gelen iç ve dış hadiselerde bazı Kudüs kraliçeleri siyasi rol alabilmekteydiler.[158] Bu durum, batı Hristiyan toplumu için uzak bir durumdu. Haçlı devletlerinde kadın iktidarı, Batı Avrupa'dan farklı kuruldu ve farklı devam etti. Haçlı devletlerinde kadın siyasi olarak güçlü bir pozisyonda olduğundan tarihçilere göre batıya örnek olmuşlardır.[159] Ancak, ne yazık ki, konumuzda ele alacağımız kraliçelerin sadece bir kaçı politik güç oluşturabilmişlerdir. Melisende, Constance ve Sibylle dışında kalan kraliçeler, krallıkla ilgili durumlarda her hangi bir siyasi rol almadan, kısa bir ömür sürüp, sadece geride varis bırakarak dünyadan göçmüşlerdir. Bahsettiğimiz düşük profilli bayanların Kudüs siyaseti için en önemli rolleri şüphesiz, evlenerek Kudüs'e bir lider kazandırmalarıydı. Şimdi sırasıyla çalışmamıza konu olan evlilikleri, siyasi, sosyal, kültürel yönleriyle tek tek ele alacağız.

3.1.Melisende ve Fulk of Anjou

Kudüs Kralı I. Baudouin 1118 yılında ölünce, kralın en yakın akrabası olarak ve Haçlı seferinin hayatta kalan lideri sıfatıyla Baudouin de Bourg Kudüs tahtına geçti. II. Baudouin Kudüs'ten öncede Urfa Kontluğu'nda kuzeni I. Baudouin'ın yerine geçmişti. Kral II. Baudouin Doğu'ya geldikten kısa bir süre sonra Ermeni Kraliçe Morphia ile evlendi. Kral'ın Melisende, Alice, Hodierna ve Joveta adında dört kızı oldu. N. Hudgson'a göre Baudouin, hem şehrinin güvenliğini sağlamak hem de diğer Haçlı Devletleriyle aile bağı kurup, sadakati korumak için kızlarının hepsini acımasızca politik amaçlar uğruna kullandı.[160]

Melisende, bugün Türkiye toprakları içinde bulunan Birinci Haçlı Seferi (1095-99) sonunda Orta Doğu'da kurulan Haçlı Devletlerinin kuzey sınırında olan Urfa kentinde doğdu.[161] Melisende'in Urfa'da doğduğu kesin olmakla beraber, doğum tarihi şüphelidir. 1105, 1107 ve 1108 yıllarında doğmuş olacağı tahmin edilmektedir. Ancak 1105 yılında doğmuş olması kuvvetle muhtemeldir. Eğer gerçektende

[158] Lukyanova, **a.g.m**., s.2
[159] Lukyanova, **a.g.m**., s.3
[160] Natasha Hudgson, *Perceptions of Women in the Narrative Histories of Crusading and the Latin East*, The University of Hull, Kasım 2005, s.80.
[161] Jones, **a.g.e**., s.157

Melisende kayıtlarda görüldüğü gibi 1105 yılında doğdu ise, Baudouin ilk çocuğu doğduğunda Urfa'da değildi. Bu esnada Baudouin, yaptığı bir baskın anında Harran dolaylarında yakalanmış ve Musul'da tutsak olarak tutuluyordu.[162] Kendisi için istenilen fidyenin toplanmasını beklerken, Baudouin'ın tam dört yılı gitti. Halkı, baronlar ve eşi fidye için çok uğraştılarsa da meblağ yüksek olduğundan toparlamakta zorlandılar. Nihayet Baudouin 1108 yılında kurtuldu ve topraklarına geri döndü. Baudouin mahkûm iken Melesende ve annesinin ne yaptığı hakkında hiçbir bilgi yoktur. Ancak Melisende'nin çok küçük yaştan itibaren özel hocalardan eğitim aldığı bilinmektedir. Melisende'nin ana dilinin ne olduğu net olarak bilinmiyor. Babasının dili Frankça olmadığı kesin olmakla birlikte Melisende, belki annesi gibi Ermenice ya da Arapça konuşmaktaydı. Avrupalı bir isim taşımasına rağmen Melisende, konuşmasından giyinişine kadar yerli bir doğulu gibiydi.[163]

1118'de Baudouin de Bourg Kudüs kralı olmak için Kudüs'e geldi. I. Baudouin'ın en yakın akrabası ve tahtta en uygun aday olarak baronlar arasında kabul gördü. Hemen peşinden eşi ve kızlarını Urfa'dan getirtti. Bundan sonra Baudouin ve ailesi Kudüs'te yaşamaya başladı. Kudüs'e yerleştikten sonra, bir erkek çocuk sahibi olamayan Baudouin en büyük kızı Melisende'nin eğitimine büyük ağırlık verdi. Özel hocalardan aldığı dersler sayesinde Melisende hem Ermenice hem de Arapça okuma-yazmayı öğrendi.

Baudouin'ın iktidarı Kudüs için çok zor bir döneme denk geldi. 1119'da Kanlı Meydan Savaşı, 1123'te tekrar esir edilmesi krallığa çok zor zamanlar yaşattı. Kral Baudouin tam bir yıl tutsak kaldı. Şimdilerde daha büyümüş olan Melisende, annesi ile birlikte babasının fidyesi için uğraştı. Baudouin'i esir alan Belek ile irtibata geçip fidyeyi düşürmesini talep ettiler. Ancak; çabalar sonuç vermedi. Bundan başka, Melisende ve annesi kendilerini de düşünmek zorundaydılar. Eğer Baudouin sağ salim gelemezse Melisende'in iki seçeneği vardı: ya annesi Morfia gibi iyi bir evlilik yapacak ya da kendisine en çok parayı veren zengin bir soyluya satılacaktı. [164]

1124 yılında Baudouin serbest kaldı. Bu süre zarfında hala erkek evlat sahibi olamayan Baudouin ve baronlar krallığın başına geçecek erkek idarecinin kıymetini

[162] Sharan Newman, *Defending The City Of God*, Palgrave Macmillan, New York 2014, s.21.
[163] Newman, **a.g.e**., s. 61
[164] Newsman, **a.g.e.,** s.107

en iyi şekilde anlamışlardı. II. Baudouin krallığın kendi soyunda kalmasını arzu ediyordu. Hem ayrıca Baudouin krallığın seçimle değil kan bağıyla devam etmesi gerektiğini düşünüyordu.[165] Devletin devamı için en uygun yaştaki kızına, yani Melisende'ye acil bir eş bulmak lazımdı. Krallık danışma kurulu ile istişare ettikten sonra Baudouin, 1128 yılında Guilloume de Bures ile Beyrut hâkimi Guy Brisebarre'i Kral Louis'ten Fransız asalet sınıfı içinden böyle yüksek bir mevkiye uygun bir şahsiyeti seçmesini rica etmek üzere Fransa'ya gönderdi.[166]

Fransa Kralı Louis, Melisende'ye eş olarak Anjou kontu Fulk'u önerdi. Papa da bu seçimi yerinde buldu ve adayı onayladı. Fulk'un doğum tarıhi tam olarak bilinmemekle beraber 1089-1092 yılları arasında doğmuş olduğu kabul görmektedir. Fulk'un babası Anjou Kontu VI. Fulk, annesi Bertrade de Monfort'dur. Annesi Bertrade 1092 yılında Fulk'un babasından ayrıldı ve Fransa Kralı Philip'in eşi oldu.[167] Babası 1109 yılında vefat etti ve Fulk Anjou kontu oldu. Anjou'lar yaklaşık iki asır boyunca Avrupa'nın en zengin ve geniş topraklarına sahip olan ailelerinden biriydi. Fulk Maine'yi direk olarak yöneten ilk Anjou kontuydu.[168] Anjou kontu olduğunda yaklaşık yirmi yaşındaydı. Fulk'un babası genel olarak İngiltere Kralı Henry'e düşmanı, Fransa Kralı VI. Louis'e dost bir politika güdüyordu. Fakat 1127 yılında Henry'nin kızı Mathilda'yı oğlu Geofrey ile evlendirerek müttefik oldu.[169] Zira Mathilde imparatorun hayatta kalmış tek evladı ve İngiltere-Normandiya varisesiydi. Fulk'un torunu II. Henry dedesi Kral I. Henry ölünce İngiltere kralı oldu. Haçlı periyodu boyunca, Kudüs krallarının Angevin bağlantısı, İngilizlere tekrar tekrar yardım için yalvarmaya gönderilen elçilerle sürdü.[170]

Fransa Kralı VI. Louis'in önerisi Kral Baudouin tarafından oldukça hoş karşılandı. Çünkü Baudouin tahtı kendi ailesinde tutmak istiyordu.[171] Eşini kaybettikten sonra derin bir üzüntüye düşen Fulk,1120 yılında Kudüs'e bir hac ziyareti yapmıştı. *"Burada kendine bağlı asillerle Kral'a hizmet etti ve sadece Kralın değil tüm*

[165] Hudgson, **a.g.e**., s.76
[166] Runciman, **a.g.e**., s. 146
[167] Jan B. Young, *Our Ancestry*, cilt: III., y.y. 2010, s. 22.
[168] Jim Bradbury, *Medieval Warfare*, Routledge Taylor&Francis Group, USA 2004, s.36.
[169] Young, **a.g.e.,** s.22.
[170] Corliss K. Slack, *The A To Z of The Crusades*, Screcrow Press, United Kingdom 2003, s. 144.
[171] Jones, **a.g.e**., s.157

insanların sempatisini kazandı."[172] Templier tarikatı ile olan yakın bağından dolayı savaşçı ve cesur karakteri kral ile baronlar arasında takdir edilmekteydi. Kudüs elçileri kendine kralın evlilik akdini getirince Fulk büyük bir heyecanla kabul etti. Kızını evlendirme telaşında olan Baudouin, eşi Morfia'yı 30 Ocak 1127 tarihinde kaybetti. Morfia'nın ölüm sebebi tam olarak bilinmemekle beraber, salgın hastalık, bir kaza ya da bir ihtimal bebek düşürmesi sonucu olduğu tahmin edilmektedir.[173] Morfia öldükten sonra Baudouin bir daha evlenmeyi düşünmedi.

Fulk, kralın elçileri Guillame de Bures ve Guy de Barisebarre ile 1129 yılında Fransa'dan ayrıldı. Önce Akka'ya ulaşan Fulk ve beraberindekiler, vakit kaybetmeden Kudüs'e geçtiler. Fulk'un gelişi halk ve Kral için sevinç nedeni olmuştu. Haçlı devletleri sağlı-solu kuşatılmış topraklarını kontrol etmekte zorlanıyorlar ve yetişmiş savaşçı yokluğu içinde kıvranıyorlardı. Tam bu noktada Fulk, kendi topraklarından gelirken kendine bağlı profesyonel şövalyelerini de getirdi.[174]

Melisende ve Fulk'un düğünü mayıs ayı sonunda son derece gösterişli bir şekilde, her kesimden insanın ortak sevinçleri arasında yapıldı. Bizzat Prenses Melisende galiba; siyasi çıkarların kabulünü zorladığı bu bücür, zayıf, orta yaşlı ve kızıl saçlı adamdan pek hoşlanmamıştı.[175] Ancak Fulk, güzel ve alımlı eşine adeta bayılmıştı. 22 yaşında olan yeni kraliçe, Kudüs'ün ilk melez (Latin-Ermeni) hükümdarıydı. Böylece, yeni bir oryantal Frank toplumunun simgesini oluşturuyordu.[176] Düğün merasiminden sonra Fulk, yavaş yavaş devlet yönetiminde kayınpederi Kral Baudouin'a yardımcı olmaya başladı. Onunla seferlere iştirak eden Fulk, Baudouin'in otoritesi sayesinde Kudüs yönetimindeki yerini tartışmasız şekilde sağlamlaştırıyordu. Ancak Baudouin kızı Melisende'ye kral eşi olarak asla tasavvur etmemişti. Kral tahtın direk varisi olarak kızını görüyordu. Bunun en büyük kanıtı, Melisende'in isminin 1129'dan itibaren kraliyet bildirilerinde listenin başında, asillerin ve rahiplerin en üstünde yer almasıydı.[177]

---

[172] William Archbishop of Tyre, *A History of Deeds Done Beyond The Sea*, (Çev: Emily Atwater Babcock-A. C. Krey), cilt: II, Columbia University Press, New York 1943, s.50.
[173] Newsman, **a.g.e.,** s.135
[174] Margaret, **a.g.e**., s.27
[175] Runciman, **a.g.e**., s.146
[176] Asbridge, **a.g.e**., s.189
[177] Newsman, **a.g.e**., s.123

1131 yılı ortalarında Baudouin'ın sağlığı bozuldu. Aynı yılın ağustos ayı ortalarında Kudüs'te iyice fenalaştı. Durumun ciddiyetini anlayan Kral Baudouin, damadı Fulk, kızı Melisende, üst düzey baronlar ile torunu, henüz bir yaşında ki bebek Baudouin'ı bulunduğu odaya çağırttı. Odada hazır bulunan din görevlilerine Fulk ve Melisende'yi takdis ettirdi ve bunun akabinde odadaki tüm asillerden torunu, kızı ve damadına biat etmelerini istedi. Son vazifesini de yerine getiren Baldwin, öldü ve naaşı Kudüs'e defnedildi. Kral defnedildikten sonra Melisende ve Fulk için taç giyme töreni yapıldı.

Şekil 3. 2: Melisende ve Fulk'un patrik tarafından taçlandırılması

Kaynak: Lambert (1995:154).

Babasının ölümünü fırsat bilen Alice, Fulk ve Kudüs otoritesine karşı bir kez daha isyan etti. Bilindiği gibi Alice, babası Kral Baudouin hayatta iken de isyan etmiş, Baudouin kızını ağır şekilde cezalandırmaktan imtina etmiş ve kendisine Antakya dışında küçük bir arazi vermişti. *"Alice suç ortaklarının yardımıyla komplolar kurdu ve prinkepslikte şaşırtıcı entrikalar yaptı."*[178] 1131 yılında Alice kendini Antakya hakimesi ilan etti. Ancak zaman geçtikçe Alice'i destekleyen Antakya baronları, Alice'nin Antakya başında bulunmasının tehlikeli olduğu kanaatine vardılar. Alice

[178] William Arcbishop of Tyre, **a.g.e**., s.53

Antakya asillerinin büyük çoğunluğunun desteğini kaybetti. O'nu desteklemeyenler Kral Fulk'a haber gönderip şehre gelmesini istediler.[179] Yola çıkan Fulk'un ordusunun kendi topraklarından geçmesine Trablus Hâkimi Pons müsaade etmedi. Buna rağmen Kral deniz yoluyla Antakya önlerine ulaşmayı başardı ve Alice taraftarlarını yendi. Fulk isyankârları ciddi şekilde cezalandırmadı; Pons'u affetti, baldızına da eski arazisini tekrar verdi. O'nun bu hareketi üzerinde daima rızasını kazanmaya çalıştığı karısı Melissende'nin rolü olduğu muhakkaktır.

Evlilikten üç yıl gibi kısa bir süre sonra Melisende ve Fulk'un evliliği çıkmaza girdi ve Kudüs zamanının en büyük politik kriziyle karşı karşıya kaldı.[180] Krizin sebebi Yafa kontu Hugh idi. Hugh annesini ve babasını kaybettikten sonra Kral Baudouin'ın sarayına getirilmişti. Melisende ile çocuklukları beraber geçen Hugh'ün, özel bir bağları vardı. 1121 yılında Hugh, Patrik Arnoul'un yeğeni Emma ile evlendi. Emma orta yaşlarda, oldukça zengin ve Eustache Garnier'den dul kalmıştı. Patrik Arnoul'un arabuluculuğu ile Hugh Emma ile evlendi. Emma oldukça alımlı, güzel ve eşi Hugh'e sırılsıklam âşıktı.[181] Emma'nın ilk eşi Eustache Garnier'den iki tane oğlu vardı. Sayda hâkimi II. Eustache ve Kaysariye hâkimi Gautier, yeni babalarından nefret etmekteydiler. Bu arada Melisende ise zaten Fulk ile evlenmişti. Fakat Melisende eşinin ona duyduğu sevgiye tamamen kayıtsız kalmıştı.[182]

"Kont Hugh, genç uzun boylu ve yakışıklı bir yüz hattına sahipti."[183] Fulk ve Melisende taçlandıktan sonra da bu ikili samimiyetlerini devam ettirdiler ve bu yakınlık krallıkta büyük dedikoduların çıkmasına neden oldu. Ayrıca Hugh de karısına karşı oldukça mesafeliydi. Bu durum Melisende ile olan dedikoduları ateşlendiriyordu. Kral da Hugh'e karşı oldukça nefret dolmuştu. Söylentiler Fulk ve karşıtlarını iyice kutuplaştırdı. Krallığın en nüfuzlu iki adamı, -Yafa Kontu Hugh ve Transjordan Kontu Roman Le Puy- hem kişisel hem de siyasi sebeplerle birlik olup, krala karşı isyan ettiler.[184] Çünkü yeni Kral kendi emrindeki Fransız asıllı adamlarını

[179] Venning, **a.g.e**., s.98
[180] Jonathan Philips(Ed.), *A Women of Unusual Wisdom and Discretion: Queen Melisende of Jerusalem*, *Holly Warriors: A Modern History of the Crusades*, Random House Publishing, New York 2010, s. 64.
[181] Runciman, **a.g.e.,** s.156
[182] Runciman, **a.g.e**., s.157
[183] William Archbishop of Tyre, **a.g.e**., s.72
[184] Philips, **a.g.e**., s.54

yüksek mevkiilere getiriyordu. Kraliçe Melisende'nin etrafına kendi konumlarının tehlike altında olduğunu düşünen asiller topluluğu kraliçeyi desteklemek için yığıldı.[185]

1132 yazında, üvey babası Hugh'dan nefret eden Gautier Garnier, üvey babasını Kral ve diğer pek çok asilzadenin önünde, kralı öldürmek için suikast kurmakla itham etti ve onu düelloya davet etti. Hugh bu suçlamayı her ne kadar reddettiyse de inandırıcı gelmedi. Mecburen düello isteğine karşılık verdi. Düello için kararlaştırılan gün gelip çattığında Hugh ortalarda yoktu. Belki bizzat kraliçe, işin gerektiğinden fazla ileri götürüldüğü endişesiyle ondan gelmemesini rica etmişti; belki de bu hususta ricada bulunan, ya kocasını ya da oğlunu kaybetme korkusu içinde kıvranmakta olan Kontes Emma idi.[186] Hugh'nin bu korkaklığı, suçlu olarak kabul edilmesine neden oldu. Korkan ve panikleyen Hugh Yaffa'dan biraz uzakta ki Müslüman toprağı Askalan'a sığındı. Kral Fulk'a karşı Askalanlılardan yardım istedi.[187] Hugh, Müslümanlardan yardım istemek gibi büyük bir taktiksel hata yapıp, destekçilerinin çoğunu kendinden uzaklaştırdı.[188] Devletin iç savaşa gittiğini gören Fulk, patriğin ricası üzerine çok hafif bir ceza ile Hugue'u affetti.

Melisende çok güçlü bir kadındı. Fulk taçlandıktan sonra Melisende'in gücünden kurtulmak istedi.[189] Fulk Melisende'yi gözden düşürmek ve ondan kurtulmak için bir mazeret arıyordu ve bu dedikodular halkı populer olamayan Fulk yönetimine çekiyordu; ya da Fulk'un Melisende yönetiminden bağımsızlaşma ve kraliçeyi bir kenara itme isteğini maskeliyordu.[190] Kral ve kraliçenın arası da artık iyiden iyiye açılmıştı. Hugh doğuda umduğunu bulamadı ve olayların da etkisinde kalarak batıya dönme kararı aldı. İtalya'ya gidecekti. Ayrılmadan önce arkadaşlarıyla vedalaşmak için Kudüs'te ki Kürkçüler Sokağına geldi. Orada kendi halinde arkadaşlarıyla oyun oynamaktayken bir Breton şövalyesi tarafından ağır şekilde yaralandı. Haberi alan şehir sakinleri hemen cadde ve sokaklara doluştular. Şaşkına dönen Kudüs halkı

[185] David Nicolle, *İkinci Haçlı Seferi:1148*, (Çev: L. Ece Sakar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s.6.
[186] Runciman, **a.g.e**., s.157
[187] Philips, **a.g.e**., s.68.
[188] Hamilton, **a.g.m**., s.158.
[189] Hans Eberhard Mayer, *Studies In the History of Queen Melisende of Jerusalem*, Dumbarton Oaks Papers, cilt: 12 sayı: 25, Şubat 1972, s.110.
[190] Margaret, **a.g.e.**, s.30

arasında bu suikasti Fulk'un yaptığı söyleniyordu. Çünkü herkes kralın yakışıklı konttan nefret ettiğini biliyordu.[191]

Haberi alan Melisende sinirden küplere bindi. Roller değişti, bir anda Hugh bir kahraman, Kral ise kötü bir cani oldu.[192] Tüm gözler Kral ve işbirlikçilerinde olduğu için, Kral suçsuz olduğunu ispatlamak maksadıyla, yakalanan şövalyeyi yargılattı. Şövalye defalarca bunu kralın gözüne girmek için yaptığını belirtti. Kral, akıllıca davranarak şövalyeyi idam ettirdi. Ancak Melisende, bir türlü ikna olmamıştı. Hala büyük bir kızgınlık içindeydi. Hugh'ün tüm düşmanları Kraliçenin gazabından korkarak aylarca ölüm korkusu içinde yaşadılar. Hatta Kral bile Kraliçe'nin akrabaları ve yandaşları arasında kendine tamamıyla güvenli yer bulamıyordu.[193]

Melisende ve Fulk'u barıştırmak için yakınları epey uğraştı ancak Melisende'nin inadını kırmak kolay olmadı. Fulk eşini tekrar kazanmak için büyük tavizler vermek zorunda kaldı.[194] Sonunda Fulk ve Melisende barıştı. Onların yeniden bir araya gelmelerinden sonra ikinci oğulları Aimery oldu.[195] Fulk bu yaraların sarılması için sanattan anlayan eşi Melisende'ye bir kitap yaptırdı. Kitap *"psalter"* olarak bilinmektedir. Bu lüks el yazması metin sadece yüksek mevkide insanlar için yapılmaktaydı.[196] Melisende'nin kitap hakkında ne düşündüğüne ya da beğenip beğenmediğine dair hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Kitap, çok ince işçilikle hazırlanmış ve değerli taşlarla bezenmiştir. Bu hediye dua kitabı hala Londra'da *"British Library"*de saklanmaktadır. Kitap Melisende ve dünyası açısından oldukça önemlidir. Çünkü kitap Latin, Rum, Doğu Hıristiyanlığı ve İslamiyet işçiliğnin sentezi olan Haçlı sanatı denilebilen eşsiz ve yeni bir kültürün ürünüdür.[197]

Alice'nin taht üzerinde ki hırsları hala yatışmamıştı. Melisende ve Fulk arasındaki kutuplaşmadan faydalanan Alice, ablası Melisende'den Antakya'ya tekrar dönme müsaadesi aldı. 1135 yılında Antakya'ya döner dönmez, Bizans İmparatoru Manuel'e kızı Constance ile oğlunu evlendirme teklifinde bulundu. Bu hareket

[191] Newman, **a.g.e.,** s.155
[192] Newman, **a.g.e**., s.155
[193] Jill N. Claster, *Sacred Violence: The Europen Crusades To the Middle East: 1095-1396,* Universtıy of Toronto Press, Kanada 2009, s.169.
[194] Philips, **a.g.e**., s.77
[195] Claster, **a.g.e.,** s.169
[196] Luck Anne Hunt, *Queen Melisende of Jerusalem*, Alan V. Murray (Ed.), *An Encyclopedia: The Crusades*, ABC-CLIO, Oxford 2006, s.815.
[197] Asbridge, **a.g.e**., s.190

Kral'a bildirildi. Kral gizli bir şekilde Contance'a eş aradı ve Raymond de Poitiers üzerinde durdu. İzdivaç kendisine bildirilerek Raymond de Poitiers derhal Doğu'ya çağrıldı. Alice'e ise durum Raymond'un kendisiyle evlenmek istediği şeklinde aksettirilmişti. Alice evleneceğini düşündüğü adayı -Raymond'u- sarayda beklerken, Constance hızlıca kaçırılıp, katedrale getirilerek Raymond ile nikâhlandı. Alice'e mağlubiyeti kabul etmekten başka seçenek kalmamıştı.[198] Prenses bu şekilde tarih sahnesinden çekildi.

Yeni damat Raymond'a Zengi göz açtırmıyordu. Sürekli Antakya ve çevresine yaptığı akınlarla onu yıpratmaya çalışıyordu. 1137 yılında Montferrand kalesini kuşattı. Yardım ricası alan Fulk hemen kuzeye koştu. Montferrand'a girdi ancak; kale Zengi tarafından şiddette sıkıştırılıyordu. Kral yardım da alamıyordu. Tam bu esnada Zengi kalenin kendisine teslimi şartı ile herkesin canını bağışlayacağını, Kral'ın ve arkadaşlarının serbestçe çıkıp gidebileceğini söyledi ve anlaşma teklif etti. Anlaşma sağlandı ve Kral ile arkadaşları kaleden sorunsuz çıkıp gittiler.

Fulk 1136-1142 yılları arasında, Mısırı çembere almak, Askalon Kalesinden Kudüs'ün güney batı yanını garantiye almak için, Mısır kalelerini çembere alan hisarlar inşa etti. Bu kalelerden bir kaçı Hospitalilerin mülkü oldu ve Mısır akınlarını önledi.[199] Kral enerjisinin büyük çoğunluğunu Antakya ve Urfa meselelerine harcamak zorundaydı. Çünkü her iki şehir de Müslümanlar tarafından çevrelenmiş vaziyetteydi. Krallığın, Fulk'un son yıllarında ki idaresi hakkında pek az şey bilmekteyiz. Hugue isyanı bastırıldıktan ve kraliçenin intikam hırsı yatıştırıldıktan sonra, krallığın baronları tahtı gıllıgışsız bir sadakatle desteklediler.[200]

Melisende kardeşlerine çok düşkündü. En küçük kardeşi Joveta ruhani yaşamı tercih etmiş ve manastıra kapanmıştı. 1443 yılında Melisende Bethany Köyü'nü satın alarak St. Lazarus, Mary ve Martha adına vakfedip bir manastır inşa etti.[201] Bethany Köyü Hıristiyanlar için oldukça önemliydi. Bethany bu dönemde oldukça ünlüydü.

[198] Runciman, **a.g.e**., s. 164
[199] Deborah Gerish, *Fulk of Anjou*, Alan V. Murray (Ed.), *An Encyclopedia: The Crusades*, ABC-CLIO, Oxford England 2006, s.491.
[200] Runciman, **a.g.e**., s.190
[201] Venning, **a.g.e.,** s.112

Çünkü burası Marry, Martha, Cüzzamlı Simon ve Lazarus'un köyüydü ve kabirleri hala buradaydı. Çiçek pazarı bayramı buradan başlayıp Kudüs'e ilerliyordu.[202]

Manastırı inşa ettikten sonra, asıl niyetini belli etmek istemeyen Melisende, ihtiyar, hasta bir bayanı başrahibe olarak tayin etti. Birkaç ay geçtikten sonra yaşlı kadın vefat etti ve yerine derhal Joveta tayin edildi. Ablasının zekice manevraları sayesinde Joveta, Filistin'in en zengin manastırının başına geçmiş olmaktaydı. Bu manastır Melisende'nin dindarane vakıflarının en müsrifanesiydi.[203] Melisende burayı dini gereçler ve değerli mobilyalarla dizayn etti.[204] Yalnız Melisende, sadece kendi dindaşlarına karşı değil, tüm tebasınından gruplara karşı da oldukça cömertti. Süryani, Yakubi, Ermeni kiliselerine de bol bol bağış yapmış ve pek çok kilisenin onarım masraflarını bizzat üstlenmiştir. Bununla da kalmayıp, zaman zaman kiliseler arası husumetlere hakem rolü oynamıştır. Melisende'in hoşgörüsü şüphesiz hem zengin kültürlü bir coğrafyada yaşamış olmasından hem de diğer yandan annesinin yerli bir Ermeni olmasındandı.[205]

1143 sonbaharında Kral ve Kraliçe Akka'da bulunmaktaydılar. Kraliçe piknik olması için yemeği kırda yemek istedi; Kral da bu ricasını kırmadı. Yolda ilerlerken Kralın önüne bir yabani tavşan çıktı. Kral tavşana mızrak atarak ileri doğru düşüncesizce atıldı. Bu hamlesiyle atının ayağı tökezledi ve birden yere düştü. Ağır bir şekilde yaralanan Kral bilinci kapalı bir vaziyette Akka'ya götürüldü. Burada üç gün yaşam mücadelesi verdi fakat sonunda ölüme yenik düştü.[206] Kralın cenazesi Kudüs'e taşındı ve burada ki Kutsal Mezar Kilisesi'ne defnedildi.

Kraliçe Melisende'nin yaşadığı sahte keder, bütün saray halkını fazlasıyla duygulandırmakla beraber, onun krallığı bütünüyle kendi idaresine almasına engel olacak şiddette değildi.[207] Kral Fulk'tan iki tane oğlu olmuştu. Fulk'un iki çocuğu da kral olabilmek için uygun yaşta değililer. Büyük oğlu Baudouin onüç, küçük Aimery ise sadece altı yaşındaydı.[208] Tek başına hüküm sürecek bir kraliçe figürü o zaman ki Kudüs için oldukça uzaktı. Bu sebepten ötürü zaten hukuku tanınan Melisende'nin

[202] Claster, **a.g.e**., s.177
[203] Runciman, **a.g.e**., s.191
[204] Hamilton, **a.g.m**., s.151
[205] Margaret, **a.g.e**., s.119
[206] Archer, **a.g.e.**, s.196
[207] Runciman, **a.g.e**., s. 192
[208] Margaret, **a.g.e**., s.35

oğlu ile beraber taçlanması uygun görüldü. Melisende ve Baudouin 1143 yılı noelinde Patrik Guillaume tarafından taçlandı.

Şekil 3. 3: Melisende ve oğlu Baudouin'ın ortak taçlandırılması

Kaynak: Lambert (1995:155).

Melisende tüm otoritenin kendi elinde olmasını arzu ediyordu. Bu sebeple ilk iş olarak köşeye çekilmeye hazır olan eski konnetabl Guillaume de Bures'in yerine, çok yakın akrabası ve kendisine son derece sadık olan Manasses de Hierges'i atamak oldu. [209] Kraliçe gücünü pekiştirirken, 1144 yılında Urfa'dan bir haber geldi. Joscelin bir akın için şehir dışındaydı ve Zengi durumdan haberdardı. Joscelin'in uzaklaşma haberi gelir gelmez hemen Urfa'yı kuşattı. Şehrin savunması başpiskopos II. Hugue'e kaldı. Joscelin, Zengi'ye direk saldırmayı göze alamadığından Kudüs'den destek istedi. Melisende krallık danışma kurulunu toplayarak konnetabl Manasse de Hierges, Nablus Kontu Philip ve Galilaea princepsi Eliand de Bures kumandasında harekete geçirilmek üzere bir ordu toplanmasını emretti.[210] Çaresiz kalan Joscelin kraliçenin yardımını bekliyordu. Kudüs ordusu derhal yola çıktı fakat Urfa kuşatması da sadece dört hafta sürmüştü. Kraliçenin gönderdiği ordu Urfa'ya geldiğinde şehir

[209] Elon Salmon, *Beyond The Sea,* Marwood Wiew, Chumuel 2011, s.55
[210] Runciman, **a.g.e**., s. 194

zaten düşmüştü. Melisende, doğup büyüdüğü, sokaklarında gezindiği, insanlarını tanıdığı şehrinin Müslümanların eline geçmesiyle büyük üzüntü yaşamış olmalı.[211] Ancak Melisende'in içinde bulunduğu durum itibariyle yapacak pek fazla bir şeyi yoktu.

Urfa'nın Müslümanların eline geçmesi, Urfa Kontluğu'na tamamen son vermiş değildi. Haçlı topraklarına indirilen hem en manidar hem de en önemli darbeydi.[212] Kraliçe Melisende, Papa III. Eugenius'dan yardım istemesi için Cebele piskoposu Hugue'ü Romaya gönderdi. Latin Doğu'nun bu üzücü haberi Avrupa'da şok etkisi yaptı. Toplanan Haçlı birlikleri, Doğu'ya yol aldılar. Haçlıların tamamı Filistin'e ulaşınca Kraliçe Melisende ve oğlu Baudouin yeni gelen liderlerden Akka'da yapılacak olan danışma kurulu toplantısına katılmalarını istediler.[213] Toplanan danışma kurulunda Conrad, Louis ve pek çok önemli ismin ortak görüşüyle Dımaşk'a saldırılmasına karar verildi. Toplantı sonrasında Kraliçe Melisende Dımaşk alındığı takdirde, şehrin yönetimini Beyrut hâkimi Guy'a vereceğini belirtmişti. Kuşatma devam ederken krallar Dımaşk'ın hâkiminin kim olacağı konusunda anlaşmazlığa düştüler. Uzun süren tartışmalar neticesinde, Conrad, Louis ve Baudouin'ın ortak kararıyla Thierry de Flandre seçildi. Bu karar ana kraliçe Melisende'nin ve ona sıkı sıkıya bağlı Filistin baronlarının hiç hoşuna gitmedi. Filistin baronları büyük ihtimal Melisende'nin kışkırtmasıyla, Dımaşk kuşatmasına karşı bir tavır takındılar. Tüm kızgınlık ve hoşnutsuzluklar karşısında üç kralın da çekilmekten başka seçeneği kalmadı. Siyasi hırsların ve kişisel çıkarların pençesine takılan II. Haçlı Seferi birlikleri Doğu'da kalıcı bir iş yapamadan dağıldı. En nihayetinde her iki kral da kendi ülkelerinde ki problemleri öne sürerek çekip gittiler. Latin Doğu kendi kaderiyle baş başa kalmıştı.

Melisende gücünü devam ettirmeye niyetli olduğundan kilise ile faydalı bir yakınlık kurdu. Devlet içerisindeki akrabalık bağından faydalandı, devlet yönetimindeki kilit noktalara kendi adamlarını getirdi ve tüm bildirileri tekeline aldı.[214] Yıllar ilerlemesine rağmen Melisende iktidardan çekilmeyi bir an bile düşünmüyordu. Kiliseye, din adamlarına yüksek meblağlarda bağışlar yapıyordu. Kraliçe Melisende

[211] Newman, **a.g.e.,** s.181
[212] Demirkent, **a.g.e**., s.149
[213] Runciman, **a.g.e.,** s.233
[214] Lukyanova, **a.g.m**., s.6

dini grupları ve kiliseyi himaye ederek, kilise görevlilerinin sadakatini garantiye alıp gücünü sağlamlaştırmaktaydı.[215] Baudouin yirmili yaşlara gelmişti; artık devleti tek başına yönetme arzusunu sıkça belirtiyordu. Ancak; Melisende'in destekçileri çok güçlüydü. Hepsinden önemlisi Manasses de Hierges hala kraliçenin bir numaralı adamıydı. Manasses kibirli tavırları nedeniyle asiller arasında pek sevilmiyordu. Buna rağmen eşi Filistin'in bir diğer soylu ailesi İbelinlere mensuptu ve Manesses asiler arasında kraliçenin en büyük destekçisiydi.[216]

Melisende'nin kız kardeşi Trablus Kontu Raymond ile evli idi. Hodierna ablaları gibi başına buyruk, kontrolsüz yaşamayı seven, dik başlı, neşeli, sevecen bir kadındı. Raymond eşinin bu rahatlığından hoşlanmadığı için onu daima kontrol altında tutmaya çalışıyordu.[217] Hatta kızları Melisende'in gerçek babası hakkında Trablus'ta pek çok dedikodu dolanıyordu. 1152 yılında Raymond ve Hodierna'nın arası ciddi derecede açıldığı için kraliçe Trablus'a gitme kararı aldı. Bu ziyaretinde oğlu Baudouin'da kendisine eşlik etti. Her iki tarafla yapılan ikna edici konuşmalardan sonra çift barıştırıldı. Melisende, Hodierne'yı bulunduğu ortamdan uzaklaştırmak maksadı ile kendisiyle beraber Kudüs'e gelmeyi teklif etti. Raymond bir müddet eşi ve ablası Melisende'ye yolda eşlik etti ve sonrasına topraklarına geri döndü. Abla-kardeş hala yolda iken Raymond'un öldürüldüğü haberi kendilerine ulaştırıldı. Raymond adamlarıyla Trablus kapısından içeri girmekte iken bir haşşaşi tarafından öldürülmüştü.[218] Şok olan Melisende, kardeşi ile cenaze meseleleri için geri Trablus'a döndü. Raymond defnedildikten sonra Kraliçe Melisende, daha fazla kalmayarak Kudüs'e geldi.

Anne ve oğul arasındaki mücadele açık açık derinleşiyordu; Baudouin'ın kraliyet bildirilerindeki yavaş düşüşü buna kanıttı. Melisende, oğlunu iktidarından daha fazla uzaklaştırmayacağını fark etmiş olmalıdır.[219] Baudouin artık yirmi iki yaşındaydı. Devletin idaresini kendi üzerine alacak sorumluluktaydı. Kraliçe çok daha fazla destekçiye sahip olmasına rağmen, Manasses'den hoşlanmayan bir grup da Baudouin'i destekliyordu. Filistin baronlarının ortak kararıyla 1152 yılı

[215] Margaret, **a.g.e.,** s.119
[216] Marshall W. Baldwin, *Latin States Under Baldwin III and Amalric I: 1143-1174*, Kenneth M. Setton (Ed.), *The History of Crusades*, The University Wisconsin Press, USA 1955, s.535.
[217] Küçüksipahioğlu, **a.g.e.,** s.149
[218] Newman, **a.g.e**., s.212
[219] Mayer, **a.g.m**., s.135

Paskalyasında taçlanma töreni yapılmasına karar verildi. Kraliçe nüfuzunu kullanarak Patrik Foucher'i oğluyla beraber taçlanmaya ikna etti. Baudouin annesini saf dışı etmek için taçlanmanın ertelenmesini emretti. Hemen birkaç gün sonra, kendi maiyetiyle birlikte kiliseye giderek, tehditler savurduğu patriği korkutarak kendisini taçlandırdı. Melisende'nin bu ana kadar komplodan haberi olmamıştı.[220] Patrik duruma itiraz etti ancak, Baudouin ısrarını tehdit ile sürdürdü.

Şekil 3. 4: III. Baudouin'in tek başına taçlanması

Kaynak: Lambert (1995:155).

Haberi alan Melisende kilise adamları nezdinde itirazlarını yaptı. Zaten Kraliçe'yi destekleyen ruhani sınıf, Baudouin'ı annesi ile uzlaşmaya zorladı. Uzlaşmaya pek razı görünmeyen Baudouin krallığın büyük danışma kurulunu topladı. Kurul, krallık topraklarının ana-oğul arasında bölünmesini kararlaştırdı. Akka ve Sur Baudouin'a verildi, Nablus ve Kudüs Melisende'e kaldı. Kraliçenin favori adamı Manasses görevden alındı ve II. Humprey Toron konnetablığa atandı.[221] Karar, tam hâkimiyet isteyen Baudouin'ın hiç hoşuna gitmedi. Çünkü Kral, Kudüs merkezli toprakların tamamının kendi elinde olmasını arzu ediyordu. Alınan karar kısa ömürlü oldu. İki

[220] Runciman, **a.g.e.,** s.279
[221] Baldwin, **a.g.m.,** s.535

taraf arasında iç savaş başladı. Pek çok destekçisi olan Melisende'in küçük oğlu Aimery de annesinin yanındaydı.[222] Aimery o dönem Yafa kontuydu.

Baudouin, Melisende'den Kudüs'ü kendisine vermesini talep etti, Kraliçe reddetti ve başkenti ve Nablus'u oğluna karşı tahkim etti. Manasses Mirabel Kalesi'nde Baudouin'ın birlikleri tarafından ele geçirildi.[223] Kral, derhal Avrupa'ya dönmesi sözü karşılığında Manasses'i serbest bıraktı. Baudouin'nın kral olarak teslim çağrısını Melisende'nin destekçileri reddettiler.[224] Baudouin annesinin destekçileri karşısında kendisini haklı göstermeye çalışıyordu. Krallığın müdafaası için Kudüs önemliydi ve bir diğer gerekçe olarak Nureddin'in artan gücünü gösteriyordu. Nureddin ve taarruzları haklı bir gerekçeydi. Bir ortaçağ kralı, özellikle de Kudüs kralının savaşçı olması gerekliydi.[225] Bu haklılığı doğru kabul eden asilzadeler yavaş yavaş Melisende'den desteklerini çekmeye başladılar. Dinamik bir kadın olmasına rağmen Melisende orduya liderlik edemezdi. Birkaç olayı ustalıkta çözmüştü lakin olayın perde arkasında başka isimler vardı.[226]

Nablus alındıktan sonra Baudouin Kudüs'ü kuşattı. Melisende hala patrik tarafından destekleniyordu. Ancak halk kraliçeye karşı ayaklandı. Kraliçe, birkaç yandaşı ile özellikle; Philips of Nablus, kralın kardeşi ve Yafa Kontu Aimery, Robert ve diğerleri kaleye çekildiler.[227] Kudüs Patriği arabulucu olarak devreye girene kadar Baudouin şehri mancınıklarla birkaç gün boyunca ateşe verdi.[228] Melisende mücadeleden vazgeçmek zorunda kaldı, çünkü Nablus ele geçirilmiş, pek çok destekçisi kendisini terk etmişti. Devletin siyasi durumu değerlendirildiğinde Baudouin haklı gibi görünsede hukuki gerekçeler Melisende'yi haklı gösteriyordu. Bu nedenle Baudouin ileri gidip annesini cezalandıramadı.[229]

Nablus ve civarı Melisende'ye verildi. Kraliçe burasını şahsi mülkü olarak idare etti. Nablus'a çekildikten sonra Melisende, geriye kalan dokuz yılını kilise işlerine adadı

[222] Newman, **a.g.e**., s.215
[223] Venning, **a.g.e**., s.139
[224] Hudgson, **a.g.e**., s.186
[225] Mayer, **a.g.m.,** s.117
[226] Mayer, **a.g.m**., s.117
[227] Marshall, **a.g.e**., s.535
[228] Newman, **a.g.e.,** s.215-216
[229] Runciman, **a.g.e**., s.281

ve siyasi meselelere tekrar dalmadı.[230] Ancak hala kilise üzerindeki koruyucu sıfatını elinde tutuyordu. Melisende, Kudüs Patriği Fulcher'in 1157 yılında ölümünden sonra yerine, Amalric of Nesle'nin seçiminde önemli bir rol oynadı.[231] Melisende bu atamayı yaptığında Kral Baudouin ülke dışındaydı. Aimery'nin tayinine itirazlar artınca, yeni patrik Roma'ya bir elçi gönderdi ve atamasının tasdikini talep etti. Papa da bu atamayı yerinde görerek onayladı. İdari anlamda Melisende'nin son müdahaleside bu atama oldu. Melisende'nin en büyük mirası sanat ve Kilise himayesiydi. İktidarının en çalkantılı zamanlarını bile cömertçe varolan binaları güzelleştirmeye, yeni binalar bağışlamaya harcadı ve pek çok projenin tasarımına bizzat katıldı.[232] Melisende, kardeşleri Joveta ve Hodierna başucundayken, Eylül 1161 yılında öldü.[233] Kral Baudouin annesi öldüğünde Antakya'da idi. Haberi alır almaz hemen Kudüs'e geldi. Melisende'nin cenazesi Kudüs'e gömüldü. Melisende bir kadın ve kraliçe olmasına rağmen bir erkek ve kral kadar büyük işler yaptı.[234]

3.2.Constance ve Raymond of Poitiers

Antakya'nın asıl sahibi I. Bohemund Bizans'a karşı Avrupa'dan yardım almak maksadıyla İtalya'ya gitmiş ve bir daha dönmemişti. Kendi adını taşıyan II. Bohemund, İtalya'da yaşamakta olup, herkes tarafından tahttaki hukuku kabul edilmekteydi. On sekiz yaşına geldiğinde, 1126 yılında Antakya'ya geldi. Kral Baudouin ve Antakya'nın ileri gelenleri Bohemund'u şehirde büyük bir memnuniyetle karşıladılar. Kral, Antakya'ya gelirken Prenses Alice'i de getirdi ve daha önce kararlaştırılmış olduğu üzere Bohemund ile evlendirildi.[235] Bohemund, 1130 yılında Anazarba'yı almak için sefere çıktı. II. Bohemund, 1130 yılında Danişmendlilere karşı giriştiği bir savaşta, Ceyhan Nehri dolaylarında yakalanarak öldürüldü ve kesilen başı mumyalanıp Bağdat'a halifeye gönderildi.[236]

---

[230] Malcom Barber, *Philip of Nablus the Kingdom of Jerusalem*, Peter Edbury-Jonathan Philips (Ed.), *The Experience of Crusading,* Cambridge University Press, Cambridge 2003, s.68.
[231] Jaroslav Folda, *Melisende of Jerusalem: Queen and Patron of Art and Architectire in the Crusader Kingdom*, Therese Martin (Ed.), *Reesseeing the Roles of Women As 'Makers' of Medieval Art and Architecture*, Brill Press, Netherland 2012, s.443.
[232] Claster, **a.g.e.,** s.177
[233] Philips, **a.g.e.,** s.80
[234] Margaret, **a.g.e**., s.161
[235] Runciman, **a.g.e.,** s.145
[236] Jorgen Christensen Enst, *Antioch on the Orontes*, Hamilton Books, USA 2012, s.108.

Antakya hâkimi (1126-1130) Bohemund ve Kudüslü Alice'in kızları Constance, 1127 yılında doğdu.[237] Bohemund öldürüldüğünde kızı, sadece iki yaşındaydı. Kral Baudouin'ın bir naip tayin etmesini bile bekleyemeyen Alice, kendisini Antakya hakimesi ilan etti. Hırslı tavırları yüzünden bağımsız hüküm süreceğine dair dedikodular Antakya'da dolanıp durmaktaydı. Constance'ın ya manastıra kapatılacağı ya da asil olmayan sıradan biriyle evlendirilerek ayak altınan çekileceği konuşuluyordu.[238] Şehrin asilzadeleri Kral Baudouin'a durumu bildirdiler. Yanına damadı Fulk'u alan Kral Antakya'ya ilerledi. Alice Baudouin'nın yolda olduğunu duyunca Zengi'ye başvurdu ve egemenliğini kabul etmeyi teklif etti. Haberci Baudouin tarafından yolda ele geçirildi.[239] Babasının elçiyi yakaladığını ve yaklaştığını duyan Alice, şehrin tüm kapılarını kapattı. Ancak; bu haris tavırları nedeniyle şehirde destekçisi kalmamıştı. William of Aversa ve Latin rahip Peter şehrin kapısnı açıp, Baudouin'ı içeri aldılar. Constance ve annesi Lazikiye'ye sürüldüler.[240] Alice, Lazikiye'ye gönderildikten sonra Baudouin, bir süre daha şehirde kaldı. Baudouin, Antakya asillerine hemen Constance'e sadakat yemini ettirdi çünkü hala bu asillere tam manasıyla güvenmiyordu.[241]

Prenses Alice of Antioch sadece asi evlat değil ayrıca kötü bir anne figürü de çizmekteydi.[242] Birkaç yıl geçtikten sonra Alice, Kudüs'te Melisende ve Fulk arasındaki husumetten faydalanarak Antakya'ya dönüş iznini aldı. Alice Antakya'ya döndüğünde, Kral Fulk'un himayesini tanımak istemeyen bir takım asiller Alice'in etrafında toplandılar. Alice bu sefer de Fulk'a karşı isyan etti. Alice, Constance'ı tahtan uzaklaştırıp bir köşeye koymayı ve Kral ve tüm insanlar karşı olmasına rağmen ömrünün sonuna dek Antakya'yı elinde tutmayı ümit ediyordu.[243] Alice Lazikiye'de kızı ile beraber sürgünde iken Antakya'nın yönetimi Latin Patrik Bernard'a verilmişti. Bernard, Kral Fulk'a sadık, makam-mevki hırsı olmayan bir adamdı. 1135 yılında Antakya Patriği Bernard ölünce yerine entrikacı Mamistra

---

[237] Guida M. Jackson, *Women Rulers Throughout the Ages*, ABC-CLIO, Oxford England 1999, s.103.
[238] Runciman, **a.g.e**., s.151
[239] Venning, **a.g.e.,** s.95
[240] Jennifer Lawler, *Encyclopedia of Women in the Middle Ages*, Mcfarlan Company, London 2001, s.40.
[241] Hudgson, **a.g.e**., s.68
[242] Hudgson, **a.g.e.,** s.181
[243] Thomas Asbridge, *Alice of Antioch: A Case Study of Female Power in the Twelf Century*, Peter Edbury-Jonathan Philips (Ed.), *The Experience of Crusading*, Cambridge University Press, Oxford 2003, s.32.

Piskoposu Radulp of Domfront geçti. Bu şahıs Fulk'un Antakya hâkimiyetine karşı tavırlar sergiliyordu. [244] Yapıları aynı olunca Alice ve yeni patriğin anlaşması uzun sürmedi. Alice, Kudüs'e karşı kendini sağlama almak istiyordu. Alice, Bizansla müttefik olmak maksadıyla, sekiz yaşınaki kızı Constance'ı, İmparator'un oğlu ile evlendirmek için elçiler gönderdi.[245] Bu haber Kudüs yönetimini çılgına çevirdi. Çünkü bu gerçekleşirse, evlilik münasebetiyle Antakya elden tamamen çıkacaktı. Fulk, Constance'in evlenmesi ve Antakya'nın da gerçek liderine kavuşması kanaatindeydi. Kudüs'te bu meselenin görüşülmesi için bir toplantı yapıldı. Evlilik için pek çok isim tartışıldı fakat danışma meclisi ağırlıklı olarak Raymond'un üzerinde durdu.[246] Raymond'un babası, Akitanya Dükü ve Poitou Kontu IX. William, 1001 Haçlı Seferinin liderlerinden biridir.[247] IX. William Haçlı vazifesini yerine getirdikten sonra topraklarına döndü. Avrupa'da doğan ve daha önce Doğu'ya hiç gelmeyen Raymond'un bu sebepten ötürü Kudüs'le bir bağı vardı. Raymond'un Batı'daki hayatı bilinmezlerle doludur. Kendi ülkesinde fazla bir mülke sahip değildi. Loire Nehri dolaylarına bulunan Poiters kasabasından olmasından dolayı kendisine Poiters deniliyordu.[248] Poitevin kayıtlarında Raymond'un bahsi hiç geçmemektedir. Babası Dük William'ın çok sayıda metresi olduğu biliniyordu ve muhtemelen de Raymond bu metreslerin birinden doğmuş gayri meşru bir evlattı.[249] Memleketinde kayda değer hiçbir malının olmaması da bu düşünceyi desteklemektedir.

Gerald Gerbarre isimli bir elçi, İngiltere'ye Raymond'u Antakya tahtına davet etmek için gönderildi. Raymond'un Constance ile evleneceği gerçeği Alice'den saklandı çünkü o hala tahtın kendi hakkı olduğunu savunuyordu. [250] Hatta bu durum Kraliçe Melisende'den bile saklandı. Gerard İngiltere'ye gittiğinde Raymond İngiltere Kralı I. Henry'nin sarayında idi. Burada elçi ile görüştü ve kendisine yapılan taht teklifini

[244] Venning, **a.g.e.,** s.102
[245] Jackson, **a.g.e.,** s.104
[246] William Archbishop of Tyre, **a.g.e**., s.59
[247] Alan V. Murray, *Constance: Princess of Antioch (1130-1164): Ancestry, Marriages and Family,* Elisabeth Von Houts (Ed.), *Anglo-Norman Studies XXXVIII. Proceedings of the Battle Conference*, The Boydell Press, UK 2008, s.86.
[248] Newman, **a.g.e**., s.162
[249] Newman, **a.g.e.,** s.162
[250] Robert Payne, *The Dream and the Tomb: A History of the Crusades*, Cooper Square Press, New York 2000, s.140.

kabul etti. Ancak; bir diğer problem annesi Adeliade'den ötürü Sicilya Kralı Roger idi.

Adeliade, eşi Kral I. Roger öldüğünde yeniden eş arayışına girmişti. Zenginliği de oldukça dikkat çekiciydi. Bu haberi alan Kudüs Kralı Baudouin kendisine evlenme teklifi etti ve 1113 yılında evlendiler. İkili arasında yapılan evlilik sözleşmesine göre, eğer çocukları olmazsa Kudüs tahtı II. Roger'a geçecekti. Baudouin, Adeliade'in Doğu'ya getirdiği muazzam serveti tüketti ve daha sonra ondan geri Sicilya'ya dönmesini talep etti. Adeliade ve Roger, Baudouin'nın bu davranışına oldukça içerlemişlerdi. Bu sebepten dolayı uzun yıllar boyunca iki devlet arasındaki ilişki gergin kaldı. Baudouin'nın Adeliade'e davranışı ortaçağlarda yaygın olmayan bir hareketti.[251] Roger annesine yapılan bu hakareti hiç unutmamıştı. Bu sebepten ötürü, Antakya tahtı için Raymond'un kendi topraklarından geçip gitmesine müsaade etmeyecekti. Raymond'un yakalanıp tutuklanmasını emretti. Raymond yakalanmamak için kılık değiştirdi, bazen bir uşak bazen de bir hacı gibi seyahat etti. Maiyetindeki askerlerini de küçük gruplara ayırdı.[252]

Raymond, 1136 yılında Antakya'ya ulaştı. Raymond Antakya'ya gelir gelmez, Alice duymadan hemen Antakya Patriği ile görüştü, kendisinden yardım talep etti. Raoul, Raymond'un kendisine biat edip ve her zaman sadakat göstermesi şartıyla yardımı kabul etti.[253] Raymond, mecburen de olsan patriğin teklifini kabul etti. Patrik Raoul Alice'e giderek, Batıdan gelen bir asilin evlenme teklifini iletti. Alice bu adayı kabul etti. Alice olacaklardan habersiz eş adayını sarayda beklemekteydi. Constance gizlice katedrale getirildi ve Raymond of Poitiers ile evlendirildi. Bu evlilik ile Raymond, Antakya Prinkepsi oldu. O zaman Constance yaklaşık dokuz yaşındaydı.[254] Alice'in duydukları karşısında yapacak hiçbir şeyi yoktu. Alice arkasından yapılanları duyunca çılgına döndü fakat taçlanmış damadı ve prensese karşı yapacak bir şeyi kalmamıştı. Daha öce kendisine verilen Lazikiye'deki arazisine geri döndü.[255]

Raymond of Poitiers'ın karakterinde Antakya sonunda gerçek bir lider buldu. Akitanya Dükü'nün oğlu zamanının en yakışıklı şövalyelerinden biriydi. O, kişisel

[251] Lawler, **a.g.e.,** s.10
[252] Runciman, **a.g.e.,** s.163
[253] Runciman, **a.g.e**., s.163
[254] Payne, **a.g.e.,** s.140
[255] Jackson, **a.g.e.,** s.18

bir kültüre sahip değildi; fakat edebiyatı çok severdi.[256] Yeni damat Raymond'un ilk işi Çukurova'yı geri almaktı. Çünkü Zengi bölgede çok büyük bir tehditti ve bu tehdite yönelmeden pek güven telkin etmeyen Rubenlileri sağlama almak istiyordu. Raymond 1137 yılında sefere çıktı ve Ermeni Kral Leo'yu yakalayıp hapse attı.

Bizans Haçlılar Antakya'yı aldığından beri bu şehri kendi toprağı kabul ediyordu. Zira ilk haçlı reisleriyle yapılan anlaşma da bu şekildeydi. Bizans, iç meselelerinden ötürü Antakya'nın durumu ile pek ilgilenmemişti. İoannes başa geçince kaybedilen toprakları geri almak maksadıyla sefere çıktı. Bizans ordusu Antakya'ya yaklaştığında, Raymond, Joscelin ile beraber kuzeye, Zengi Montferrand Kalesini kuşattığı için yardıma gitmişti.[257] Raymond, İmparator'un geldiğini haber alır almaz Antakya'ya ilerledi. Bu esna da İoannes, Antakya muhasarasına başlamıştı. Raymond küçük bir grupla Demirkapı'dan şehre gizlice girdi. Raymond'un dışardan yardım alması imkânsızdı. Antakya halkının tutumundan da pek emin olamıyordu. Prinkeps Raymond Devol Antlaşması'na[258] uymayı kabul etti. İmparator'a sadakat yemini ederek, İmparator'un şehre girmesine izin verdi. [259] Meseleyi daha fazla girift hale getirmek istemeyen İoannes, Raymond'dan bağlılık yemini almakla yetindi ve kışlamak için Çukurova içlerine çekildi. Ertesi mart ayında Bizans ordusu tekrar Suriye topraklarına girdi. İmparator, Raymond ve Joscelin'in birlikleri ile birleşerek, Balat, Biza'a, Kefertab, Maarratünnu'man'ı işgal etti. Nisan ayında da Şeyzer'i kuşattılar. Şeyzer kuşatması çok zor geçiyordu. İmparator büyük bir azimle koşturuyordu. İmparator'un sitemi ve kızmalarına pek aldırış etmeyen Raymond ile Joscelin, günlerini savaş alanına eğlence ile geçiriyorlardı.[260] Müttefiklerinin gayretsizliği karşısında İmparator kuşatmayı kaldırdı ve geri çekildi. Bunun bedelini ödetmek için Antakya önlerine geldi ve şehre törenle girmek hususunda Raymond'a baskı yaptı. İmparator şehre at üstünde girdi ve Raymond ve Joscelin O'na yanında

[256] Rita Stark, *Knights of the Cross: The Epic of the Crusades*, Hary Kretz (Ed.), iUniverse Press, USA 2008, s.79.
[257] Venning, **a.g.e.,** s.105
[258] Bizans' karşı düşman tavırlarıyla dikkat çeken Antakta hâkimi Bohemond, 1104 yılında, Bizans'a karşı Avrupa'dan ve Papadan yardım almak maksadıyla, Antakya'dan ayrıldı. Uzun uğraşlar sonucu, Antakya'ya yardım vaazıyla bir ordu hazırladı ve 1107 yılında Bizans toprağı olan Dyrrhakhion'a saldırdı. İmparator I. Aleksios'un önlemleri sayesinde Bohemond, 1108 sonbaharında yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. Bohemond imzaladığı Devol Antlaşması ile Antakya'nın Bizans toprağı olduğu kabul etti. Ayrıca Bohemond Antakya için vassallık yemini etti. Bizans bundan sonra Antakya hâkimiyetine dayanak olarak hep Devol Antlaşması'nı ileri sürmüştür.
[259] John H. Rosser, *Historicial Dictionary of Byzantium*, The Scarecrow Press, UK 2012, s.406.
[260] Runciman, **a.g.e.,** s.177

yürüyerek eşlik ettiler. İkamet edeceği saraya geçmeden önce bir ayine katıldı ve kalenin Bizans garnizonuna bırakılmasını talep etti.[261]

Sarayına geçen İoannes, Prens Raymond'u vazifelerini yerine getirmediğinden dolayı azarladı. Bundan sonra Suriye seferleri için Antakya'nın merkez olmasını teklif etti. Bu teklif Raymond ve tüm Antakya ileri gelenlerini korkuttu. Joscelin'in kafası çok kurnazca çalışıyordu. Joscelin'in bir planı vardı. Saraydan ayrılıp önce halkı kışkırtı, sonra büyük bir panikle saraya dönüp paniklemiş gibi kendini İmparator'un önüne attı. Joscelin başarılı olmuş, sokaklarda halk Bizans askerlerine karşı büyük bir isyan başlatmıştı.[262] Joscelin, dışarıda olanları büyük bir mübalağa ile anlattı. Kendisine yapılan oyunu aslında anlamış olan İoannes, Ortodoks halkın başına bir şey gelmemesi için şehirden ayrılmayı kabul etti. Ordusu ile birlikte Çukurova'ya ilerledi.

1142 ilkbaharında İmparator, Antakya'da yapılanların hesabını sormak maksadıyla tekrar Çukurova'ya geldi. Raymond'a haber gönderdi ve şehri teslim etmesini emretti. Ne yapacağını bilemeyen Raymond, hemen bir toplantı yaptı. Çıkan kararda Raymond'un toprakların asıl varisi olmadığı, haklarının sadece Constance'ı eşi olmaktan geldiği, bu yüzden devletin toprakları hakkında karar veremeyeceği belirtildi.[263] Bu kararı Raymond İmparator'a bildirdi. İmparator şehri zorla almaya karar verdi fakat kuşatma için mevsim ilerlemişti. Antakya civarındaki köy ve ekili arazileri yakıp-yıkarak geri Çukurova içlerine çekildi. Raymond bu beladan bir kez daha kurtulmuş oldu. Ertesi yıl, yani 1143 yılında İmparator Ioannes, Kilikya dağlarında avlanırken kazara zehirli bir mızrak tarafından yaralandı. Yarası mikrop kaptı ve iyileşemedi.[264] Yaklaşık bir hafta sonra İmparator vefat etti. Yerine oğlu Manuel geçti. Raymond bu durumu fırsata çevirmek istedi ve yeminini bozdu. İoannes'in aldığı tüm yerleri tekrar ele geçirdi. Manuel ilk iş olarak hemen bir donanma gönderdi. Tüm kaleler yeniden ele geçirildi ve Antakya sahil şeridi ceza olarak harap edildi.[265]

---

[261] Venning, **a.g.e,** s.107
[262] Stark, **a.g.e**., s.84
[263] Runciman, **a.g.e**., s.183
[264] Venning, **a.g.e**., s.111
[265] Alexander Basilievsky, *Early Ukraine: A Military and Social History to the Mid-19th Century*, McFarland Company Press, Carolina 2016, s.137.

1144 yılında Zengi Urfa'yı kuşattı. Çaresiz kalan Joscelin hem Raymond'dan hem de Kraliçe Melisende'den yardım istedi. Raymond, zaten hoşlanmadığı Joscelin'in yardım çağrısına sessiz kalmayı tercih etti. Urfa çok fazla direnemedi ve Zengi'ye teslim oldu. Bu haber Avrupa'da büyük üzüntü yarattı. Urfa'nın düşüşü nedeniyle yeni birlikler Batı'dan yola çıkmışlardı. II. Sefere ilk kez olarak büyük krallarda eşlik ediyordu.[266] Fransa Kralı Louis, Alman Conrad ve pek çok asil, büyük birlikleriyle yollara düşmüşlerdi. Avrupa'da yaşadıkları problemlerden ötürü kralların yola çıkması birkaç yılı almıştı.

Haçlıların seferdeki amacı Urfa şehrini yeniden Müslümanlardan kurtarmaktı. Bu nedenle 1148'de Fransa Kralı Louis (1137-1180), ikinci Haçlı Seferi birlikleri ile Antakya'ya ulaştı.[267] Louis'in eşi Eleanour da Haçlı harekâtına katılarak Antakya'ya gelmişti. Raymond ile Eleanour akraba idiler. Raymond, Eleanor'dan yalnızca birkaç yaş büyüktü ve yakışıklı, Elaonor'un kocasının aksine hayat doluydu.[268] Raymond ve Eleanour gereğinden fazla vakit geçiriyorlardı. Bu durum kısa süre sonra ikisi arasında bir ilişki olduğu yönünde dedikodulara sebep oldu. Ne yazık ki, bu dedikodulara Constance'ın nasıl tavır takındığını, ne tepki verdiğini bilememekteyiz.

Louis'in eşi Eleanour Raymond'un yeğeni olduğu için, Raymond İkinci Haçlı Seferi birliklerinden çok fazla şey bekliyordu.[269] Raymond tam bir hayal kırıklığına uğramıştı. Çünkü Louis, ufacık bir yardımı bile aklının ucundan geçirmiyordu. Raymond, yeğeni ve Louis'e güvenerek Bizans'a meydan okumuştu. Raymond Eleanour'u, eşine karşı doldurdu. Eleanour, eşinin red cevabını öğrendiği zaman, eşine karşı amcasının tarafını tuttu ve hatta İmparator'a ayrılacağını söyledi. Eleanour, Louis ile konuştu ve Antakya'da kalacağını belirtti; fakat sonunda Louis O'nu kaçırıp Kudüs'e zorla götürdü.[270] Ne İkinci Haçlı Seferi birliklerinin ne de Louis'in Raymond'a ufacık bir iyiliği dahi olmamıştı. Zaten birleştirilmiş Haçlı orduları Kudüs için de kayda değer bir şey yapmadan çekip gittiler.

Nureddin, Urfa'nın düşüşünden sonra Antakya ve civarındaki ki kasabalara baskınlarını artırdı. Zengi, Antakya Prinkepsi Raymond ve Haşşaşi lideri, düşmanı

[266] Payne, **a.g.e**., s.151
[267] Ernst, **a.g.e.,** s.109
[268] Jones, **a.g.e**., s.78
[269] Alan Murray, *Raymond of Poitiers,* Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia,* ABC-CLIO, Oxford England 2006, s.1010.
[270] Jones, **a.g.e.,** s.79

Ali b. Vefa'nin savunduğu İnab kalesini kuşattı. Kuşatma sonuna Zengi, Antakya ordusunu dağıtıp, Ali b. Vefa ve Raymond'u öldürdü. [271] Raymond'un başı kesildi ve Bağdat Halifesine zafer nişanesi olarak gönderildi. Raymond'un ölümü Antakya ve Constance için çok büyük dramdı. Raymond iyi bir asker, eşine sadık bie kocaydı. Fakat kumarbazdı ve kaybetmekten hoşlanmadığı için kötü olabiliyordu; kaybettiğinde ise vahşileşiyordu.[272]

3.2.1.Constance ve Reynald of Chatillon

Raymond ölünce Constance dört küçük çocukla dul kaldı. Antakya tahtının varisi tartışmasız Constance'dı. Fakat böyle sıkışık bir zamanda iktidarın bir erkeğin elinde bulunması gerekiyordu.[273] Raymond öldürüldüğünde şehrin müdafaasını Patrik Aimery üzerine almıştı. Zengi Antakya'yı kuşatma niyetinde olmadığı için korkulan gerçekleşmedi. Ancak; bu durum bu şekilde devam edemezdi. Constance'in yeniden evlenmesi gerektiğini düşünen Kral Baudouin, 1150 yazında Kudüs'ten çıkıp Antakya'ya geldi[274] ve Antakya naibi sıfatıyla sorumluluğu üzerine aldı. Hâlihazırdaki politik durum, düşünüldüğünde iktidarın bir kadına emanet edilip edilemeyeceği de düşündürücüydü, çünkü Latin Doğu toplumu sürekli artan oranda savunmasızlık halindeydi.[275] Urfa'nın düşüşü ile birlikte, Antakya Müslüman saldırıları için daha açık ve korumasız bir hale geldi, bu da Constance'ın tek başına hüküm sürmesinin önünde hep büyük bir engeldi.

Constance'in en büyük oğlu bile henüz dokuz yaşındaydı. Baudouin yeğenine uygun bir eş bulması gerektiğini düşünüyordu. Constance da dul kaldığında yirmi iki yaşındaydı. Kral Baudouin yeğenine üç aday önerdi. Soissons Kontu Ivo of Nesle, St-Omar ailesinden Walter ve Ralp of Merle. En azından bu adamların ikisi yüksek statülüydüler. Kont Nesle Picardy'de Fransa Kralının önde gelen vassalıydı, Walter of St.-Omar, Galikya lordunun varisesiyle evli olmasına rağmen yeterince iyiydi.[276]

---

[271] R. Scott Peoples, *Crusade of Kings*, The Wildside Press, Maryland 2008, s.79.
[272] Kretz, **a.g.e.,** s.80
[273] Runciman, **a.g.e.,** s.276
[274] Abdulkadir Turan, "Nureddin Mahmud Zengi'nin Faaliyetleri İle Dul Kalan Haçlı Kadınlarının Haçlılar Açısından Yol Açtığı Sorunlar", *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt:3, sayı:1, Kasım 2017, s.145
[275] Hudgson, **a.g.e**., s.183
[276] Murray, **a.g.m**, s.91

Constance tüm adayları reddedince Kral Baudouin Antakya'nın başında Constance'ı bıraktı ve geri Kudüs'e döndü.

1150 yılında Hospitalier Tarikatına yapılan bir bağışta Constance'ın adı '*Dei gracia Antiochenorum principissa, Boamundi junioris filia'* olarak ilk kez geçmekteydi.[277] Bu ifadeden Constance'ın Antakya'nın direk yöneticisi olduğu olarak yorumlanabilir. Constance bu tarz ufak tefek olayları yönetebilmekte fakat askeri yönden yetersiz kalmaktaydı. Askeri mevzular için her koşulda Kudüs'e bağlı idi. Joscelin, muhtemelen Constance'ın naiplik çağrısı nedeniyle Antakya'ya giderken Nureddin'in askerleri tarafından yakalandı, alınıp Halep'e götürüldü, gözleri oyulduktan sonra hapsedilddi.[278]

1152 yılında Trablus'da bir konsül toplanmasına karar verildi. Oraya gidilmesinde ana gerekçe Kont Raymond ve eşi arasındaki anlaşmazlıktı. Kraliçe Melisende yanına oğlunuda alarak, Hodierne ve eşinin problemlerini anlamak, arabuluculuk yapmak için Trablus'a geldi.[279] Baudouin burada bir konsil yapmaya karar verdi. Kral Baudouin konsile hem Antakya hem de Kudüs'ün asillerini davet etti. Ayrıca Kudüs ve Antakya Patriği ile ileri gelen bazı ruhaniler de davetliler arasındaydı. Toplantının önemli mevzularından bir diğeride Antakya varisesi Constance'ın uygun biriyle bir an önce evlendirilmesiydi.[280] Baudouin'da Antakya üzerindeki sorumluğundan kurtulmak istediği için, evlilik hususunda çok ısrar ediyordu. Lakin Constance böyle bir şeye yanaşmıyordu. Constance'in iki teyzesi de onu böyle inatla dul kalmasından ötürü bir güzel azarladılar. Ancak, belki de her iki teyze de kendi evlilikleriyle parlak bir örnek teşkil etmedikleri için bunların vaazları etkisiz kaldı.[281] Israrları dikkate almayan Constance, düşüneceği gerekçesiyle Trablus'tan ayrıldı ve Antakya'ya geldi.

İki teyzesinin de gereksiz ısrarına bozulan Constance, taktiğini değiştirerek, İmparator Manuel'e tabi olduğunu kabul ederek, kendisine bir eş bulmasını istedi.[282] Bu rica Manuel'in oldukça hoşuna gitmişti. Şayet, Antakya ve civarını bu sayede

[277] Murray, **a.g.e**., s.90
[278] Venning, **a.g.e.,** s.137
[279] Küçüksipahioğlu, **a.g.e.,** s.149
[280] Kevin James Levis, *The Counts of Tripoli and Lebanon in theTwelf Century: Sons of Saint-Gilles,* Taylor&Francis Group, New York 2017. s.165.
[281] Runciman, **a.g.e**., s.278
[282] Runciman, **a.g.e.,** s.277

istediği gibi kontrol edebilirdi. İmparator, Constance'e eş olarak İoannes Roger'i gönderdi. Antakya ileri gelenlerin Bizans'ın bu hamlesinden korktular. *"Antakyalılar kadın eğer Rogerios (Roger) ile evlenseydi, Romalılara vergi ödemek zorunda kalacaklarından endişe duymuşlardı."*[283] İmparator, İoannes Roger Norman asıllı olduğu için Antakyalıların onu tereddütsüz kabul edeceğini düşünmüştü. Roger Antakya'ya geldi, Constance ile görüştü. Kaynakların belirttiğine göre Ioannes Roger Constance ile görüşmeye gittiğinde yaşlı sayılabilecek bir yaştaydı ve Prenses'in dikkatini çekecek bir görünüşe de sahip değildi. İlk kocası güzelliği ve yakışıklılığı ile meşhur olan genç naibe böyle içi geçmiş bir güveye göz atmayı bile fazla buldu ve sezara geri dönmesini emretti.[284]

Kral ve asiller hala çok genç olan Constance'ın evlenmesini istiyorlardı çünkü Raymond'un ölümünden beri Antakya'yı koruyacak güçlü bir lidere ihtiyaç duyuyordu.[285] Constance'in tüm ısrarlara kayıtsız kalması çok ilginçtir. Kendisine sunulan adayları hep göz ardı etmesi, aklında kalbinde birinin olduğu ihtimalini kuvvetlendirmekteydi. Zira 1153 yılında birden evlenmek istemesi de bu yargıyı desteklemektedir.

Chatillon, Sur, Loire kontu olan Reynald 112 yılında, Donzy ailesinin bir ferdi olarak doğdu. Burgundy asilleri ve Chatillon kontları aile üyeleridir.[286] Fransa Kralının da en sadık adamlarındandı. II. Herve of Donzy'nin en küçük oğlu Reynald haçı 1153 öncesinde aldı ve başarılı olarak Askalan'da Müslüman kuşatmasına katıldı.[287] Reynald İkinci Haçlı birlikleriyle, İmparator Louis'in himayesinde Kudüs'e geldi. Kendi topraklarında yükselmek gibi bir umudu olmadığı için, batıya dönmedi. Kral Baudouin'nın himayesine girdi, burada kendisine verilen küçük bir arazinin sorumluluğunu üzerine aldı. Constance 1153 yılı baharına Reynald ile evlenmeye karar verdi. Kral Baudouin'a da onayını sordu. [288] Prensesin nihayet karar vermesine sevinen Kral, hiç uzatmadan bu kararı onayladı. Reynald Antakya'ya geldi ve hemen akabinde düğün yapıldı. Constance'ın adayı Antakya'da pek sevilmedi. Bu evlilik

[283] Ioannes Kinnamos, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176*), (Çev: Işın Demirkent), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2001, s.130.
[284] Runciman, **a.g.e.,** s.278
[285] Claster, **a.g.e**., s.173
[286] Slack, **a.g.e.,** s.185
[287] Bernard Hamilton, *Reynald of Chatillon*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, ABC-CLİO, Oxford 2006, s.1027.
[288] Runciman, **a.g.e.,** s.289

Bizans ile Antakya Haçlıları için olduğu kadar bölge açısından da yeni bir sürecin başlangıcını temsil etmiştir.[289] Antakyalılar Reynald'ı hiç sevememişlerdi. Ama neticede evlilik gerçekleşmiş ve Reynald Antakya hâkimi olmuştu.

Bizans İmparatoru Manuel, kendi rızası alınmadan yapılan bu evlilikten hiç hoşnut kalmamıştı. İç meselelerinden dolayı duruma müdahale etmemiş ve Reynald ile bir anlaşma yapmıştı. Anlaşma uyarınca Reynald, Ermeni Thoros'a saldıracak, bunun neticesinde İmparator bu evliliği onaylayacak hem de para yardımı yapacaktı. Anlaştıkları gibi Reynald, Ermeni Thoros'a saldırdı Akabinde İmparator'dan söz verdiği parayı istedi. İmparator parayı vermedi ve Reynald da bu sefer Thoros ile Kıbrıs adasına saldırmak hususunda anlaştı. Gerekli parayı bulmakta zorlandığı için Patrikten istedi ve ret cevabı aldı. Antakya Patriği Aimery ilk günden beri Reynald'a muhalifti. Kamu bilgisinde olan evliliği onaylamayacak kadar da akılsızdı.[290] Reynald Patriği cezalandırmak niyetindeydi. O'nu özel olarak bir davete çağırdı ve isteğini yineledi, lakin Patrik para vermeyeceğini belirtti. Öfkesini kontrol edemeyen Reynald, patriği yakaladı, acımasızca küçük düşürdü ve hapse attı.[291] Bu da yetmezmiş gibi yaralarına bal sürüp, Antakya sıcağında zincire vururak kurda-kuşa yem edilmek üzere bıraktı. Perişan olan Patrik, cehennem gibi Antakya sıcağında, kurdun kuşun tacizi altında biraz daha kalmaya dayanamayarak, paraları vermeyi kabul etti.[292] Reynald'ın yaptığı bu çılgınlık epey yankı uyandırdı. Hele ki Raymond vefat ettiğinde şehri cesurca müdafaa etmiş birine…

Prens Raymond ve Ermeni Prens Thoros Kıbrıs Adası'na ortak bir saldırı tertip ettiler ve adayı işgal edip yağmaladılar.[293] Ada bir Bizans valisi tarafından idare ediliyordu. Reynald, vali Ioannes Komnenos'u esir aldı, adadaki direnişi tamamen kırdı. Reynald'ın yaptığı yağmanın zararları epey büyük olduğundan Kıbrıs Adası bu yıkımın etkisinden uzun yıllar daha kurtulamadı. Manuel, Kıbrıs'ın intikamını almak için 1159 yılında büyük bir sefer düzenledi. Manuel öylesine ani gelmişti ki Ermeni Prens Thoros Tarsus'tan dağlara zar zor kaçabildi.[294] İmparatorun yaklaştığı hemen

[289] Turan, **a.g.e**., s.145-146
[290] Carole Hillenbrand, *The İmprisonment of the Reynald of Chatillon*, Chase F. Robinson (Ed.), *Texts, Documents and Artefacts [Electronik Resource]: İslamic Studies in Honour of D. S. Richard*, Brill Publishing, Boston 2003, s.80.
[291] Baldwin, **a.g.m.,** s.540
[292] Runciman, **a.g.e.,** s.290
[293] Basilievsky, **a.g.e.,** s.137
[294] Archer, **a.g.e.,** s.229

Reynald'a bildirildiğinde, Reynald şaşkınlıktan ve korkudan ne yapacağını bilemedi. Zira Manuel'in karşısına çıkması söz konusu bile değildi. Hemen bir elçi gönderdi, şehrin iç kalesini kendisine vermeyi teklif etti. Manuel ikna olmayınca, Reynald Manuel'in otağına gitti. Başındaki örtüyü çıkardı, kollarını dirseklerine kadar açtı ve yalınayak yürüyerek birçok keşiş ile birlikte imparatorun huzuruna çıktı. Boğazına ip dolamıştı ve sol elinde bir kılıç vardı.[295] Uzun uzun yalvarıp yakardı, bundan sonra İmparator'a itaat edeceğine söz verdi ve affedildi. Savaşmak değil gövde gösterisi yapmak niyetinde olan Manuel, sekiz gün kaldıktan sonra Antakya'dan ayrıldı. Reynald, kış aylarında Fırat Vadisi boylarında ilerleyen Müslüman sürüsüne baskın yapıp, sürüyü yağmaladı. Düşüncesizce davranığı için Nureddin'in ksütkardeşi Mecdeddin tarafından kolayca yakalanıp, Halep'e götürüldü.[296] Reynald ne yazık ki tam on altı yıl tutsak kalacaktı.

Constance'ın Raymond'dan olan oğlu henüz on beş yaşındaydı. Eşinin çekilmesiyle birlikte Constance yeniden Antakya'da idareyi üzerine aldı. Constance'ın soyu, dört belli başlı sülaleyi kapsıyordu: Kuzey İtalya'nın genelini yöneten Norman Hauteville ailesi, Fransız Capetian sülalesi, Kudüs Kraliyet ailesi ve Kilikya Ermeni aristokrasisi.[297] Constance'in idareyi üzerine alması Antakya ileri gelenlerinin hiç hoşuna gitmemişti. Halk on beş yaşına gelen Bohemund'u başta görmek istiyordu, fakat Constance hakkın kendinde olduğunu savunarak geri çekilmekte isteksizdi. Bunun üzerine Baudouin müdahale için Antaya'ya geldi, Bohemund'u kral ilan etti ve Patrik Aimery'i yönetici olarak atadı.[298] Bu karar Constance'ı çok kızdırdı. Ayrıca İmparator Manuel kendisine sorulmadan yapılan bu davranıştan çok rahatsız oldu. Konstantinopolis'e bir heyet gönderen Constance, İmparator Manuel'e bu hususta şikâyetlerini iletti.

"Manuel, ilk eşi İrene'den sadece bir kız çocuğu sahibi olduğu için, Maria'nın geleceğin imparatorunu doğurması iyi bir fırsat olacaktı ve teklif büyük olasılıkla Bizans-Antakya ittifakı içeriyordu."[299] 1160 yılında Manuel, İoannes Kontostephanos başkanlığında, Kral Baudouin'a elçi gönderdi ve kendisine uygun bir eş bulunmasını

[295] Kinnamos, **a.g.e**., s.183
[296] Venning, **a.g.e.,** s.148
[297] Murray, **a.g.m.,** s.81
[298] Guida M. Jackson, *Women Leaders of Africa, Asia, Middle East and Pasific*, Xlibris Corporation, USA 2009, s.196.
[299] Kinnamos, **a.g.e**., s.152

rica etti. Baudouin, teklifi memnuniyetle karşıladı ve ona Trablus Kontu'nun kızı Melisende'i önerdi. Kral Baudouin evlilik yoluyla Antakya ve Bizans arasında bir ittifak ve birleşme olabileceği korkusuyla, Manuel'e aday olarak Trablus Hâkimi'nin kızı Melisende'yi önerdi.[300] Elçiler eş adayı hakkında bilgi toplamak için Trablus'a gittiler ve orada hoş olmayan şeyler işittiler. Zira yıllar önce Melisende'in gayr-i meşru olduğuna dair çıkan söylentileri duymuşlardı. Manuel'e bilgi verilerek evlilik iptal edildi. Bu haberin acısı ve tazammun ettiği hakaret zavallı Melisende'yi bitirdi. Çöken ve harap olan kızcağız ortaçağa ait Fransız şövalye türkülerinin 'princesse lointaine'i olarak yok olup gitti.[301]

Başkentine geri dönmek için yola çıkan Ioannes, yolu üzerinde Antakya'ya uğradı. Burada tesadüfen Constance'ın da evlilik çağında bir kızı olduğunu öğrendi. Durum derhal Manuel'e bildirildi. Gönderilen elçiler Constance'ın kızının hem çok güzel hem de evlilik için bir kusurunun olmadığını bildirdiler. Manuel, ilk eşi İrene'den sadece bir kız çocuğu sahibi olduğu için, Maria'nın geleceğin imparatorunu doğurması iyi bir fırsat olacaktı ve teklif büyük olasılıkla Bizans-Antakya ittifakı içeriyordu.[302] Manuel evlilik düzenlemelerini yapmaları için Antakya'ya parlak bir imparatorluk heyeti gönderdi. Bu heyetin mevcudiyeti bile Constance'ın Antakya hâkimiyetini teyit ve tasdike yetmişti.[303] Maria eylül ayında Antakya limanından gemi ile başkente hareket etti. 25 Aralık'ta Konstantinapolis Patriği Luke, İskenderiye Patriği Sophronius ve Antakya Patriği Athanasius Aya Sofya'da Manuel ve Maria'yı evlendirdiler.[304]

Constance, Antakya'nın mirasçısı olduğu için yönetimde hak iddia ediyordu.[305] Ancak Antakya ileri gelenleri bu iddiaları asla kabul etmiyorlardı. Oğlu Bohemund on sekiz yaşına geldiğinden Constance' tahttan uzaklaştırılmak isteniyordu. Bu esnada Bizans-Ermeni meselesi yüzünden Çukurova'da huzursuzluklar çıktı. Manuel, Konstantin Koloman'ı bölgeye gönderdi. Koloman'ın gelişini fırsat bilen Constance, kendisine yardım ricasında bulundu. Haber şehirde duyulur duyulmaz

[300] Küçüksipahioğlu, **a.g.e.,** s.157
[301] Runciman, **a.g.e**., s.301
[302] Murray, **a.g.m**., s.93
[303] Runciman**, a.g.e**., s.301
[304] Venning, **a.g.e.,** s.150
[305] Jackson, **a.g.e**., s.105

büyük bir isyan çıktı. Asiller Constance'ın sürgüne gönderilmesine karar verdi. Bohemund ise tahta oturdu.[306]

Constance unvansız bir prenses, peş peşe iki prensin eşi, bir naip ve kendi hakkıyla egemen olan bir prensesti. Yaklaşık otuz beş yıllık bu dönem, kendisinden önce tahta geçen dört prinkepsin toplamından bile uzundu.[307] Sürgüne gönderildikten sonra uzun yaşamadı ve 1163 yılında öldü. Eski princeps Reynald ancak 1176 yılında fidyesi için yüz yirmi bin dinar denklenince hapisten kurtuldu.[308] Ünvansız ve topraksız olan Reynald Kudüs'e, IV. Baudouin'ın himayesine gitti. Hapisten kurtulduktan sonra II. Humprey of Toron'un ve Miles de Plancy'ın dul eşleri Stephaine ile evlendi, bu sayede Oultrejourdain lortluğunu kazandı. O, yeteneği ile basit bir haçlı iken Latin Doğu'da önemli bir aktör oldu.[309]1186 olaylarında Reynald, Sibylle ve eşi Guy'un tarafındaydı.[310] 1187 yılında Hattin Savaşı'nda Selahaddin'e esir düştü. Reynald'ın sıradışı olaylarla dolu hayatı, İslam'ı kabulü reddetmesiyle son buldu.[311]

3.3.Sibylle ve William Montferrad (William Longsword)

Kudüs Kralı Aimery meşhur Courtenayların kızı Agnes ile evliydi. Yakın akraba oldukları sebebiyle bu evlilik kilise nezdinde kesinlikle kabul görmedi. Kardeşi Kral III. Baudouin vefat edip, Aimery tahtta geçeceği zaman da aynı tartışmalar sürdü, çünkü baronlar onu kral olarak tanımak için derhal boşanmasını istiyorlardı. Baronların muhalefeti çok sert olduğu için Aimery, papalık legatı Kardinal John ve Patrik Amalric of Nesle'den hemen bir evlilik feshi aldı. Aimery'nin iki çocuğu meşru olarak tanındı ve taht hakları garanti edildi.[312] Agnes ve Aimery boşandıktan hemen sonra Kaysariya piskoposu başkanlığında bir heyet Manuel'e, evlilik görüşmeleri için gönderildi. Manuel Aimery'ye yeğeni Maria'yı uygun buldu ve Kral ve Maria Comnena 29 Agustos 1167'de evlendiler. Agnes ise kraldan ayrıldıktan

[306] Runciman, **a.g.e.,** s.305
[307] Murray, **a.g.m**., s.81
[308] Hillendrand, **a.g.m**, s.81
[309] Philip D. Handysid, *Differing Views of Reneud of Chatillon: William of Tyre and L'Esterie d'Eracles,* Susan B. Edgington-Helen J. Nicholson (Ed.), *Deeds Done Beyond the Sea: Essays William of Tyre, Cyprus and the Military Orders Presented to Peter Edbury,* Routledge Taylor&Francıus Group, New York 2014, s.43.
[310] Hamilton, **a.g.m**., s.1027
[311] Hillenbrand, **a.g.m**., s.82
[312] Baldwin, **a.g.m**., s.549

hemen sonra, daha önce ilişkisi olduğu Hugh d'Ibelin ile evlendi.[313] Aimery iki evliliğinden sadece bir tane erkek evlat sahibi olabilmişti.

Kral Aimery'in tek oğlu küçük Baudouin, geleceğin kralı olacağı için Sur Piskoposu Willermus tarafından eğitilmekteydi. Willermus, bir gün, küçük Baudouin'ında içinde olduğu öğrencilerine ders gereği birbirlerinin acıya dayanma derecesini tecrübe etmelerini istedi. Tırnaklarını birbirlerinin kollarına batırdıklarına bir tek Baudouin canı yandığına dair tepki vermemişti.[314] Willermus ve saray hekimlerinin yaptığı incelemeler sonucu küçük Baudouin'ın cüzzam olduğu anlaşıldı. Aimery'nin yerine cüzzamla hayatı yıkılan ve kısalan genç oğlu IV. Baudouin (1174-1185) geçecekti. Bu olağanüstü ve hazin bir öyküydü.[315] Aimery'in erken ölümü ve Baudouin'ın sağlık durumu krallıkta bir faciaya sebep olabilirdi. Bu sebepten ötürü gözler ailenin sağlıklı varisesi Sibylle'a çevrildi çünkü taht O'na tevarüs edecekti. İleride tahtı devralacağı için Sibylle'ın eğitimine ve eş seçimine çok özen gösteriliyordu.[316] Çarpışık ilişkilerinden dolayı Agnes saraydan uzaklaştırıldı ve çocuklarını görmesi yasaklanmıştı. Aimery Sibylle'ı annesi Melisende'nin kardeşi, teyze Joveta'nın başrahibe olduğu Bethany Manastırına göndermeye karar verdi.[317] Burada yetişkinliğe gelene kadar teyzesi tarafından terbiye edilecekti.

Sibylle 1160 yılında, Aimery'nin ilk eşi Agnes of Courtenay'dan doğdu.[318] Krallığın maruz kaldığı Selahaddin baskısından ötürü Sur Piskoposu Frederich, Avrupa'ya gönderilmişti. Baudouin'ın durumu kesinleşince Aimery piskoposa kızı Sibylle ile evlenmesi için, Sancerre Kontu Etienne Champagne'i Filistin'e davet etmesi için bir mektup yolladı. Bu dönemde Sibylle yaklaşık on bir yaşındaydı ve bu yaş kilise kanununca *'pubertati proximi'* olarak kabul ediliyor ve evlilik düzenlemesi için normal sayılıyordu.[319] Daveti kabul eden Etienne, 1171 yılında Filistin'e geldi. Ancak Etienne Filistin'de biraz kalıp, orada olanları gözlemledikten sonra Sibylle ile

[313] Turan, **a.g.m.,** s.150
[314] Runciman, **a.g.e**., s.328
[315] Claster, **a.g.e.,** s.184
[316] Jackson, **a.g.e**., s.363
[317] Helen Nicholson, *'La Roine Preude Femme et Bonne Dame': Queen Sibyl of Jerusalem (1186-1190) in History and Legend (1186-1300)*, Morillo-Diane Kornglebel (Ed.), *The Hasking Society Journal: Studies in Medieval History*, The Boydell Press, UK 2004, s.112.
[318] Jackson, **a.g.e**., s.362
[319] Bernard Hamilton, *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and the Crusader Kingdom of Jerusalem*, Cambridge Universty Press, UK 2000, s.30.

evlenmekten bir anda vazgeçip, sadece hac yapıp Filistin'den hemen ayrıldı.[320] Gelir gelmez evlilik görüşmelerini rafa kaldırmasına sebep Runciman'a göre Filistin'i beğenmemiş olması, Hamilton'a göre ise topraklarında hala evli ve boşanmamış olması idi. Gerekçe ne olursa olsun, Etienne hac ziyaretini yaptıktan sonra Latin Doğu'dan ayrıldı ve İstanbul'a yöneldi.

Aimery 1174 yılında otuz sekiz yaşında öldüğünde oğlu Baudouin yaklaşık onüç yaşınaydı ve babası ölür ölmez hemen tahta O geçti. Belki, cüzzamlı bir kral fikri gayri meşru bir kral fikrinden daha da fazla şaşırtıcı değildi.[321] Baronlar cüzzamlı kralın hâkimiyetini tartışmasız kabul etti. Ama Aimery'nin ölümü Haçlı devletlerini büyük bir felakete sürükledi. 1160'lara kadar Franklar savaş alanlarında üstünlüğü ellerinde tutuyorlardı ve saldırgan bir savaş tekniği güdüyorlardı.[322] Aimery döneminde bu üstünlüklerini çoktan kaybetmişlerdi. Baudouin'ın de uzun yaşamayacağı kesindi ve Sibylle hala bekârdı. Sibylle manastırda terbiye edildiği için yönetim konusunda tecrübesizdi.[323] Cüzzamlı kral idareyi eline alınca ilk etapta kendisine naip tayin edilmedi ve devlet işlerini eskiden olduğu gibi Miles of Plancy yürütmekteydi. Miles kraliyette bir takım kimseler tarafından sevilmiyordu. Trablus Kontu Raymond, muhalefetten faydalanarak naipliğin kendisine verilmesini talep etti. Tarafların iddialarını dinleyen mahkeme Raymond'un haklı olduğu kanaatine vardı. Raymond naip olarak atandı, kenara çekilen Miles kısa bir süre sonra Akka sokağında dar bir köşede öldürüldü.[324]

Raymond'un naip olması krallıkta hâlihazırda var olan hizipleşmeyi iyice gün yüzüne çıkardı ve krallık iki partiye bölündü. Bu iki partinin gelişiminin basit bir izahı yoktur. Ancak varoluşları büyük derecede sözde 'yerli baronlarla' Batıdan 'yeni gelenlerin' arasında bakış açılarındaki uyuşmazlık kabul edilebilir.[325] İlk parti Kont Raymond tarafından temsil ediliyor ve Hospitalier şövalyelerince destekleniyordu. Bu parti savaşmaktan ziyade uyum içerisinde yaşama taraftarıydı. İkinci parti ise

[320] Turan, **a.g.e.,** s.151
[321] Sara McDougall, *Royal Bastards: The Birth of Illegitimacy (800-1230)*, Oxford Universtiy Press, UK 2017, s.239.
[322] Michael Haag, *The Tragedy of the Templars: The Rise and Fall of the Crusader States,* Harper Press, New York 2009, s.101.
[323] Jotischky, **a.g.e.,** s.122
[324] Venning, **a.g.e.,** s.165
[325] Marshall W. Baldwin, *The Decline and Fall of Jerusalem (1174-1189*), Kenneth M. Setton (Ed.), *The History of Crusades,* The University Wisconsin Press, USA 1955, s.592.

Reynald of Chatillon öncülüğünde batıdan yeni gelenlerce destekleniyor ve savaşarak kazanım elde etme taraftarı kimselerden oluşuyor, Temliper şövalyeleri sayesinde ayakta duruyordu.

Partiler arası kavga krallığı yiyip bitiriyordu. 1176 yılında Kral annesinin kardeşi III. Joscelin'i senaşal tayin etti. Agnes'i kovulduğu saraya geri aldı. Agnes'in krallıkta hiç hoş olmayan bir geçmişi vardı. Kendisi erkek ve para düşkünü olarak biliniyordu. Saraya dönen Agnes, çocuklarının hayatına müdahale etmeye başladı. Annesini seven Baudouin, onun sözlerini dikkate alıyordu, Sibylle'a ise tam anlamıyla hakım olmuştu.[326] Kralın cüzzamı gün geçtikçe ilerlemekteydi. 1177 yılında Baudouin uygun yaşa geldi ve Kont Raymond'un naipliği son buldu.[327]

Kral Baudouin batı saraylarına tekrar elçiler gönderdi. Nihayetinde Fransa Kralı VII. Louis bir aday önerdi. Aday yüksek mahkemece tartışıldı ve Montferrat markisi V. William'ın en büyük oğlu William Longsword ile Sibylle arasında bir evlilik onaylandı. O, hem Fransa Kralı VII. Louis'in hem de İmparator Friedrich'in birinci dereceden kuzeniydi.[328] Ayrıca William'ın babası doğuda sevilen bir sima idi. İkinci Haçlı seferine Fransız orduları ile beraber katılmış ve Kudüs sarayında sevilmişti. Sibylle'in eşi seçilen Montrerrat markisi William, daha önceki iki kralın Bizans politikasının tersine çevrileceğinin kanıtı idi. William batı İmparatoru Friedrich Barbarossa'nın hem akrabası hem vassalıydı.[329] Friedrich Avrupa'da kilise karşıtı siyasetin başını çekmekteydi ve papalıkla çatışma halindeydi. İlk etapta yerel baronlar bu evlilik neticesinde İmparator'un kutsal topraklarda etki sahibi olmasından korktukları için çekimser kaldılar. Elde değerlendirilecek başka ikinci bir aday olmadığı için razı oldular.

William Longsword of Montferrat 1176 Ocak ayı başında bir Ceneviz filosu eşliğinde kutsal topraklara ulaştı.[330] William doğuya geldikten birkaç gün sonra patrik tarafından kıyılan nikâhla Sibylle ile evlendirildi. William Longsword'a valilik ya da naiplik anlamına gelen Askalan ile Yafa Kontlukları verildi.[331] Doğum tarihi

[326] Runciman, **a.g.e.,** s.340
[327] Venning, **a.g.e**., s.168
[328] Hamilton, **a.g.e**., s.109
[329] Jotischky, **a.g.e**., s.122
[330] Hamilton, **a.g.e**,., s.109
[331] Baldwin, **a.g.m.,** s.593

bilinmeyen William Sibylle ile evlendiğinde muhtemelen orta yaşlarda idi. William hayata düşkün, esprili bir kişiliğe sahipti ve kendisini krallıkta sevdirmeyi başardı.[332]

William, Sibylle ile evlendikten çok kısa süre sonra hasta oldu. Kral adayı ne yazık ki malarya olmuştu. İki ay boyunca hasta yatan William, gün geçtikçe kendini daha kötü hissediyordu ve iyileşemeyen William Haziran'da vefat etti. Kudüs'teki St. John bakımevinin girişine gömülen William geride hamile bir eş bıraktı.[333] Kral Baudouin hemen tekrar Batı saraylarına dul kalmış Sibylle için eş bulmak maksadıyla yeniden elçiler gönderdi. William öldükten yaklaşık altı ay sonra Sibylle bir erkek evlat doğurdu. Bu durum çok ümit vericiydi ama Kral Baudouin'ın sağlık durumu da günden güne bozuluyordu.

Flander Kontu Philips'in Doğu'ya askeri destekte bulunacağı ve bunun için hazırlık yaptığı söylentileri 1177 yazında Filistin'e ulaştı.[334] Bu haber Selâhaddin'in her geçen gün baskısını artırdığı bir dönemde gelmişti. Çünkü Nureddin-Selahaddin Mısır'ı ele geçirip, bir darbeyle Şii yönetimine son vermişlerdi. Mısır'ın Müslüman güçleri tarafından ele geçirilmesi Frankları askeri ve ekonomik bir faciaya sürükledi. Onların Mısır üzerindeki hamiliği son buldu, stratejik ve ekonomik getirileri kaybedildi ve Suriye-Mısır net olarak Türk eli altında birleşmiş oldu.[335] Flander kontunun böyle bir zamanda çıkıp gelmesi krallıkta büyük sevinç uyandırdı. Bizzat Kral Mısır'a yapılacak seferde kendisine destek olmasını teklif etti. Baudouin konta Reynald ile beraber liderlik yapmalarını önerdi, fakat Philips onun yeteneğine güvenmediğini söyledi ve amacının vassalı Robert of Bethune'ın oğullarına Kralın kardeşlerini (Sibylle ve Isabella) almak olduğunu söyledi.[336] Kont'un kendisine yapılan teklifleri tüm ısrarlara rağmen geri çevirmesinin ve doğuda bulunmasının gerçek nedeni baronları çok kızdırdı. Ebebeynleri Kutsal topraklar sevgisinin en iyi örneği idi, babası Thierry of Flanders dört kez haçlı seferine katıldı, annesi Bethany manastırına kapanarak, doğduğu topraklara geri dönmeyi reddetti.[337] Bizzat Kral kabaca evlilik teklifini reddederek Philips'e mesafeli davrandı.

---

[332] Küçüksipahioğlu, **a.g.e**., s.180
[333] Hamilton, **a.g.e,** s.118
[334] A. R. Gibb, *The Rise of Saladin*, Kenneth M. Setton (Ed.), *The History of Crusades*, The University Wisconsin Press, USA 1955, s.571.
[335] Haag, **a.g.e.,** s.101
[336] Venning, **a.g.e.,** s.169
[337] Hamilton, **a.g.e**., s.119

Sibylle için hala hararetli bir şekilde eş aranıyordu. 1179 yılına, Burgundy Dükü III. Hugh Sibylle ile evlenmesi için yapılan teklifi kabul etti. Fakat 1180 yılı iki sebepten ötürü belirleyici bir yıl oldu. İlki; VII. Louis öldüğü için Hugh Fransa'da bir taht krizi olmasından korkarak fikrini değiştirdi.[338] İkinci olarak Hugh, Filistin'de olanları haber aldığından dolayı yabancı olduğu topraklarda maceraya atılmak istemiyordu. Kralın elçileri batıda ne yazık ki uygun bir eş bulamamışlardı. Tüm bu gelişmeler yaşanırken Sibylle, Filistin'in köklü asil ailelerinden biri olan İbelinlerin üyesi Kont Baudouin'a âşık olmuştu.[339] Sibylle ve Baudouin yeni nişanlanmışlardı ki, genç damat Merc Ayun Savaşı'nda esir düştü. Bir süre hapis kalan Baudouin, yüklü bir miktarda fidye karşılığında serbest bırakıldı. Özgürlüğüne kavuşunca Prenses Sibylle'den borcunu ödeyene kadar müsaade istedi. Kendi fidyesini karşılayamayacağı için İmparator Manuel'e gidip fidye parasını istemek maksadıyla yola düştü. Manuel Baudouin'e istediği parayı verdi. Yükümlülüğünden kurtulan Baudouin artık Sibylle ile evlenebilecekti.[340] 1180 yılında tekrar Filistin'e geldi lakin Sibylle başkası ile evlenmek üzereydi.

3.3.1.Sibylle ve Guy of Lusignan

Ibelin ailesi Filistin'in en önemli ailelerinin başında gelmekteydi ve krallık içindeki partileşmede Courtenaylar karşıtı bir tavır sergileyerek, Trablusşam Kontu Raymond'un yanında yer almışlardı. Baudouin'ın kardeşi Balian of Ibelin, Kral Aimery'den dul kalan Maria Komnena ile evlenmişti. Bu sebepten ötürü Agnes, Ibelinlerden nefret ediyordu. Bayan Agnes'in sevgilisi Aimery, bu yıllarda doğuda bulunuyordu. Aimery'nin batıda Guy isminde küçük bir kardeşi vardı. Agnes tarafından kuvvetle desteklenerek Aimery, Sibylle'a bu genç çocuğun fevkalade görünüş ve çekici taraflarını anlatmaya başlamış ve Sibylle da nihayetinde onu Filistin'e getirmesini rica etmişti.[341]

Lusignanlar Haçlı seferine başlangıcından beri büyük ilgi duymuşlardı. Guy'un dedesi VII. Hugh 1148 yılında Haçlı birlikleri ile doğuya geldi. Babası VIII. Hugh 1164 yılında Müslümanların eline geçti ve bir daha topraklarına dönemedi. VIII.

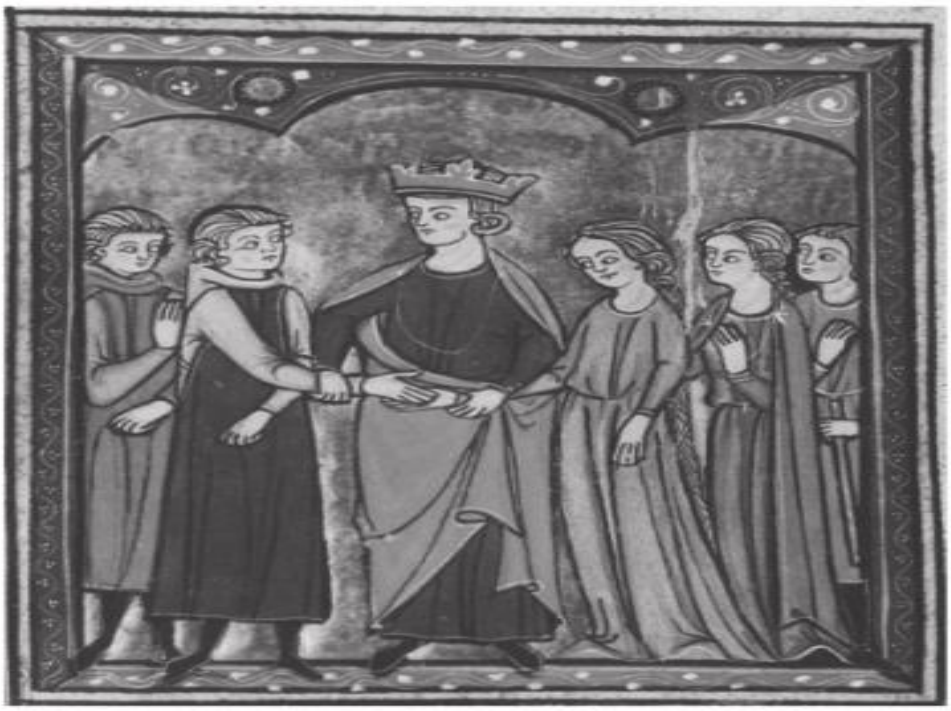
[338] Jotischky, **a.g.e**., s.125
[339] Runciman, **a.g.e.,** s.354
[340] Venning, **a.g.e.,** s.171
[341] Runciman, **a.g.e**., s.354.

Hugh'ün dört tane oğlu vardı. En büyük oğlu Hugh kısa süre sonra öldü. Geride kalan üç oğlu Geofrey, Aimery ve Guy doğuda cesaretleriyle büyük ün kazandılar. Poitevin soylularının bir üyesi olan Lusignan lordları 1154 yılında İngiltere Kralının vassalı oldular.[342] Guy ve kardeşi 1168 yılına hacdan dönen Salisbury patriğini pusu kurup öldürdüler. Bu davranışlarına sinirlenen efendileri Aquitaine Dükü Richard, onları Poitou'dan kovdu.[343] IV. Baudouin, Guy'u kesinlikle istemiyordu. Baudouin hasta olmasına rağmen krallığın yönetimine devam etmek niyetindeydi. Sibylle'ın destekçisi çok olan Guy ile evlenip kendine bir darbe indirmesinden korkuyordu.[344]

Guy aslında hiçte uygun bir aday değildi. Filistin baronları müstakbel krallarının muhtemelen bu, yegâne övünülecek tarafı menşeinin su perisi Melusine oluşu bulunan aşağı derecede bir Fransız asilzadesinin küçük oğlu olduğunu anlayınca çok kızdılar.[345] Ancak Agnes ve Sibylle Kraldan müsaade alana dek uğraştılar. Kral evlilik için izni verince Aimery, kardeşini getirmek için Fransa'ya gitti ve Guy'u Filistin'e getirdi. 1180 yılında Guy'un Sibylle ile nikâhları kıyıldı ve kendisine Yafa ile Askalan toprakları verildi.

[342] Jean d'Aras, *Melusine or the Noble History of the Lusignan*, The Pennsylvania State University Press, Pennsylvania 2012, s.23.
[343]Alex G. Malloy -Allen G. Berman, *Coins of the Crusader States*, Attic Books, New York 1994, s.81.
[344] Peter Lock, *The Crusades*, Routledge&Taylor Francis Group, USA 2006, s. 66.
[345] Runciman, **a.g.e.,** s.355

Şekil 3. 5: Sibylle ve Guy'un evlendirilmesi

Kaynak: Philips (2010:153).

Guy'un dış görünüşü ve soylu bir ailenin ferdi olması dışında kayda değer bir özelliği yoktu. O, korkak, tecrübesiz, genel çoğunluk tarafınan istenmeyen bir kişiydi ve gerçekten uygunsuz bir seçimdi.[346] Yanlış seçim, krallıkta var olan partileşmeyi daha da belirginleştirdi. Sibylle, Agnes, Joscelin of Edessa, Aimery of Lusignan ve Heraclious dâhil hükümet partisi Guy etrafında toplandı ve ona desteğini sürdürdü.[347] Yavaş yavaş askeri gruplarda bu kutuplaşmanın içine sokulmaya başlandı.

Sağlık durumu el vermediği için Kral istemeye istemeye Sibylle ile Guy'un evlenmesine müsaade etti. IV. Baudouin, Selahaddin ile kısa süreli bir kısmi ateşkes imzaladı. Mısır donanması Tortosa'yı işgal etti, Raymond da hemen bir anlaşma yaptı.[348] Aynı zamanda Kudüs patriği Aimery vefat etti. Kudüs patrikliği için bir seçim yapılacaktı. Sibylle'in annesi Agnes, Heraclious ile sevgili sevgili olduğu için Agnes, Sibylle'ın da kanına girerek, ikisi birden Baudouin'a Heraclious'u ataması yönünde baskı yaptılar. Zaten hastalıkla cebelleşen Kral isteklerini kabul etti ve

[346] Claster, **a.g.e**., s.186
[347] Baldwin, **a.g.m.,** s.602
[348] Venning, **a.g.e.,** s.171

Heraclious'u patrik olarak atadı. Heraclious oldukça yakışıklı bir adamdı ancak çok ucuz ve aşağılık bir yaşantıya sahipti. Açıkça görünüyor ki, Kudüs patriği ve Kayseriya başpiskoposu olarak atanmayıda onlara borçlu idi.[349] Atamanın usulsüzlüğüne itiraz eden William of Tyre, burada kendisini dinleyecek birini bulamadı ve olanları anlatmak için, Roma'ya gitti. Ancak muhtemelen orada 1183 yılında öldü ve bir daha doğuya dönemedi.

Kral Baudouin'ın cüzzamı çok fazla ilerledi. Hastalığı ilerlediği için ellerini ve ayaklarını kullanamıyor, büyük bir halsizlik içinde tüm gününü yatarak geçiriyordu. Annesi, kız kardeşi Sibylle ve patrik Heraclius kendisine bakıyorlar ve niyabeti Sibylle'in kocası Guy of Lusignan'a tevdi etmeye teşvik ediyorlardı.[350] Kral, Kudüs hariç, tüm krallığı Guy'un idaresine bıraktı, baronlar da uygunsuz bulunan karara boyun eğdi. Mart 1181'den tibaren Guy, kraliyet belgelerinde tüm dünyevi idarecilerden önce yer almaya başladı ve O ile Sibylle, onların varis olarak tanındığının kanıtı olarak halk işleriyle Kralla beraber ilgilenmeye başladılar.[351]

1183 senesi iki neddenden dolayı Kudüs için hayati bir yıldı. Birincisi, Selahaddin Halep'i fethederek Haçlı devletlerini sahil boyunca çembere aldı. İkincisi, iç işlerdeki ek kriz Kudüs krallığının direncini iyice zayıflattı[352] Guy'un niyabeti eline alması Raymond taraftarlarının muhalefetini artırdı. Hatta Kral Baudouin kendisinin Raymond tarafından öldürüleceğine inandırıldı ve Kont'un Kudüs Krallığı topraklarına girmesi yasaklandı. Savaşçı karakteri nedeniyle yerinde duramayan Reynald, bu kritik ortamda Kızıldeniz'den hareket ederek Mekke-Medine güzergâhında giden kervanlara saldırdı. Nubya limanına kadar ilerleyerek, limanı işgal etti. Çılgına dönen Selahaddin, büyük bir ordu ile Filistin'e ilerledi. Tarihe Calut Havuzları olarak geçen savaşta Guy, büyük bir beceriksizlik gösterdi. Kendisini destekleyen baronlar bile otoritesizliğini görmüş oldular. Guy, Kudüs'e döner dönmez Kral ile kavga etti.

Baudouin Sur'un havasının kendisine Kudüs'ün rüzgârlı ve yüksek ikliminden daha iyi geleceğini düşünmüştü. Enişteşinden Kudüs ile Sur'u trampa etmelerini rica

[349] Baldwin, **a.g.m**., s.597
[350] Runciman, **a.g.e.,** s.366
[351] Hamilton, **a.g.e.,** s.167
[352] Baldwin, **a.g.m**., s.598

etti.[353] Guy Kralın söylediğini hiç dikkate almadı. Baudouin evlenmesine zaten razı olmadığı ve evlilik karşılığında kendisine Askalan ve Yafa'yı verdiği Sibylle'in kocası Guy'u Antakya Prinkepsi III. Bohemund, Kont Raymond ve Ibelinlerinde aralarında bulunduğu yüksek danışma kurulunda naiplikten azletti.[354] Sibylle'in William Montferrat'tan olan oğlu V. Baudouin'a kendine varis tayin etti. Dahası Kral, kız kardeşine Guy ile yaptığı evliliği sonlandırması hususunda baskı yaptı. Bu amaçla Guy 1184 senesi başında Kudüs'e çağrıldı. Ancak bununla birlikte Sibylle geri çekildi ve kraliyet kararına uymayı reddetti.[355] Misilleme olarak Kral Baudouin'da küçük krala naip olarak Raymond'u atadı. Diplomasinin inceliklerine vakıf olan Raymond, Selahaddin ile dört yıl geçerli bir barış anlaşması imzaladı. Hatta kıtlık Kutsal toprakları tehdit ettiğinde Selahaddin ile mısır ve tahıl alımında anlaştı.[356] Kudüs ile anlaşma yapmak Selahaddin'in de işine gelmekteydi; çünkü bu yıllarda Selahaddin kendisini ölecekmiş gibi hasta hissediyordu. Guy hemen Askalan ve Yafaya çekilip Baudouin'a karşı bir isyan başlattı. Baudouin Yafa'yı ele geçirerek doğrudan doğruya krallık tacına bağlamakla beraber, Askalan'da ona kafa tutabilmeyi başardı.[357] İç savaş sürerken Guy, biraz daha ileri giderek, Askalan bedevilerinin kendine değil Kral'a vergi ödemelerine hiddetlenerek, ani bir baskınla bedevileri öldürdü, sürülerine el koydu. Görünen o ki krallıkta durum daha da kötü olacaktı, ancak Kralın beklenen ölümü, iç savaşın kızışmasını önledi. Kral, 1185 yılında yirmi dört yaşında vefat etti.

Guy azledilmiş olmasına rağmen eşi Sibylle'a dayanarak taht iddialarını sürdürdü. Varis tayin edilen minik kral da cüzzam olduğu için, krallık içindeki iki parti alabildiğince yarış içindeydiler. Bir tarafta Baudouin of Ramla, Balian of Ibelin ve Reginald of Sidon gibi yerli baronlar vardı.[358] Raymond'un etrafında toplanan bu parti V. Baudouin öldüğünde Aimery'in ikinci eşi Maria'dan olan kızı Isabella'yı tahtta geçirmek istiyordu. Bu partinin karşısında Courtenaylar, Reynald ve Patrik Heraclious'tan oluşan ve her şekilde Sibylle ve Guy'u destekleyen ikinci grup vardı. İki parti arası muhalefet sürerken krallık danışma kurulu bir karar aldı. Eğer V. Baudouinuygun çağa gelmeden evvel ölürse, tüm sorunlar papa, batı imparatoru ve

[353] Runciman, **a.g.e**., s.368
[354] Küçüksipahioğlu, **a.g.e**., s.187
[355] Archer, **a.g.e**., s.267
[356] Payne**, a.g.e,** s.198
[357] Runciman, **a.g.e.,** s.368
[358] Baldwin, **a.g.m.,** s.602

İngiltere ve Fransa kralına açılacak, Sibylle ve Isabella'nın arasındaki iddialara onlar karar verecekti.[359] V. Baudouin 1186 yılında henüz dokuz yaşında iken vefat etti. III. Raymond ve Joscelin, Kral V. Baudouin son nefesini verirken başucunda bulunuyorlardı. Joscelin, Raymond ile birlikte hareket edeceğini söyleyip onu Taberiye'ye gitmeye ikna etti. Kendisi de bu esnada küçük kralın cenazesi ile birlikte Kudüs'e gidecekti.[360]

Joscelin, Raymond'un güvenini kazanmak için çok uğraştı. Minik kralın ölmesine yakın onunla beraber hareket ediyormuş izlenimi verdi. Ancak, Joscelin'in gerçek planı Raymond'u cenaze meseleleri gerekçesiyle ayağının altından çekmekti. Raymond oyuna getirildiğini biraz sezinledi ve bu yüzden Kudüs'e bir hafiye gönderdi. Kutsal Mezar Kilisesindeki casus Reginald, bir takım insanların Sibylle'ı kraliçe ilan etmek için toplandığını duymuştu.[361] Joscelin vakit kaybetmeden bir birlik gönderip Sur ve Beyrut'un işgal edilmesini emretti. Kendisi Askalan'da kaldı, taçlanmak üzere Sibylle ve Guy'u buraya davet etti.

Raymond, hemen Ibelinlerle toplanarak, Sibylle'ın üvey kardeşi Isabella ve eşini Nablus'a çağırdılar. Raymond ve partisi Sibylle ve eşine itaat etmeyi düşünmüyordu ve kraliçeleri olarak Isabella'yı tanımaya hazırlardı. Sibylla Kudüs ve limanlar gibi kilit noktaları elinde tutuyordu. Seneşal Joscelin ile Guy'un kardeşi olan konnetabl Amaury'nin kuvvetleri onun tarafında olduğu gibi Reynald'da Maverayıürdün'deki adamlarını getirmişti.[362] Taç merasimi hazırlıkları sürerken Sibylla ve Guy, Nablus'a Isabella ve destekçilerine merasime katılmaları için emir gönderdiler.

[359] Jotischky, **a.g.e,** s.127
[360] Küçüksipahioğlu, **a.g.e**., s.191
[361] Archer, **a.g.e**, s.271-272
[362] Runciman, **a.g.e**., s.375

Şekil 3. 6: Sibylle ve Guy'un Kutsal Mezar Kilisesinde taçlanmaları

Kaynak: Hamilton (2000:219).

Sibylle Kudüs'e Nablus'tan gelecek bir saldırıyı önlemek için kilitli kapılar arkasında taçlandı fakat büyük üstadları Roger emrindeki Hospitalierler direndiler ve Roger taçlanmanın devam edebilmesi için anahtarı vermeyi reddetti.[363] Raymond ve Isabella'ya ihanet etmek istemeyen Roger, büyük bir hiddet gösterdi. En nihayetinde Templier büyük üstadı Gerard kendi anahtarı ile kapıları açtı. Patrik Heraclıus sadece Sibylle'ı taçlandırdı, ikinci tacı Sibylle'ın yanına koyarak, kral olarak layık gördüğü kişiye tacı vermesini söyledi.[364] Sibylle hiç tereddüt etmeden tacı kocası Guy'a takdim etti. Haber Nablus'a ulaştı ve buradaki asiller çok şaşırdılar. Hiç biri Guy ve Sibylle'i tanımak istemiyorlardı. Raymond'un aklında yanlarında bulunan Isabella ve eşi Onfroi'yi taçlandırıp Kudüs'e götürmek vardı. Ancak bununla birlikte Onfroi, kendisine duyulan sadakatin büyüklüğünden korktu ve uzun yol kıyafetlerini giyerek aniden aynı gece Kudüs'e ilerledi. Burada ilk olarak, taç merasiminde bulunmamasından ötürü kızgın olan Sibylle ile görüştü.[365] Raymond fırkasının planlarını anlattı ve kendisine bağlılık yemini etti. Yapacak hiçbir şeyi kalmayan Raymond ve arkadaşları kendi topraklarına çekildiler.

[363] Venning, **a.g.e**., s.182
[364] Runciman, **a.g.e,** s.375
[365] Archer, **a.g.e.,** s.272

Reginald, 1187 başlarında Kahire'den Şam'a giden bir kervana saldırdı, barışı ihlal etti ve Selahaddin'i tehdit ederek ganimeti teslim etmeyi reddetti ve Kral'a bu konuda itiraz etti.[366] Kral, böyle karışık bir ortamda Selahaddin ile olan barışı zedelemek istemiyordu. O'nun gönderdiği elçileri saygı ile dinledi ve sadece haklı olduklarını belirtmekle yetindi. Kudüs yönetiminin bu lakayt tavrına Selahaddin ise savaş ile cevap verdi. Krallığın iç durumu Raymond ve Guy'un barışmasını gerektiriyordu. Bu konuda Ibelin of Balian Guy'u ikna etti ve ikisini barıştırmak için Trablus'a gitti. Bu görüşmeden olumsuz yanıt alarak geri döndü. Bunun üzerine Guy, Balian'ı Sur başpiskoposu Josias ve Templier ile Hospitalier Tarikatlarının üstadları ile tekrar Raymond ile görüşmeye gönderdi.[367] Balian yola çıktığında Selahaddin'de Raymond ile görüşüp ordusuna ait bir takım birlikleri Raymond'un arazisinden geçirmek müsaadesi istemişti. Raymond bunu kabul etti, Selahaddin'in birlikleri kendi hallerinde Raymond'un topraklarından geçerken, bunu kendilerine yediremeyen Templier şövalyeleri Müslümanlara saldırdılar ve aralarında çıkan küçük savaşta pek çok kayıp verdiler. Olayı duyan baronlar büyük bir hiddetle Raymond'u korkak ve hain olmakla suçladılar. Raymond ise olanların şoku içerisindeydi. Tepkileri ve varolan nefreti daha çok üzerine çekmek istemeyen Raymond Kudüs'e gitti, Sibylle ve Guy ile barıştı. Böylece, Raymond ve Guy arasında uzun süren, krallığa büyük bir felaket getiren kavga sonlandı.[368]

Savaş için yola düşen Selahaddin, Haçlıları kendisine çekerek savaşa zorlamak için ilk olarak Taberiye'yi kuşattı. Kent kısa sürede ele geçirildi ancak Raymond'un kaleden çekilmesiyle kontes Eschiva ve bir askeri birlik geride desteksiz durumda kaldı. Çaresiz durumdaki kontes krala yardım için talepte bulundu.[369] Taberiye'nin kuşatıldığı haberi Kudüs'e ulaşınca Guy, tavsiye için hemen Raymond'u çağırdı. Gerçekte Taberiye Raymond'un baronluğuydu ve tehlikede olan onun eşi olmasına rağmen Raymond, ciddi şekilde Kral'a böyle bir girişim yapmaması için baskı yaptı.[370]

---

[366] Gibb, **a.g.m.,** s.585.
[367] Küçüksipahioğlu, **a.g.e.,** s.194
[368] Baldwin, **a.g.m.,** s.608
[369] Geoffrey Hindley, *Bir İslam Kahramanı: Salahaddin*, (Çev: Süleyman Genç), Doruk Yayıncılık, İstanbul 2011, s.216.
[370] Baldwin**, a.g.m.,** s.611

Kral Guy, Kudüs'te bir konsül toplayarak yapılacak harekâtı belirlemek istedi. Onun niyeti hala Taberiye'ye yardım etmekti. Konsilde ilk Raymond söz aldı ve bu sıcakta böyle uzun bir yolculuğa çıkılmasının yanlış olduğunu belirtti. Reynald ve Templier üstadı onu korkak olmakla suçladılar. Kral Guy, güçlü bir karaktere sahip olmadığından kendisiyle en son kim konuşursa onun tesirinde kalıyordu. Son konuşan Reynald olduğundan onun sözünde kaldı[371] ve orduya derhal Taberiye'ye ilerleme emrini verdi. Guy'un Taberiye'ye ilerlediğini haber alan Selahaddin, ordusunu Hattin'e çekti. Haçıların Hattin'de seçtikleri kamp yeri hatalıydı, tehlikeye açıktılar. Ordu büyüklü-küçüklü Ceneviz, Grek, German, Sicilya, Frank, Pisa, Venedik, Breton, Flemenk, Burgondiya ve Norman birliklerden oluşuyordu.[372] Savaş başlamadan Guy'un ordusu hem fiziksel hem de psilojik olarak yıkılmıştı. Çünkü savaş alanına geldiklerinde müthiş bir susuzluk içinde kıvranıyorlardı ve Selahaddin sinir harbi yaparak gece boyu onları yıpratmıştı.

4 Temmuz 1187 sabahının ilk ışıklarıyla savaş başladı. Selahaddin ve askerleri şiddetli bir taarruzla Guy'un birliklerine baskı yapıyordu. Onlar Müslüman saflarını geri itemediler, öndeki ana ordu emirlere uymadı ve etrafları sarılıp saldırıya uğradılar. Liderler ve şövalyeler birliklerinden ayrıştı ve askerler kılıçtan geçirilirken kimse yardım edemedi.[373] Raymond, kendi birlikleri ile Selahaddin'in saflarını yarmaya çalıştı. Takiyyeddin tarafından kumanda edilen birliklerin üzerine yüklenip, orada bir koridor açmayı başardı. Trablus Kontu Raymond, Sidon lordu Reginald ve Ibelin of Balian gibi savaş meydanından kaçanlar hariç, Kudüs liderleri yakalandı.[374] Bu isimler kaçabilen son kişiler oldular. Hıttin boynuzlarında Selahaddin, Guy liderliğindeki Haçlı ordusu üzerinde büyük bir zafer elde etti. Sonrasında Selahaddin iki yüz Templier ve Hospital şövalyesinin başını kesti ve ordunun artıklarını köle olarak sattı.[375] Savaşta Guy, Reynald, Templar ve Hospital şövalye tarikatlarının büyük üstatları, Akka piskoposu ve pek çok soylu da esir düşmüştü. En kötüsü de Akka piskoposunun savaş meydanına getirdiği gerçek hac Müslümanların eline geçmişti.

---

[371] Payne, **a.g.e.,** s.203
[372] Justin Cartwright, *Lion Heart*, Bloomsbury Press, London 2013, s.34.
[373] Venning**, a.g.e,** s.186.
[374] Sidney Painter, *The Third Crusade: Richard and Philippe*, M. Kennet Setton (Ed.), *The History of Crusades*, University of Wisconsin Press, London 1969, s.46.
[375] John Davenport, *Ancient World Leaders: Saladin*, Chelsea House Publishing, Philadelphia 1960, s.53.

Kral ve arkadaşları Selahaddin'in karşısına sarhoşlar gibi sendeleyerek prangalar içerisinde çıkarıldılar.[376] Selahaddin, Guy'a çok kibar davranarak su ikramında bulundu lakin Reynald'a aynı muameleyi yapmadı. Ona yaptıklarını hatırlatıktan sonra bizzat kendi kılıcıyla kellesini kesti. Geride kalan esirler Dımaşk'a köle pazarlarında satılmak için gönderildi. Bundan sonra Selahaddin Kutsal ülkeye doğru ilerledi. Sırasıyla Taberiyye, Akka, Nasıra, Hayfa, Nablus, Cinin, Arsuf, Tibnin, Sayda, Cübeyl ve Beyrut'u ele geçirip, Askalan önüne dikildi. Selahaddin Guy'u hapisten getirtti ve O'nun özgürlüğünü Askalan'la değişmek istedi, fakat insanlar Guy'un sebep olduğu bencillikten çok fazlasıyla utandılar ve kurtuluşu için Askalan'ı vermeyi reddettiler.[377] Şehir ahali tarafından fevkalade savunuldu ancak, dört eylülde teslim olmak zorunda kaldılar.

Selahaddin'in artık tek hedefi Kudüs'tü. Yirmi eylülde şehrin surları önüne karargâhını kurdu. Fakat Kudüs sakinlerinin çoğu Sur'a gitmek için iltica ettiğinden kutsal şehir aşırı bir savunucu yokluğu içindeydi ve Selahaddin'in ordusuna tam gücüyle direnmekten acizdi.[378] Surlar çok iyi tahkim edilmişti ancak, kuşatılanlar her yönden eksikti. Şehirde müthiş bir yaşlı, çocuk ve kadın kalabalığı vardı, buna mukabil savaşacak erkek yok denecek kadar azdı. Kraliçe Sibylle şehirdeydi. Sibylle şehrin savunmasını Patrik Heraclious, Balian of Ibelin ile kumanda etti. Selahaddin şehrin mukaddes olmasından ötürü çok tahrip etmek istemiyordu. Bu nedenle birkaç defa can güvenliklerini temin sözü vererek teslim olmalarını istedi. Dışardan yardım alamayan Sibylle ve diğer savunmacılar teklifi kabul ettiler. Savunmacılardan fidye talep edildi, Sibylle Antakya'ya gitmek için Nablus'a doğru yola çıktı, Selahaddin onun orada Guy'u görmesine müsaade etti. Görünen o ki Sibylle, Avrupa'ya gitmeye niyetliydi fakat bir gemi bulamadı.[379]

Rezaletin derinliği ve Batı Avrupa'da hissedilen kederi Papa VIII. Gregory tarafından 29 Ekim 1187 Hattin yenilgisinin haberleri ulaşınca yayınlanan Haçlı mektubu 'Audita Tremendi'den ölçülebilir.[380] Haber Avrupa'da büyük bir hızla yayıldı ve duyan herkeste derin üzüntü yarattı. Papalık Müslümanları Hıristiyan kanına susamış caniler olarak görüyordu ve hemen yeni bir sefer görüşmeleri başladı.

[376] Hindley, **a.g.e.,** s.223
[377] Jackson, **a.g.e,** s.363
[378] Baldwin, **a.g.m,** s.616
[379] Nicholson, **a.g.m.,** s.113
[380] Harris, **a.g.e.,** s.136

Selahaddin Kudüs'ü kuşatmadan önce Sur'u kuşatmıştı. Bu esnada Constantinopolis'ten gelen Sibylle'in ilk eşi William'ın kardeşi, bir şeylerin yanlış gittiğini anladı ve Sur'a ilerledi. Şehir kuşatma için dayanabilecek durumda değildi. Ancak Conrad, şehre gizlice girip halkı savunmaya teşvik etti. Halk şehri ona teslim edip onun liderliğinde savunmaya hazırlandılar.[381] Selahaddin kuşatma için gerekli ekipmana sahip değildi. Conrad ise kuşatmayı devam ettirebilmek için tüm servetini ortaya koydu. Kuşatmayı sürdürecek donamımda olmayan Selahaddin buradan hareket etti. Pek çok asil gelerek buraya iltica etti ve Müslümanlara karşı muhalefetin yeni merkezi Sur oldu.

Kraliçe Sibylle Salahaddin'e defalarca yazdı, Şam'da tutsak olan kocasının serbest bırakılması için yalvardı ve sonra tekrar Trablusşam'dan yazdı. Sonunda Selahaddin, Trablusşam seferi esnasında, kısmen asil bayanı onore etmek Sibylle'ın yakarışlarına karşılık verdi.[382] Selahaddin, Guy'dan serbest bırakılmasına karşılık olarak, hemen kutsal ülkeden ayrılmasını ve bir daha dönmemesini talep etti. Guy, bu şartı kabul etti ve andını yenilemek için bir merasim düzenlendi, akabinde Guy serbest bırakıldı. O, oradan Antakya'ya doğru ilerlerken Tartosa yakınındaki Arwad Adası'nda Sibylle ile buluştu ve orduyla birleşerek Trablusşam'a gitti.[383] Guy özgürlüğüne kavuşunca yeminini yerine getirmek istemedi, Selahaddin'e ettiği yemini geçersiz sayan bir ruhani de çabucak bulundu: yemin baskı altında ve bir inançsıza edilmişti, bundan dolayı da hükmü yoktu.[384] Guy, krallığının arta kalanlarını eline almak için Sur'a gitti. Conrad of Montferrat Sur'u korudu, Guy'a vermeyi reddetti, iki rakip onların vahim askeri durumlarından dolayı hesaplaşmayı sonraya bırakmak zorundaydılar ve Conrad Batı Avrupa liderlerinin hükümlerini beklemeyi önerdi.[385] Bu teklifi verirken Conrad, Alman ve Fransa krallarının kuzeni olmasına güveniyordu. Guy, adamları ile birlikte Trablus'a geri döndü. 1189 yılı nisan ayında Guy, eşi Sibylle ile Sur önüne yeniden dikildi. Conrad, önerisini yineledi ve şehri vermeyi reddetti. Guy Sur'da iken yardım için Pisa ve Sicilya donanmaları geldi. Guy bunların sempatisini kazandı ve Pisa ve Sicilyalıları beraber hareket etmeye ikna etti. Bundan hemen sonra Sur

[381] Painter, **a.g.m.,** s.46
[382] Joraslav Folda, *Crusader Art in the Holy Land: From the Third Crusade to the Fall of Acre (1187-1291*), Cambridge University Press, USA 2005, s.36-37.
[383] Nicholson, **a.g.m.,** s.113
[384] Runciman, **a.g.e.,** s.18
[385] Venning, **a.g.e.,** s.195

önündeki karargâhını büyük bir aceleyle toplayıp, Akka'yı kuşatmak maksadıyla yola düştü.

Akka, adını aldığı Akdeniz'in girişinde uzanır; kuzeye doğru akan bir toprak uzantısı denizden limana kısmi bir koruma sağlar. Gülleriyle oldukça ünlü, gözden uzak bereketli düzlükleri olan Doğu şehri 'sinek tepesi' vasıtasıyla korunur.[386] Guy, Ağustos 1189 yılında Akka önüne geldi ve yüksekçe bir tepede karargâhını kurdu. Batı'dan takviyelerin gelmesi Selahaddin'i endişelendirmekteydi. Sultan'da kendi emirlerine kuşatma için gelmeleri çağrısında bulundu. İlk çarpışma 4 Ekimde oldu. Galip gelen Selahaddin olmuştu ancak, Hıristiyanlar da yerlerinden sökülüp atılamamışlardı. Guy batıdan gelen kuvvetlerle ordusunu daha büyütmüştü. Ekim ve Aralık aylarında Selahaddin kuşatılmış şehre yardım götürmek için iki kez taarruz yaptı. Bütün kış boyunca iki ordu da karşılıklı durdular; hiç biri de büyükçe bir çarpışmaya yanaşmadı.[387] Kış Hıristiyanlar açısından zor geçmekteydi. Çünkü hem salgın hastalıklar hem de kıtlıkla mücadele ediyorlardı.

İçinde bulundukları durumun vahameti Guy ile Conrad'ı anlaşmak zorunda bıraktı. Conrad elinde Sur'u tutacak, Sur hâkimi sıfatıyla kalacak ve Guy'un krallığını tanıyacaktı. Kont Henry beraberinde binlerce adam getirdi ve şimdiye kadar kuşatmayı yöneten James d'Avernes ve Landgrave yerine kumandan olarak atandı.[388] Yaz boyunca iki taraf arasında ufak tefek çarpışmalar vukuu buldu.

Kuşatma çok çetin bir şekile iki yıl boyunca devam etti. Zorlu savaş şartları altında salgına yakalanan Patrik Heraclious, Sibylle ve iki çocuğu öldü.[389] Sibylle asil bir kadın ve eşti ve iyi bir yöneticiydi. Olaylar onun egemenliğini ikiye ayırdı.[390] Sibylle'in ani ölümü Guy için her manada sıkıntı oluşturdu. Bu ölümler Guy'u taht için sağlam bir iddiadan yoksun bıraktı ve Frankların Kudüs krallığı üzerindeki anlaşmazlıkların yenilenmesine neden oldu.[391]

Kudüs'te taht hakkı şimdi Isabella ve eşi Onfroi'ye geçti. Sadece Guy'un Templier şövalyeleri olan arkadaşları onu destekledi ve kesinlikle tahtın yasal sahibi olarak

[386] Archer, **a.g.e,** s.317
[387] Runciman, **a.g.e.,** s.23
[388]Archer, **a.g.e.,** s.322
[389] Hamilton, **a.g.e.,** s.231
[390] Nicholson, **a.g.m.,** s.110
[391] Linda Goldsmith, *Sibylle*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades*: *An Encyclopedia*, ABC-CLIO, Oxford 2006, s.1104.

Conrad'ı tanımadılar.[392] Guy Sibylle'ın ölümüyle en önemli iddiasını kaybetti, kendisine destek sağlayacak çok az kişi yanında kalmıştı. Ancak bu sırada batıda vassalı olduğu I. Richard'ın yaklaştığı haberini aldı. Akka kuşatmasının son ayağı 1191 yazında başladı. Fransız kralı 20 Nisan Salı günü karaya indi. Kendinden beklenenden daha az sayıda asker getirmişti fakat diğer takviyeler gelmeye devam etti.[393] Fransa Kralı Philippe Auguste gelene dek, Haçlıların sıkışık durumu devam etti. Çünkü Selahaddin tüm ikmal yollarını kesip, Haçlıları bir çember içine almıştı.

Richard, Limosol'de durarak, yaklaşık bir ay boyunca Kıbrıs'ı ele geçirmekle uğraştı, bu yüzdende Sur'a 6 Haziran'da ulaştı.[394] Kral Richard'ın gelişi Filistin'de büyük bir mutluluk yarattı, hatta onun gelişi için ordugâhta bir kutlama bile düzenlendi. Richard Akka'ya iner inmez askeri faaliyetlerine başladı. Şehir beş hafta içinde teslim edildi. Bu iki yüz yıllık Avrupa-Haçlı tarihinin en büyük ve en nadir başarısıydı, Richard Hıristiyanlık âlemi için son altından bir kahraman olarak yerleşti.[395]

Akka'nın siyasi durumu Haçlı yerlileri arasındaki küçük ayrılıklardan dolayı daha karmaşık oldu.[396] Philip Auguste, Filistin'den ayrılmadan önce kuzeni Conrad lehine bir anlaşma yaptı. Anlaşmaya göre, Conrad Sur, Beyrut ve Sayda'yı idare edecek, krallık gelirlerini Guy ile bölüşecekti. Guy, Sibylle ile evlendiği için taht varisi olmuştu.[397] Sibylle'ı kaybettikten sonra otoritesini de yitirmişti. Richard batıda kendisini bekleyen hadiselerden ötürü dönmek niyetindeydi. Dönmeden evvel tüm asilleri danışma meclisine çağırdı. Richard hemen ülkesne döneceği için krallık sorununu halletmek istiyordu. Filistin baronlarından Guy ile Conrad arasında birini seçmelerini istediğinde hayret ve dehşet içinde Guy için bir tek oy bile verilmediğini gördü.[398] Kral Richard topraklarına gittiğinde Kıbrıs meselesiyle de uğraşmak istemiyordu. Bu nedenle adayı Templier şövalyelerine sattı. Onlardan da Guy, kralın izniyle adayı satın aldı ve adanın idarecisi oldu. Guy'un kardeşi Poitevin'deki

[392] Robinson, **a.g.e.,** s.169
[393] Stevenson, **a.g.e.,** s.267
[394] Folda, **a.g.e.,** s.38
[395] Robert Lacey, *The Great Tales from English History: The Truth About King Arthur, Lady Godiva, Richard the Lionheart and More, Little*, Brown and Company, New York 2003, s.144.
[396] Folda, **a.g.e.,** s.38
[397] Hamilton, **a.g.e.,** s.218
[398] Runciman**, a.g.e.,** s.56

topraklarını tercih ettiği için Guy, Geoffrey'e varis olarak tayin edildi. [399] Guy adada yaklaşık iki yıl krallık yaptıktan sonra, ellibeş yaşında iken 1194 yılında öldü. Çağdaşlarının çok sevmediği Guy, günümüz yazarları tarafından takdir toplamaktadır.[400]

3.4.Isabella ve Conrad of Montferrad

Isabella 1172 yılında doğdu. Isabella Kudüs Kralı Aimery ile ikinci eşi Maria Komnena'nın tek çocuğuydu.[401] Çocukluğu hakkında pek fazla bir şey bilinmemekle beraber, bu yıllarda annesi ile birlikte Kudüs'te olduğu düşünülmektedir. Kral Aimery vefat ettikten sonra, Aimery'nin eşi Maria Comnena Balian of Ibelin ile evlendi. Krallık içinde süren parti kavgası son hız devam ediyordu. Kavganın Ibelinler kanadında Maria Comnena, Courtenaylar kanadında ise Aimery'nin ilk eşi Agnes of Courtenay vardı.

Onfroi Reynald'ın üvey oğlu, Isabella Balian d'Ibelin'in üvey kızıydı. Kral Baudouin, birbirine iki düşman grubu bir araya getirmk maksadıyla, Onfroi ile Isabella'i nişanladı.[402] Evlilik kararının verildiğinde Isabella sadece sekiz yaşında idi. Onfroi ise bu sıralarda on dört yaşında bulunuyordu. Gelin ve damadın, özellikle de Isabella'nın, yaşlarının küçük olması nedeniyle düğün üç yıl kadar sonraya ertelendi. Onfroi yakışıklığı ile ün salmış bir kişiydi. O, Kudüs'ün kuzeyindeki Toron'un lorduydu. Çok güzel Arapça konuşuyordu.[403]

1182-1183 yılları arasında Kerak Hâkimi Reynald, Kızıldeniz dolaylarına bir sürü yağma akını yapmış, bu akınlar esnasında hacı taşıyan bir gemiyede saldırmıştı.[404] Reynald'ın küstah davranışını cezalandırmak maksadı ile Selahaddin 1183 yılında Reynald'a ait olan Kerak Kalesi'ni kuşattı. Selahaddin Kerak'ı kuşatmadan evvel evlenmek için uygun yaşa gelen Isabella'nın düğün hazırlıkları yapılmaktaydı.

---

[399] Peter W. Edbury, *The Kingdom of Cyprus and the Crusades: 1191-1374*, Cambridge University Press, USA 1991, s.29.
[400] George Hill, *The History of Cyprus*, Cambridge University Press, New York 2010, s.43.
[401] Linda Goldsmith, *Isabella of Jerusalem*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, ABC-CLIO, Oxford 2006, s.644.
[402] Runciman, **a.g.e.,** s.355
[403] Jim Bradbury, *The Routledge Companion To: Medieval Warfare*, Routledge Taylor&Francis Gorup, New York 2005, s.49.
[404] Muammer Gül, *Şarkın En Sevgili Sultanı: Selahaddin*, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 20015, s.156.

Reynald, damadın üvey babası sıfatıyla düğünün kendi kalesinde yapılmasını arzu etti. Kasım ayında düğün başladı ve davetliler şehre akın etti. Selahaddin şehri kuşatıp, kalenin surlarını mancınıklarla döverken içeride Isabella ve Onfroi'nin düğünü devam ediyordu. Onfroi'nin annesi Selahaddin'e düğün yiyeceklerinden gönderdi ve Selahaddin tüm mancınıklara düğünün yapıldığı kuleye ateş etmekten kaçınmalarını emretti.[405] Gelin ve damadın bulunduğu kule hariç şehri ağır bir bombardımana tutan Sultanın Kerak Kalesi'ni teslim almak adına çok uğraştı. Kuşatılanlar, derhal Kral Guy'a yardım talebinde bulunmuşlardı. Kral'ın Kudüs ordusu ile yaklaştığını haber alan Selahaddin kuşatmayı kaldırıp, Dımaşk'a doğru ilerledi. Selahaddin'in kuşatması aradaki kavgayı bitirmeye yetmedi. Bunun acısını da en çok genç gelin çekti. Kaynanası şüphesiz Reynald'ın emriyle onun annesiyle münasebetini yasakladı. Bizanslı soyuna pek uygun olan parti entrikaları içine dalmış olan annesi ise zavallı kızı yarı yarıya hain addetmekteydi.[406] Buna rağmen Onfroi Isabella'yı çok sevdi ve ona her zaman iyi davrandı. Onfroi ise görünüş itibariyle kadın güzelliğine sahipti ve her zaman eşcinsel olduğuna dair söylentiler dolanıp durdu.

Cüzzamlı Kral IV. Baudouin, Guy ile yaşadığı tartışmalardan ötürü onun ve eşi Sibylle'ın veraset hakkını fes etmiş, kendinden sonra kral olarak Sibylle'ın ilk eşinden olan küçük Baudouin'ı kral tayin etmişti. V. Baudouin taçlandıktan yaklaşık bir yıl sonra vefat edince, Guy'un partisi emr-i vaki yaparcasına acele bir şekilde Sibylle ve Guy taçlandırdı. Raymond'un partisi bu taçlanmayı tanımayacaklarını ilan ettiler. Balian of Ibelin, eşi Maria Comnena, Isabella, eşi Onfroi, Reynald of Sidon ve diğer büyük baronlar Nablus'ta toplandı. Hepsi ortak bir kararla Nablus'ta bulunan Isabella ve Onfroi'yi taçlandırıp Kudüs'e kral ve kraliçe olarak götürmeyi planladılar. Ancak, Onfroi'nin planından haberdar değillerdi. Kral olmak gibi yükümlülüğün altına girmeye korkan Onfroi, gece olunca kaçıp gizlice Nablus'tan Kudüs'e gitti.[407] Burada taçlanmış olan Kraliçe Sibylle ile görüşmek üzere huzuruna çıktı. Sibylle direk Onfroi'yi karşısında görünce çok hiddetlendi. O, önce Sibylle'in karşısında durdu, utangaç bir çocuk gibi başını kaşıdı ve zorla kral yapılmak istendiği hakkında bir şeyler mırıldandı. Sibylle, Onfroi'nin ağzında geveledeği lafları yakaladı

[405] Bradbury, **a.g.e.,** s.49
[406] Runciman, **a.g.e.,** s.370
[407] Runciman, **a.g.e.,** s.376

ve hiddetini bir kenara bırakarak, O'nu sakinleştirdi. Sibylle kendisine bağışlanacağı garantisini verdi. [408] Onfroi, Raymond partisinin tüm planlarını altüst ettiği yetmezmiş gibi bir de Guy ve Sibylle'a sadakat yemini etti. Onfroi'nin bu davranışı Guy'a muhalif baronların elini kolunu bağladı. Raymond ise baronları yeminlerinde serbest bıraktı ve bir kısmı Sibylle ile Guy'a itaat ettiler.

1187 yılında Hıttin Savaşı'nda Selahaddin pek çok baron ve asili esir almıştı. Esir alınanlar arasında Onfroi de Toron da vardı. Selahaddin kurtuluş fidyesi ödeyen asilleri serbest bırakıyordu. Yaklaşık bir yıl esir kalan Onfroi'nin annesi Selahaddin ile irtibata geçip oğlunun da serbest bırakılmasını talep etti. Selahaddin Onfroi'in serbest bırakılmasını Kerak ve Montreal kalelerinin kendisine teslim edilmesi şartıyla kabul etti ve Onfroi'yi serbest bıraktı. Kerak ve Montreal Kaleleri Selahaddin'e teslim olmadı. Anlaşma şartlarını yerine getiremediği için Etiennette, oğlunu esarete gönderdi. Bu şerefli davranış Selahaddin'in hoşuna gittiğinden birkaç ay sonra Onfroi'ye hürriyetini bağışladı.[409]

Kudüs'ün Müslümanların eline geçmesi üzerine Batı saraylarına elçiler gönderilerek yardım istendi. Hıttin Savaşı'ndan hemen sonra, Kudüs'ün düştüğü haberi Batıya ulaşmadan önce, *'Audite Tremendi'* yayınlandı. Tahmin edileceği gibi tepki hızlı ve büyüktü.[410] Selahaddin ise Sur şehrinin duvarlarına dayanmıştı. Şehrin ileri gelenlerinin yardım ümidi olmadığı için Selahaddin ile teslim şartlarını görüşmekteydiler. Şehir sakinleri Conrad'ın geldiğini duyup, kuşatmayı onun ellerine bırakmışlardı. Sur, ilerleyen haftalar boyunca Selahaddin'in ele geçirdiği yerlerden gelenlerin sığınağı oldu.[411] Conrad'ın sağlam müdafaası ve Sur'un sağlam surları karşısında tutunamayan Selahaddin, kuşatmayı kaldırdı ve Kudüs'ün fethine doğru ilerledi ve Kudüs'ü ele geçirdi. Selahaddin zaten Hattin'de Kral Guy'u esir etmişti. Büyük çoğunluğu tahta hile ile çıktığını düşündükleri Kral Guy'a düşman olan baronlar şimdi Kudüs Krallığının kendi önerileri dikkate alınmadığı için

[408] Archer, **a.g.e.,** s.272-273
[409] Runciman**, a.g.e.,** s.392
[410] Jotischky, **a.g.e.,** s.187
[411] Painter, **a.g.m.,** s.46

yıkıldığı inancındaydı.[412] Trablus Kontu Raymond, büyük Ibelin ailesi, Sayda hâkimi Reynald hep bu gerekçe ile Conrad'ın etrafında toplandı.

Conrad yaklaşık 1146 yılında, Montferrat markisi V. William'ın oğlu olarak doğdu. O, İmparator Friederich Barbarossa'nın ve Fransa Kralı VII. Louis'in kuzeni idi.[413] Sur'da bulunan asiller, Guy'un esareti esnasında krallık hakkını da kaybettiği kanaatinde idiler. Isabella'yı kraliçe olarak tanımaya razıydılar ancak Onfroi'in yaptığı rezilliği unutmadıkları için onu kral olarak kabul etmeyi düşünmüyorlardı. Hem Sur'un savunması hem de şahsiyeti nedeniyle baronlar Conrad'ı kral olarak tanımayı istediler. Ancak Isabella yakışıklı, eşcinsel ve kral olmaya uygun olmayan Onfroi ile hala evli idi. Genç varise yalnızca yirmili yaşlarındaydı ve yakışıklı kocasını çok seviyordu.[414] Alınan karar neticesinde zaten vasıfsız kabul edilen Onfroi ile Isabella boşandırılıp, Isabella Conrad ile evlendirilecekti. Isabella kabul etmedi çünkü eşini deli gibi seviyordu. O, eşcinsel olabilirdi fakat Onfroi, tamamen saygılı ve cömert tabiatıyla hep arkadaşı gibiydi ve ayrıca yaşları da yakındı. Isabella, otoriter ve gösterişli, babası yaşındaki bir adamla evlenmeyi arzu etmiyordu.[415] Israrlara rağmen hala eşinden boşanmak istemiyordu. Isabella'nın annesi, Balian of Ibelin'in eşi Maria Comnena Conrad'ın en büyük destekçilerinden bir tanesiydi ve Onfroi of Toron'dan asla hoşlanmıyordu.[416] Baronlar sorunun çözümü ve en ivedi şekilde Isabella'nın ikna edilmesi için annesi Maria Comnena'ya baskı yaptırdılar. Eski Kraliçe Maria, kızını eşinden vazgeçirmek için elinden geleni yaptı. Maria bundan sonra toplanmış olan piskoposlar önünde, kızını dayısı Baudouin'ın bu evlenmeye zorlanmış olduğunu ve nişan sırasında sekiz yaşında bulunduğunu ileri sürdü.[417] Ayrıca Onfroi'nin eşcinsel olmasını gerekçe göstererek evliliğin derhal sonlandırılmasını istedi. Patrik Heraclious ölüm döşeğinde olduğu için din adamları Canterbury piskoposu Baudouin önderliğinde toplandılar. Baudouin, Conrad'ın Konstantinopolis'te geride bir eş bıraktığı söylentilerini iddia ederek bunu kabul edemeyeceğini söyledi.[418] İddialara kulak dahi asılmadı. Conrad, papalık elçisinin

[412] David Nicolle, *Üçüncü Haçlı Seferi: 1191*, (Çev: L. Ece Sakar), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s.9.
[413] David Jacoby, *Conrad of Montferrat,* Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, ABC-CLIO, Oxford 2006, s.273.
[414] Stark, **a.g.e.,** s.142
[415] Robinson, **a.g.e.,** s.169
[416] Painter, **a.g.m.,** s.66
[417] Runciman, **a.g.e.,** s.26
[418] Venning, **a.g.e.,** s.203

ilgisini çekeceğini bildiği için, Pisalılara büyük ticari ayrıcalık içeren bir anlaşma teklif etti. Bu, yüksek kar piskoposun kendi aile üyeleri olan tüccarlara akacağı için, piskoposun fikrini değiştirdi.[419] Onfroi ve Isabella resmen boşandı, Conrad'ın Isabella ile yapacağı evlilik zina sayılmayarak kilise nezdinde kabul edildi. İngiltere Kralı Richard'ın vassalı olması nedeniyle bu olayda Piskopos Baudouin Guy'u destekledi, evliliğe onay veren herkesi aforoz etti. Ancak, birkaç ay sonra Baudouin ölüp gitti ve kimse de evliliğin meşruluğu ile ilgilenmedi.

Conrad ve Isabella Sur'da küçük bir düğün ile evlendiler. Conrad'ın Isabella ile evliliği onu doğuda büyük oranda güçlendirdi. Bu evlilik ayrıca Balian'ın hizmetinde canlandırıcı bir etki yaptı ve sonbahar 1190'dan Conrad'ın öldüğü Nisan 1192'ye kadar Balian, Conrad'ın en önde gelen destekcisi olarak kaldı.[420] Bu evlilik sayesinde Sidon hâkimi Reynald, Trablus asilleri ve pek çok toprak zengini de Conrad'ı destekledi. 1188 yazında Guy of Lusignan özgürlüğüne kavuştu. Daha sonra Conrad ile Guy arasında, krallığı devam ettirmek hususunda uzun süreli bir gerginlik yaşandı.[421] Guy, Sur şehrinin kendisine teslim edilmesi için şehrin kapısı önüne geldi ancak Conrad bu teklifi kesinlikle kabul etmedi. Conrad'a göre Guy'un krallığı esir olduğu gün bitmişti. O, ülkesini hükümetsiz ve idaresiz bırakmıştı. Conrad'ın müdahalesi vuku bulmamış olsaydı her şey kaybedilmiş olacaktı.[422] Sur'u teslim alamayacağını anlayan Guy, çılgınca bir hareket yaparak, Selahaddin'in elinde bulunan Akka'yı kuşattı.

Kudüs Selahaddin'in eline geçince batıya yardım çağrısı yapılmıştı. Avrupalı büyük liderler kutsal topraklardaki acil çağrıyı pozitif olarak yanıtladılar, fakat Haçlı Seferi için niyet iyi olmasına rağmen, değerli amaç için büyük şevk gecikme ile başladı ve Filistin umutsuz iken Suriye parçalanmaktaydı.[423] Alman Kralı Friedrich, İngiltere Kralı Richard ve Fransa Kralı Philippe haçı kabul edip, üç yıl gecikmeli de olsa yollara düştüler. Friedrich kara yolunu takip ederek Anadolu üzerinden Filistin'e inmeyi planlıyordu. Asi nehrinin kenarına geldiğinde İmparator hızlıca akan suda yüzmeyi denedi, girdap olmuş su onu yutup aşağı çekti ve şimdiye kadar kaçtığı daha

[419] Robinson, **a.g.e.,** s.170
[420] Edbury, **a.g.e.,** s.22. 1997
[421] Edbury, **a.g.e.,** s.19. 1997
[422] Runciman, **a.g.e.,** s.18
[423] Folda, **a.g.e.,** s.35

büyük tehlikeler zavallı bir sonla geldi.[424] Alman Kralının cansız bedeni nehrin kenarına çekildi. Alman Friederich Barbarossa'nın liderlik ettiği Alman Haçlı ordusu buharlaşıp gitti. Dağılan askerlerinin bir kısmı evlerine döndü az bir kısmı da Dük Friederich'in birliklerine katılarak Filistin'e ulaştılar.[425]

1191 baharında Üçüncü Haçlı Seferi'nin ana ordusu geldi. İlk gelen birliklere Fransa Kralı Philippe liderlik ediyordu, O, 20 Nisan'da Akka'nın dışına karargâh kurdu, kuşatmanın komutasını üzerine aldı, gerçi Hıristiyan kuşatması çok az etkili idi.[426] İngiltere Kralı Richard'ın yaklaştığı haberleride gelmekteydi. Ancak Richard beklenmedik bir hamle yaparak Kıbrıs'ı kuşattı. Kıbrıs'ın Aslan Yürekli Richard tarafından bu beklenmedik fethi Franklar için tarihi yarışı değiştirdi.[427] Zira Kıbrıs uzun yıllar boyunca Filistin'i maddi ve manevi olarak besleyecekti.

Kral Richard 6 Haziran'da Sur'a indi. Philip ve Conrad'ın emriyle şehrin garnizonu onun şehre girmesine müsaade etmedi.[428] Kral Richard büyük bir öfke ile Akka'ya doğru ilerledi. Akka'ya ulaştıktan sonra Selahaddin ile üç günlük bir barış kararlaştırdılar.[429] Richard dahası Selahaddin ile yüz yüze görüşmek istedi ancak Selahaddin kendi adına kabul etmemekle beraber El-Adil'i bu konuda serbest bıraktı. Görüşme gerçekleşecekken Richard ve Philip ağır şekilde rahatsızlandılar, günlerce istirahat etmek zorunda kaldılar. Her iki kralda hasta yatağından kuşatmayı yönlendiriyorlardı. Kralların her biri belli bir bölgeye saldırmakla sorumlu idiler.[430] Saldırı birleştirilmiş haçlı güçleri tarafından yapılıyor olsa da Philip-Conrad ve Richard-Guy kutuplaşması açık bir şekilde kendini belli ediyordu.

Richard ve güçleri tazyikli saldırılarla kuşatma altındakileri adeta bezdirmişlerdi. Duvarlardaki yarıklar şimdi çok daha büyüktü ve eğer şehir ele geçirilirse kılıçtan geçirilmekten korkuyorlardı.[431] Kuşatılanlar Selahaddin'e sürekli haber göndererek kuşatmayı kırmasını istiyorlardı ancak, birleşmiş Hıristiyan ordusu karşısında düzenli takviye almasına rağmen Müslüman askerleri etkisiz kalıyorlardı ve Selahaddin

[424] Archer, **a.g.e.,** s.312
[425] Madden, **a.g.e.,** s.80
[426] Haag, **a.g.e.,** s.154
[427] Stark, **a.g.e.,** s.142
[428] Runciman, **a.g.e.,** s.41
[429] Venning, **a.g.e.,** s.207
[430] Stark, **a.g.e.,** s.142
[431] John Gillingham, *Richard I*, Yale University Press, USA 2002, s.162.

kuşatılanlara kesinlikle teslim olmamaları konusunda baskı yapıyordu. Kararlaştırılan şartları Selahaddin'e bildirmek üzere bir yüzücü limanı terketti; çünkü bu şartları yerine getirmek ancak Selahaddin'in elindeydi. Sultanın aklı başından gitti.[432]

Garnizona teslim olmamaları için mektup yazarken Akka teslim oldu. Akka kuşatması biter bitmez İmparator Philippe ayrılma kararını açıkladı. Kuşatma sürerken Richard oğlunun öldüğünü söyleyip yanlış bilgi vererek Philippe'i şok etmeyi denedi.[433] Philippe'i bu yalan tedirgin ettiği için bir an evvel dönmek hususunda acele etmeye başladı. Akka alındıktan çok kısa bir süre sonra Philippe Augustus Fransa'ya geri döndü.[434] Richard Akka'dan ayrıldı ve Kudüs'e yürümek maksadıyla ilerledi. Richard ordusu ile beraber Kaysariya üzerine ordugâhını kurdu. Savaşmak istemediğinden Selahaddin ile barış görüşmelerini başlatmak için diyaloğa geçti. El-Adil ile yapılan görüşmeden bir netice çıkmadı ve Richard istemeyerek de olsa savaşı tercih etti. Selahaddin ordugâhını Arsuf yakınında kurdu. Richard birliklerini Henri de Champagne ile geride hazırladı, Templierlar ve kendisi sağ kanatta, Lusignanlar, Flamanlar, Franklar ve Hospitaller merkezde idi.[435] Savaş başladığında ilk gün her iki taraf da aynı kararlılıkla saldırıya geçti ve gün kazanan belli olmaksızın sona erdi. İkinci gün ise Selahaddin Richard'ı yeniden savaşa sürükleyemedi. Haçlıların 'seçkin başarısı' olarak tanımlanan Akka ve Arsuf Savaşı Hıristiyanların yakın doğudaki son büyük zaferiydi.-zorlu bir düşman olan Selahaddin'e karşı elde edildiği içinde ayrıyeten önemliydi.[436] Savaşın kazananı her ne kadar belli olmasa da, Hıristiyan ordugâhında büyük bir motivasyon etkisi yaptı. Fakat hepsinden daha önemlisi Türklerin moralinin azalmasına neden oldu.[437]

Richard Yafa'ya girip surları tahkim ederken Selahaddin Remle'ye çekildi. Yafa'yı kuvvetlendiren Richard Kudüs'e doğru hareket etti.[438] Selahaddin yaşı nedeniyle mücadeleden bıkmış, Richard ise Batı'daki toprakları hakkında endişeliydi. Richard barış görüşmeleri için Selahaddin'e Onfroi Toron liderliğinde bir heyet gönderdi.

[432] Runciman, **a.g.e.,** s.44
[433] Painter, **a.g.m.,** s.70
[434] Barbara Hutton-Paolo Priola, *Heroes of Crusade*, Kessinger Publishing, London 1869, s.334.
[435] Venning, **a.g.e.,** s.209
[436] Gillingham, **a.g.e.,** s.178
[437] Painter, **a.g.m.,** s.75
[438] Venning, **a.g.e.,** s.209

Kudüs Krallığı yeniden onarılacak, El-Adil, Richard'ın kızkardeşi Joanna ile evlenecek, bu topraklar el-Adil tarafından yönetilecek ve Selahaddin'de bu alışverişi onaylayacaktı.[439] Selahaddin bu şartları makul buldu ve kabul etti ancak Richard'ın kızkardeşi bir Müslümanla evlenmeyi asla kabul etmeyeceğini söyleyerek çılgına döndü. Selahaddin ve el-Adil kiminle barış yapılması konusunda kararsızdılar. Richard ve desteklediği Guy ile mi yoksa Conrad ile mi anlaşma imzalamak konusunda ikilemdeydiler. Conrad Selahaddin ile konuşmak için elçilerini gönderiyordu fakat Selahaddin ilk Richard ile anlaşmak istiyordu.[440] Selahadin'in kardeşi El-Adil Richard tarafına meyilli olduğundan ilk görüşme Richard ile El-Adil arasında oldu. Teklife göre Hıristiyanların aldıkları topraklar kendilerinde kalacak, duvarları yıkılmak şartıyla Beyrut kalesi de verilecekti.

Richard bir toplantı yapılıp Kudüs tahtının kime ait olacağını karara bağlamak istedi. Richard şaşkınlıkla gördü ki, herkes Corrado del Monferrato (Conrad of Montferrat)'nun kral olarak Guy de Lusignan'nın yerine geçmesini istiyordu.[441] Richard Guy'u desteklemesine rağmen karara uydu, daha sonra Conrad'ın Kudüs kralı olarak seçilmesini özgür bıraktı. Conrad sadece asker ve devlet adamı değildi, O Isabella'nın kocası, tahtın varisiydi, hem de beceriksiz ve şanssız Guy'un karşısındaki büyük bir Suriye partisinin lideriydi.[442] Richard Conrad'ı taç merasini için Akka'ya getirmek maksadıyla Henri de Champagne'yi Sur'a gönderdi. Henri Sur'a vardı ve müjdeli haberi Conrad'a verdi, hemen hızlı bir şekilde Akka'ya döndü. Birkaç gün sonra, 28 Nisan 1192 Salı günü gerektiğinden fazla banyoda oyalanan karısı Isabella eşini akşam yemeği için fazlaca bekletti. Conrad, eski dostu olan Beauvais piskoposunun yanına gidip onunla birlikte yemek yemeye karar verdi.[443] Piskoposun yanına gittiğinde, piskopos yemeğini yemişti. Conrad tekrardan evine, Kraliçe ile yemeğini yemek için geri döndü. Haşhaşi imami Sinan, eğitimli iki Haşşaşiyi Sur'a gizlice göndermişti. Onlar eğitimli, iyi giyinimli ve epey bir para ile finanse edilmişlerdi. Dış görünüşleri Müslüman aristokrasisinin kusursuz bir üyesi imajını verecek şekilde ayarlanmıştı.[444] Bir mektup uzatmak bahanesi ile karanlık

[439] Jotischky, **a.g.e.,** s.194
[440] Robinson, **a.g.e.,** s.189
[441] Nicolle, **a.g.e.,**s.86
[442] Mary Nickerson Hardwicke, *Crusader States: 1192-1243*, M. Kennet Setton (Ed.), *The History of Crusades*, University of Wisconsin Press, London 1969, s.522.
[443] Runciman, **a.g.e.,** s.57
[444] Robinson, **a.g.e.,** s.190

sokakta Conrad'a sokulmuşlar ve bir tanesi hızlı bir hançer darbesi indirerek onu öldürmüştü. Conrad çağdaşları tarafından Sur'u savunduğu için övülmektedir ve bazı trubadurlar tarafından gerçek şövalye gösterilip somutlaştırılmaktadır. O kurnaz ve azimli bir devlet adamıydı.[445] Haşhaşiler, Conrad onlara ait olan bir ticaret gemisine el koyduğu için O'na kinlenmişlerdi.[446] Suikastçılardan biri oracıkta öldürüldü, diğeri idam edildi. Isabella kendisini Sur kalesine kilitledi ve Richard ya da Philip'in temsilcilerinden birinin ulaşmasını bekledi.[447] Sur'u almak için Henri de Champagne geldi.

3.4.1.Isabella ve Henri of Champagne

Henri, Sur şehrini teslim almak için geldiğinde halk tarafından büyük bir coşkuyla karşılandı. Halk Henri'yi prens ilan etti ve Isabella ile evlenmesi için Henri'ye büyük bir arzu ile baskı yaptılar. Prenses Isabella hala hem genç hem de güzeldi ve bu olayların olduğunda sadece yirmibir yaşındaydı. Isabella, ilk olarak yakışıklı ancak eşcinsel Onfroi de Toron ile evlendi, daha sonra, bir çocuk sahibi olduğu katı, orta yaşlı Conrad ile evlendi. Belki de bu havalı, zengin ve popüler adamla üçüncü evlilik yerinde olacaktı.[448]

Henri kesin bilinmemekle beraber 1166 yılında doğmuş olmalı. II. Henri, Champagne Kontu I. Henri Liberal'in en büyük oğludur.[449] Henri çocukken Champagne annesinin yönetimindeydi (1181-1190). Kendisi, Champagne'yi çok kısa yönetti (1187-1190). Daha sonra Üçüncü Haçlı Seferi için amcası Kont V. Thibaut of Blois, Etienne de Sancarreve ile Champagnelerin büyük birliğiyle topraklarından ayrıldı.[450] O, hem İngiltere Kralı Richard'ın hem de Fransa Kralı II. Philippe'in yeğeniydi. Halk ve umumi efkâr öylesine hızlı davranarak ikisini nişanlı ilan etti ki, Henri ilk başta ne yapacağını bilemez olarak kaldı. Büyük ihtimal Henri, buradaki görevini tamamladığını düşünerek Batıya, topraklarına gitmek istiyordu. Bu konuda Richard'ın tavsiyesini almak istedi. Richard ise teklifi aslında çok yerinde bularak,

[445] Jacoby, **a.g.m.,** s.274
[446] Jotischky, **a.g.e.,** s.190
[447] Venning, **a.g.e.,** s.213
[448] Robinson, **a.g.e.,** s.202
[449] Goldsmith, **a.g.m.,** s.570
[450] William W. Kibler-Grover A. Zim (Ed.), *Medieval Fransa: An Enyclopedia*, Routledge Taylor&Francis Group, London 2011, s.192.

taht için de kaçamak bir cevap verdi. Umumi efkârın istekli baskısı sonucunda Henri evlenmeyi kabul etti. *"Siyasi bir evlilik olmasına rağmen oldukça neşeli geçen düğün ile ilgili kronikçi Ambroise şöyle not düştü:*

Geç kaldı Fransızlar ama kasıt yoktu
Maksat bir an evvel gidip getirmekti rahibi
Ve Kont'un hanım ile evlenmesine vesile oldular.
Gönlüme kalsa aynını yapmalıydım
Hanım pek adil ve güzeldi çünkü
Ve Tanrı merhametini esirgemesindi
Benden, meğerki benden evvel Kont'tan
Ki pek hevesliydi kendisi hanımı almaya"[451]

Henri çok geçmeden karısına deli gibi âşık ve onun bir an bile yanından ayrılmasına dayanamaz oldu; Isabella'ya gelince, zorla evlendirilmiş olduğu yaşlı Piomonte'linin asık suratından sonra yeni kocasını dayanılmaz derecede çekici bulmuştu.[452] Düğünden hemen sonra Richard Selahaddin'e ait olan Daron'u kuşattı ve aldı. Ordusu Richard'a Kudüs üzerine yürümek için baskı yapmaktaydı. Ancak Richard'ın topraklarından gelen haberlerle kafası karışmış durumdaydı.

1192 Temmuz sonunda Richard, Selahaddin tarafından Yafa'ya yapılan sürpriz bir saldırıyla karşı karşıya kaldı.[453] Richard'ın planı ülkesine dönüyormuş gibi yapıp ansızın Beyrut'a saldırmaktı. Durum ajanlar tarafından Selahaddin'e bildirildi ve beklenmeyen saldırıyı Sultan gerçekleştirdi. Üç gün sonra şehir Müslüman saldırısına direnemeyip düştü, Selahaddin halkın kılıçtan geçirilmesine müsaade etmedi.[454] Haberi alan Richard çok hızlı bir şekilde Yafa'ya doğru geri döndü. Richard haberi aldığında Yafa'nın iç garnizonu hala düşmemişti fakat Selahaddin ile teslim şartlarını görüşüyorlardı. Yafa'ya ulaşan Richard gözü kararmışçasına bir saldırı yaparak Müslüman birliklerini sıkıştırdı. İçerdeki garnizonda bir yarma hareketi ile Richard'a destek verdi. Richard'ın deli cesareti sayesinde Yafa kurtarılmış oldu. Yafa Savaşı Richard'ın Kutsal Topraklardan ayrılmadan evvelki

[451] Nicolle, **a.g.e.,** s.20
[452] Runciman, **a.g.e.,** s.59
[453] Jotischky**, a.g.e.,** s.192
[454] Venning, **a.g.e.,** s.214

son başarısı oldu. Ancak Yafa Savaşı'ndan sonra İngiltere'ye dönmek konusunda ciddi bir telaş içine girdi.[455] Çünkü Richard'a kardeşinin kendisine bir darbe yapmayı planladığı haberleri geliyordu. 2 Eylül 1192 yılında Richard, artık doğuda daha fazla kalmayı gereksiz bularak Selahaddin ile beş yıl süreli bir barış anlaşması imzaladı. Anlaşma imzaladıktan sonra Richard hemen Akka'ya gitti ve oradan da topraklarına yelken açtı. Üçüncü Haçlı Seferi direk olarak Kudüs'e saldırmaya asla kalkışmadı, fakat Kudüs askerler yurtlarına yola çıkmadan hac için daima ziyaret edildi.[456]

Henri de Champagne *'Kudüs Kralı'* unvanını asla benimsemedi ve genelde *'sahilin kralı'* olarak tanındı.[457] Hayatı boyunca da hiçbir şekilde taçlanmadı. Richard'ın gidişinden sonra durum pek ümit verici değildi. Haçlı toprakları iyice azalmış ve Franklar dar bir sahil şeridine sıkışıp kalmışkardı. Henri de Champagne'nin şu an kendi iktidarını pekiştirmesi gerekiyordu. Rakibi eski Kral Guy'un Pisalılarla ortaklık yaptığını duydu.[458] Tedbir olarak Henri, Pisalıların şehirde ikamet etmesini yasakladı.

Üçüncü Haçlı Seferi bittikten sonra Selahaddin fazla yaşamadı. İlk hastalık belirtileri kendini Kasım 1192'de gösterdi. İyi olmamasına rağmen Selahaddin kışı genel olarak avlanarak geçirdi.[459] Ancak bedeni, savaşla geçen hayatından ötürü yıpranmıştı. 1193 Martında ateşlenerek komaya girdi ve aynı gün vefat etti. Selahaddin, Şam'daki caminin avlusuna, eskiden katedral olan kareli binanın karşısına, Bizans mimarisini temsil eden mozaikten '*büyülü cam duvarların*' olduğu yere gömüldü.[460] Cenazesinde büyük bir matem havası hâkimdi. Gözyaşları ve keder içinde uğurlandı. Selahaddin geriye on yedi erkek ve bir kız evlat bırakmıştı. Selahaddin'in 1193'teki ölümü Haçlı Devletleri'ne kendilerini toplamak için aradıkları fırsatı verdi. Sultanın toprakları oğulları arasında pay edildi ve birbirlerini tüketecek bir kavgaya daldılar.[461] Müslümanların arasındaki iç çekişme en çok Henri'ye yaradı.

---

[455] David Hilliam, *Richard the Lionheart and the Third Crusade*, The Rosen Publishing Group, New York 2004, s.45.
[456] Folda, **a.g.e.,** s.42
[457] Nicolle, **a.g.e.,** s.20
[458] Hardwicke, a.g.m., s.524
[459] Archer, **a.g.e.,** s.367
[460] R. C. Conder, *The Latin Kingdom of Jerusalem: 1099-1291*, Published by the Committe of the Palestine Exploration Fund, London 1897, s.290.
[461] Norman Housley, *Fighting For the Cross*, Yale University Press, London 2008, s.15.

Taçlanmamış bir kral olması Henri'nin başını dönem dönem ağrıtıyordu. 1194 yılında Patrik Ralph öldü ve Kilise üyeleri Kaysariya başpiskoposu ve Pisa partizanı Aymar'ı krala danışmaksızın seçtiler. Henri seçime itiraz ettiğinde krallık geleneklerinin onları seçim hakkını verdiğini belirterek, Henri'nin taht haklarına saldırdılar.[462] Henri çok sinirlenerek seçimde rol alan kişileri tutuklattı. Onun bu hareketi dostları tarafından bile şiddetle kınandı, çünkü o taçlandırılmış bir kral değildi ve bu sıfatıyla seçime müdahale hakkı yoktu.[463]

1194 yılında Henri'nin rakibi Guy Kıbrıs'ta öldü. Guy vefat ettikten sonra yerine kardeşi Aimery idareyi aldı. Aimery siyasi meselelere çok fazla dalmamış bir kimse olarak Henri'ye daha sempatik gelmekteydi. Hatta Henri bizzat Kıbrıs'a giderek, Aimery'i ziyaret etti. Bu ziyarette Henri ve Aimery, Henri'nin İsabella ile olan evliliğinden doğan üç kızıyla Aimery'nin üç oğlunun izdivacını kararlaştırdı. Ancak zamansız ölümler yüzünden sadece bir çiftin evliliği gerçekleşti.[464] Isabella'nın hayatta kalan en büyük kızı Alice ile Hugh evlenebildi.

Ermeni Leo, Bohemond'un idaresinde uzun bir süre hizmet ettikten sonra yeğeni Alice adına yönetici olarak topraklarına geri döndü.[465] Aradaki samimiyeti kullanarak Bohemond'u Bagras'a davet etti. Leo, Bohemond gelir gelmez onu ve tüm ailesini tutuklattı ve Bohemond'u Antakya üzerinde hâkimiyetini tanıdığı takdirde serbest bırakacağını söyledi. Haber Antakya'ya ulaştı ve şehir halkı hemen Henri'ye yardım için haber gönderdi. Henri Antakya'ya geldi. Henri, kuzeye doğru ilerleyip, Leo'nun başkenti Sis'e girdi. Leo, savaşmak istemediğinden müzakere yolunu açmak için Prens Bohemond'u serbest bıraktı, Antakya tahtından vazgeçti.[466]

Leo'nun hırsları tam olarak yatışmamıştı. Büyük krallar gibi taçlanmak, meşru olarak tanınmak istiyordu. Bu sebepten ötürü, batıya elçiler göndererek Roma kilisesine tabi olacağını söyledi. Leo'nun vaatlerini çok dikkate alan papalık bir heyet gönderdi. Heyet de Leo tarafından ikna edildi. 1198 yılı Ocak ayında taç giyme merasimi için gösterişli bir tören düzenlendi. İmparator Henri, Bizans İmparatoru Leo'ya hediyeler yolladı. Taçlanmada dini ayin bir Ortodoks piskopos, Roman bir

[462] Hardwicke, **a.g.m.,** s.527
[463] Runciman, **a.g.e.,** s.73
[464] Edbury, **a.g.e.,** s.31. 1997
[465] Hardwicke, **a.g.e.,** s.527
[466] Robinson, **a.g.e.,** s.202

rahip ve bir Yakubi Hıristiyan patrik tarafından yapıldı.[467] Kral Henri bu merasime hiçbir surette katılım sağlamadı. Çünkü Ermenilerin bölgede bu türden yükselişi Antakya'yı ve dolaylı olarak onu rahatsız etmekteydi.

Üçüncü Haçlı Seferine katılan Alman İmparator Friedrich Barbarossa'nın beklenmedik ölümü, Latin Doğu'da Alman imajını sarmıştı. Yerine geçen oğlu Henry, topraklarında sorunlarını hallettikten sonra Doğu'ya da Haçlı birlikleri gönderdi. Yeni bir Haçlı seferi için VI. Henry'nin Akka'ya ulaşan ilk askeri birlikleri çoğunlukla Rhineland'dandı, ayrıca da Duke Henry of Brabant da Flamanlarla ulaştı.[468] Henri'ye danışma gereği bile duymadan Almanlar Celile'ye saldırdılar. Onların bu saldırganlığı Henri ve krallık baronlarını şaşkına çevirdi. Onlar Müslümanlar tarafından çevrildi fakat Henry Hugh of Tiberias'a tavsiye vererek, onları yeniden organize ederek kurtardı.[469] Henri Müslümanlara ilişmeden onlar arasındaki kavgadan faydalanıp, varlığını sürdürmekteydi. Müslüman topraklarına yapılacak bir saldırı onları tekrar bir araya getirebilirdi. Nitekim de öyle oldu. El-Adil akrabalarına haber salarak kendisine katılmalarını istedi, büyük bir ordu ile Almanlara doğru ilerledi, bunların üzerine yürüdü ve Alman birliklerini dağıttı. Hedefine ulaşamasa da 1197 Haçlı seferi yine bir şeyler başardı, Haçlılar Sidon ve Beyrut'u aldılar ve böylece Kudüs Krallığı ve Trablus Kontluğu arasında askeri ve ekonomik önemli bir toprak bağlantısı kurulmuş oldu.[470]

Almanları dağıttıktan sonra El-Adil ordusu ile Yafa üzerine ilerledi. Henri, El-Adil'e karşı savaşabilmek için Pisalılardan yardım istedi ve tüm birliklerini topladı. Kral, toplanan birliklerini yüksek katlı dairesinin en üst katından teftiş ediyordu. Pencerenin önünde kontrollerini yaparken Pisa liderleri Henri'nin bulunduğu odaya girdiler. Henri onları selamlamak istedi ve muhtemelen pencere önünde olduğunu unutarak geriye bir adım attı. Kral aşağı doğru düşmeye başladı. Bir ümitle kurtarmak için saray cücesi Scarlet Henri'yi pelerininden tuttu. Büyük cüssesi, küçücük soytarıyı kendiyle birlikte pencereden dışarı çekti ve ikisi de gürültüyle avlunun taç döşemelerine düşüp öldüler.[471] Henri'nin böylesine ani ölümü herkesi şaşkına çevirdi. Yine, yeniden Kudüs tahtının geleceği düşünülmeye başlandı.

[467] Robinson, **a.g.e.,** s.206
[468] Venning, **a.g.e.,** s.227
[469] Hardwicke, **a.g.m.,** s.529
[470] Jaspert, **a.g.e.,** s.51
[471] Robinson**, a.g.e.,** s.205

Isabella uğradığı kayıpla kendisinden öylesine geçmişti ki, idareyi üstlenmesine imkân yoktu. Ancak kral hanedanının varisesi sıfatıyla bütün işlerin etrafında döndüğü sahışta yine bu zavallı kadındı.[472] İtiraz etmeden evlendiği bu adamla Isabella, kısa ama mutlu bir evlilik geçirmişti. Bir tanesi Conrad'dan olmak üzere Isabella'nın üç tane kızı vardı ve en büyük kızı Maria, henüz beş yaşında idi ve ne yazık ki zavallı kadının bir kez daha evlenmesi gerekecekti.

3.4.2.Isabella ve Aimery of Lusignan

Kral Henri'nin üzücü ölümü tüm gözleri yeni bir eş için tekrar Isabella'ya çevirdi. Daha önceki üç evliliğinden de Isabella erkek evlat sahibi olamamıştı, dünyaya gelmiş olan kızları henüz çok küçüklerdi. Isabella'ya eş, tahtta kral olarak adaylar düşünülmeye başlandı. Baronlar Ralph of Tiberias ve Aimery üzerine düşünmeye başladılar. Ralp doğuda doğup büyüdü. Ancak ailesi zamanla zenginliklerini kaybetmiş, ellerinden tüm toprakları gitmişti. Bunları düşünerek Hospitaller ve Templiarlar Ralph'a karşı çıktılar.[473] İkinci aday Aimery of Lusignan evlilik için uygun görünüyordu. Isabella, Kıbrıs Kralı olan Aimery ile adanın gücü Kudüs Krallığından kalanlarla birleştirilebilsin diye evlenmeliydi.[474]

VII. Hugh'ün en büyük oğlu olan Aimery, Outremer'e 1174'da geldi, Ibelin soyundan bir kadınla evlendi ve kardeşi Guy Kraliçe Sibylle'in ikinci eşi olduğu için krallıkta desteklendi.[475] Siyasi mevzulara ve mücadelelere çok fazla dalmasa da Aimery bir Lusignandı. Aimery yüce şahsiyeti sayesinde yüksek mahkemeyi etkilemeyi başardı fakat nihayetinde Raymond of Tripoli, Conrad of Montferrat, Henri of Champagne ve kayınpederi Baudouin of Remle'ye ihanet ederek Guy'u desteklemişti.[476] Ancak kardeşi Guy'dan daha kabiliyetli olduğunu defalarca kez ispat etmişti. Hem ilk hanımı Eshiva of Ibelin biraz zaman önce vefat etmişti. Aimery kendisine yapılan teklifi kabul ederek Akka'ya geldi. Geldikten kısa bir süre sonra hemen Isabella ile evlendirildi, Kudüs kralı olarak taç giydi. Aimery eşi

[472] Runciman, **a.g.e,** s.82
[473] Hardwicke, **a.g.m.,** s.530
[474] Sarah Lambert, *Queen or Consort: Rulership and Politics in the Latin East 1118-1228*, Anne J. Duggan (Ed.), *Queens and Queenship in Medieval Europe*, The Boydell Press, London 1995. s.164.
[475] Gerish, **a.g.m.,** s.24
[476] Jonathan Riley Simith, *Feudal Nobility and the kingdom of Jerusalem: 1174-1277*, Palgrave MaCmillan, New York 2002, s.154-155.

sayesinde kral oldu. Ölecek olursa karısı yeniden evlenebilir ve yeni kocası kral olarak kabul olunabilirdi. Ayrıca Isabella'nın varisesi kızı Marıe de Montferrat idi.[477]

Aimery düğünden hemen sonra saldırıya uğradı, şanslıydı ki sağ kurtulmayı başardı. Bu olayda Hugh ve Ralph of Tiberias'ın sorumlu olduğu kararını verdi ve her ikisininde krallığa girmelerini yasakladı.[478] Ralph ise suçunu reddederek ve engin hukuk bilgisine dayanarak Kral'ın kendisini yargılamadan böyle bir hüküm veremeyeceğini savundu ve yargılanmak istedi. Ralph yargılandı ve mahkemenin kararını beklemeden gönüllü olarak krallık topraklarından ayrıldı.

Aimery tahta geçmeden kısa bir süre önce Alman imparator Henry'nin birlikleri doğuya gelmişlerdi. Almanya'dan yeni gelen birliklerle yeni Kral Beyrut'a saldırdı. Kısa sürede El-Adil'in ordusu bozguna uğratıldı.[479] Almanlar kazandıkları zaferin coşkusuyla Kudüs üzerine yürüme ve şehri zapt etme kararı aldılar. Ancak, Henry'nin öldüğü ve ülkelerinde iç savaş çıktığı haberlerinin yayılması üzerine tekrar yollara düştüler. Almanlar gider gitmez Aimery El-Adil'e barış teklifinde bulundu. Kardeşleri arasında taht kavgaları hala durulmayan Sultan teklifi kabul etti ve beş yıl sekiz ay geçerli bir anlaşma imzalandı.

Aimery El-Adil ile barış anlaşması imzaladıktan sonra hem Müslümanları hem de Antakya-Ermeni mücadelesini uzaktan izlemeye başladı. Müslümanlarla aradaki barışı muhafaza etmeye büyük özen gösterdi. Çünkü yapacağı her hangi bir saldırı ile cihat ruhunu yeniden uyandırmak istemiyordu. Kendini krallığının hukuki düzenlemelerine verdi. Kudüs Kralı olarak Aimery on ikinci yüzyıl krallığının yasal uygulamalarının tezi olan, hükümdarın gücünü yükselten 'Livre au roi'i yayımladı.[480]

Batı'dan ara sıra yardımlar gelmekteydi. 1203 yılında Reginald de Dampierre liderliğinde Cebelitarık Boğazı'nı geçen küçük bir birlik Filistin'e geldi.[481] Filistin'e gelir gelmez Kral ile görüşüp Müslümanlara saldırmak istediler. Ancak, Aimery böyle bir şeyi kabul etmedi. Bu davranışın El-Adil ile yaptığı anlaşmaya zarar vermesinden korktu. Aimery'ye kızan Reginald şövalyelerini toplayıp Antakya'ya

[477] Runciman, **a.g.e.,** s.83
[478] Edbury, **a.g.e.,** s.26., 1997.
[479] Archer, **a.g.e.,** s.369
[480] Gerish, **a.g.m.,** s.24
[481] Archer, **a.g.e.,** s.371

ilerleme kararı aldı. Müslüman topraklarından geçerken de şövalyelerinin büyük kısmı kılıçtan geçirildi.

Aimery, El-Adil ile yeniden altı yıllık bir barış anlaşması imzaladı. Anlaşmaya göre, Beyrut ve Sidon Müslümanlarda, Yafa ve Remle Kudüs Krallığı'nda kaldı.[482] Bu sebeple pek çok baron, asil yeniden toprak elde etme, zengin olma hayaliyle Constantinopolis'e doğru göçmeye başlamıştı. Kral Aimery 1205 yılında çok fazla balık yedikten sonra, muhtemel gıda zehirlenmesi sebebiyle öldü. Aimery Kudüs tahtına geçtiği yıldan beri hem Kudüs'ün hem de Kıbrıs'ın resmi kralıydı. Aimery'nin ölümüyle taht farklı kişilere geçti. Kıbrıs'ta yeni kral Aimery'nin ilk eşi Eschive of Ibelin'den olan oğlu Hugh oldu.[483] Kudüs tahtının varisesi ise zaten Isabella ve Conrad of Montferrat'ın kızları Maria idi. Aimery'den çok kısa bir süre sonra, tam tarihi bilinmemekle beraber Isabella da sessiz sedasız bir şekilde ölüp gitti. Krallık hanedanının bütün hanım mensupları arasında, şahsiyeti hakkında zamanımıza herhangi bir haber intikal etmemiş olan yegâne sima odur. Onun evlenmeleri ve varlığı krallık için pek büyük bir önem taşımıştı.[484]

3.5.Maria Montferrad (Maria Le Marquise) ve Jean of Brienne (John de Brienne)

Kraliçe Isabella 1205 yılında vefat ettiğinde geride beş tane kız evlat bırakmıştı: Maria, Alice, Philippa, Sibylle ve Melisende. İkinci evliliğinden olan Maria, ilk doğduğunda yüksek mahkeme tarafından taht hakkı kabul ve garanti edilmişti. Maria (ayrıca Maria Le Marquise ya da Maria of Montferrat), Kudüs varisesi Prenses Isabella ve O'nun ikinci eşi ve Maria doğduktan kısa bir süre sonra öldürülen, Conrad of Monferrat'ın evliliğinden, 1192 yılında doğdu.[485] Babası öldürüldüğünde Maria henüz doğmamıştı ancak taht hakkı yüksek mahkeme tarafından tanınmıştı. 1205 yılında Isabella vefat ettiğinde tahtın doğal varisesi sadece Maria idi. Ancak bu esnada Maria sadece on üç yaşında bulunmaktaydı. Kilise kanunları çerçevesince evlilik için yaşı müsait kabul edildiğinden kendisine uygun bir eş aranmaya başlandı. Maria'nın annesinin amcası, Beyrut lordu Jean of Ibelin, Maria 1210 da yetişkinliğe

[482] Venning, **a.g.e.,** s.238
[483] Edbury, **a.g.e.,** s.30
[484] Runciman, **a.g.e.,** s.90
[485] Jackson, **a.g.e.,** s.267

ulaşana kadar taht naibi kaldı. Maria'nın da devletin başına geçecek bir eşe ihtiyacı vardı.[486]

1208 yılında Maria on yedi yaşında iken, ona uygun bir eş bulmak amacıyla Akka Piskoposu Florent ve Kaysariye hâkimi Aymar, batıya gönderildi. Elçilik heyeti doğrudan Fransa Kralı Philippe'in sarayına gittiler ve kral ve eş adayı bulma hususunda ondan ricada bulundular. Akka Piskoposu Florent ve Aymar'ın uygun bir eş bulmaları kolay olmadı. Batılı asiller artık dikkatlerini çok daha fazla şey vadeden bir yere, yani Konstantinopolis'e çevirmişlerdi. Aragon Kralı II. Peter, Maria ile evlenmek istiyordu. Denizötesi topraklara göz koyan Peter, evliliğini bu nedenle bitirmek üzereydi. Krallık toprakları için Maria ile evlilik görüşmelerine başlamıştı.[487] Peter hatta evlilik karşılığında Kudüs'e askeri ve parasal yardım sözü verdi. Ancak Papa, Peter'in hâlihazırda evli olduğu gerekçesi ile bu düzenlemeyi kabulü reddetti. Uzun süre Kudüs tahtı için bir aday bulunamadı.

1210 yılında Jean of Brienne, Kral Philippe'nin tavsiyesi üzerine evlilik düzenlemesini kabul etti. Talep Papa III. Innocentus'a iletildi ve o da adayı gayet yerinde bularak onayladı. Jean, III. Walter of Brienne'nin en küçük kardeşi olmakla beraber ayrıca da Walter of Montbeliard'ın kuzeniydi.[488] Walter'ın tavsiyeleri Jean'ın doğuda kabul görmesinde oldukça etkili olmuştu. Jean of Brienne kral olmadan önce sade bir hayat yaşamaktaydı. Fransa kralının emrinde olup ona hizmet ediyordu. Champagne kontesi Blanche ile sarayda dedikodu yaratan sevişmesi yüzünden uzaklaştırılmak maksadıyla bu göreve uygun görülmüştü.[489]

Jean, II. Erard ve Agnes of Montfaucon'ın dördüncü oğulları olarak muhtemelen 1160lı yıllarda doğdu. 1199 yılına kadar kaynaklarda adına neredeyse hiç rastlanmaz. John'un babası Erard ölmeden evvel en büyük oğlu III. Walter'ı kendisine varis tayin etti ve vefat edince tüm toprakları Walter'a kaldı. Jean gençliğinde topraklarından ayrıldı. Genç Jean manastırda iyi bir şekilde okumayı ve yazmayı öğrendi. Daha sonrasında O, 'trouvere' (trubadur), şarkıları besteleyecek kadar beceriye sahip oldu.

[486] Goldsimith**, a.g.m.,** s.799-800
[487] Perry, **a.g.e.,** s.40
[488] Edbury, **a.g.e.,** s.32. 1997
[489] Runciman, **a.g.e.,** s.117

Bu Champagne'de eskiden beri filizlenen aristokratik bir meşgaleydi.[490] 1190ların ortalarında Jean tekrar Brienne'ye döndü fakat topraksız ve fakir bir asil olarak ortada kalmıştı. Akrabası olan Fransa Kralı Philippe'in himayesine giren Jean, Philippe'in en sadık adamı olarak yıllarca ona hizmet etti. Jean bazı baronlara göre fazla yaşlı ve yetersiz bir adaydı. O, Haçlı kökenli bir aile ile askeri kahramanlığa sahipti ve Kral Philippe, Papa III. Innocentus ve onu doğuda tavsiye eden önemli akrabası tarafından destekleniyordu.[491] Jean Doğu'da büyük bir heyecanla beklenmeye başlandı. Nihayetinde Jean Akka'ya 13 Eylül 1210'da Akka'ya geldi. Hemen sonraki gün patrik tarafından Maria ile evlendirildi ve Ekim'de Maria ve Jean Sur'da taçlandı.[492] Kudüs Kralı olarak Jean'un yönetiminin ilk yarısı yeni kralın tarihinde *'kara delik'* olarak kabul edilir.[493]

Jean Akka'ya geldikten kısa bir süre sonra hemen hemen herkese kendini sevdirmeyi başardı. Jean Doğu'ya gelmeden evvel El-Adil ile yapılan barış anlaşmasının süresi dolmuştu, doğuya geldiğinde şartların savaş için uygun olmadığını gördü.[494] Bu sebepten ötürü Jean, El-Adil'in barış teklifini kabul etti ve 1212 yılından itibaren geçerli olacak beş yıllık bir barış anlaşması imzaladı. Jean ülkesinin yaralarını tamir etmek istiyordu ve Beşinci Haçlı Seferi faciasına kadar da savaşmadan, iç işleriyle uğraştı.[495]

1212 yılında Kraliçe Maria, Isabella adında ve genelde Yolande olarak da bilinen bir kız evlat doğurduktan kısa bir süre sonra vefat etti. Maria'nın yaşamı boyunca hükümet işlerine katılımına dair neredeyse hiç kanıt yoktur ve ne zaman öldüğü tam belli değildir.[496] Öldüğünde muhtemelen henüz yirmi yaşında bile değildi. Jean of Brienne Kudüs kralı olarak taçlandı; fakat O, sadece tahtın varisi ile evlendiği için kral olmuştu. Maria'nın ölümü kafaları karıştırdı. Maria öldüğüne göre Jean hala kral olarak kabul görecek miydi, görmeyecek miydi? Jean'ın destekçileri onu hala kral olarak görmek isterlerken, bir grup karşı çıkıyordu.[497] Durum yıllar önce Guy'un

[490] Guy Perry, *John of Brienne: King of Jerusalem, Emperor of Constantinople c.1175-1237,* Cambridge University Press, United Kingdom 2013, s.28.
[491] Goldsmith, **a.g.m.,** s.691
[492] Runciman, **a.g.e.,** s.118
[493] Perry, **a.g.e.,** s.51
[494] Stevenson, **a.g.e.,** s.297-298
[495] Perry, **a.g.e.,** s.64
[496] Goldsmith, **a.g.m.,** s.800
[497] Edbury, **a.g.e.,** s.33

içinde bulunduğu duruma dönmüştü. Eğer ebeveynin hayatta kalmış bir çocuğu yoksa hak, kraliyet kan bağıyla en yakın kadın ya da erkek akrabaya, bir diğer deyişle en yakın varise geçerdi. Ancak, yakın ebeveyn ya da yakın akrabanın yönetim hakkına sahip olabilmesi için iddiaların yüksek mahkemece desteklenmesi gerekiyordu.[498]Jean'ın, Guy'dan farklı olarak, bu evlilikten bir çocuğu vardı. Isabella, sonraki on yıl ve belki daha da fazlası için yönetici bir kimseye ihtiyaç duyacaktı. Onun babası olarak Jean, en azından bu rol için en doğal adaydı.[499]

III. Bohemond'un Nisan 1201'de ölümü hem Trabluslu Bohemond'un hem de Ermeni Leo taht için karşı karşıya getirdi.[500] Bohemond, babası tarafından varis tayin edilen Raymond Ruben'in hakkını gasb ederek Antakya tahtına kuruldu. Yeğeninin hakkını müdafa etmek isteyen Leo ile Bohemond bu sebepten ötürü karşı karşıya geldiler. İşin içerisine askeri tarikatlarda karıştı ve Antakya'dan tüm Haçlı devletlerini saran bir mücadele başladı. Templier şövalyeleri Bohemond'un, Hospital şövalyeleri Leo'nun tarafını tuttular. Gruplaşmaya dâhil olan Halepli Ez-Zahir de Bohemond'un en sadık müttefikiydi.[501] İki taraf arasında savaş uzun süre devam etti. Kral Jean ilerleyen yıllarda, Antakya üzerindeki desteğini çekti. Papa III. Innocentus de bu durumdan gayet rahatsız olmuştu ve meselenin derhal halledilmesi için Kudüs patriğine emir verdi. Ancak Patrik Hospital tarikatinin isteği ile haşşaşilerce öldürüldü. Yeni Patriğin ılımlı havası sayesinde Leo, Roma'dan özür diledi ve savaşı sonlandırmayı kabul etti. 1216 yılında Leo, hiç şüphesiz patrik Pierre'nin büyük yardımı ile geliştirdiği entrikalar neticesinde Antakya'ya askeri birlikler sokmaya ve şehri hiç mücadele etmeden zapta muvaffak oldu.[502]

Papa III. Innocentus, 'Quira Marior' başlıklı bir bull yayınladı. 1213 Nisan ayında, Papa III. Innocentus Lateran'da bir konsil topladı ve kilise reformu ve Haçlı seferi için iki yıllık bir periyod belirledi.[503] IV. Lateran Konsili'nde konunun aciliyetine dikkat çekildi ve hemen hazırlıklara başlanması kararlaştırıldı. Yıllar geçmesine rağmen beklenen sefer, Doğu'ya olan ilginin dağılmasıyla bir türlü olmuyordu.

[498] Smith, **a.g.e.,** s.186
[499] Perry, **a.g.e.,s**.69
[500] Hardwicke, **a.g.m.,** s.532
[501] Stevenson, **a.g.e.,** s.299
[502] Runciman, **a.g.e.,** s.122
[503]James M. Powell, *Anatomy of A Crusade: 1213-1221*, University of Pennsylvanie Press, Philadelphia 1986, s.15.

Innocentus'un 1216'da ölmesi sürdürülecek seferin lidersiz kalmasına neden oldu. [504] Innocent'in ardından Papa III. Honorius göreve geldi. Innocent gibi O da Haçlı Seferi oluşturmak için büyük gayret verdi. Jean'ın ise durumu oldukça sıkışıktı. Çünkü El-Adil ile yaptığı barış anlaşması kısa bir süre sonra bitecekti ve destek olmaksızın krallığı yeni bir savaşı hala yüklenecek güçte değildi.

Jean'un 1210-1217 yılları arasında Batı ile ilişkileri hakkında, kendisi açısından çok önemli olmasına rağmen, çok az şey bilinmektedir.[505] Aslında doğuda ki meşguliyeti hakkında da çok az şey bilinmektedir. Antakya'ya müdahalesi dışında genel olarak El-Adil ile yaptığı barışı değerlendirmeye çalıştığı görülmektedir. Bu esnada Jean, dulluk azabından kurtulup teselli bulabilmek için Ermeni hükümdar II. Leo'nun kızı Stephanie=Estephemie ile evlendi.[506]

1217 yılında Temmuz ayı içinde Haçlı birlikleri İtalya ve Sicilya'da toplanmışlardı. Papa III. Honorius birliklere ilerleme emrini verdi. Gelenler arasında meşhur Vitriy'li James de vardı. O, Akka'yı gerçek bir günah yuvası olarak gördü; burasının 'ikinci bir Babil', 'bir sürü ahlaksızlık ve kötü işlerin kol gezdiği korkunç bir kent', insanların 'şehevi tutkuların peşinde koştuğu bir yer' olduğunu söylüyordu.[507] Nihayetinde Haçlı birlikleri 1217 sonbaharında Akka'ya indiler. 1217 sonbaharında Akka'da Macaristan, Ermenistan, Kıbrıs ve Kudüs Kralları ve asiller ve baronlar toplandı. Beysan'a büyük bir yağma yapıldı ve Tabor dağındaki Müslüman kalesi kuşatıldı. Sultan oğlunun karşı kormasına müsaade etmedi.[508] Savaşamayan Haçlılar sağda solda başıbozuk gruplar halinde disiplinsiz bir şekilde dolanmaya başladılar.

Akka'da Kral Jean, Patrik Ralph ve pek çok asilin katıldığı bir toplantı yapıldı. Askeri liderlere Avusturyalı Leopold, Dük Otto, Walter of Avesnes, Garin of Montaigu dâhildi.[509] Savaş meclisine Templier ve Hospitaller büyük üstatları da katıldı. Yapılacak ileri hareket için karar alınmaya çalışıldı. 1218 yılında Nisan ayında destek için bir Frizon donanması geldi. Yeni gelenlerle kuvvetlenen Haçlı ordusu, Müslümanların direnişini kırmaya yönelik bir sefer planladı. Donanma

[504] Jotischky, **a.g.e,** s.248
[505] Perry, **a.g.e.,** s.81
[506] Runciman, **a.g.e.,** s.119
[507] Asbridge, **a.g.e.,** s.548-549
[508] Archer, **a.g.e.,** s.374-375
[509] Thomas C. Van Cleve, *The Crusade of Frederick II*, M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, University of Wisconsin Press, London 1969, s.388-389.

Akka'ya ulaştı ve burada Haçlı liderleri Dimyat'ın kuşatılması ve Mısır'a saldırılması kararını aldılar.[510]

Dimyat'a 27 Mayıs 1218'de ulaşan Haçlılar, şehrin batı tarafına kamp kurdular. Dimyat, yoğun bir şekilde kara ve deniz tarafından duvarlarla üç kat kuvvetlendirilmişti.[511] El-Adil ve oğlu El-Kamil, derhal ordularını toplayıp, Dimyat'ın az yakınında El-Adiliye'ye ordugâhlarını kurdular. Hıristiyan ordusu Dimyat'a ilk saldırısını Haziran ortasında yaptı ve çok iyi tahkim edilmiş surlardan dolayı saldırı başarısızlıkla sonuçlandı. Bu arada El-Adil'in oğlu El-Muazzam Kaysariye'yi aldı. Şehir Nil boyunca uzanıp gidiyordu. İki kanalı olan şehrin denize açılan kanalı zincirle kapatılmış vaziyetteydi.[512] Haçlılar devamında yaptıkları ikinci taarruzla Dimyat önlerindeki garnizona girdiler. Garnizonun içinde bulunduğu kale teslim alındı. Müslümanların Dimyat'ı muhafaza etmek için Nil Nehri'ne gerdikleri zinciri kırdılar. Zincirin kırılması ile birlikte Hristiyan gemilerinin büyük çoğunluğu Dimyat surları önüne yaklaşma imkânı buldu. Facia haberleri söylendiğine göre El-Adil'in ölüm sebebi oldu. Fakat ne sultanın ölümü ne de kalenin ele geçirilmesi, olayların seyrine çok fazla bir etki etmedi.[513] El-Adil vefat ettikten sonra devleti parçalandı. Büyük oğlu El-Kamil Mısır'da, küçük oğlu El-Muazzam Suriye'de kendi başlarına ellerindeki toprakları yönetmeye çalıştılar.

Dimyat önündeki garnizonu aldıktan sonra Haçlı birlikleri ileri bir taarruz yapmayıp, yaklaşmakta olduğunu duydukları orduyu beklediler. Albano kardinali Pelagius farklı Avrupa milletlerinden oluşan Haçlı birlikleriyle Doğu'ya geldi. Güçlü ve inatçı bir adam olan Pelagius Dimyat kuşatmasına papanın temsilcisi olarak gelmişti.[514] Pelagius 'un ulaşması ile Haçlılar içerisinde ayrışma iyice ortaya çıkmaya başladı. Çünkü Pelagius, papanın temsilcisi olarak idarenin ancak kendinde olabileceğini savunuyor, Jean'ın komutasına girmeyi reddediyordu. Haçlılar kendi içlerinde didişirken El-Kamil bir donanma ile Haçlı birliklerine taarruz etmeyi denedi. Müslüman filosu hemen püskürtüldü. Sonra, İngiliz-Fransız birlikleri Ceneviz'den ulaştı ve ikinci bir deniz saldırısının püskürtülmesine liderlik ettiler; Müslümanlar

[510] Venning, **a.g.e.,** s.263
[511] Madden, **a.g.e.,** s.139
[512] Jotischky, **a.g.e.,** s.251
[513] Stevenson, **a.g.e.,** s.303
[514] Asbridge, **a.g.e.,** s.556

nehrin gerisine doğru atıldılar ve ağır kayıplar verdiler.[515] Hıristiyanlar Müslüman taarruzlarını başarılı bir şekilde önlüyorlardı ancak, kamplarında durum hiç de iyi sayılmazdı. Önceki yılda Suriye'de hasatın az olması bir kıtlık yarattı, küçük bir somun ekmek on iki dinara kadar satılmaya başlandı. Krizin büyümesiyle Kudüs patriği ve diğer liderler hacıların çoğuna evlerine dönmeleri tavsiyesinde bulundular.[516] Aynı zamanda ordugâhta şiddetli bir salgın hastalık baş gösterdi. Beslenme şartlarının da kötü olması ile beraber, vücutça zayıflayan pek çok Haçlı, yüksek ateş nöbetinden sonra, iyileşemeyip ölüp gidiyordu.

Haçlılar, Sultan'ın ordusuyla beraber çekildiği haberini aldılar. Gerçekten de El-Adiliye'ye ulaştıklarında karargâhı terkedilmiş olarak buldular. El-Adiliye gibi önemli bir mevziinin ele geçirilmesiyle Haçlılar, Dimyat'a bir adım daha yaklaştılar. El-Kamil'e gelince o da, El-Adiliye'den ayrıldıktan sonra, kardeşi El-Muazzam ile birleşerek, Dimyat savunmasını sürdürmek için Fariskar'a ordugâhını kurdu. El-Muazzam 1219 Martında Kudüs surlarının yıkılmasının emrini verdi.[517] Bunlara ek olarak tedbir amaçlı Toron, Banyas ve Safed kaleleri de yıkıldı.

1219 yazında Assisi'li Aziz Francis, Hıristiyanların kampına vardı. Mısır'a kadar bir azize yakışır yırtık pırtık giysilerle gelmişti ve Müslümanlara Hıristiyanlığı kabul ettirerek dünyada barışı sağlayacağına inanıyordu.[518] Francis Pelagius ve Jean'dan, El-Kamil ile görüşmek için müsaade istedi. Daha sonra Müslüman karargâhına gitti ve Sultan ile görüştü. Francis Sultan'a bizzat Hristiyanlığı seçmelerini söyledi. El-Kamil, bu ricayı reddetti ve beraberinde hediyelerle Francis'i geri yolladı. Ancak El-Kamil artık barış istiyordu. Durumları kritik olduğundan Latinlerle müzakereye giriştiler. Fakat şartlar reddedildi.[519]

El-Kamil, barış görüşmelerinde ısrarcı davrandı. Salgın hastalık onun da kampını ele geçirmişti. Ayrıca kardeşi El-Muazzam artık Dimyat'ta daha fazla vakit kaybetmek istemiyor, Suriye'ye dönmeyi planlıyordu. Bu sebeple El-Kamil, iki şövalyeyi son kez Hıristiyan kampına gönderdi. Haçlılar, uzun zamandan beri bekledikleri Friedrich'in gelmesiyle, tüm Mısır'ı fethedebileceklerini düşündükleri için teklifi

[515] Venning, **a.g.e.,** s.265
[516] Cleve, **a.g.e.,** s.389
[517] Madden, **a.g.e.,** s.141
[518] Asbridge, **a.g.e.,** s.557
[519] Stevenson, **a.g.e.,** s.304

reddettiler.[520] Kral Jean barış taraftarıydı ancak bir kez daha Pelagius ağır bastı ve teklif düşünülmeden reddedildi. Birkaç gün sonra Pelagius, gönderdiği birlikler sayesinde Dimyat'ı terkedilmiş olarak buldu. Şehrin savunucuları şehri tüm zenginliğiyle bırakıp gitmişlerdi. Şehirde hastalıktan kıvranan genç yaşlı bir sürü insan vardı. Çocukların pek çoğu James of Vitry ve diğerleri tarafından alındı ve vaftiz edildi; çocukların sağlıkları öylesine bozulmuştu ki onlar vaftizden kısa bir süre sonra öldüler.[521] Haçlılar, esir alıp satacak değerde sadece üç yüz kişiyi ele geçirebildiler.

Dimyat'ın kaybına üzülen El-Kamil, şehri Kudüs ile takas etmeyi teklif etti. Fakat Aslan Yürekli Richard'ın savunduğu benzer gerekçeyle Templier büyük üstadı Ürdün ötesindeki topraklar kontrol edilmeden Kudüs'ün elde tutulamayacağını savundu.[522] Barış teklifini reddeden Haçlılar, Friedrich geldiğinde Mısır'a saldırmayı planlıyorlardı. Dimyat'ın idaresi önemli olduğundan, Kral Jean buranın Kudüs Krallığı'na dâhil edilmesini savundu. Hem asiller hem de şövalye tarikatleri Jean'ı desteklediler.[523] Pelagıus bu teklife sıcak bakmadı ama üzerindeki baskı neticesinde en azından Friedrich bu topraklara gelene kadar Jean'un idare etmesine sesini çıkartamadı.

Ermenistan hâkimi Leo 1219 yılına öldü. Ölümünden sonra topraklarında taht kavgaları çıktı. Leon, Sibyl of Lusignanla olan evliliğinden doğan beş yaşındaki kızı Isabella'yı kendine varis olarak belirlemişti. İddiasına hem Raymond Rupen hem de Jean of Brienne itiraz ettiler.[524] Bilindiği gibi Jean Leo'nun en büyük kızı Stephanie ile 1214 yılında evlenmişti. Bu evlilik sayesinde Ermeniler ve Haçlılar arasındaki bağ kuvvetlenmişti. Stephanie, söylenenlere göre Yolande'yi zehirlemeye çalıştığı için kocasından yediği çok ağır dayak yüzünden, 1219 yılında öldü.[525] Jean bu evlilik ve Stephanie'den olan oğlu adına tahtta hak iddia etmek amacıyla Kilikya bölgesine gitmek için hazırlık yapıyordu. Ermeni prensesten çok kısa bir süre sonra oğulları vefat etti. Jean'ın bu nedenle Leo'nun tahtındaki tüm iddiaları da ortadan kalkmış oldu.

---

[520] Archer, **a.g.e.,** s.378
[521] Cleve, **a.g.m.,** s.419
[522] Haag, **a.g.e.,** s.159
[523] Runciman, **a.g.e,** s.162
[524] Hardwicke, **a.g.m.,** s.540
[525] Jackson, **a.g.e.,** s.424

İmparator'un gelmesini beklemek yerine Mısır üzerine harekâta geçilmesi gerektiğini düşünen Pelagius hazırlıklara başladı. Haçlılar savaş için hazırdılar. İki ay sonra ordu kendini, Nil Nehri yükselirken Müslüman gemileri denizden erzak gelişini kestiği için tehlikeli bir pozisyonda buldu.[526] Pelagius yapmış olduğu yanlışın farkına vardı ve geri çekilme emri verdi. Nil nehri sürekli yükselirken, her tarafı çevrilmiş vaziyette olan Haçlıların çekilmeleri de mümkün olmadı. El-Kamil, su baskını yapıp Haçlıları zor durumda bırakmak için Nil Nehri'nin ağzını tutan kapakları açtırdı. Haçlı birlikleri sular çekilince çamur içine gömülüp kaldılar. Bütün bir gün büyük zorluklarla yol almaya çalıştıktan sonra Pelagius Hıristiyanların içinde bulunduğu zor durumu anladığından, 28 Ağustos 1221'de teslim olma koşullarını görüşmek istedi.[527] İki taraf arasında uzunca süren bir pazarlıktan sonra sekiz yıl geçerli bir barış anlaşması imzalandı. Buna ek olarak, Dimyat Müslümanlara iade edildi. El-Adil ise, Hıttin Savaşı'nda Selahaddin'in ele geçirdiği gerçek haçı iade etmeyi kabul etti. Beşinci Haçlı Seferi de büyük hayal kırıklığı ile sonuçlandı. Fakat felaket gibi gelen son ana kadar, hedeflerini gerçekleştirme azmini – Kutsal Toprakları geri alma- içlerinde tuttular.[528]

Kral Jean uzun ve boş geçen savaş yılları boyunca çok yorulmuştu. Finansal açıdan da neredeyse bitmiş durumdaydı. Bu sebeple, Batı'ya bizzat gidip, ekonomik ve askeri yardım toplamak istedi. Amaçlarından bir tanesi de kızı Isabella'ya eş bulmaktı. Papa ve İmparator Jean'ın batıya geleceği somut bilgisini ilk olarak Töton Şövalyeleri üstadı Herman of Salza'dan duydular.[529] Durumun ciddiyetini kavrayıp, Verona'da doğulu liderlerinde katılımıyla kapsamlı bir konsül toplamayı kararlaştırdılar. Jean, Odo of Montlbeliard'i baili olarak bıraktıktan sonra Patrik Palph ve Hospitaller büyük üstadı Garin of Montaigu refakatinde İtalya'ya seyahat etti.[530] Ancak Jean ve heyeti konsüle yetişemediler ve buradan direk Roma'ya devam ettiler. Burada Jean kızı Isabella ile İmparator Friedrich'in evliliğini onayladı. Kızı ve Friedrich evlendi, bu sebeple Jean'ın taht hakkı sonlanmış oldu.

[526] Archer, **a.g.e.,** s.378
[527] Asbridge, **a.g.e.,** s.562
[528] Cleve, **a.g.m.,** s.428
[529] Perry, **a.g.e.,** s.121
[530] Hardwicke, **a.g.m.,** s.541

Konstantinopolis'in Latin yöneticisi Robert 1228 yılında öldü. Geride sadece onbir yaşında olan Baudouin adında bir varis bırakmıştı. Kraliyet konsülü kritik durumlarda savunacak askeri lidere ihtiyaç duymaktaydı ve 1229 Nisan'da Jean'ın kızı Mary'nin genç imparatorla evlenmesine karar verildi.[531] Jean bu yıllarda yaklaşık seksen yaşındaydı. Yapılan teklifi kabul etti ve hayatının sonuna kadar Konstantinopolis'in Latin İmparatoru olarak kaldı.

3.6.II. Isabella (Yolanda) ve II. Friedrich

Isabella, 1212 yılında Kraliçe Maria of Montferrrad ile Jean of Brienne'nın evliliğinden doğdu. Kraliçe Maria, Yolanda'yı doğurduğu yıl öldü ve Yolanda'a (gerçekte, genellikle Isabella olarak adlandırılır fakat diğer Isabellalarla karışıklığı azaltmak için Yolanda denilmiştir) taht miras kaldı.[532] John of Brienne, Maria vefat ettikten iki yıl sonra Ermeni bir prenses ile evlendi. Bu süre zarfında John'un tahtta kalması çok eleştirildi. Çünkü eşinin ölümü ile krallık hakkıda elinden kayıp gitmişti.

Batı'dan yardım için gelen ve tam bir fiyasko ile sonuçlanan Beşinci Haçlı Seferi birlikleri Jean'ın ülkesinin durumunu iyiye sokacak hiçbir şey yapmadılar. Bu sebeple Papa'ya bizzat kendi gitmek için harekete geçti. Kendisi yetmişini geçmiş, kızı Isabella ise on bir yaşındaydı. Jean, Papa'yı ziyaret ederek krallığı için hem yardım isteme hem de kızına krallığı savunacak becerikli bir koca bulmak niyetindeydi.[533] Bu sebeple yerine bir vekil tayin ederek, 1222 yılında yola çıktı. Jean, Roma'ya vardığında Papa ile devletinin iç ve dış meselelerini görüştü. Burada Herman von Salza, Kraliçe Isabella ile İmparator Friedrich'in evlenmesi yönünde öneride bulundu. Bu fikir Papa tarafından şiddetle desteklendi.

Friedrich, 1215 yılında Lateran Konsülü'nde gördüğümüz kararıyla Mısır'ı almak için bir birlik göndermeyi vaad etmişti ve sonuç 1219'da Dimyat'ın ele geçirilmesi idi.[534] Friedrich ayrıca da en yakın zamanda kutsal topraklara kendisinin başında olduğu ordu ile sefer sözü vermişti. Ancak yıllar geçmesine rağmen Friedrich, bu sefer için her hangi bir girişimde bulunmadı. Papa, bu evlilik sayesinde gecikmede olan seferin artık yapılabileceğini düşündüğü için fikri çok beğendi. Isabella ile

[531] Goldsmith, **a.g.m.,** s.691
[532] Jackson, **a.g.e.,**s.423
[533] Runciman, **a.g.e**., s.159
[534] Regine Pernoud, *The Crusades*, Ignatius Press, San Francisco 1959, s.275.

Friedrich'in evlilik kararını aldıktan sonra Jean, dostu Fransa Kralı Philippe'in yanına gitmeye karar verdi. Jean of Brienne Fransa'ya ulaştı, fakat Kral Philippe Kudüs Kraliçesi Isabella-Yolande'ın, İmparator Friedrich ile nişan akdini duymaktan hiç hoşnut kalmamıştı. Bu, Philippe'in ana rakibinin Avrupa üzerinde elini uzatacaktı.[535]

1223 yılında Friedrich tarafından Akka'ya gelini getirmek için on dört imparatorluk gemisi gönderildi. Heyet Akka'ya ulaştıktan sonra Isabella'nın nikâhı kıyıldı. İki haftalık eğlence ve ziyafet faslından sonra Isabella Akka'dan gemiye bindi. İtalya'ya giderken yeni gelin Isabella, Kıbrıs Kraliçesi ve halası olan Alice'i görmek istedi. Yeni gelin, O'nun bir daha asla göremeyeceği '*Suriye'deki tatlı topraklarına'* elveda dediğinde, hem kraliçe hem de saray halkı gözyaşlarına boğuldular.[536] Friedrich eşini, Jean of Brienne ile Brindisi Limanı'nda bekledi. Isabella, limana geldikten sonra büyük bir ihtişamla karşılandı ve 10 Kasım'da nikâh töreni yapıldı. Friedrich evlendiğinde otuz yaşında idi. Friedrich, söylenene göre tam altı dil bilen, araştırmacı, entelektüel bir kimseydi. Ancak, papaya ve papalığa karşı tutumu O'nun dinsiz bir domuz olarak algılanmasına neden oluyordu.[537]

Söylenene göre Friedrich, düğün gecesi sabahında Jean of Brienne ile vedalaşmadan, karısınıda alarak Brindisi'den ayrıldı. Jean onları yolda yakaladı. Bunu iki taraf arasında apaçık bir kavga izledi ve Jean of Brienne gözyaşı dökmekte olan kızından, kocasının akrabası olan kızlardan birisini iğfal etmiş olduğunu öğrendi.[538] Friedrich ve Jean arasında tartışma çıktı, Friedrich kavga etmekle kalmayıp Jean'u tehdit ederek Kutsal Topraklar için toplanan paralara kadar el koydu. Friedrich, Jean ile yaptığı anlaşmayı tek taraflı fes ederek, kralın kendisi olduğunu söyledi. Isabella'nın koruyucusu olarak Jean of Brienne, kendisiyle geleceğe yönelik yapılan anlaşma gereğince hala gücün kendinde olduğunu belirtti.[539] Damadının iddialarına ve edepsizliğine karşı koyamayan Jean Roma'ya gitti. Sürekli Sicilya meseleleri ile uğraşmak zorunda kalan Friedrich, Papa'dan iki yıllık bir erteleme daha istedi. Friedrich, 15 Ağustos 1227'de imparatorluk birlikleriyle donatılmış bir ordu ile

[535] Venning, **a.g.e.,** s.274
[536] Jackson, **a.g.e.,** s.424
[537] Archer, **a.g.e.,** s.380
[538] Runciman, **a.g.e.,** s.154
[539] Pernout, **a.g.e.,** s.277-278

ayrılacağına söz verdi ve Müslümanlara karşı tam iki yıl boyunca savaşacağını vaat etti.[540] Hemen de bin şövalye göndermeyi kabul etti.

Siyasi hırslarının peşinde sürüklenen Friedrich, eşine layık bir koca olmayı hiç denemedi bile. Evlendikten kısa bir süre sonra Isabella hamile kalmıştı. Kraliçe, Kasım 1226 yılında ondört yaşında ilk bebeğini doğurdu, fakat bu kız coçuğu (Marguerite ya da Margareta) Ağustos 1227 yılında öldü.[541] İlk doğumdan kısa bir süre sonra Isabella tekrar hamile kalmıştı, buna rağmen eşinin Palermo'da ki hareminde yalnızlıktan kıvranıyordu.[542]

1227 yılında Friedrich, 1215 yılından beri söz verdiği Haçlı seferine çıkmak için hazırlıklara başladı. Ordusunu Apulya'da hazırladı, Brindisi'ye hareket emri verdi. Friedrich, ciddi ciddi sefere çıkmışken, hastalandı ve Otronto Limanı'na geri geldi. O, önden Töton Şövalyeleri üstadı Herman Von Salza komutasında elli gemi gönderdi.[543] Friedrich'in seferi sürekli ertelemesinden bıkan Papa, bu kez çok sert davranarak onu aforoz etti. Kraliçe'ye gelince hayatının erken yılları hakkında hiçbir şey bilinmiyor.[544] Friedrich ile evlendikten sonra da karanlık bir hayata gömüldü. Evlendikten çok kısa bir süre sonra Frederich O'nu Palermo'daki haremine kapattı ve bir daha yüzüne bile bakmadı. Isabella ikinci hamileliğinden Conrad adında bir erkek çocuk doğurdu ve doğumdan altı gün sonra, büyük ihtimal doğum esnasında kaptığı enfeksiyon nedeniyle vefat etti. Kısa hayatı boyunca hakkı olan krallığını hiç yönetemedi.[545] Büyük bir yalnızlık içinde sessiz sedasız ölüp gitti.

Gerçekte gecikme Friedrich'in avantajına olmadı, O'nun taht üzerindeki yasal iddiası eşi Yolande'ın ölümü ile kayboldu. O, şimdi önceden Jean of Brienne'nın düştüğü duruma düştü.[546] Friedrich Papa'nın aforoz tepkisine eleştiriler yazarak cevap verdi ve nihayetinde Brindisi'den ayrıldı. İlk olarak Kıbrıs tahtında hak iddia etmek maksadıyla Limasol'e indi. Burada kendini eleştiren ve muhalif olan Ibelinlerin nüfuzunu kırmak için mücadele başlattı. Ancak, hem aforoz edilmiş bir İmparator

[540] Cleve, **a.g.m.,** s.440
[541] Falks, **a.g.e.,** s.179
[542] Goldsimith, a.g.m., s.424
[543] Charles D. Stanton, *Medieval Maritime Warfare*, Pen&Sword Maritime, Great Britain Press 2015, s.99.
[544] Goldsimith, **a.g.m.,** s.424
[545] Jackson, **a.g.e.,** s.424
[546] Jotischky, **a.g.e.,** s.257

olarak hem de bir naip olarak Töton şövalyeleri dışında kimse kendisini desteklemedi. Kıbrıs'ta ki tüm iddialarını zorbalıkla halletmeye çalışan İmparator Akka'ya hareket etti. Friedrich Akka'ya birlikleri ile ulaştığında dehşete düştü. Tepesi attı, Patrikten askeri birlikleri artırma çabasına son vermesini ve kendisini hemen Kudüs Kralı olarak kabul etmesini istedi.[547] Çünkü Friedrich daha Batıdayken bile savaşmak niyetinde değildi. Bu sebeple El-Kamil'in elçisini defalarca sarayında kabul etmişti.

Friedrich, Thomos of Acerra ve Balian of Sidon'u, geldiğini haber vermek için el-Kamil'e gönderdi.[548] El-Kamil, yapılan görüşmelerde Kudüs'ü Hıristiyanlara verebileceğini belirtti. Ancak, El-Kamil'in kardeşi El-Muazzam'ın aniden ölmesi, El-Kamil'i Friedrich'e sokulmak konusunda biraz tereddüte soktu. Friedrich göstermelik olarak El-Kamil ile diplomatik görüşmeleri kesti. Nihayetinde El-Kamil 1229 başında elçilerini yeniden gönderdi ve anlaşma şartları sağlandı. Bu anlaşmaya göre krallık, Lydda üzerinden denize, Yafa'ya kadar uzanan bir koridor ile birlikte hem Kudüs, hem de Bethlehem şehirlerini ve bunun dışında Nazareth'i, Monfort ve Toron kalelerini içine alıyordu.[549] Akabinde Kubbetüssahra ve Aksa Camisi Müslümanların elinde kalacak, on yıl boyunca iki taraf arasında savaş yapılmayacaktı. Anlaşma ve Kudüs'ün iadesi Müslüman âleminde büyük tepkiye sebep oldu, ancak Hıristiyan cephesinde tepki neredeyse daha büyüktü. Aforoz edilmiş bir İmparator, savaşmadan Kutsal Ülkeyi almıştı. Hıristiyanların çoğu bunu kabul edilemez buluyordu.

Friedrich Kudüs'e 17 Mart'ta geldi. 18 Mart'ta maiyetiyle birlikte Kutsal Mezar Kilisesi'ne gitti ve orada olan tacı kendi eliyle başına koyup, kendisini taçlandırdı. O, kendinden önceki dört seferin başaramadığını bir damla Hıristiyan kanı dökmeden başarmıştı.[550] Buna rağmen şövalye tarikatları ve kilise Friedrich'e cephe almıştı. Töton şövalyeleri hariç, pek az asil taçlanma törenine iştirak etmişti. Özellikle Patrik, şehirdeki tüm dini işlerin durdurulmasını emretti. Ancak Friedrich bunları hiç umursamadı. Fazla toprak olmadan ve özellikle de Ürdün ötesindeki kaleler olmadan Kudüs'ün savunması zor olmasına rağmen Friederich, Kudüs duvarlarını yeniden

[547] Madden, **a.g.e.,** s.152
[548] Venning, **a.g.e.,** s.285
[549] Runciman, **a.g.e.,** s.163
[550] Stanton, **a.g.e.,** s.99

inşa ettirmeye başladı.[551] Friedrich, Patriğin dini işleri durdurma emrini uygulamak için gelen grubu görünce çok hiddetlendi ve duvarların tamir işini yarıda bıraktırıp Akka'ya gitti, ancak İmparator Akka'da da istenmiyordu. En başta Friedrich savaşmak eğilimindeydi, fakat Gregory ve Jean of Brienne'ın İtalya'daki topraklarına saldırdığı haberleri O'nu endişelendirdiği için ordusuyla sahil kenarına geri döndü.[552] İmparator 1 Mayıs 1229 sabahı, çok erken saatte, kendisini bekleyen gemiye ulaşmak için Akka'daki ikametinden ayrıldı. Friedrich, şehir haklı uyanmadan kaçmak istiyordu fakat bunu fark eden insanlar çığlıklar atarak sokaklara döküldüler ve İmparator'un tepesinden aşağı pislik, sakatat, taş ve çamur yağırdılar.[553] İmparator Akkalılara lanetler ederek, bir daha gelmemek üzere Kutsal Topraklardan ayrıldı.[554]

Akka'dan ayrıldıktan sonra Friedrich, Limasol'e gitti. Orada sadece on gün kaldıktan sonra direk İtalya'ya hareket etti. Kendisi oğlu Conrad'ın adına Kudüs Kralı olarak kaldı ancak Friedrich, Doğu'ya bir daha gelmeyi dahi düşünmedi. Kudüs Kralı olarak oğlu ise her ne kadar bu unvanı taşıdıysa hiçbir zaman Latin Doğu ile ilgilenmedi. Haçlı Seferinden döndükten sonra ve çok uzun yıllar Friedrich, Papa ile uzlaşmak, topraklarında barışı korumak için uğraştı ve 1250 yılında vefat etti.

[551] Jotischky, **a.g.e.,** s.259
[552] Archer, **a.g.e.,** s.381
[553] Madden, **a.g.e.,** s.153
[554] Runciman, **a.g.e.,**s.171

SONUÇ

Kudüs'ün Hristiyanların elinden çıkıp, Müslümanların daha sonrasında Fatimi Devleti'nin eline geçmesi Avrupa'da şok etkisi yaptı. Fatımi Halifesi çılgın El-Hakim'in Kutsal Mezar Kilisesini yıktırması ve bütün Hristiyan mezheplerine işkencelerde bulunması, kendi içerisinde büyük kaos yaşayan Batı aleminin gözünü bir anda Kudüs'e çevirdi. VII. Gregorius ile birlikte, Haçlı seferi fikri düşünülür oldu. Ancak Gregorius'un ani ölümü nedeniyle, büyük projesini Cluny kökenli Urbanus hayata geçirdi.

Karolenj hanedanının dağılmasından sonra Avrupa, eski çağlarını arar duruma gelmişti. Merkezi krallıkların yavaş yavaş ortadan kalması, Ortaçağ Avrupasının belirgin bir şekilde ekonomik, siyasi ve sosyal buhrana girmesine neden olmuştur. Siyasi boşluk sürekli çatışma ortamının olmasına neden olurken, ekonomik imkânsızlık yoksulluğun artmasına, ticaretin belirli şehirlerle sınırlı kalmasına sebep oldu. Her iki olumsuzluk da sosyal alanda negatif etkisini gösterdi, toplumsal çatışma, salgın hastalıklar, suç oranlarındaki hızlı artış alıp başını gitti. Ayrıca, Bizans İmparatoru I. Aleksius Komnenos da yardım beklemekteydi. Bizans Malazgirt sonrası Anadolu içinde sıkışıp kaldı ve Türklerin tazyikli baskısına karşı durabilecek askeri imkânlarını kaybetti. Böylesine kaotik ortamda Papa Urbanus'un "Haçlı Seferi" çağrısı, halk üzerinde beklenenden daha büyük etki yaptı. Ayrıca soylular, özellikle Batı'dan bir beklentisi kalmamış asiller, kendi maiyetleriyle birlikte yola koyuldular.

Haçlıların tam sayıları belirlenenemekle birlikle, Avrupa'nın o zaman için toplayabileceği en büyük insan kitlesi olduğu söylenebilir. Çeşitli liderler öncülüğünde sefere çıkan Haçlılar, İstanbul üzerinden Anadolu'ya avdet ettiler. Burada Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti olan İznik alındı. Anadolu Selçuklu Türklerinin direnişi büyük oranda kırıldıktan sonra Haçlılar, ilerleyerek Antakya ve Urfa'yı ele geçirdiler. Böylelikle bölgede ilk Haçlı devleti kurulmuş oldu. Bu dönemde Doğu dünyası politik yönden ayrışmış durumdaydı. Yüzyılın en büyük devleti olan Büyük Selçuklu Devleti yıkılmış, topraklarında birbirleriyle uğraşan atabeyler türemişti. Hilafet makamı da eski ihtişamlı günlerini çoktan geride bırakmıştı. Doğu'nun bir diğer güçlü devleti Fatımiler ise bu gelenlerin Bizans'ın

müttefikleri olduğunu ve dolayısıyla onlarla Müslümanlardan daha kolay anlaşacaklarını düşünüyordu.

Antakya ve Urfa'nın ele geçirilmesinden sonra ilerleyen Haçlılar, Fatımi kontrolünde olan Kudüs surları önüne dikildiler, şehri direk kuşattılar. Zorlu geçen uzunca bir kuşatmadan sonra Kudüs Haçlılara teslim oldu. Haçlılar, Kudüs'te büyük bir katliam yaptılar ve genç, yaşlı, çocuk demeden binlerce insanı katlettiler. Kudüs'ün alınmasıyla Haçlı Seferi'nin en önemli gayesi gerçekleşmiş oldu. Ancak şimdi sırada alınan toprakların idaresi ve yeni bir yönetim kurulmuş oldu. Haçlı Seferi'nin önemli simaları ilk etapta Antakya, Urfa ve Kudüs'ün başına geçtiler. Böylelikle Haçlı Devletleri'nde ilk hanedanlar da tesis edilmiş oldu. Kudüs'te St. Gilles'ten sonra I. Baudouin geçti. I. Baudouin, aksiyon ve fetih dolu bir krallıktan sonra 1118'de öldü, geride bir çocuğu olmadığı için yerine en yakın akrabası ve Haçlı harekâtının hayatta kalan büyük komutanlarından birisi olması sebebiyle II. Baudouin geçti. Baudouin Ermeni Prenses Morfia ile evlendi ve bu evlilikten dört tane kızı oldu. Krallığını devam ettirecek erkek bir varisin olmaması, taht hakkının kendi soyunda kalmasını isteyen Baudouin için önemli bir sorun teşkil etmekteydi. Bu sebepten ötürü Baudouin, derhal Batı saraylarına elçiler göndererek, kızı ile evlenebilecek kriterde bir eş bulunmasını talep etti. Outremer'de kadının yönetsel faaliyetlerde evlilik kurumu sayesinde araç olarak kullanılması da bu süreçle beraber başladı.

Haçlı Seferlerinde kadın figürü genel olarak hep ihmal edilmiştir. Papa Urbanus'un Haçlı çağrısını yaptığı ilk günden itibaren kadınlar, erkekler kadar büyük şevk duymuşlar ve imkânı olan pek çok kadın eşleri ile beraber Kudüs'e doğru yollara düşmüşlerdir. Bu süreçte soylu olmayan kadınlar, Haçlı harekâtına varlıklarıyla katkıda bulundular. Orduda geri hizmetlerinde, çamaşır, yemek pişirme gibi kadınsal görevlerle "Haçlı" ruhuna ortak olmuşlardır. Bir de soylu kadınlar vardır –ki çalışmamızın çekirdeği- bunlar da direkt olarak tahtın devamlılığında çok önemli rol oynamışlardır.

Ortaçağ sağlık alanında pek az mesafenin katedildiği bir süreçtir. Bu da otomatik olarak, doğum oranlarına, ortalama ömre ve hayatta kalma oranına etki etmekteydi. Bu sebeplerin hepsinin bir araya gelmesiyle Haçlı Devletleri, dönem dönem erkek varis sıkıntısı içerisine düştüler. Bunun ilk örneği, yukarıda da bahsettiğimiz gibi II.

Baudouin'dır. II. Baudouin, eşi Morfia ölene kadar erkek evlat sahibi olamamıştı. Morfia öldükten sonra da yeniden evlenmeyi düşünmeyen Kral, tahtın kaderini kızları üzerinden çizmeye yönelik bir adım attı. En büyük kızı Melisende ile tahtın devamlılığını sağlamak isteyen Baudouin, kızını Batılı asil Anjou Kontu Fulk ile evlendirdi. Daha hayatta iken Baudouin'ın yayınladığı kraliyet bildirilerinde kızı Melisende'in ismini görmekteyiz. Hatta Melisende'in ismi Kudüs asilleri ve baronlarının hepsinin önünde yer almaktaydı. Bu durum Baudouin'ın aslında yönetici olarak kızını görmek istediğinin en önemli kanıtıdır. Melisende belki de bundan kuvvet alarak, güçlü bir idare kurmayı başaracaktır. Hatta Kilise ve devlet işlerinde Fulk'tan çok daha nufüz sahibi olacaktır.

Outremer'de kadının evlilik kurumu vasıtasıyla, taht için araçsal öge olarak kullanımı her ne kadar Melisende ile başlasa da, Melisende gücünü ve iktidarını neredeyse ömrünün sonuna kadar kullanabilen tek kraliçe idi. Eşi Fulk öldükten sonra Melisende, yeniden evlenmeyi hiç düşünmeden kendini hemen siyasi meselelere verdi. Oğlunun küçük yaşta olmasını fırsata çevirip, dini, siyasi ve sosyal alanda kendine pek çok taraftar edindi. Üst düzey görevlere kendine sadık adamları getirterek, krallık içinde yönetim ağı kurdu. Ancak yıllar ilerledi ve oğlu Melisende'den tahtı tamamen kendisine devretmesini istedi. Melisende'in bunu kabul etmemesi üzerine, önce krallık ikiye bölündü, sonra anne-oğul arasında iç savaş çıktı. Melisende taht iddialarında krallığın hukukçuları tarafından haklı bulunmaktaydı ancak siyasi şartlar, özellikle de Nureddin'in varlığı, Melisende'in kenara çekilmesini gerektiriyordu.

Siyasi sebeplerin ve dönemin şartlarının zorlamasıyla kadınlar, Outremer'de hiçbir zaman tek başlarına lider olarak hüküm sürememişlerdir. Çünkü hukuki yönden hak her ne kadar varisenin olsa da, bir bayan askeri-siyasi kimlik taşıyamayacağından taht için uygun görülmüyordu. Krallık ne zaman lider sorunu çekse, bu kadınların varlığı derhal imdada yetişmiştir. Mesela, Antakya Hâkimi Bohemund öldüğünde geride sadece bir tane kızı vardı. Antakya'nın yanlış politikalara sürüklenmesini önlemek için Constance küçük yaşta Raymond ile evlendirildi. Bu sayede, yani Constance'in bir asil ile evlendirilmesiyle Antakya, bir lidere kavuşmuş sayıldı. Raymond'un öldürülmesinden sonra, Constance hakkı olan tahtı tek başına ele almak istediyse, hem Kudüs kralı, hem Antakya baronları hem de akrabaları Constance'a

yeniden evlenmesi için baskı yaptılar. Çünkü Urfa'nın düşmüş olması, Antakya'nın sürekli saldırı antında bulunması, tahtın bir kadının elinde olmasının önünde büyük bir engeldi. Bu yüzden Constance, tahtın devamı için araçsal öge olarak yeniden evlendi.

Outremer'de kadının ikincil pozisyona alınıp araçsal öge olarak kullanılması serüveni, IV. Baudouin'ın cüzzam olduğunun anlaşılmasıyla hızlandı. Tüm gözler hanedanın en büyük kızı Sibylle'a çevrildi. Uzun uğraşlar sonucu Batı'dan getirtilen aday, William Montferrat Doğu'da sadece bir yıl yaşadı ve öldü. Tahtın istihlafı problemı Sibylle'ın tekrar ve en acil şekilde evlenmesini gerektirdi. Melisende'den sonra, hukuki yönden hak sahibi kadınlar, sadece evlilikleriyle krallığa bir katkıda bulunabildiler. Sibylle, sonrasında Isabella, Maria ve II. Isabella hiçbir politik rol almayarak, kraliçe sanıyla bir kenarda durdular. Özellikle Isabella –belki de krallığın en talihsiz kadını-, krallığın başında bir erkek egemen olsun diye peş peşe evlilikler yapmaya zorlandı. Çok sevdiği kocasından, sırf kral olamayacak karakterde olduğu için boşandırıldı, söz hakkı olmadan politik gerekçelerle üç kez daha evlendirildi. Isabella'nın kıymetli kızı Maria, sırf krallık için en mükemmel aday o olduğu için kendinden onlarca yaç büyük biriyle evlendirildi. Maria, bir tane kız çocuk doğurduktan sonra, genç yaşta vefat etti. Kızı Isabella ya da Yolande, annesi ile aynı kaderi paylaştı. Tahtın devamlılığını sağlamak için Friedrich ile evlendirilip, Batı saraylarında yalnızlığa terk edildi. Her ne olursa olsun, bahsettiğimiz bu altı kraliçe, kendilerine biçilen görevi layıkıyla yerine getirdiler.

Isabella, Maria ve II. Isabella, Kudüs kraliçeleri olarak siyasi görev almayarak her ne kadar belirgin bir rol oynamasalar da, bu kadınların ve ismini zikrettiğimiz önceki kraliçelerin varlığı, Haçlı Devletlerinin en büyük dayanağı olmuştur. Politik sürece katkısı olan Melisende, Constance ve Sibylle gibi kraliçeler, aldıkları siyasi rol, bulundukları konumun güçlülüğü Batı'ya örnek olmuştur. Yüklendikleri siyasi faaliyetlerde Outremer soylu kadınları Batı saraylarındaki varise kadınların öncülleri sayılabilir.

Kadınlar savaş alanlarında boy gösteremedikleri için belki de rolleri hep küçümsendi. Ancak, soylu Haçlı kadınlarının Outremer için yaşamsal değerde olduğunu kabul eetmek gerekir. Krallık ne zaman erkek varis yokluğu ile karşı karşıya kalsa, bu asil

kadınların varlığı önemli bir çıkış yolu olmuştur. Bu asil kadınlar sayesinde, eş olma yoluyla Batı'dan getirilen asil beyler, kral olabilmişlerdir. Yine bu asil kadınların yaptığı politik evlilikler sayesinde, Haçlılar içte ve dışta siyasi kriz yaşamaktan kurtulmuşlardır.

KAYNAKÇA

AKSAN Yücel, "1450-1750 Yılları Arasında Avrupa'da Cadıcılık", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* cilt: XXVIII, sayı: 33, Şubat 2013, ss. 355-368.

ALEX Malloy- G. Allen Berman, *Coins of the Crusader States,* Attic Books, New York 1994.

ALTAN Ebru, "Haçlı Ordularının Anadolu'da Geçtiği Yollar", *Belleten,* cilt: LXV, sayı: 243, ss. 571-582.

_____, *II. Haçlı Seferi (1147-1148),* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2003.

ALTINAY Ahmet Refik, *Haçlılar: 1095-1291*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

ALTUNTAŞ Hacı Mehmet, *İbnü-l Esir'in (1160-1232) El-Kamil Fi't-Tarih Adlı Eserine Göre Haçlı Seferleri,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa 2007, 97 s.

ANGOLD M., *Atlas of the Medieval Europe,* Agnus Mackoy-David Ditcburn (Ed.), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2004.

ANONİM HAÇLI TARİHİ, (Çev: Ergin AYAN), Selenge Yayınları, İstanbul 2013, 184 s.

ANONİM I. VE II. HAÇLI SEFERLERİ VEKAYİNAMESİ, (Çev: Vedii İLMEN), Yaba Yayınları, İstanbul 2005, 96 s.

ARCHER T. A., *The Crusades: The Story of the Latin Kingdom of Jerusalem,* G. P. Putnam's Son, New York 1895.

ASBRIDGE Thomas, *Haçlı Seferleri,* (Çev: Ekin DURU), Say Yayınları, İstanbul 2010, 744 s.

_____, *Alice of Antioch: A Case Study of Famele Power in the Twelf Century*, Ed. Peter Edbury-Jonathan Philips(Ed.), *The Experience of Crusading,* (s. 26-58), Cambridge University Press, Oxford 2003.

AZİMLİ Mehmet, "Abbasiler Döneminde Türklerden Oluşturulan Ordu (Hassa Ordusu)", *Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,* cilt: IV, sayı: II, Aralık 2002, ss. 29-47.

BAHADIR Gürhan, "II. Bohemund Döneminde Antakya Haçlı Prensliği (M.S. 1126-1130)", *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi,* cilt: 33, sayı: 56, Aralık 2014, ss. 89-110.

BAKER Derek, *Relations Between East and West in the Middle Age*, Edinburg University Press, North America 1973.

BALDWIN Marshal W., *The Decline and Fall of Jerusalem (1174-1189),* M. Kenneth Setton(Ed.), *The History of Crusades,* (s. 267-299), Wisconsin University Press, USA 1955.

_____, *Latin States Under Baldwin III, and Amalric I 1143-1174*, M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, (s.528-563), Wisconsin University Press, USA 1955.

BARBER Malcom, *Philip of Nablus The Kingdom of Jerusalem*, Peter Edbury-Jonathan Philips (Ed.), *The Experience of the Crusading,* (s. 60-78), Cambridge University Press, Cambridge 2003.

BASILIEVSKY Alexander, *Early Ukraine: A Military and Social History to the Mid-19 Century*, McFarland Company Press, Carolina 2016.

BERKTAY Fatmagül, *Kadınların Tarihinden Tüyler Ürpertici Bir Yaprak*, B. Ehrenreich-D. English (Ed.), *Cadılar, Büyücüler ve Hemşireler*, (s. 112-124) (Çev: Ergün Uğur), Kavram Yayınları, İstanbul 1992. 202 s.

_____, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın: Hıristiyanlıkta ve İslamiyette Kadının Statüsü Üzerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, Metis Yayınları, İstanbul 2012, 240 s.

BRADBURY Jim, *Medieval Warfare*, Routledge Taylor&Francis Group, USA 2004.

_____, *The Routledge Companion To: Medieval Warfare*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2005.

CAHEN Claude, *Haçlı Seferleri Zamanında Doğu ve Batı*, (Çev: Mustafa DAŞ), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2010, 389 s.

CALVERT Join, *Egypt: Fatimids, Later: 1073-1171*, Kevin Shillington (Ed.), *Encyclopedia of African History*, (s. 744-748), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2005.

CARTWRİGHT Justin, *Lion Heart*, Bloomsbury, London 2013.

CASAGRANDE Carla, *Korunan Kadın*, George Dubby-Michell Perrot (Ed.), *Kadınların Tarihi: Ortaçağın Sessizliği*, (s.75-105), (Çev: Ahmet FETHİ), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1992, 531 s.

CHAURASIA Radhey Shyam, *History of Middle East*, Atlantic Publishers&Distributors, India 2005.

CHRİSTİE Niall, *Muslim and Crusaders: Cihristianity's Wars in the Middle East: 1095-1382 From To Islamic Sources*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2014.

CLASTER Jill N., *Sacred Violance: The European Crusades to the Middle East: 1095-1396*, University of Toronto Press, Kanada 2009.

CLEVA Thomas C. Van, *The Crusade of Frederick II*, M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, (s. 522-557), Wisconsin University Press, USA 1969.

CONDER R. C., *The Latin Kingdom of Jerusalem: 1099-1291*, Published By The Committe of the Palestine Exploration Fund, London 1897.

ÇALIK Gülay, *Sultan Baybars ve Haçlılarla Mücadelesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008, 131 s.

d'ARAS Jean, *Melusine or the Noble History of the Lusignan*, The Pennesylvania State Universty Press, Pennsylvania 2012.

DAVENPORT John, *Ancient World Leaders: Saladin*, Chelsea House Publishing, Philadelphia 1960.

DEMİRKENT Işın, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Dünya Yayıncılık, İstanbul 1997.

_____, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi (1118-1146),* cilt: II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2004.

DURMAZ Sayime, *Haçlılar, Bizans ve Selçuklular*, Ahmet Yaşar Ocak (Ed.), *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, (s. 37-53), cilt: I, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2006.

_____, *Haçlılar ve Doğu Hristiyanlığı-XI. ve XIII. Yüzyıllar-*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2004, 213.

EDBURY Peter W., *The Kingdom of Cyprus and the Crusades: 1191-1374*, Cambridge University Press, USA 1991.

ENST Jorgen Christensen, *Antioch on the Orontes*, Hamilton Books, USA 2012.

ER Halil İbrahim, *Cennet Doğu'da Bir Yerdedir: Haçlı Seferlerinin Değişen Yüzü*, Elips Kitap, Ankara 2006.

FALKS Avner, *Franks and Saracens: Reality and Fantasy*, Karnac Books, London 2010.

FOLDA Joraslav, *Crusader Art in the Holy Land: From the Third Crusade to the Fall of Acre (1187-1291)*, Cambridge University Press, USA 2006.

_____, *Melisende of Jerusalem: Queen and Patron of Art and Architecturein the Crusader Kingdom*, Therese Martin (Ed.), *Reesseeing in the Roles of Women As 'Makers' of Medieval Art and Architecture*, (s.429-477), Brill Press, Netherland 2012.

FULCHERIUS CARNOTENSIS, *Kudüs Seferi: Kutsal Toprakları Kurtarmak*, (Çev: İlcan Bihter BARLAS), IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2009, 284 s.

GENÇ Özlem, *Ortaçağ Avrupa'sında Kadın*, Altan Çetin (Ed.), *Ortaçağda Kadın,* (s. 241-296), Lotus Yayınları, Ankara 2011.

_____, *Ortaçağ Avrupa'sının Dini ve Sosyal Hayatına İlişkin Bir Bildiri*, Duplex Legations Edictum, Erişim Tarihi: 01.11.2017, http://dergiler.ankara.edu.tr./dergiler/18/1687/17981.pdf.

GERISH Deborah, *Fulk of Anjou*, Alan V. Murray (Ed.), *An Encyclopedia: The Crusades*, (s. 491-492), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

GEYİKOĞLU Hasan, "Suriye'deki Harezmlilerin Haçlılarla Mücadelede ve Kudüs'ün Geri Alınmasındaki Rolleri", *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, cilt: 5, sayı:1, Ekim 2004, ss. 135-142.

GIBB H. A. R., *Rise of Saladin*, M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, (s.563-590), Wisconsin University Press, USA 1955.

_____, *Zengi and Fall of the Edessa*, Kenneth M. Setton (Ed.), *The History of Crusades*, (s.449-463), Wisconsin University Press, London 1969.

GILLINGHAM John, *Richard I*, Yale University Press, USA 2002.

GOFF Stan, *Borderline: Reflection on War, Sex and Church*, Cascade Books, USA 2015.

GOLDSMIHT Linda, *Isabella of Jerusalem*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, (s. 643-644), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

_____, *Sibylle of Jerusalem*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, (s. 1003-1004), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

GÜL Muammer, *Şarkın En Sevgili Sultanı: Selahaddin*, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2015.

HAMILTON Bernard, *Reynald of Chatillon*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, İçinde (s. 1026-1028), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

_____, *The Leper King and His Heirs: Baldwin IV and the Crusader Kingdom of Jerusalem*, Cambridge University Press, UK 2000.

HANDYSİD Philip D., *Differing Views of Reneud Chatillon: William of Tyre and L'Esterie d'Eracles*, Susan B. Engington- Helen J. Nicholson (Ed.), *Deeds Done Beyond Sea: Esays William of Tyre, Cyprus and the Military Orders Presented to Peter Edbury*, (s. 41-57), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2004.

HARDWICKE Mary Nickerson, *Crusader States: 1192-1243*, M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, (s. 522-557), Wisconsin University Press, USA 1969.

HARRIS Jonathan, *Byzantium and Crusades*, Bloomsbury Press, London 2004.

EDBURY Peter W., *John of Ibelin and the Kingdom of Jerusalem*, The Boydell Press, Woodbridge 1997.

HIILIAM David, *Richard the Lionheart and The Third Crusade*, The Rosen Publishing Group, New York 2004.

HILLENBRAND Carole, *The Imprisonment of the Reynald of Chatillon*, Clase F. Robinson (Ed.), *Texts, Documents and Artefacts [Electronik Resourse]: Islamic Studies in Honous of D. S. Richard*, (s.79-102), Brill Publishing, Boston 2003.

HINDLEY Geoffrey, *Bir İslam Kahramanı: Salahaddin*, (Çev: Süleymen GENÇ), Doruk Yayıncılık, İstanbul 2011.

HOLT P. M., *Haçlılar Çağı: 11. Yüzyıldan 1517'ye Yakındoğu*, (Çev: Özden ARIKAN), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2003, 243 s.

HOUSLEY Norman, *Fighting for the Cross*, Yale University Press, London 2008.

HUDGSON Natasha, *Perceptions of Women in the Narrative Histories of Crusading and The Latin East*, The University of Hill, Kasım 2005.

_____, *Women, Crusading and the Holy Land in Historicial Narrative*, The Boydell Press, Woodbridge 2007.

HUNT Luck Anne, *Queen Melisende of Jerusalem*, Alan V. Murray (Ed.), *An Encyclopedia: The Crusades*, (s. 815-816), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

HUTTON Barbara-Paolo PRIOLA, *Heroes of Crusades*, Kessinger Publishing, London 1869.

SIMITH Jonathan Riley, *Feudal Nobility and the Kingdom of Jerusalem: 1174-1277*, Palgrave MaCmillan, New York 2002.

IOANNES KINNAMOS, *Ioannes Kinnamos'un Historia'sı (1118-1176)*, (Çev: Işın DEMİRKENT), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001, 260+8 s.

IOANNES ZONARAS, *Tarihlerin Özeti*, (Çev: Bilge UMAR), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2008, 199 s.

İBN KALANİSİ, *Şam Tarihine Zeyl: I. Ve II. Haçlı Seferleri Dönemi*, (Çev: Onur ÖZATAĞ), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013, 236 s.

JACKSON Guida M., *Women Leaders of Africa, Asia, Middle East and Pasific*, Xlibris Corporation, USA 2009.

_____, *Women Rulers Throughout the Ages*, ABC-CLIO, Oxford England 1999.

JACOBY David, *Conrad of Montferrat*, Alan V. Muray (Ed.), *The Crusades: An Encylopedia*, (s.273-274), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

JASPERT Nicholas, *The Crusades*, (Çev: Phyllis G. JESTİCA), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2006.

JIWA Shainol, *Towards A Shi'i Mediterranean Empire Fatimid Egypt and the Founding of Cairo*, I.B. Tauris Publishing, London 2009.

JONES J. Sidney, *The Crusades Biografhies*, Marcia Merryman Means-Neil Schlager (Ed.), Thomsan Gale, New York 2004.

JOTISCHKY Andrew, *Crusading and The Crusading State*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2004.

KALELİ Emrullah, "İmparotor I. Aleksious Komnenos (1081-1118) Döneminde Bizasn ve Haçlılar Arasındaki İhtilaflar", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:4, sayı:13, Ekim 2014, ss.973-992.

KARAKUŞ Cahit, *Cadılar: Büyücü Bilge Kadınlar*, Erişim Tarihi: 01.11.2017, http://www.ylt444.com/Felsefe/Cadılar/Cad%C4%B1lar:pdf.

KIBLER William W.-Grover A. Zim (Ed.), *Medieval Fransa: An Encyclopedia*, Routledge Taylor&Francis Group, London 2011.

KIRPIK Güray, *Doğu'nun ve Batı'nın Gözünden Haçlılar*, Selenge Yayınları, İstanbul 2009.

KIYILI Rahime, *III. Bahemund Dönemi Antakya Haçlı Prinkepsliği (1161-1201)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay 2011, 121 s.

KOCA Salim, *Türkiye Selçuklu Devletinin Kuruluşu ve I. Süleyman Şah,* Ahmet Yaşar Ocak (Ed.), *Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı*, (s. 23-36), cilt: I, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2006.

KÜÇÜKSİPAHİOĞLU Birsel, *Trablus Haçlı Kontluğu*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2006.

LACEY Robert, *The Great Tales From English History: The Truth About King Arthur, Lady Godiva, Richard the Lionheart and More, Little*, Brown and Company, New York 2003.

LAMB Harold, *Haçlı Seferleri*, (Çev: Füsun DİKMEN), Tutku Yayınevi, İstanbul 2012, 386+4 s.

LAMBERT Sarah, *Images of A Queen: Melisende and Her Heirs in the Illustrated Chronicles of the Kingdom of Jerusalem*, Juliane Dresvina-Nicholas Sparks (Ed.), *Authority and Gender in Medieval and Renaissance Chronicles*, (s. 140-166), Cambridge Scholars Publishing, Cambridge 2012.

_____, *Queens and Consort: Rulership and Politics in the Latin East. 1118-1228*, Anne J. Duggan (Ed.), *Queen and Queenship in Medieval Europe*, The Boydell Press, London 1995.

LAWLER Jennifer, *Encyclopedia of Women in the Middle Ages*, Mcfarlon Company, London 2001.

_____, *Encyclopedia of the Byzantine Empire*, Mcfarlon Company, USA 2004.

LEVACK Brain P., *The Witch-Hunt in Early Modern Europe*, Pearson Education Limited, Edinburgh 2006.

LEWIS Kevin James, *The Counts of Tripoli and Lebanon in the Twelf Century: Sons of Saint Gilles*, Routledge Taylor&Francis Group, New York 2017.

LINDSOY James E., *Daily Life in the Medieval Islamic World*, Greenwood Press, London 2005.

LOCK Peter, *The Crusades*, Routledge Taylor&Francis Group, USA 2006.

LUKYANOVA Anna, "Female Succession in the Kingdom of Jerusalem in the Twelf Century", *Oshkash Scholar*, cilt: VIII, sayı: VII, Kasım 2013, ss.1-18.

MADDEN Thomas F., *The Concise History of Crusades*, Rowman&Littlefield, Maryland 2013.

MAYER Hans Eberhard, "Studies in the History of Queen Melisende of Jerusalem", Dumbarton Oaks Papers, cilt:12, sayı: 25, Şubat 1972, ss.93-182.

McCABE David, *Modus Vivende Liberalism: Teori and Practise*, Cambridge University Press, New York 2010.

McDOUGALL Sara, *Royal Bastards: The Birth of Illegitimacy (800-1230)*, Oxford University Press, UK 2017.

MERİ Joseff W., *Abbasids*, Routledge Taylor Francis Group, New York 2006.

MITCHELL Linda, *Family Life in the Middle Ages*, Greenwood Press, London 2007.

MORTON Nicholas, *Encountering Islam on the First Crusade*, Cambridge University Press, UK 2016.

MURRAY Alan V., *Constance: Princess of Antioch (1130-1164) Ancestry, Marriages and Family*, Elisabeth Van Houts (Ed.), *Anglo-Norman Studies XXXVIII Proceedings of the Battle Conference*, (s. 81-97), The Boydell Press, UK 2008.

_____, *Raymond of Poitiers*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, (s.1010-1011), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

_____, *Outremer*, Alan V. Murray (Ed.), *The Crusades: An Encyclopedia*, İçinde (s. 910-912), ABC-CLIO, Oxford England 2006.

NICHOLSON Helen, '*La Roine Preude Femme et Bonne Dame': Queen Sibyl of Jerusalem (1186-90) in History and Legend (1180-1300)*, Stephan Morillo-Diane Kornglebel (Ed.), *The Hasking Society Journal: Studies in Medieval History*, (s. 110-124), The Boydel Press, UK 2004.

_____, *The Crusades*, Greenwood Press, London 2004.

NICOLLE David, *İkinci Haçlı Seferi: 1048*, (Çev: L. Ece SAKAR), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, 96 s.

_____, *Üçüncü Haçlı Seferi: 1191*, (Çev: L. Ece SAKAR), Türküye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, 96 s.

NİCHOLSON Helen, *Women's Invelvement in the Crusading*, Adrian J. Boas (Ed.), *The Crusader World*, (s. 54-67), Routledge Taylor&Francis Group, New York 2016.

PAINE Mike, *Haçlı Seferleri*, Kalkedon Yayıncılık, İstanbul 2011, 98+3 s.

PAINTER Sidney, *The Third Crusade: Richard and Philippe*, M. Kenneth Setton (Ed.), *The History of Crusades*, (s. 45-86), Wisconsin University Press, USA 1969.

PAYNE Robert, *The Dream and the Tomb: A History of the Crusades*, Cooper Square Press, New York 2000.

PEOPLES R. Scott, *Crusade of King*, The Wildside Press, Maryland 2008.

PERNOUD Regine, *The Crusades*, Ignatius Press, San Francisko 1959.

PERRY Guy, *John of Brienne: King of Jerusalem and Emperor of Constantinople c. 1175-1237*, Cambridge University Press United Kingdom 2013.

PHILIPS Jonathan(Ed.), *A Women of Unusual Wisdom and Discretion: Queen Melisende of Jerusalem, Holly Warriors: A Modern History of the Crusades*, (s. 57-75), The Random House Publishing Group, New York 2010.

POWELL M. James, *Anatomy of A Crusade: 1213-1221*, University of Pennsylavanie Press, Philadephia 1986.

RICHARD Jean, *The Crusades (1071-1291)*, Cambridge University Press, UK 1996.

ROSEBAULT Charles J., *Saladin Prince of Chivalry*, Robert M. Mcbride&Company, New York 1980.

ROSSER John R., *Historicial Dictionary of Byzantium*, The Scarecrow Press, UK 2012.

RUNCİMAN Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, (Çev: Fikret IŞILTAN), Cilt: I-II-III, Türk Tarik Kurumu Yayınları, Ankara 2008.

_____, *The First Crusade: Constantinople To Antioch*, Kenneth M. Setton(Ed.), *The History of Crusades*, (s. 280-302), Wisconsin University Press, London 1969.

RUTHVEN Malise- Azim NANJI, *Historicial Atlas of Islam*, Hardward University Press, Cambridge 2004.

SANDERS Paul, *Ritual, Politics and the City in Fatimid Cairo*, State University of New York Press, USA 1994.

SHABAR Shulamith, *The Forth Estate: A History of Women in the Middle Ages,* Routledge Taylor&Francis Group, London 1989.

SIMITH Jonathan Riley, *The First Crusades and Idea of Crusading*, Continuum, London 2003.

SLACK Corliss K., *The A to Z of the Crusades*, Screcrow Press, United Kingdom 2003.

SOMERVILLE Robert, *Pope Urban II.'s Council of Piecenza*, Oxford University Press, New York 2011.

STEVENSON W. B., *The Crusaders In the East- A Brief History of the Wars of Islam With The Latins in Syria During The Twelf and Thirteenth Centuries,* Cambridge University Press, UK 1907.

STANTON D. Charles, *Medieval Maritime Warfare,* Pen&Sword Maritime, Great Britain 2015.

STARDUST Lady, *Burning Women: The European Witch-Hunts, Enclosure and The Rise of Capitalizm*, Past Tense Publishing, London 2010.

STARK Rita, *Knights of the Cross: The Epic of the Crusades*, Hary Kretz (Ed.), iUniverse Press, USA 2008.

STEVENSON W. B., *The Crusades in the East*, Cambridge Universty Press, United Kingdom 1907.

STUARD Susan Mosher (Ed.), *Women in the Medieval Society*, University of Pennsylvania Press, USA 1989.

ŞEN Mehmet Emin, "Abbasilerde Türk Nüfuzu Döneminin Çöküşü ve Türklerin Akıbeti: (232-447/945-1055)", *The Journal of Acedemic Social Science Studies*, cilt: 5, sayı: 6, Ekim 2012, ss.463-477.

TOMAR Cengiz, "Haçlılar Çağında Doğu-Batı Etkileşimi", [Bildiri], *XI. ve XII. Yüzyıllar İslam-Türk Medeniyeti ve Avrupa Uluslararası Sempozyumu*, 9-11 Kasım 2006, İstanbul.

TRANOVICH Margaret, *Melisende of Jerusalem: The World of a Fogotten Crusader Queen*, East&West Publishing, London 2011.

TURAN Abdulkadir, "Nureddin Mahmud Zengi'nin Faaliyetleri İle Dul Kalan Haçlı Kadınlarının Haçlılar Açısından Yol Açtığı Sorunlar", *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt 3, Sayı :1, Aralık 2014, ss. 139-160.

TURAN Osman, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2011.

TYERMAN Christopher, *Fighting For Christendom: Holy War and the Crusades*, Oxford University Press, New York 2004.

_____, *The Crusades: A Very Short Introduntion*, Oxford University Press, New York 2004.

ULWAN Abdullah Nasih, *Salah-Ad-Din Al-Ayyubi: Hero of the Battle of the Hattin and Liberator of Jerusalem From Crusades*, (Çev: Khalifa Ezzat Abu ZEİD), Dar'al Salam Publishing, Cairo Egypt 2004.

USAME IBN MUNKIZ, *Kitabu'-l İ'tibar: İbretler Kitabı*, (Çev: Yusuf Ziya CÖMERT), Kitabevi Yayıncılık, İstanbul 2015, 264 s.

USTA Aydın, *Müslüman-Haçlı Siyasi İttifakları: Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri,* Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008.

VANDEBURİE Jan, "Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs Haçlı Krallığına Karşı Uyguladığı Strateji", (Çev: Bedrettin BAŞUYUĞ), *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 1, sayı: 1, Haziran 2013, ss. 417-158.

VECHIO Sara, *İyi Karı*, Georges Dubby-Michell Perror(Ed.), *Kadınların Tarihi: Ortaçağın Sessizliği,* (s.106-133), (Çev: Ahmet FETHİ), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1992. 596 s.

VENNING Tımothy, *A Chronology of the Crusades,* Routledge Taylor&Francis Group, London 2015.

WARD Jennifer, *Women in England in the Middle Ages*, Hambledon Continuum, New York 2006.

WILLERMUS TYRENSIS, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği: Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar*, (Çev: Ergin AYAN), Ötüken Neşriyat, İstanbul Nisan 2016, 384 s.

WILLIAM ARCHBISHOP OF TYRE, *A History of Deeds Done Beyond The Sea,* (Çev: Emily ATWATER- A. C. KREY), Columbia University Press, New York 1943.

YOUNG Jan B., *Our Ancestry*, c. III., y.y. 2010.

ZAIDE Gregory F., *World History,* REX Books Store, Philippines 1994.

EKLER:

EK-1: KUDÜS KRALLARI

Geofrey of Bouillon (1099-1100)

I.Baudouin (1100-1118)

II. Baudouin (1118-1131)

Fulk of Anjou (1131-1143) ile Melisende (1131-1152)

III. Baudouin (1143-1163)

I.Aimery (1163-1174)

IV.Baudouin (1174-1185)

V. Baudouin (1185-1186)

Guy of Lusignan ile Sibylle (1186-1191)

Conrad of Montferrat ile Isabella (1191-1192)

Henri of Champagne ile Isabella (1192-1197)

II. Aimery ile Isabella (1197-1205)

John of Brienne ile Maria of Montferrat (1210-1212), John'un Naipliği: 1212-1225

II. Friedrich ile Isabella/Yolanda (1125-1228)

EK-2: ANTAKYA PRİNKEPSLERİ

I.Bohemond (1099-1111)

Tancred (1101-1112 Naip olarak)

II.Bohemond (1111-1130)

Roger of Salerno (1112-1119 Naip olarak)

Raymond of Poitiers ile Prenses Constance (1130-1140)

Reynald of Chattillon ile Prenses Constance (1153-1160)

III.Bohemund (1163-1201)

IV. Bohemund (1201-1216)

Raymond Rupen (1216-1219)

IV.Bohemond (1219-1233)

V.Bohemond (1233-1252)

VI.Bohemond (1252-1275)

VII.Bohemond (1275-1287)

EK-Harita-1.1: 1130'lu Yıllarda Outremer'de Haçlı Devletleri

The Frankish States of Outremer, c. 1130

Kaynak: Alan V. Murray, An Encyclopedia: The Crusades, ABC-CLIO, Oxford England, 2006

EK-Harita-1.2: Haçlı Seferleri Başlangıcında Doğu ve Batı

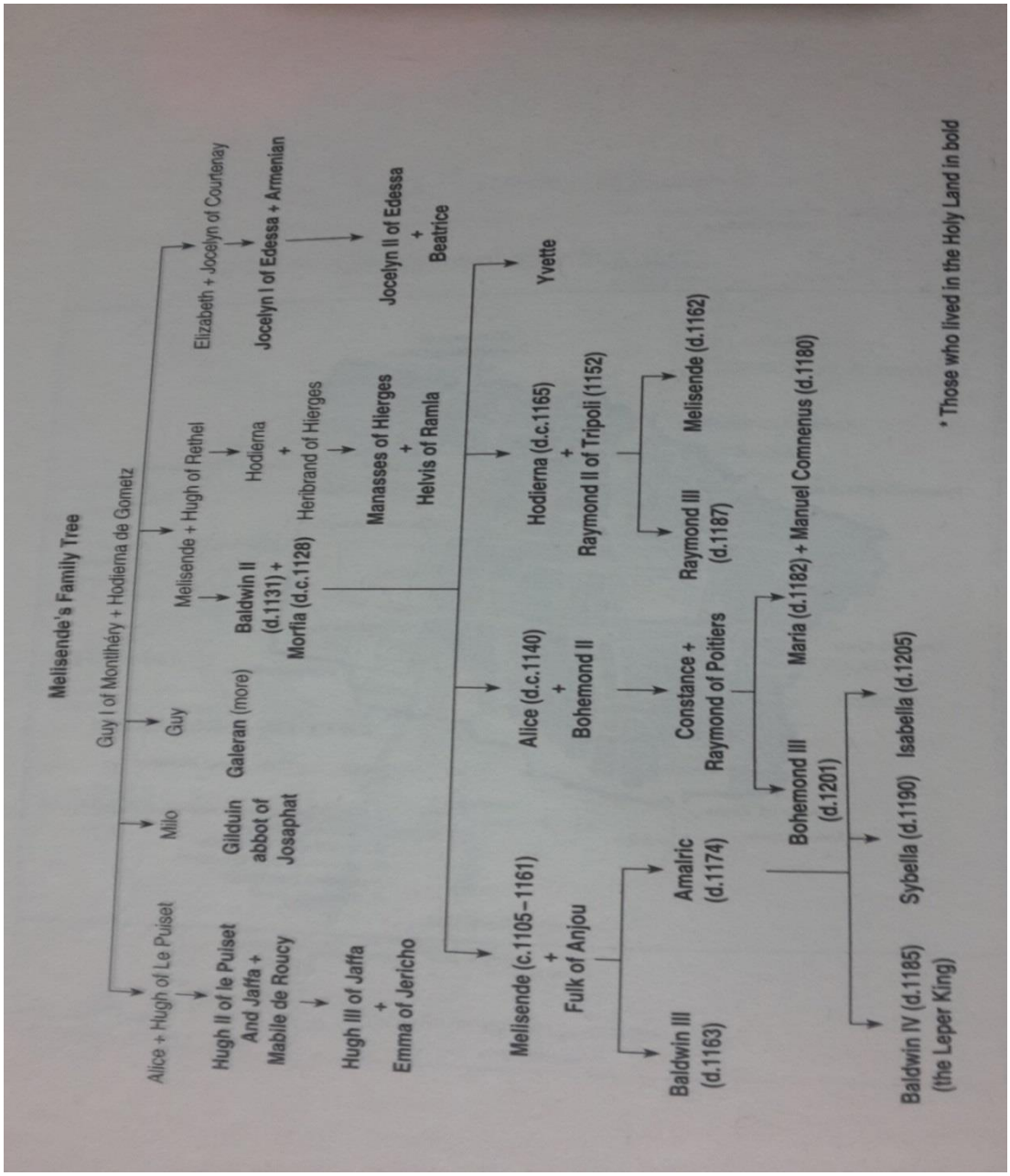
Kaynak: David Nicolle, Birinci Haçlı Seferi 1096-1099, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2013

Ek-Harita-1.3: John of Brienne Dönemi Akka Krallığı ve Krallığa Bağlı Toprakları

Kaynak: Guy Perry, John of Brienne King of Jerusalem, Emperor of Constantinople, c.1175-1237, Cambridge University Press, UK 2013

Ek-Harita-1.4: Kraliçe Melisende ve Soyu

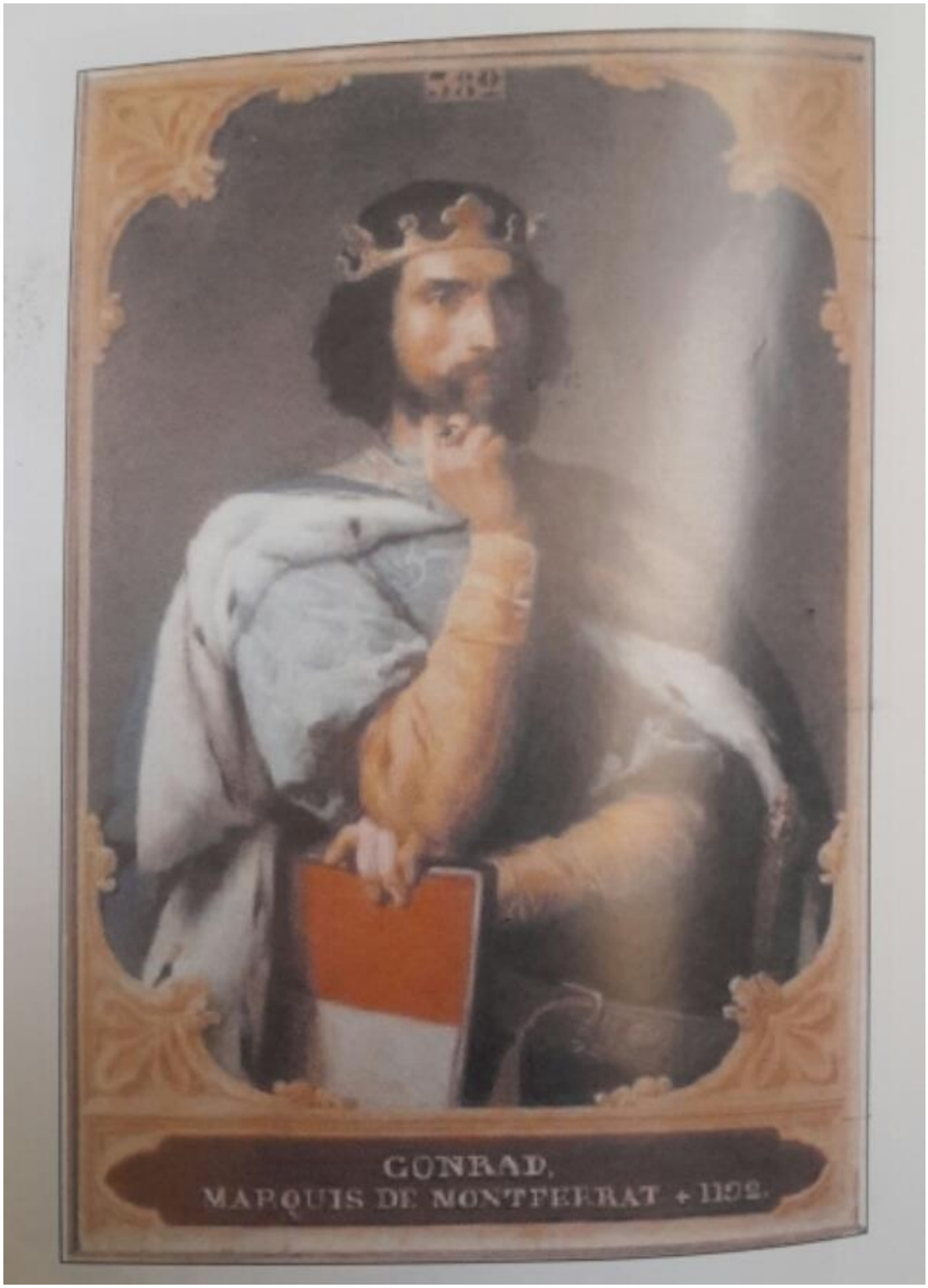
Kaynak: Sharan Newman, Defending The City of God: A Medieval Queen, The First Crusades and The Quest For Peace In Jerusalem, Palgrave Macmillan, USA 2014

Ek-Resim 2.1: Kraliçe Sibylle'ın İkinci Eşi Kral Guy Of Lusignan

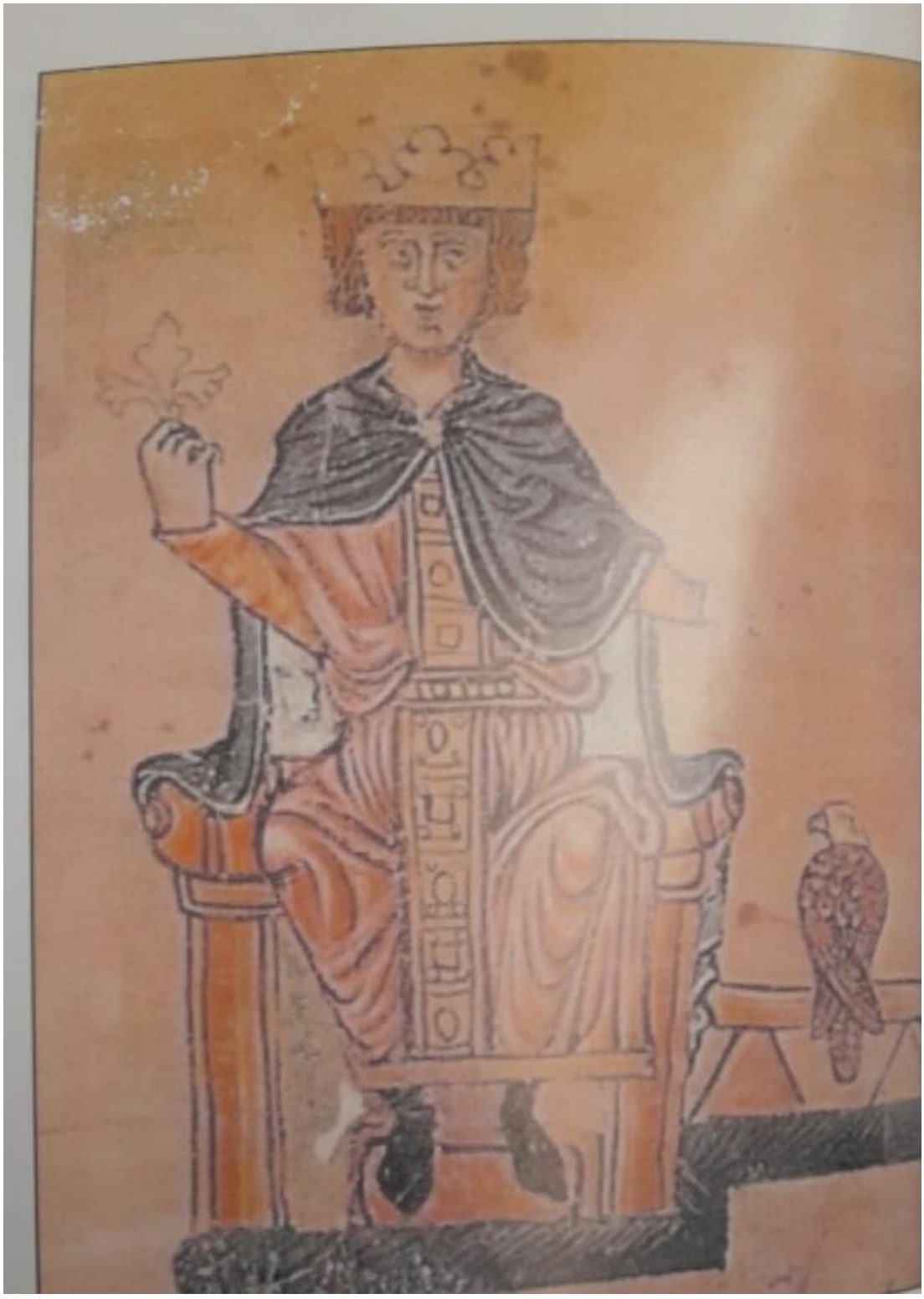
Kaynak: Aydın Usta, Müslüman-Haçlı Siyasi İttifakları: Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008

Ek-Resim 2.2: Kraliçe Isabella'nın İkinci Eşi, Kral Conrad of Monferrad

Kaynak: Aydın Usta, Müslüman-Haçlı Siyasi İttifakları: Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2008

Ek-Resim 2.3: Kraliçe II. Isebella'nın Eşi Alman İmparator II. Friedrich

Kaynak: Aydın Usta, Müslüman-Haçlı Siyasi İttifakları: Çıkarların Gölgesinde Haçlı Seferleri, Yeditepe Yeyınevi, İstanbul 2008

Ek-Resim 2.4: Reynald'ın Antakya Prinkepsi Olarak Kullandığı Mühür

Kaynak: Carole Hillenbrand, The İmprisonment of the Reynald of Chatillon, Clase F. Robinson (Ed.), Texts, Documents and Artefacts [Electronic Resource]: Islamic Studies in Honous of D. S. Richard, Brill Publishing, Boston 2003

Ek-Resim 2.5: II. Frederick'in Kudüs Kralı Olarak Kullandığı Mühür

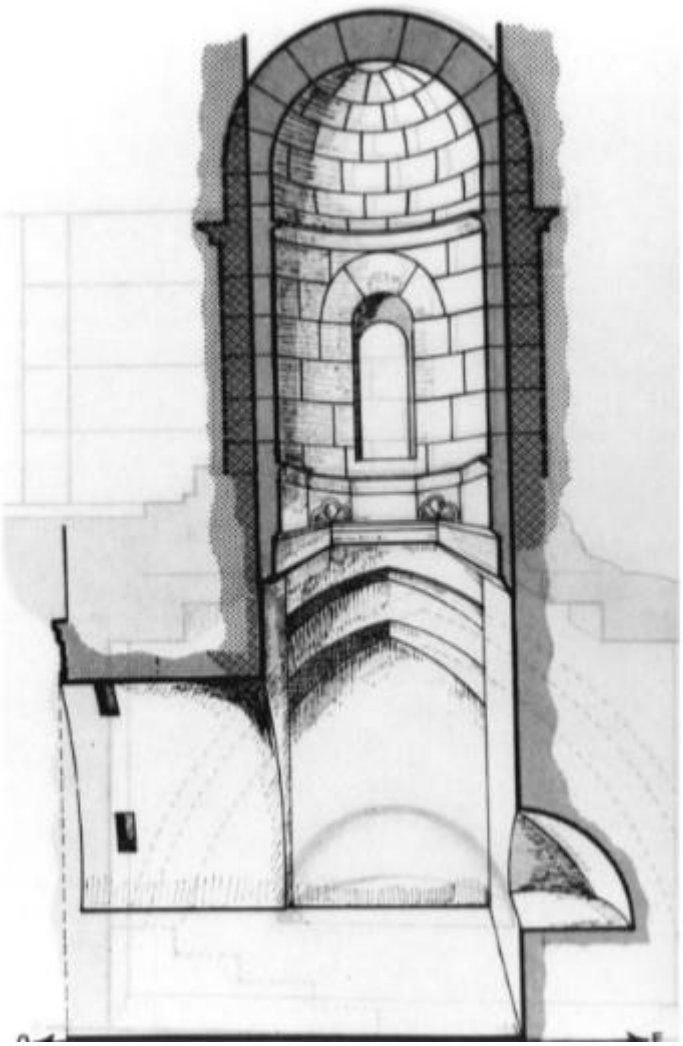
Kaynak: T. A. Archer, The Crusades: The Story of The Latin Kingdom of Jerusalem, G. P. Putnam's Son, New York 1895

Ek-Resim 2.6: Kraliçe Melisende'e Eşi Tarafından Yaptırılan Dua Kitabı Psalter'ın Dış Kapağı

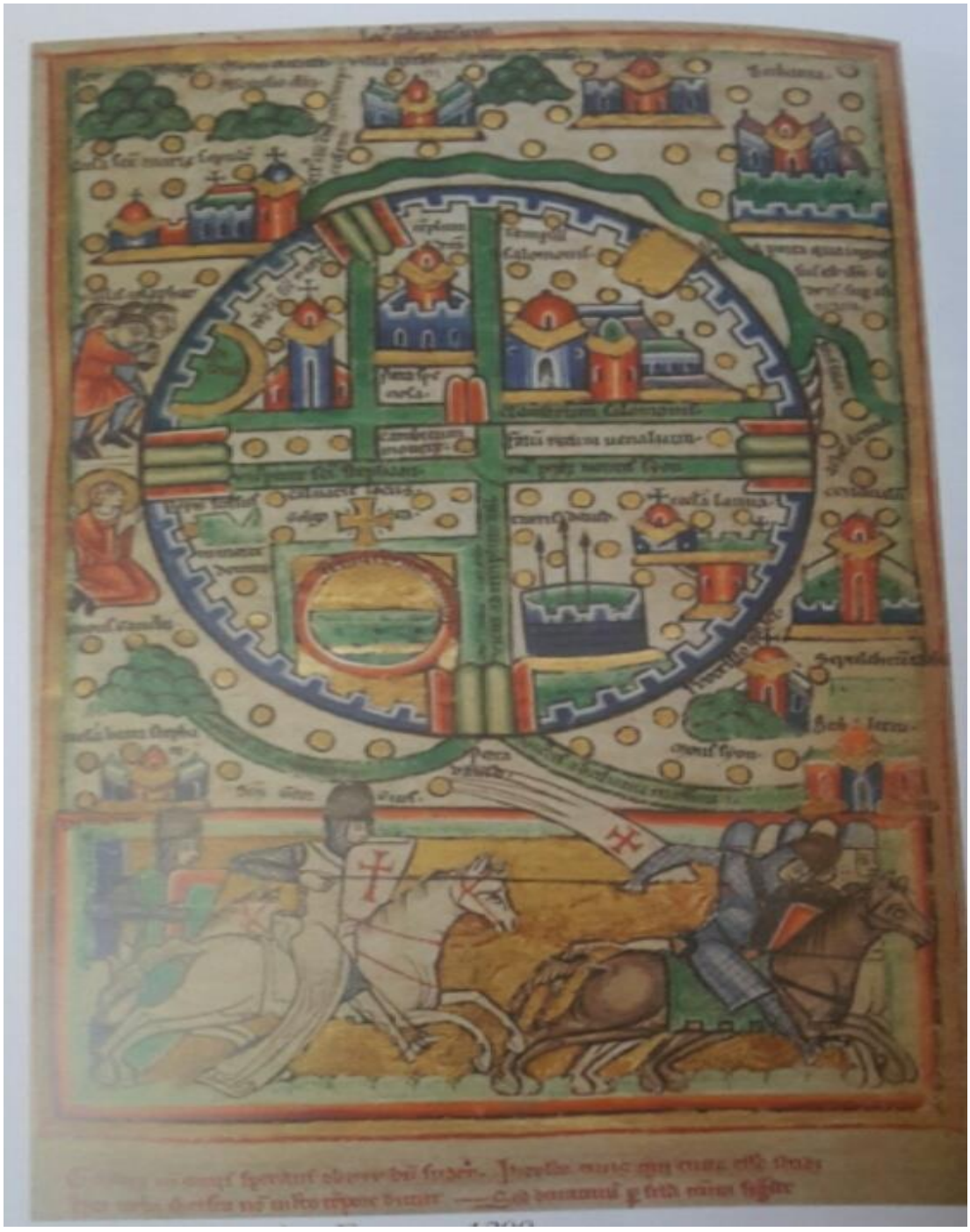
Kaynak: Margaret Tranovich, Melisende ofJerusalem: The World of a Forgotten Crusader Queen, East&West Publishing, London 2011

Ek-Resim 2.7: Kraliçe Melisende'in Kabri

Kaynak: Joraslav Folda, Melisende of Jerusalem: Queen and Patron of Art and Architecturein the Crusader Kingdom, Therese Martin (Ed.), Reesseeing in the Roles of Women As 'Makers' of Medieval Art and Architecture, Brill Press, Netherland 2012

Ek-Resim 2.8: Haçlılar Döneminde Kudüs

Kaynak: Margaret Tranovıch, Melisende of Jerusalem: The World of a Forgotten Crusader Queen, East&West Publishing, London 2011

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**Asiye ABDURRAHMANOĞLU**
Doğum Yeri	**Şabanözü/ÇANKIRI**
Doğum Tarihi	**22.01.1991**

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	**Çankırı Karatekin Üniversitesi**
Fakülte	**Fen-Edebiyat Fakültesi**
Bölüm	**Tarih Bölümü**

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**YDS (+) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (….)**
…	**75**

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	
Görevi/Pozisyonu	
Tecrübe Süresi	

İLETİŞİM

Adres	**Karşıyaka Mah., Mogan Sok., Ünal Apt. No: 21 Gölbaşı/ANKARA**
E-mail	**aasiye002@gmail.com**